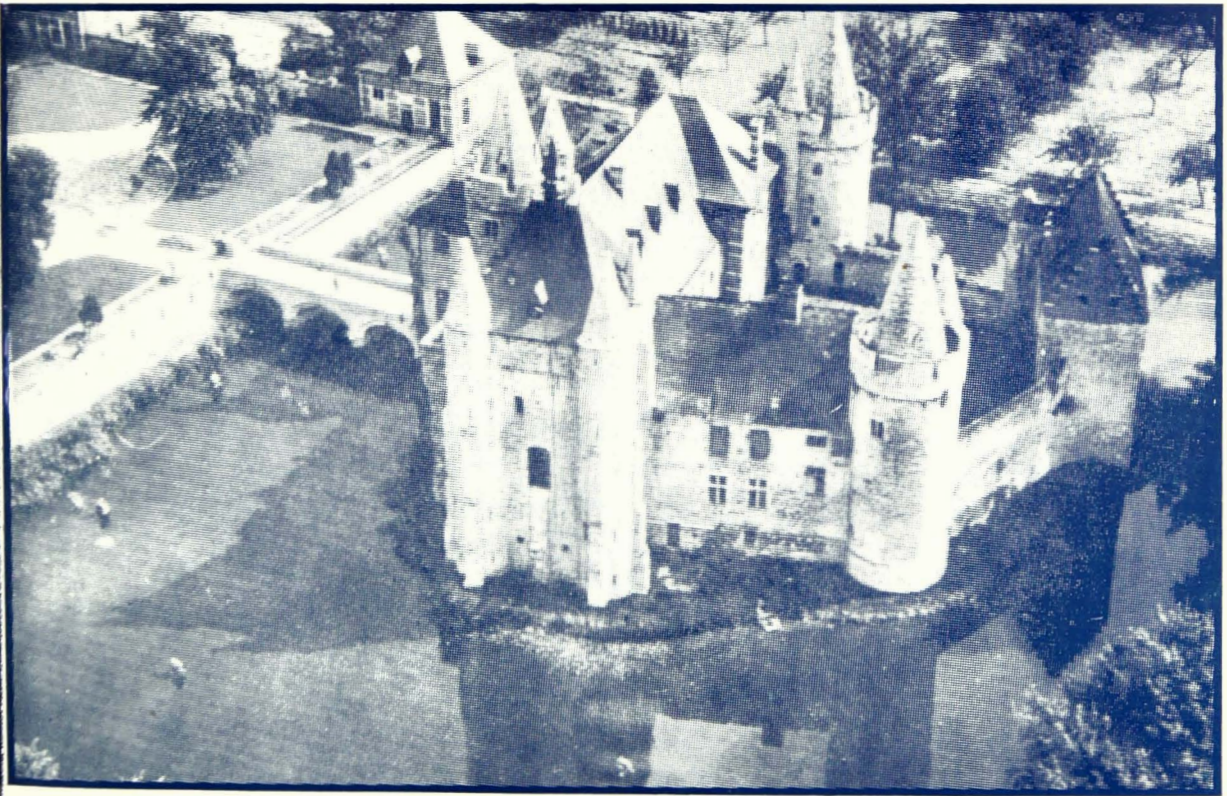

Provincie
Oost-Vlaanderen
Centrale Bibliotheek

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG VIII — NR. 1 — MAART 1991

Afgiftekantoor: 9270 Laarne

KONINKLIJKE VERENIGING DER HISTORISCHE WOONSTEDEN VAN BELGIE
VERENIGING ZONDER WINSTBEJAG
Vergotestraat 24 - 1200 Brussel

Prins Alexandre de Merode, Voorzitter
Graaf Charles-Albert de Lichtervelde, Beheerder-Schatbewaarder
Jonkheer de Pessemier 's Gravendries, Bestuurder van de Vereniging en Afg.-Beh.
van het Slot van Laarne
Jan Van den Broecke, Regisseur van het Slot van Laarne

castellum

Hoofdredacteur : Erik L. Schepens

RIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN "DE VRIENDEN VAN HET SLOT VAN LAARNE"
EN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING KALKEN EN LAARNE

CONSULTATIEVE RAAD:

Voorzitter: Jonkheer de Pessemier 's Gravendries

COMMISSIE-VOORZITTERS

Archeologie: Prof. dr. Frans Verhaeghe

Architectuur: Arch. Lieven Hanselaer

Castellum: Erik L. Schepens

Geschiedenis: Lic. Eric Balthau

Meubilering: Achiël Stevens

Park en Tuin: Cesar De Wilde

Toerisme en Huur: Jan Van den Broecke

WERKENDE LEDEN

De heer Albert Eeckhaut, erevoorzitter

De heer en mevrouw A. De Wilde-Hesters

De heer R. De Sy

De heer en mevrouw N. Verschelden

A.C.-project:

Mevrouw Anita Vermeulen en de heren Jacques De Wilde en Patrick Van Nieuwenhuyse

JAARGANG VIII - NR. 1 - MAART 1991

BESTUUR CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING VOOR KALKEN EN LAARNE

Ere-voorzitter: Jhr. de Pessemier 's Gravendries, Slot van Laarne, 9270 Laarne

Voorzitter: Erik L. Schepens p.a. Slot van en te 9270 Laarne Tel. 091/31.88.66

Ondervoorzitter: André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9270 Kalken

Secretaris: Dirk Clerick, Bieststraat 28, 9270 Kalken

Leden: Anne Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne

Eric Balthau, Keistraat 14, 9270 Laarne

Roger De Bondt, Maalderijstraat 16, 9040 Sint-Amandsberg

Johan De Wilde, Meirestraat 25, 9921 Vinderhout

Lieven Hanselaer, Mouterijstraat 4, 9270 Kalken

Johan Marckx, Warande 11, 9270 Laarne

Marcel Meijs, Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

Luc Props, Meirhoekstraat 21, 9270 Laarne

Wim Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne

Frans Verhaeghe, Provinciebaan 78a, 9270 Kalken

Lidmaatschap CASTELLUM

Gewoon lid: 350,-

Steunend lid: 650,- (familiekaart)

Erelid: 1000,-

Beschermend lid: 2000,-

Rekening: 393-0430850-65 Castellum p.a. Slot van en te 9270 Laarne.

Voordeel voor de leden:

- gratis toegang tot het kasteel tijdens de openingsuren mits voorlegging van uw lidkaart
- bij tentoonstellingen korting op de toegangsprijs
- ieder lid krijgt het tijdschrift Castellum gratis per post aan huis
- uitnodiging tot de openingsrecepties van de activiteiten ingericht door de Vrienden van het Slot van Laarne, de Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne en de Koninklijke Vereniging der Historische WoonSteden van België, gehouden op het slot.

LAARNE HERZIEN

Is de titel van het kijkboek dat de geschiedkundige en heemkundige Kring "Castellum" in de loop van de maand juni zal uitbrengen.

Het boek handelt vooral over het dagelijkse leven in de deelgemeente Laarne in de periode 1890/1977. Bijna 200 oude foto's of prentkaarten doen het recente verleden herleven: Vlaamse kermissen, dorpsgezichten, dagloners en arbeiders, schoolklassen en socio-culturele verenigingen, gekende dorpsfiguren, sportkampioenen, notabelen, de clerus en burgemeesters komen weer tot leven. Ook aan het industrieel archeologisch verleden werd aandacht besteed middels de reproductie van afbeeldingen van de fabriek en haar werknemers.

Machtige hoeven, windmolens en brouwerijen krijgen hun aandacht evenals het gemeentehuis en het slot.

Het is een boek dat met enthousiasme, kennis van zaken en liefde voor het eigen heem werd samengesteld door bestuursleden van de heemkring Castellum en dat ongetwijfeld elk Laarns gezin zal boeien. Oudere generaties zullen er hun collectief verleden in herkennen; de jongeren hun ouders en de manier waarop zij leefden.

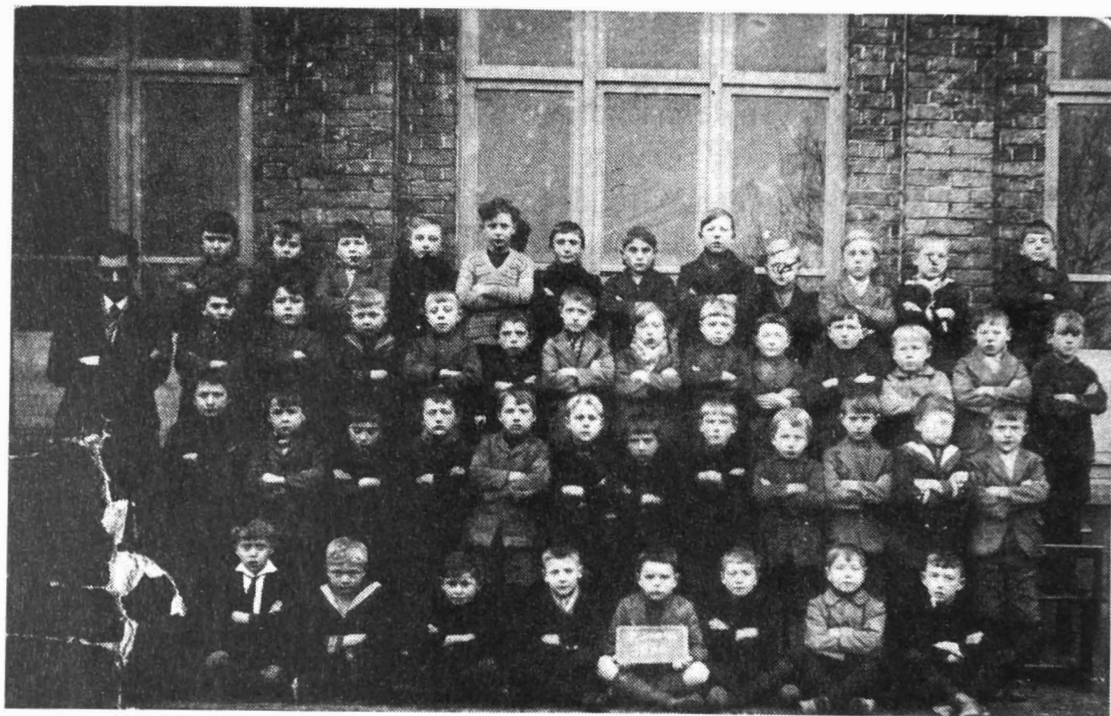
De Heemkring en "De Vrienden" zijn er van overtuigd door de uitgave van dit kijkboek bij te dragen tot een beter begrip van en een grotere betrokkenheid bij de locale geschiedenis van Laarne en hopen dat deze inspanning door de ingezetenen zal gewaardeerd worden, en onderkend als een immaterieel geschenk aan heel de Laarnse bevolking.

Aan alle intekenaars wordt alvast veel kijk- en leesgenot toegewenst.

Erik L. Schepens
Voorzitter Heemkring Castellum

Jhr. de Pessemier 's Gravendries
Voorzitter "Vrienden van het Slot"

Enkele voorsmaakjes

Klas van Meester Albert Eeckman in 1930
(Foto Roger De Bondt)

31 augustus 1952,
Eerste Begoniafestival
(Foto Denise Walrave)

1944, Plechtige kommunikanten

IMMA DE LAREN CUM FILIA SUA DIDUUARA

De eerste vermelding van Laarne van 1040

Eric Balthau

In het kader van een onderzoek naar de groei van de bewoning in Laarne wordt getracht een systematisch overzicht te krijgen van de geschreven bronnen, en meer specifiek deze uit de Middeleeuwen. Dat men daarbij de bestaande literatuur kritisch moet behandelen bleek reeds vroeger (1). In deze bijdrage wordt getracht de tekst met de oudst gekende vermelding van Laarne nader te ontleden en te situeren binnen de boven genoemde context.

1. Beschrijving van de bron.

De oorkonde, waarin de vroegst gekende vermelding van Laarne voorkomt, bevindt zich in het Rijksarchief te Gent, Fonds Sint-Pietersabdij, charters nr. 121. Hoewel in het eschatocol de datering 1040 voorkomt, is het een schijnbaar origineel chirograaf, dat echter in het midden (?) van de 12de eeuw zou zijn vernieuwd. Staart en zegel ontbreken volledig. Van het stuk zijn geen latere copieën bewaard. In hun overzicht van de geschreven bronnen voor het jaar 1100 geven Gysseling en Koch een regest van het stuk met referenties naar vroegere uitgaven en regesten (2).

2. De inhoud.

De oorkonder, *Imma de Laren*, een vrije vrouw, schenkt zichzelf en haar dochter *Diduuara* als hoofdcijnsplichtige aan de Sint-Pietersabdij te Gent. Zij belooft daarbij een jaarlijkse hoofdcijns van 2 deniers te betalen aan de abdij op de feestdag van de Heilige Martinus (11 november), en verder 6 deniers bij een huwelijk en 12 deniers bij een overlijden. In de toekomst zullen zij en haar nakomelingen als hoofdcijnsplichtige geen enkele beschermheer aanvaarden dan de abt van de Sint-Pietersabdij. Na de datering volgt een uitgebreide lijst van getuigen.

3. De datering van de oorkonde.

In het eschatocol wordt als datering van de oorkonde expliciet het jaar 1040 aangegeven. Daaraan worden drie bijkomende omschrijvingen toegevoegd: *Henrico rege Francorum imperante, Balduino Insulano Flandriam optinente*

ac domno Everelmo abbate hoc cenobium regente.

De eerste omschrijving heeft betrekking op Hendrik I, koning van Frankrijk van 20 juli 1031 tot zijn overlijden op 4 augustus 1060. De tweede omschrijving betreft Boudewijn V, graaf van Vlaanderen van 1035 tot 1067. Zijn bijnaam *Insulanus* moet wel betekenen dat hij een zekere voorkeur had voor de stad Rijsel (3). Tenslotte wordt vermeld dat deze schenking plaats had onder het abbatiaat van Everelmus. In hun recent verschenen lijst van abten van de Sint-Pietersabdij stellen G. Berings en Ch. Van Simaey echter dat Everelmus pas op 25 januari 1059 abt van de Sint-Pietersabdij werd. Everelmus volgde toen Wichardus op, die abt was van eind 1034 of begin 1035 en overleed op 1 april 1058. Na Everelmus' dood op 14 juli 1069 werd Folcardus tot abt gekozen in 1070 (4).

Men kan dus vaststellen dat er een tegenspraak is tussen het in de oorkonde opgegeven jaartal 1040 en de bijkomende vermelding van het abbatiaat van Everelmus. Hoewel we geen sluitende oplossing voor dit probleem hebben gevonden, willen we toch twee mogelijke verklaringen naar voren schuiven. De mogelijkheid bestaat dat Everelmus zich nog tijdens het leven van Wichardus tijdelijk meester heeft gemaakt van het abbatiaat van de Sint-Pietersabdij. Overigens verkreeg hij in 1059 het abbatiaat door simonie en werd zijn ambtsperiode gekenmerkt door een slecht beheer van de abdij. Gysseling en Koch hebben er echter op materiële gronden op gewezen dat de oorkonde waarschijnlijk rond het midden van de 12de eeuw werd vernieuwd. De vaststelling dat het om een chirograaf gaat kan er op wijzen dat de oorkonde een *falsum* is - wat o.i. weinig waarschijnlijk is gezien de inhoud - of wel dat het om een *rescriptio* lange tijd *post factum* gaat, waarbij latere injuncties niet mogen worden uitgesloten.

4. De identificatie van de vermelde personen.

Wie Imma van Laarne en haar dochter Diduara waren, valt niet nader te bepalen. Uit de oorkonde van 1040 valt enkel af te leiden dat zij een vrije vrouw was en, gezien de 11de eeuwse gebruiken terzake, minstens afkomstig van Laarne. Of zij te vereenzelvigen is met Imma, die met haar echtgenoot Dodin tussen 1034 en 1058 6 *mancipia* schonk aan de Sint-Pietersabdij te Gent, is niet te achterhalen (5).

Alseerste van de getuigen wordt Boudewijn V, graaf van Vlaanderen (1035-1067), genoemd, gevolgd door zijn zoon, de latere graaf Boudewijn VI (1067-1070). Geboren tussen 1030 en 1035 (6) moet deze laatste op het ogenblik van

de schenking nog een kind zijn geweest. Dit was evenwel geen beletsel tot civielrechtelijke handelingsbevoegdheid, zeker niet wanneer hij vergezeld werd door zijn vader (7). In dezelfde periode treedt Boudewijn V, soms vergezeld door zijn zoon Boudewijn, overigens wel meer op als getuige bij schenkingen van zowel hoofdcijnsplichtigen als onroerende goederen ten voordele van de Sint-Pietersabdij (8).

Als derde in de getuigenlijst wordt abt *Everelmus* van de Sint-Pietersabdij genoemd (9). Hij was een neef van Poppo van Stavelot en waarschijnlijk afkomstig van Noord-Frankrijk. Bij de dood van zijn oom in 1048 volgde hij deze op als abt van Hautmont bij Maubeuge. Op 25 januari 1059 verkreeg hij het abbatiaat van de Gentse Sint-Pietersabdij door simonie. Een bulle van paus Alexander II aan aartsbisschop Gervasius van Reims betreffende de aanstelling van Everelmus en de wanorde die er op volgde vermeldt dat abt Wichardus van zijn abdij werd beroofd en dat de monniken werden verjaagd. Alexander II drong er bij Gervasius op aan dat de abdij aan zijn rechtmatige abt zou worden gerestitueerd en dat de usurpatoren zouden worden geëxcommuniceerd (10). Waarschijnlijk werd de zaak opgelost en Everelmus als opvolger van Wichardus aangesteld (11). Van Everelmus is ook een *Vita Popponis* bewaard. Boven wezen we reeds op het chronologisch probleem dat het verschijnen van Everelmus als getuige met zich mee brengt.

Als vierde in de getuigenlijst verschijnt *Rodulfus*. Zonder enige twijfel gaat het om Radulf van Aalst *Gandensis* (1 oktober 1031/1034-1052). Zijn optreden kan worden verklaard door het feit dat hij de voogdij over de Sint-Pietersabdij bezat. Overigens was hij gehuwd met Gisla van Luxemburg, de schoonzuster van graaf Boudewijn IV van Vlaanderen (12). Ook hij verschijnt geregeld als getuige bij schenkingen aan de Sint-Pietersabdij en wordt daarbij soms expliciet *advocatus* genoemd (13).

De identificatie van de vijfde getuige, *Gerardus*, ligt minder voor de hand. Misschien betreft het hier Gerard van Oudenaarde (1038-1042) (14), die in 1042 aan de Sint-Pietersabdij 2 *mansi* schonk in de *villa* Oosterzele en 6 *mancipia* voor de zielerust van zijn vrouw Gundrada (15).

Een andere mogelijkheid is dat het gaat om Gerard van Boelare (1038-1036/1052) (16), die rond 1036/1052 3 *mansi* gaf aan de Sint-Pietersabdij voor de zielerust van zijn zoon Gerard (17). Het feit dat verder waarschijnlijk nog een lid van de familie van Boelare voorkomt en dat beiden niet in één adem worden genoemd, lijkt deze identificatie niet in de weg te staan (18). Overigens komt de naam Gerardus in deze periode wel meer voor in de getuigenlijsten van de

oorkonden van de Sint-Pietersabdij (19).

Na Gerardus wordt *Razo* genoemd. Hiermee wordt ongetwijfeld Raas van Gavere bedoeld, die tussen 1031/1034 en 1034/1058 geregeld optrad in het Gentse en als voorvader wordt beschouwd van de erfelijke hofschenkers van Vlaanderen (20). Ook hij verschijnt regelmatig als getuige bij schenkingen ten voordele van de Sint-Pietersabdij te Gent (21).

De volgende getuige hebben we niet met zekerheid kunnen identificeren. Mogelijks betreft het Robrecht, burggraaf van Brugge (1036/1052- 1 april 1046) (22). Tussen 1036 en 1052 schonken hij en zijn vrouw Ermengardis hun gronden in Oose (Mater) aan de Sint-Pietersabdij (23). In dezelfde periode treedt hij enkele keren op als getuige bij schenkingen aan de abdij (24). Gezien de andere getuigen evenwel allen afkomstig zijn uit het gebied tussen Schelde en Dender of de streek rond Gent, willen we zelf nochtans enig voorbehoud maken betreffende de juistheid van deze identificatie.

Als achtste getuige wordt *Erpulfus* genoemd. Meer dan waarschijnlijk gaat het om Erpulfus van Zwijnaarde, die evenwel door Warlop niet in het repertorium van de Vlaamse adel voor 1300 werd opgenomen (25). Nochtans wordt hij expliciet als getuige vermeld bij een schenking van gronden te Zwartebroek (bij Hundelgem) aan de Sint-Pietersabdij tussen 1035 en 1047 (26). Erpulfus verschijnt overigens wel vaker als getuige bij schenkingen ten voordele van de Sint-Pietersabdij, soms zelfs vergezeld door familieleden (27).

De volgende getuige mag worden geïdentificeerd als *Stephanus* van Boelare (1038-1046) (28). Tussen 1036 en 1052 schonk hij voor de zielerust van zijn vader Stephanus 2 *mansi*, waarvan 1 bij *Haslath*, en 8 *mancipia* aan de Sint-Pietersabdij (29). Ook hij treedt geregeld op als getuige bij schenkingen aan deze abdij (30).

Rond de figuur van *Hecbertus* stellen zich opnieuw identificatieproblemen. Mogelijks betreft het hier *Hecbertus de Crumbrugghe*, die getuige was bij de schenking van 4 bunder grond bij *Bratte* door Godildis en Adala aan de Sint-Pietersabdij tussen 1035 en 1047 (31). Meer waarschijnlijk gaat het om Hecbertus van Rozebeke, die in 1073 optrad als getuige wanneer Walterus van Afsnee zijn domein Liezele aan de Sint-Pietersabdij schonk (32). Volgens Warlop zou deze Hecbertus een voorvader zijn van de heren van Westrozebeke (West-Vlaanderen) (33). Rekening gehouden met de herkomst van de andere getuigen in de oorkonde van 1040 en in navolging van de Liedekerke menen we echter dat hier Rozebeke bij Munkzwalm is bedoeld (34). De naam (H)ecbertus komt overigens vaker voor in getuigenlijsten uit deze periode (35).

Over de laatste getuige, *Wilfridus*, hebben we geen gegevens teruggevonden. Mogelijks gaat het om een *clericus*-misschien een monnik van de Sint-Pietersabdij die optrad als schrijfsteller van de oorkonde.

Op basis van de identificatie van de individuele getuigen mogen we besluiten dat het gaat om personen die tot de meest vooraanstaande van het graafschap Vlaanderen behoren, of althans beschouwd worden als de voorvaderen van de hoogste adellijke families in het graafschap in de 12de - 13de eeuw. Of we naar het voorbeeld van Warlop (36) hieruit mogen afleiden dat ook Imma van Laarne behoorde tot een "hoge stand" is mogelijk maar kan ons inziens ook wijzen op de relaties tussen de Sint-Pietersabdij en de graven van Vlaanderen in deze periode.

Wat de herkomst van de getuigen betreft, valt zeker op dat het grootste aantal onder hen afkomstig is uit het gebied tussen Schelde en Dender dat juist in deze periode door de Vlaamse graaf onder zijn gezag werd gebracht. Het voorkomen van leden van de oude grondadel uit deze streek in de onmiddellijke omgeving van de graaf wijst ongetwijfeld op pogingen vanwege de graaf om de Vlaamse macht te consolideren in dit gebied, dat was opgesplitst in een groot aantal allodiale heerlijkheden (37). In een latere fase werden sommige van deze machtige heren verheven tot pairs van Vlaanderen en ingeschakeld in het Vlaamse verdedigingssysteem (38).

5. De vrijwijding

In 1040 stelden Imma van Laarne en haar dochter Diduara zich onder de uitsluitende bescherming van de abt van de Sint-Pietersabdij in ruil voor een jaarlijkse cijns van 2 denarii, 6 denarii bij een huwelijk en 12 denarii bij een overlijden. Hoewel het hier niet de bedoeling kan zijn om binnen het kader van deze korte analyse alle aspecten van de vrijwijding te belichten (39), willen wij hier toch wijzen op de oorzaken van de vrijwijding en de evolutie die zij heeft gekend.

Parallel met de pogingen van machtige heren in de 10de en de 11de eeuw om vrije lieden tot hun lijfeigenen te maken, nam de gewoonte toe, vooral bij vrije vrouwen, om bescherming te zoeken bij kerken en abdijen tegen de dreigende lijfeigenschap. Dit verschijnsel valt vooral op in de 11de eeuw (40). Het ontbreken van een sterk centraal gezag en de toenemende feodalisering hebben hierin zeker een rol gespeeld. In ruil daarvoor betaalden zij een jaarlijkse hoofdcijns en een eenmalige som bij huwelijk en overlijden. Deze hoofdcijns-plicht werd doorgegeven in vrouwelijke lijn.

Het aantal *liberi* dat zich in de loop van de 12de en de 13de eeuw als vrijgewijde opdroeg aan een kerk of abdij is nog vrij groot, maar schijnt af te nemen in de loop van de 13de eeuw (41). Sinds het begin van de 14de eeuw was de instelling van de vrijgewijde echter geheel omgevormd van een ontvrijding (*liberi* die vrijgewijde werden) naar een bevrijding (onvrijen die vrijgewijde werden) (42).

6. Historisch-geografische interpretatie

In de vroege Middeleeuwen strekte zich ten oosten van Gent het zeer uitgestrekte *nemus intra Scaldam et Dormam* (het bos tussen de Schelde en de Durme) uit (43). De mogelijkheid bestaat dat reeds in de Romeinse periode kleine oppervlakten in dit bos voor landbouwactiviteit waren ontgonnen (44). Sporen van nederzettingen zijn echter zeldzaam. Enkel te Kalken, op een zandige opduiking aan de rand van het Scheldealluvium heeft archeologisch onderzoek aanwijzingen in die zin opgeleverd (45). Overigens zou het toponiem Kalken zelfs uit de pre-Romeinse tijd kunnen dateren (46). Het ontbreken van zowel archeologische als geschreven bronnen over Laarne en Kalken kan er op wijzen dat deze ontgonnen zones en eventuele nederzettingen in de vroege Middeleeuwen terug door het natuurlijke bos werden ingenomen. Zoals ook elders werd vastgesteld lijkt dus ook hier slechts sprake te zijn van enige continuïteit in de occupatie tussen de Romeinse periode en de Middeleeuwen op macro-geografische schaal (47).

In de 8ste en de 9de eeuw werd het gebied tussen de Schelde en de Durme dus bijna overwegend ingenomen door "bossen, *wastinae* en moerassen, met hier en daar enkele open plekken, ontstaan door het natuurlijke feit der begroeiing, hetzij door de vroegmiddeleeuwse ontginningsarbeid van de mens" (48). De afwisseling van zones van *wastinae* en uitgestrekte individuele bosgebieden kan dus te wijten zijn aan de natuurlijke aftakeling van het bos, mogelijks ook ten gevolge van beweiding door vee (49). Dat de bevolking er tot de 10de eeuw dan ook zeer gering is gebleven ligt voor de hand (50).

Net zoals het Koningsforeest, dat zich over het grootste deel van het Land van Waas uitstreckte (51), was dit gebied mogelijks in het bezit van de Karolingische koningen. Zo werd Zele, dat misschien een *fiscus* was, op het einde van de 8ste of het begin van de 9de eeuw door Karel de Grote aan de abdij van Werden (Duitsland, Rheinland-Westfalen, Essen) geschonken (52).

Mogelijks bezat ook de Sint-Baafsabdij te Gent reeds vóór de 10de eeuw enkele verspreide, niet aaneensluitende domeinelementen in het gebied tussen

de Oudeboslede en de Schelde. Deze werden waarschijnlijk in de loop van de 10de eeuw door de voogden van de Sint-Baafsabdij - de latere heren van Dendermonde - geusurpeerd en na het herstel van het abdijsdomein slechts fragmentarisch gerestitueerd. Enkel te Heusden en te Uitbergen behield de abdij enig grondbezit. Wegens hun afgezonderde ligging vermoedt A. Verhulst dat deze bezittingen waarschijnlijk slechts na de 7de eeuw door de abdij werden verworven (53).

Ondanks de relatieve onvruchtbaarheid van de bodem en de geringe ontginningsgraad zou er zich ook ten oosten van Gent in de 10de eeuw, dus nog voor de periode van de grote ontginningen, een lichte bevolkingsstijging hebben voorgedaan door de economische uitstraling van Gent. Daardoor ontstond een vrij dichte bewoning in een krans van dorpen en gehuchten rond Gent. Tijdens de eerste helft van de 11de eeuw zou de bewoning zich vooral in oostelijke richting, naar Dendermonde en Aalst, hebben uitgebreid (54). In deze periode ontstonden in de streek van Dendermonde zelfs zes nieuwe parochies (55). Dit wijst op een steeds toenemende organisatiegraad van een groeiende bevolking, niet alleen kerkelijk maar ook bestuurlijk. In zijn studie over de heerlijkheid Dendermonde en haar gerechtelijke organisatie in de Middeleeuwen heeft P. Buysse erop gewezen dat de heren van Dendermonde vanaf de laatste jaren van de 9de eeuw begonnen zijn aan de geleidelijke opbouw van hun heerlijkheid, vooral in het oostelijk deel van het latere Land van Dendermonde ten nadele van het Sint-Baafsbezit aldaar, terwijl hun aanstelling tot voogd van de Sint-Baafsabdij ongetwijfeld een bevestiging van hun reële macht zal zijn geweest (56). De oorkonde van 1040, waarin Imma van Laarne zichzelf en haar dochter aan de Sint-Pietersabdij schenkt, zou er kunnen op wijzen dat pas in de eerste helft van de 11de eeuw het meest westelijke deel van het latere Land van Dendermonde in de machtsgreep van de heren van Dendermonde is gekomen. Of dit samenhangt met het feit dat juist Reingot I van Dendermonde, die vermeld wordt tussen 1034/1037 en 1067, de eerste is die expliciet als voogt van de Sint-Baafsabdij wordt vermeld, is moeilijk te achterhalen. Dat juist de Sint-Pietersabdij door Imma van Laarne werd gekozen als beschermende instelling kan misschien verklaard worden door het feit dat deze abdij, die overigens op geringe afstand van Laarne ligt, reeds voor de 11de eeuw een hevige concurrent was van de Sint-Baafsabdij en waarschijnlijk wel bereid was om desgevallend ook tegen de voogden van deze abdij in het verweer te gaan.

Het ontstaan van een nederzetting te Laarne in deze periode past dus volledig in de vooral door A. Verhulst geschetste ontwikkeling. Ook het toponiem

Laren, dat zou zijn afgeleid van het Germaanse *hlâri* (open plek in het bos), wijst zeer goed op de natuurlijke omgeving waarin de middeleeuwse bewoning te Laarne is ontstaan (57).

Waar zich deze 11de eeuwse nederzetting bevond is minder een probleem dan wel hoe zij er uitzag. Archeologisch onderzoek (58) en de studie van de percelering, de bewoningsevolutie, het institutioneel en feodaal kader en de agrarische structuur toont aan dat deze nederzetting zich bevond in en rond de huidige dorpskern. De continue bewoning op deze plaats maakt van het vinden van materiële resten van deze middeleeuwse bewoning uiteraard een moeilijke zaak. Dit geldt overigens niet voor Laarne alleen maar voor zowat alle dorpen in Vlaanderen. Het praktisch ontbreken van laatmiddeleeuwse *Dorfwüstungen* is overigens een kenmerkend verschijnsel in Vlaanderen (59), waardoor uiteraard nog heel wat vragen bestaan rond het uitzicht van dergelijke nederzettingen (60).

VOETNOTEN

1. E. Balthau, 1988.
2. M. Gysseling, A.C.F. Koch (eds.), 1950, I, p. 199 nr. 93.
3. A.C.F. Koch, 1981, p. 383.
4. G. Berings, Ch. Van Simaey, 1989, p. 104-106.
5. A. Van Lokeren, 1868-1871, I, p. 80, nr. 114.
6. A.C.F. Koch, 1981, p. 364.
7. A. Van Lokeren, 1868-1871, I, p.76, nr. 104: Wiburgis schenkt enkele van haar horigen als hoofdcijnsplichtigen aan de abdij (1035-1058); *idem*, 1868-1871, I, p.78, nr. 107: Avacyn schenkt zichzelf en haar nakomelingen als hoofdcijnsplichtigen aan de abdij (1035-1058); *idem*, 1868-1871, I, p. 79, nr. 109: Heimericus van Loppem schenkt zijn goederen te *Cuckenbeca* in Brabant aan de abdij (1035-1058); *idem*, 1868-1871, I, p.80, nr. 114: Dodin en Imma schenken 6 *mancipia* aan de abdij (1035-1058); *idem*, 1868-1871, I, p.81, nr. 115: Sygenildis schenkt zichzelf en haar zonen als hoofdcijnsplichtigen aan de abdij (22 februari 1034-1058); *idem*, 1868-1871, I, p. 81, nr. 116: Boudewijn V bepaalt de rechten van de voogdij van Douchy (30 augustus 1034-1060); *idem*, 1868-1871, I, p. 87, nr. 123: Stephanus van Boelare schenkt 2 *mansi*, waarvan 1 in *Haslath*, met 8 *mancipia* aan de abdij (1 oktober 1040); *idem*, 1868-1871, I, p. 90-91, nr. 125: Boudewijn, bisschop van Doornik en Noyon, schenkt aan de abdij het altaar van Oostburg met de kapellanie van Yzendijke die graaf Boudewijn V aan hem had geresigneerd (1 april 1046); A. Fayen, 1906, p. 111-112: Reinelmus en zijn vrouw Ida doen een schenking aan de abdij van goederen te *Wilenghem*, *Bossuth*, en 1 molen op de Zwalm, met weiden, meersen, cultuurlanden, water en een aantal *mancipia* (1 oktober 1040).
8. Zie o.a. F. Olivier-Martin, 1931.
9. Voor de biografie van Everelmus, zie J. Reussens, 1878 en G. Berings, Ch. Van Simaey, 1989, p. 105-106.
10. A. Van Lokeren, 1868-1871, I, p. 121, nr. 140 (1061-1073).

11. *idem*, 1868-1871, 1, p. XLVIII-XLIX, noot 15.
12. E. Warlop, 1968, II, 1, p.6.
13. A. Van Lokeren, 1868-1871, 1, p.76, nr. 103: ...*S.Rodulfi*... (22 juli 1031/1034); *idem*, 1868-1871, 1, p. 76, nr. 104: ...*S.Rodulfi*... (1035-1058); *idem*, 1868-1871, 1, p. 79, nr. 109: ... *S. Rodulfi advocati*... (1035-1058); *idem*, 1868-1871, 1, p.87, nr. 123: ... *S. Rodulfi* ... (1 oktober 1040); *idem*, 1868-1871, 1, p.92-93, nr. 128:... *testes...Rodulfus*... (1050); *idem*, 1868-1871, 1, p.93, nr. 129:... *testes...Rodulfus Gandensis*... (1052); A. Fayen, 1906, p.111-112, nr. 121:... *S. Rodulfi advocati*... (1 oktober 1040); *idem*, 1906, p. 115, nr. 125: Rodulfus van Gent en zijn vrouw Gisla geven aan de abdij 1 *mansus* te Mater voor hun zielerust (1036-1052).
14. E. Warlop, 1968, II, p. 429.
15. A. Fayen, 1906, p.113, nr. 123.
16. E. Warlop, 1968, II, 1, p. 94.
17. A. Fayen, 1906, p. 116.
18. A. Van Lokeren, 1868-1871, 1, p.87, nr. 123: ... *Signum Gerardi...Stephanus frater eiusdem Gerardi*... (1 oktober 1040).
19. A. Van Lokeren, 1868-1871, 1, p.74, nr. 100 (21 september 1036): *idem*, 1868-1871, 1, p.76, nr. 103 (22 juli 1031/1034); A. Fayen, 1906, p. 109, nr. 119: Otgiva geeft 3 bunder en 1 *domus* bij Zwartebroek (bij Hundelgem) aan de abdij (1035-1047); *idem*, 1906, p. 111-112, nr. 121: ...*Signum Gerardi...Stephanus et frater eius Gerardus*... (1 oktober 1040).
20. E. Warlop, 1968, II, 1, p.219.
21. A. Van Lokeren, 1868-1871, 1, p.76, nr. 103: ...*S.Rathonis*... (22 juli 1031/1034); *idem*, 1868-1871, 1, p.76, nr. 104:...*S.Rathonis*... (1035-1058); *idem*, 1868-1871, 1, p.87, nr. 123:...*Signum...Razonis*... (1 oktober 1040); A. Fayen, 1906, p. 109, nr. 119: ... *Signum Razonis*... (1035-1047); *idem*, 1906, p.111-112, nr. 121: ...*Signum Razonis*... (1 oktober 1040).
22. E. Warlop, 1968, II, 1, p.126.
23. A. Fayen, 1906, p.115, nr. 125.
24. A. Van Lokeren, 1868-1871, 1, p.87-88, nr. 123:...*Signum...Rotberti*... (1 oktober 1040); *idem*, 1868-1871, 1,p.90-91, nr. 125: ...*S.Rotberti castellani Bruggensis*... (1 april 1046)
25. E. Warlop, 1968, II, 2, p.618.
26. A. Fayen, 1906, p. 109, nr. 119: ...*S.Erpolphi de Suinarde*... (1035-1047).
27. A. Van Lokeren, 1868-1871, 1, p.76, nr. 103:...*S.Erpolfi.S.item Erpolfi* ... (22 juli 1031/1034); *idem*, 1868-1871, 1, p.76, nr.104:...*S.Erpolfi.S.item Erpolfi*... (1035-1058); *idem*, 1868-1871, 1, p.78, nr.107:...*S.Erpolfi*... (1034-1058); *idem*, 1868-1871, 1, p.79, nr.109:...*S.Erpolfi.S.item Erpulfi*... (1034-1058); *idem*, 1868-1871, 1, p.79, nr. 111:... *S.Erpolfi...S.Erpolfi item* (1034); *idem*, 1868-1871, 1, p.81, nr.115: ...*S.Erpolfi.item filii eius Erpolfi et nepotis eius Wichardi et Einfridi*... (22 februari 1034-1058); *idem*, 1868-1871, 1,p.87, nr. 123: ...*Erpulfus*... (1 oktober 1040); *idem*, 1868-1871, 1, p.92-93, nr. 128:*testes...Erpulfus et frater eius Hugo*... (1052); A. Fayen, 1906, p. 109, nr.119: ...*Signum...Erpolfi*... (1035-1047); *idem*, 1906, p.111-112, nr. 121:...*Erpulfus*... (1 oktober 1040).
28. E. Warlop, 1968, II, 1, p.94.
29. A. Fayen, 1906, p. 115, nr. 125.

30. A. Van Lokeren, 1868-1871, 1, p.79, nr. 111: *...S.Stephani...* (1034); *idem*, 1868-1871, 1, p.87, nr. 123: *...Stephanus frater eiusdem Gerardi...* (1 oktober 1040); *idem*, 1868-1871, 1, p.90-91, nr. 125: *...S.Stephani de Bouleyr...* (1 april 1046); A. Fayen, 1906, p. 111-112, nr. 121: *...Stephanus et frater eius Gerardus...* (1 oktober 1040).
31. A. Fayen, 1906, p. 110.
32. A. Van Lokeren, 1868-1871, 1, p. 102, nr. 151.
33. E. Warlop, 1968, II, 2, p.501.
34. R. de Liedekerke, 1962, p. 29.
35. A. Fayen, 1906, p. 109, nr. 119: *...S.Ecberti...* (1035-1047). Zie verder p. 91, 92, 93 voor vermeldingen van *Ecbertus testis*.
36. E. Warlop, 1968, I, p.308, noot 6.
37. Zie hiervoor A.C.F. Koch, 1956.
38. E. Warlop, 1968, I, p. 156-178.
39. Zie hiervoor het klassieke werk van P.C. Boeren, 1936.
40. E. Warlop, 1968, I, p.73-74.
41. E. Warlop, 1968, I, p.307-308.
42. E. Thoen, 1988, I, p.434.
43. A. Verhulst, D.P. Blok, 1981, p.124.
44. E. Balthau, 1984, p. 43-44.
45. K. De Landtsheer, 1981, p.105-108.
46. M. Gysseling, 1978, p.8; *idem*, 1988a.
47. E. Thoen, 1990, p.7-8.
48. A. Verhulst, 1958, p.189.
49. A. Verhulst, 1966, p. 92.
50. D. Nicholas, 1978, p. 503.
51. A. Verhulst, D.P. Blok, 1981, p. 124.
52. K. Vossen, 1942, p. 35-37.
53. A. Verhulst, 1958, p. 172-173.
54. A. Verhulst, 1982, p. 84.
55. D. Nicholas, 1978, p. 505.
56. P. Buysse, 1980, p. 67-73.
57. M. Gysseling, 1978, p. 19-20; *idem*, 1988b.
58. E. Balthau, 1984, p. 48-49.
59. F. Verhaeghe, 1984, p. 151-152.
60. Voor een algemeen overzicht, zie J. Chapelot, R. Fossier, 1980.

Bibliografie

Balthau E., *Laarne*, Archeologisch Inventaris Vlaanderen, Band III, Gent 1984.

Balthau E., Nota betreffende een vermeende 12de eeuwse vermelding van Laarne in het archief van de voormalige Sint-Baafsabdij in Gent, *Castellum*, V, nr. 1, 1988, p. 20-22.

- Berings G., Van Simaey Ch., Abbaye de Saint-Pierre au Mont-Blandin à Gand, in: *Monasticon Belge. Tome VII: Province de Flandre Orientale*, Vol.1, Liège 1989, p. 69-154.
- Boeren P.C., *Etude sur les tributaires d'église dans la comté de Flandre du IXe au XIVE siècle*, Amsterdam-Paris 1936.
- Buyse P., *De heerlijkheid van Dendermonde en haar gerechtelijke organisatie (van haar oorsprong tot 1355)*, lic diss. RUG, Gent 1980.
- Chapelot J., Fossier R., *Le village et la maison au Moyen Age*, Paris 1980.
- De Landtsheer K., *Bijdrage tot het archeologisch onderzoek van de gemeente Kalken (Laarne) (O.-Vl.). Prospektie, analyse, synthese*, lic. diss. RUG, Gent 1981.
- de Liedekerke R., *Les Rasse. La maison de Gavre et de Liedekerke. Histoire de la ligne directe depuis l'origine jusqu'à nos jours*, Brugge 1962.
- Fayen A. (ed.), *Liber Traditionum Sancti Petri Blandiniensis*, Gent 1906.
- Gysseling M., Koch A.C.F. (eds.), *Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta*, 2 dln., Brussel 1950.
- Gysseling M., Inleiding tot de toponymie, vooral van Oost-Vlaanderen, *Naamkunde*, 10, nr. 1-2, 1978, p. 1-24.
- Gysseling M., Etymologie van Kalken, *Castellum*, V, nr. 3, 1988, p.
- Gysseling M., Etymologie van Laarne, *Castellum*, V., nr. 4, 1988, p. 5-6.
- Koch A.C.F., Het land tussen Schelde en Dender vóór de inlijving bij Vlaanderen, *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde*, feestnummer, 1956, p. 56-73.
- Koch A.C.F., Het graafschap Vlaanderen van de 9de eeuw tot 1070, in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. 1, Haarlem 1981, p. 354-383.

Nicholas D., Structures du peuplement, fonctions urbaines et formation du capital dans la Flandre médiévale, *Annales. Economies, Sociétés, Civilisations*, 33, 1978, p. 501-527.

Olivier-Martin F., *Les régences et la majorité des rois sous les Capétiens directs et les premiers Valois (1060-1375)*, Paris 1931.

Reussens J., Everelme, in: *Biographie Nationale*, dl. VI, Bruxelles 1878, p. 766-767.

Thoen E., *Landbouweconomie en bevolking in Vlaanderen gedurende de late Middeleeuwen en het begin van de Moderne Tijden. Testregio: de kasselrijen van Oudenaarde en Aalst*, Belgisch Centrum voor Landelijke Geschiedenis nr. 90,2 bdn., Gent 1988.

Thoen E., Een model voor integratie van historische geografie en economische structuren in Binnen-Vlaanderen. De historische evolutie van het landschap in de Leiestreek tussen Kortrijk en Gent tijdens de Middeleeuwen, *Heemkring Scheldeveld*, XIX, 1990, p. 3-34.

Van Lokeren A. (ed.), *Chartes et documents de l'abbaye de Saint-Pierre au Mont Blandin à Gand depuis sa fondation jusqu'à sa suppression, avec une introduction historique*, 2 dln., Gent 1868-1871.

Verhaeghe F., The late medieval "crisis" in the Low Countries: the archaeological viewpoint, in: Seibt F., Eberhard W. (eds.), *Die Krise des Spätmittelalters*, Stuttgart 1984, p. 146-171.

Verhulst A., *De Sint-Baafsabdij te Gent en haar grondbezit (VIIe-XIVe eeuw). Bijdrage tot de kennis van de structuur en de uitbating van het grootgrondbezit in Vlaanderen tijdens de Middeleeuwen*, Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, Klasse der Letteren, Verhandeling nr. 30, Brussel 1958.

Verhulst A., *Histoire du paysage rural en Flandre de l'époque romaine au XVIIIe siècle*, Collection Notre Passé, Bruxelles 1966.

Verhulst A., Blok D.P., Het natuurlandschap, in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. 1, Haarlem 1981, p. 116-142.

Verhulst A., Occupatiegeschiedenis en landbouwgeschiedenis in het Zuiden circa 1000-1300, in: *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. 2, Haarlem 1982, p. 83-104.

Vossen K., Ontstaan der Parochies in het Land van Waas, *Annalen van de Oudheidkundige Kring van het land van Waas*, 53, 1942, afl. 1, p. 5-65 en afl. 2, p. 85-133.

Warlop E., *De Vlaamse adel vóór 1300*, 2 dln., 3 bdn., Handzame 1968.

Bijlage

1040

Imma van Laarne schenkt zichzelf en haar dochter Diduuara aan de Sint-Pietersabdij te Gent.

A. Gent, Rijksarchief, fonds Sint-Pietersabdij, charters, nr. 121: schijnbaar origineel (chirograaf), vernieuwd midden (?) 12de eeuw.

Reg.: Gysseling M., Koch A.C.F. (eds.), *Diplomata Belgica ante annum millesimum centesimum scripta*, dl.1, Brussel 1950, nr. 93, p. 199.

In nomine S[anct]e et Individue Trinitatis Patris et Filii et Sp[iritu]s S[anct]i Amen.

Notu[m] sit om[n]ib[us] s[an]c[t]e matris eccl[es]ie filiis qualit[er] femina quedam nomine Imma de Laren cu[m] filia sua Diduuara cum esset libera tributariam se constituit ad altare Beati Petri in Monte Blandinio ut sing[u]lis annis in feste S[an]c[t]i Martini in censu solvat II denar[ios] in copula coniugali VI post morte XII. Advocatu[m] nullu[m] habeant tam ipsa qua[m] om[n]is posteritas ei[us] pret[er] abb[at]emp[re]fati loci in perpetuu[m]. Actu[m] annod[o]m[ini]ce incarnat[ionis] M XL Henrico rege Franco[rum] imp[er]ante Balduino Insulano Flandriam optinent[e] ac dom[i]no Everelmo abb[at]e hoc cenobiu[m] regente coram his testib[us]. Signu[m] Imme que ha[n]c traditione[m] fecit. S[ignum] Bald[uini] marchysi. S[ignum] Bald[uini] filii ei[us]. S[ignum] do[m]ini Everelmo abbatis. S[ignum] Rodulfi. S[ignum] Gerardi. S[ignum] Razonis. S[ignum] Rotberti. S[ignum] Erpulfi. S[ignum] Stephani. S[ignum] Hech[er]ti. S[ignum] Wilfridi.

an 1040

TESTAMENT VAN JEHANNE VAN DE WOESTIJNE, Echtgenote van Adriaan van Gavere, van 27 oktober 1562

Erik L. Schepens

In het Rijksarchief te Gent, fonds Borluut berust onder het nummer 302 een kopie van het testament van Jehanne van de Woestijne, echtgenote van Adriaan van Gavere. Het werd opgemaakt voor de schepenen en de raad van de stad Oudenaarde op 27 oktober 1562 (1).

Vooraleer de inhoud van dit testament weer te geven, situeer ik Jehanne van de Woestijne in de erfopvolging van de heerlijkheid, het leenhof en het kasteel van Laarne.

Jehanne van de Woestijne werd geboren als wettelijke dochter van Joost, heer van Woestijne, Coutere en Capel, zoon van Olivier en Anna van Schoten (2) en van Jehanne van der Moure, ook gezegd de Gand-Vilain (3), dochter van Joris en Lijsbette de Vos (4).

Jehanne werd vrouw van Laarne na de dood en het kinderloos huwelijk van haar broer Jan van de Woestijne, die gehuwd was met Catharine de Rosières (5).

Jehanne van de Woestijne huwde een eerste maal met Maarten van der Gracht (6), heer van Hoogmosser en Mosserambacht (7), zoon van Walter en Isabelle van Heule. Maarten van der Gracht had een bastaarddochter Antonia (8), die huwde met Willem d'Oyenbrugghe de Duras. Het huwelijk van Maarten met Jehanne van de Woestijne werd gezegend met een dochter Isabella, die op 28 april 1530 op het kasteel van Laarne in het huwelijk trad met Pieter van Schoutheete van Zuylen gezegd van Erpe (9). Na het overlijden van Maarten trad zij een tweede maal in het huwelijk met Adriaan van Gavere, ridder, heer van Masny St.-Pierre, Ter Donckt (10). Adriaan was weduwnaar zonder kinderen van Marguerite de Harchies (11). Uit dit tweede huwelijk werden geboren Adriaan en Gerardine. Het huwelijk van Adriaan met Marguerite de Locquenhien (12) bleef kinderloos. Hij overleed in 1558 en werd begraven in het koor van de Sint-Machariuskerk te Laarne (13).

Gerardine trad een eerste maal in het huwelijk met Antoine heer de Beaumont en Hérignies en een tweede maal met Robbrecht van Gistel (14).

Beide huwelijken bleven kinderloos.

Na het overlijden van de kinderen uit het huwelijk met Adriaan van Gavere ging

de erfopvolging terug naar Jehanne van de Woestijne en haar dochter Isabella van der Gracht uit haar eerste huwelijk.

Het testament

Na haar sterfelijke ziel te hebben toe vertrouwd aan haar Schepper en God, geeft Jehanne van de Woestijne een opsomming van haar wereldlijke goederen: lenen, onroerende eigendommen, cijzen, renten, huizen, goud en zilver en andere roerende goederen. Zij wenst dat haar lichaam begraven wordt in de gewijde aarde binnen de kerk van Laarne. Er dient een solemnele dienst opgedragen, haar rang en stand waardig.

Tot haar nagedachtenis wenst zij op haar graf een zerk met vermelding van haar kwartieren. De uitvoerders van het testament dienen er 18 tot 20 ponden groten aan te besteden (15).

Zij maakt tevens aan de kerk van Laarne 3 ponden over en aan de armmeesters 10 ponden, die dienen besteed aan de armen van Laarne. Elke behoeftige groot of klein, die haar uitvaart zal bijwonen, ontvangt twee groten en een brood en eventueel een bijkomend bedrag zo er nog rest van de 10 ponden. Dit voor wat Laarne betreft.

De parochiekerk van Masnij Saint-Pierre in Henegouwen (16) ontvangt ook 3 ponden. Voor de armen worden 12 ponden parisis per jaar voorzien aan de penning zestien in ruil voor een jaargetijde, opgedragen voor haar zielerust, die van haar man en haar vrienden.

Aan de armen die het jaargetijde bijwonen zullen 30 broden en evenveel halve stuivers worden uitgedeeld.

De zondag vóór het jaargetijde zal het worden medegedeeld "in den stoel" (17). Daags vóór het jaargetijde houdt de pastoor een vigilie met 9 lezingen. Voor deze diensten ontvangt de pastoor 20 groten en de koster 12, verder 4 groten voor waskaarsen en 6 groten voor de gewaden. De vooravond van het jaargetijde dient de koster 3 maal de klokken te luiden en de dag zelf eveneens 3 maal vóór de aanvang van de mis.

Zo door een of ander voorval deze diensten niet kunnen plaatsgrijpen, dienen de daartoe voorziene gelden aan de armen van Masny Saint-Pierre besteed.

Verder schenkt zij aan Hercules van Gavere, natuurlijke zoon van haar man, ten behoeve van zijn kinderen, 10 ponden groten per jaar de penning 16, ingaande

bij haar overlijden. Eens zijn kinderen volwassen zullen zij elk een evenredig deel van het kapitaal ontvangen. Mocht het anders verlopen dan kunnen de testamentuitvoerders het kapitaal opnieuw beleggen.

Ten gunste van de kinderen van Anna van Gavere, bastaarddochter van Adriaan, schenkt zij 3 ponden per jaar, aan dezelfde voorwaarden als hogervermeld.

Na haar overlijden zal haar oude dienaar Michiel Braeke zijn levenlang jaarlijks 3 ponden ontvangen.

Adriaan van Cruucen (Van der Cruyssen), zoon van Willem, ontvangt bij haar overlijden een jaarlijkse lijfrente van 6 ponden parisis.

Gheerardijne van Gavere, hun beider dochter en nu echtgenote van Robbrecht van Gistel, heer van Longhewijle en Dudzele, Geluwe, wordt bedacht met één derde van alle goederen: lenen, erven, erfelijke renten, losrenten, lijfrenten; met één derde van alle de katijlen zowel van huizen, bomen, lakenlening en latingen; verder één derde van de gemunte penningen, gouden en zilveren juwelen, lijnwaat, aardewerk, en al hetgeen bij het overlijden van Jehanne van de Woestijne tot haar nalatenschap kan behoren. Mochten de mede-erfgenamen bezwaren hebben tegen het toekennen aan Gheerardijne van één derde van de lenen met hetgeen er bijhoort, dan dienen zij haar de juiste waarde ervan te vergoeden, dan wordt zij, als begunstigde, gehouden één derde van de uitvaart- en testamentkosten te dragen. Zij kan deze kosten ten laste nemen van haar eigen erfenis of deze van de schenkster, maar ten laste van haar eigen erfgenamen.

Gheerardijne kan deze schenking aanvaarden of weigeren. Zo zij zonder getrouwde eigen nakomelingen komt te sterven dan gaat dit derde deel naar de tak van de schenkster.

Tenslotte worden alle vorige testamenten door dit huidige weerroepen. Zij behoudt zich echter het recht haar uiterste wil geheel of gedeeltelijk te veranderen, te vermeerderen of te verminderen, of zelfs geheel te niet te doen zo zij het verkiest.

Met dit alles voor ogen wenst zij dat dit testament strikt wordt uitgevoerd naar de rechten en de geplogendheden.

Als uitvoerders van haar testament stelde zij haar man Adriaan en haar schoonzoon Robbrecht van Gistel en pastoor Maarten van Winerseele aan.

Haar lieve man, zoals zij het vermeldt in haar testament, bedenkt zij met de beste gouden keten, die hij af en toe droeg. Robbrecht schenkt zij de vergulde

"coupetasse" met deksel, die zij van haar overleden zoon bekwam. Pastoor Van Winerseele bekomt een dubbele dukaat.

Zij vraagt hen de last van de uitvoering van haar testament op hen te nemen en mocht het tot een proces tussen de erfgenamen komen, dan dient dit te geschieden ten laste van de erfenis.

Mocht een van de uitvoerders worden gewraakt door een van de erfgenamen, of afzien van de uitvoering, of eerder komen te overlijden dan kan een van de overblijvende uitvoerders twee of meerdere personen aanzoeken op te treden. De kosten ervan, een dubbele dukaat, vallen ten laste van het sterfhuis.

Johanne van de Woestijne verzaakt aan alle verleende inkomsten en voordelen, bij deze heeft zij ook nog verzaakt en verzaakt zij aan alle privileges, vrijheden, poorterijen, gunsten... verkregen of te verkrijgen verheffingen, zich schikkend naar de geplogendheden en geldende regels met betrekking tot deze schenking en dit testament.

Deze algemene verzaking brengt niets te weeg. De uitvoering van het huidige testament dient te worden uitgevoerd zoals werd vastgelegd en dit zonder voorafgaande verzoeken.

Aldus hebben wij, schepenen van de stad Oudenaarde, op verzoek van Johanne van de Woestijne verkondigd dat men zich dient te houden aan hetgeen werd vastgelegd in dit testament.

De akte werd gezegeld met het zegel van zaken van de raad van de stad Oudenaarde, op heden 27 oktober 1562.

VOETNOTEN

1. RAG, Inventaris 220 Fonds Borluut.
Het geregistreerde testament berust in het stadsarchief te Oudenaarde, onder Acten en Contracten dl. 52, f° 203-206 v°.
2. de Herckenrode, p. 2144-2145.
3. RUG, Handschriftenzaal, Hs. 3669, van der Moure
4. C. Dhooche en E. Balthau, 1989, p. 22.
5. de Herckenrode, p. 2144-2145.
6. de Herckenrode, p. 853-854.
7. F. Debrabandere, 1960, p. 68; P. Boucquet, 1983, p. 372-374; *idem*, 1984, p. 53; J. De Cuyper, 1981, p. 58; F. Debaille Cambien, 1990, p. 121.
8. E. Warlop, 1981, p. 61, nr. 429: Legitimering van Antonia, bastaarddochter van Maarten van der Gracht, 1520 of 1521.
9. RUG, Handschriftenzaal, Hs. 3665, f° 8, r°.
10. R. Castelain, 1986, p. 98-101; B. De Keyzer, 1978, p. 107-108.
11. R. Castelain, 1986, p. 98-101.

12. R. Castelain, 1986, p. 98-101.
13. J. Bethune, 1900, p. 166.
E.L. Schepens, 1989, p. 12.
14. R. Castelain, 1986, p. 103, voetnoot 39.
15. J. Bethune maakt geen vermelding van deze grafzerk. De mogelijkheid bestaat dat Johanne van de Woestijne nog achteraf de wens uitdrukte elders te worden begraven. Dit gebeurde vaker, zie E.L. Schepens, 1989, p. 7.
16. J. Van Overstraeten, 1958, p. 271.
17. Vooraleer op het einde van de 17de eeuw de spreekstoel ingang begon te vinden in onze kerken, geschiedden preken en mededelingen vanuit een stoel, vooraan in het koor van de kerk opgesteld.

BIBLIOGRAPHIE

- Bethune J., *Epitaphes et Monuments des Eglises de la Flandre au XVIème siècle*, Brugge, 1900.
- Boucquet P., Heerlijkheid en leen in Kortrijk-Buiten, 14de-15de eeuw, dl. 1, in: *De Leiegouw*, jg. XXV, afl. 3-4, december 1983, p. 357-374; *idem*, dl. 2, in: *De Leiegouw*, jg. XXVI, afl. 1, maart 1984, p. 53-76.
- Castelain R., De Oudenaardse familie van Rokeghem en haar bezittingen te Sint-Maria-Horebeke, Kerkem, Cordes, Elsegem, Kluisbergen, Mullem, en Vadslo (14de tot 16de eeuw), in: *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde*, Dl. XXIII, Oudenaarde, januari 1986 p. 87-106.
- Debaillie Cambien F., Ikonografie van Kortrijk, aanvullingen, in: *De Leiegouw*, jg. XXXII, afl. 2-3, juli 1990, p. 107-121.
- Debrabandere F., Kortrijkse plaatsnamen vóór 1400, in: *De Leiegouw*, jg. II, afl. 1, 1960, p. 53-94.
- De Cuyper J., Willem van Heule, Heer van Hoog-Mosser en Deken van het O.-L.-Vrouwkapittel te Kortrijk, in: *De Leiegouw*, jg. XXIII, afl. 1, maart 1981, p. 57-73.
- de Herckenrode J., *Nobiliaire des Pays-Bas et du Comté de Bourgogne par M. de Vegiano*, Gent, 1865.

De Keyzer B., *De lange weg naar Kluisbergen*, dl. 1, s.l., 1978.

D'hooghe C., en Balthau E., Een bijdrage tot de studie van het stadspatriciaat in de Late Middeleeuwen: De Brugse familie de Vos in de 14de-15de eeuw, *in: Castellum*, jg. VI, nr. 2, juni 1989, p. 4-81.

Schepens E.L., De grafkelder van de familie van Vilsteren in het hoogkoor van de Sint-Machariuskerk te Laarne, *in: Castellum*, jg. VI, nr. 1, maart 1989, p. 7-15.

Van Overstraeten J., *Gids voor Benelux, Dl. 2 Wallonië en het Groot-hertogdom*, VAB, s.l., 1958.

Warlop E., *Inventaris van het fonds D'ennetières*, ARA, Brussel, 1981.

Bijlage **27 oktober 1562**

Testament van Johanne van de Woestijne echtgenote van Adriaan van Gavere

Gent, Rijksarchief, fonds Borluut, nr. 302, kopie

Oudenaarde, Stadsarchief, Acten en Contracten, dl. 52, f° 203-206 v°

Omme dieswille datmen niet zekerder en es vanden levne maer vander doot zo eijst dat ic mer vrouwe Jehanne vander Wostijnen filia mer Joos gheselnede van mer Adriaen van Gavere Ruddere heere van Manvoij St Pier Donckt Laerne etc. willende disponeren ende mijn testament ende lesten ville maken van mijnen tijdelijcken goeden daer toe bij mij versocht gheauthoriseert te zijne van mer Adriaen van Gavere mijne wettelijcke man zo eijst dat den voornoemde mer Adriaen van Gavere gheneghen wezende thaerder begheerten die voorseijde testature in onderscrevene zaecken heur heeft gheautoriseert ende bij des presenten auctoriseert omme van heuren tijdelijcke goede zoe wel van leen erve, cheijnze renten, huusen, gaut ende selver, ende al tghuent dat voor meuble gherekent es te moghen testeeren ende disponeren (a) zoe hier naer verclaerst zal werden, dwelck zij haudt over danckelijck ende aggreable. Inden eerste zoe beveelt de voorseijde testatresse haer aerm ziele als die van dit sterffelick lichaem scheeden zal heuren Scepper ende uppersten God dat hij deur zijn onhendelijcke ghenade ontfanghen wille int ghetal zijnder utvercoirenden ende heur lichaem begraven te worden inde heilighe ghewijdde eerde binnen der kercke van Laerne. Ende aldaer ghedaen te worden ende ghecelebreert te zijnde

een solemneel wtfaert naer heure qualiteijt ende staet, boven dien aldaer tot memorie gheleit ende gemaect te worden inde voorseijde kercke van Laerne een zaerck verheeven met den quartieren ofte een epitaphie weert zijnde achthien ofte twintich ponden groote ter discretie vande testamenteurs.

Maect voorts der selver kercke van Laerne drie ponden grooten eens, ende den aermmeesters der voorseijde kercke omme die te distribueren ten daghen vander wtfaert den ghemeenen aermen de somme van thien ponden grooten omme elcken aermen commende tzij groot ofte cleen te gheven twee grooten ende een broot ende tsurplus zo verne als de zelve thien ponden grooten niet al ghedistribueert en wordt, sullen de zelve aermmeesters voorts moghen distribueren den ghemeenen aermen der selver prochie theurlieder discretie.

Item gheeft voorts der kercke vande prochie van Mauwij a St Piere in Henegauwe drij ponden grooten eens ende den ghemeenen aermen der zelve prochie twalef ponden parisis (b) tsiaers te lossen den penninck sesthiene met conditien dat die zelve aermmeesters sullen ghehouden zijn alle jaere tot lavenesse vande ziele vander voorseijder donatresse ende van mijnen heere heure man ende andere heuren vrienden zielen te doen doende een jaerghetijde ende dielen aldaer dertich brooden ende zoe vele half stuivers daermede den aermen die ten dienste commende sullen ende wonende inde voorseijde heerlicheide tsondaechs te vooren te verkundighen inden stoel ende doen doende vigilien sdaechs te vooren met ix lessen ende tsanderen daechs die commendatien ende messe daer vooren den pastoor hebben zal xx grooten ende den coster xii grooten ende dien andere zullen ten zelven daghe elck iiii grooten der kercken voor was ende abijten vi grooten dies moet de coster savons te vooren drie wedelijcke pausen luiden ende tsanderdaechs ghelijcke drie pausen luiden voor de messe commendatie ende zoe verne als den dienst niet ghedaen en wordt inder maniere voorseijden zo es den wille ende begheerte vander zelve donatresse dat de voorseijde jaerlijxsche renten zullen toebehooren ende volghen den voorseijden aermen omme die ghedistribueert te worden ten ghemeene proffijte vanden zelven aermen vande voorseijde heerlicheijt van Manwij St Piere. Item gheeft voorts Hercules B van Gavere mijns heere natuurlijcke zone tot behouwe van zijnder kinderen de somme van thien ponden grooten tsiaers te lossene den penninck zesthiene inghaende ten doverlijden vande donatresse wel verstaende dat hij zal vermoghen ten onderhouden vande zelve zijnder kinderen hebben de upgeve der selver rente tot dat zij huerlieden selfs werden zullen, ende alsdan zal elcke vande kinderen zijns selfs wesende naer virile portie handt moghen slaen an heurlieden ghifte dies sullen die brieven blijven inde handen vande testamenteurs omme bij ghevalle van

lossene ofte anderseins die wederomme te belegghen in ghelijcken natuere. Item gheeft voorts Anna B van Gavere tot proffijte van heure kinderen mette conditien voorseijt drie ponden grooten tsiaers te lossen den penninck zesthienne. Item gheeft voorts Michiel Braeke heure auden dienaere drie ponden grooten tsiaers zijn leven lanck gheduerende inghaende ten overlijdenen vande voorseijde testatresse. Item gheeft voorts Adriaen van Cruucen filius Willems van ghelijcken ses ponden parisis tsiaers lijfrente inghaende als vooren. Item gheeft voorts mer vrau Gheerardijne van Gavere nu jeghenwoirdighe huusvrauwe van Messir Robbrecht van Gistelle heere van Longhewijle Dudgeele (sic) Gheluwe etc. heurlieder beeder ghetraude dochter deen derde deurgaende van alle heure goede zoe wel leengoet, eerve eeffelicke renten losrenten, lijfrente mette derde van alle inhauwelicke cattheijen, ghemunte penningen juweelen gaude ende zelve, lijnwaet, eerwerck handtwerck ende al tgheundt dat voor cattheil ghereekent es sonder eenighe reservatie waer die ghestaen gheleghen ofte bevonden moghen werden ter stondt handt daer anne slaende naer doverlijden vande voorseijde testatrice wel verstaende indien de hoirs vande voiren testatrice behauden ende handslaen wilden ande derde vande leenen ende niet voorderen sullen ghehauden zijn de voorseijde Gheeraerdijne van Gavere begifte te recompenseren suppleren ende furnieren vande juuste weerde vanden derde vande zelve leenen met tghuent den leenen volghende, dies wert zij begifte ghehauden te betaelende deen derde van alle schulden wtvaert ende testament ende anderseins als daermede heuren sterfhuus belast ende bevonden zal wesen ende daermede huuten sterfhuuse blijven, ende indien de selve begifte incommen doen wilt te mijnen sterfhuuse ende haer hoir fondeert steld haer danof in haer gheheel omme de voorseijde ghifte te accepteren ofte danof te revuchieren ende met den anderen hoirs deel te nemen ende indien de voornoemde begifte overlede sonder eenich ghetraut hoir van heur lichaem commende zijnde zo zal tzelve derde alleenelick van allen den leenen wederkeeren ter zijden waert vande voirnoemde donatrice ende niet voordere. Ende ter fijne dat dit jeghenwoirdich testament, goet vast ende van weerde zij zo wederoupic alle voorgaende testamenten hier mede de zelve casserende ende te nieuten doende behaudens nochtans dit teghenwoirdich testament ende wtersten wille te moghen gheel ofte in partijen te veranderen augmenteren te verminderen ofte met alle te niete te doende alst mij belieft oft goet duncken zal niet tegenstaende de ghiften van desen testamente ende zo verne is tzelve niet weder en roupe ofte verandert en zal hebben dat tzelve strictelick te onderhouden ende gheobserveert te worden niet jeghenstaende der costumen ofte der rechten ter contrarien ende ten heijnden dat dit mijn testament ende wtersten

wille behoirlicken volcommen onderhouden ende ter executie gheleijt zal worden zo heb ic gecozen ende ghenomen voor executeurs van desen jeghenwoirdighe testamente mijnen lieven man en gheve hem voor testament de beste gauden ketene die hij bij wijle draghende es ende mesir Robbrecht de Ghistelle heere van Dudzeele Longhewijle etc. hem ghevende bij testamente als vooren den vergulde coupetasse metten dexele commende bij ghifte van wijlen heure zone metgaeders meester Martin van Winerseele onsen pasteur taudende hem ghevende eenen dobbelen ducaet in specien biddende de zelve dat zijlieden dlaest vande excutie vanden zelven testamente anveerden willen ende ter executien legghen ende furnieren ende doen furnieren terstont naer mijn doot stellende ten dien fijne in haerlieden handen alle mijn goet hemlieden lastende ende bevelende danof niet te scheeden ten zij alvoren tzelve dit jeghenwoirdich testament vulcommen worde, ende indien mijn hoirs ter occasie van desen testamente eenighe processen maectte tzij deen oft dander van wijl dat ware, zo willic dat tzelve gheschiede ten laste alleenlicke van mijn sterfhuuse ende dat danof de executeurs metten zelve mijnen goeden ghegarrandeert zullen worden al costellos ende schadeloos metgaders vercrijghe zoe verne zij eenighe moijs traveijl ofte oncost hadden schaede ende interest die zaude moghen rijsen deur de oppositie vande zelve testamente ende inghevalle dat eenighe vande voorseijde executeurs overlede voor tvulcommen vande testamente ofte dat de zelve executeurs niet en wilden anveerden dexecutie vanden zelven testamente zo zal vermoghen een vande voorseijde executeurs kiezen eenen twee ofte meer ghelijcke macht hebbende tzelve mijn testament inder maniere voorscreven te doen vulcommen, ende sullen de zelve substituten hebben elc eenen dobbelen ducaet voor testament ende in verzeckerthede ende bewaernesse vande zelven testamenteurs zo heb ick gherenunchieert vande excerptie ende beneficie vellerani ende boven dien gherenunchieert ende renuchieren bij desen van allen excerptien privilegien, vrijheden beschudden, ende poorterien, gratien leeneerven vercreghen ofte te vercrijghende reliefvementen costumen deser gifte ende testamente prudicierende oock mede vande reghele vande rechte disponerende dat generale renunchiatie niet upereert ten zij sonder precedente speciale versouckende int vulcommen van desen jeghenwoirdighe testamente naervolghende ende mette conditien voorseijt ten onderhouden van dijen allen mijn goedinghe hier inne ghecondemneert te worden.

Dien volghende zo hebben wij scheepenen der stadt van Audenaerde ten neersten versoucke van mir voornoemde vrouwe ghecondempneert int onderhouden van aldus voorseijt es al heure goedinghe present ende toecommende tijden. In kennessen der waerheden zoe hebben wij schepenen ende raedt der

stede van Audenarde dese presente doen zegghen metten zeeghele van zaken desen XXVIIen van Octobre XVe tweentzestich.

(a) er stond eerst "ordineren".

(b) er stond eerst "grooten".

B: aanduiding van bastaard op de kopie van het testament.

EEN PRACHTIG KIJKBOEK

MIDDEN JUNI
1991

VERSCIJNT EEN
UNIEK BOEK

„ LAARNE HERZIEN ”

AANGEBODEN DOOR
CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING
KALKEN – LAARNE

Laarne. - Dorpsstraat en Kasteel (ca. 1930)

Nadere inlichtingen over dit kijkboek en de werking van de Geschied- en Heemkundige Kring, kunt U bekomen bij voorzitter Castellum Erik L. Schepens, tel. 091/31.88.66 (van 8 tot 15.30 u.) en bij secretaris-penningmeester Dirk Clerick, tel. 091/67.52.33 (na 18 u.)

LAARNE , BOKKENSPRONGEN EN WIJ

Roger De Bondt

Bony en 't Chiele, lagen lui in een graskant, de knieën hoog opgetrokken, te kijken naar de zwaluwen die hoog in de lucht rondscheerden. Teken van goed weer, zeiden de boeren, en goed weer was 't. De hitte hing over 't land te blakeren en die niet moest buitenkomen om te werken, zat ergens in de schaduw van de koele binnenkamers met alle luiken dicht. Bony sloeg naar een paardevlieg, die aanhoudend neiging vertoonde om op zijn neus te landen. «Zeg eens 't Chiele, 'k verveel mij hier dood, wat gaan we doen deze namiddag?» «We konden in «Kegels» zijn boomgaard wat appels gaan plukken.» stelde deze voor. «Nee, dat gaat niet, hij is verleden week nog maar aan ons bel komen hangen om te reclameren,» antwoordde Bony. «Daarbij hij heeft een nieuwe waakhond en die loopt nu los in de boomgaard!» «Hoe vals van hem, om zoiets te doen, we zouden zo eens van niets moeten weten en dood van de dorst één enkel appelke gaan plukken!» zei 't Chiele. «Ja, ja,» was Bony's antwoord, «de dag van vandaag moogt ge niemand meer vertrouwen, de mensen kunnen tegen niets!» aldus in de heilige overtuiging dat de rechtvaardigheid ver te zoeken was, voor wat het jongens met vakantie betrof, lagen ze te redeneren. «We konden ook eens gaan ruitentikken,» opperde de 't Chiele, «ik heb dat gelezen in een Vlaams Filmke, en 't geeft heel wat plezier!» «Tof, laten we dat doen, maar... weet gij hoe ge 't moet doen?» vroeg Bony, onmiddellijk warm voor de zaak. «Natuurlijk jong, we moeten een zware soldatenknoop hebben, een klosje garen en een pinaise.» «Daar ga 'k subiet voor zorgen,» zei Bony en sprong meteen recht. Ze spoedden zich naar Bony's huis en terwijl de 't Chiele buiten wachtte, schoot Bony binnen en was in een minimum van tijd terug buiten. «'k Heb chance gehad,» lachte hij, «Mama was juist boven en ze riep wat ik moest hebben, 'k zei dat ik eens kwam drinken!» Trots toonde hij zijn materiaal: een klosje zwart garen, een doosje pinaisen, en een dikke soldatenknoop van papa, die de 't Chiele erg moest bewonderen. Daar stond immers een leeuw op in aanvalshouding, met opengespreide klauwen en muil! «Waar gaan we nu naartoe?» vroeg hij aan Bony. «In alle geval niet te dicht bij de deur, ze kennen ons hier te goed!» «Ik heb het, 'k weet het,» riep hij ineens uit, «bij Rozeke Pauw, in de Termstraat, dat is ver genoeg en daar kennen ze ons niet. Daarbij, Rozeke woonde alleen, er is dus geen gevaar.» 't Chiele was subiet akkoord en op een drafje ging het langs «Madam Geit», naar 't klein Dreefken, vervolgens over de molenberg naar de Termstraat. Rozeke Pauw was een oud vrouweke dat op haar eentje in

een klein proper gedoetje woonde. 't Menske zag niet zo heel goed meer, doch was nog zeer kweek voor haar ouderdom. In haar hofke, dat gans haar doeningseke omringde, kweekte ze bloemen en groenten en daar was ze bijna ganse dagen mee bezig. Zo ook vandaag, als de 't Chiele en Bony langs de kanten, achter Rozeke's haag opdoken. Er lag 'n hoop aardappelloof midden op een plek lege grond, daar waar de patatten reeds gerooid waren, waarschijnlijk gereed om op te branden. Vanuit haar huizeke liep een wegeling, midden door haar stukske grond en scheidde haar aardappelveldje van haar groentenhofje. Daar stond wat van alles in, jonge sla, worteltjes, spinazie en tegen de haag, langs achteren een dubbele rij staakbonen. Rozeke was bezig langs voor met haar sla uit te dunnen, als de twee kornuiten vantussen de haag achter de bonestaken, haar doening gadesloegen. Ze wanhoopten al of 't menske met dat goê weer wel naar binnen zou gaan, maar 't geluk is altijd met de schelmen! Rozeke rechtte haarkromrugske en in zichzelf mompelend trok ze naar binnen. Voorzeker ging ze een bakske koffie zetten of was 't haar te warm daarbuiten. Als slangen schoven onze twee ruitentickers door de haag en Bony dook neer achter de hoop aardappelloof, terwijl 't Chiele met de knoop en een 'pinaise' op 't lage huizeke toesloep. Met een ferme duw drukte hij de 'pinaise' vast, waaraan op ongeveer dertig centimeter de knoop bengelde en liet vervolgens het garen snel door zijn vingers aflopen. Ruggewaarts liep hij 't wegelke over en ging Bony vervoegen achter 't aardappelloof. «Oef ze heeft niets gezien,» zuchtte hij en liet zich op zijn buik naast Bony vallen. «Nu maar proberen!» Met korte rukjes werd de knoop aangehaald en weer gelost. Men zou gezworen hebben dat iemand met een metalen voorwerp, een sleutel of zo, tegen 't venster klopte. Reeds na een drietal tikken werd 't deurke opgengetrokken en keek Rozeke buiten. « Hé, er is niemand,» mompelde ze, «ik meen pertang dat ze geklopt hadden.» Verbaasd met het hoofd schuddend, trok ze weer binnen. Bony en 't Chiele hadden hun zakdoeken in hun mond gestopt, om het niet uit te gieren en lagen op hun zij in mekaars glunderende ogen te kijken. Weer het nijldige tikken van de knoop. Terug was Rozeke daar, kwam buiten en ging achter haar gevelke kijken, almaar in zichzelf mompelend. «Dat is straf,» hoorden ze haar zeggen, «toch weet ik zeker, dat er geklopt is!» 't Wijveke keek nog eens rond en trok terug binnen. Direkt trok Bony terug aan 't garenkloske en 't getik herhaalde zich. Bijna evenvlug was Rozeke daar. «Nu zulde mij niet hebben zie!» riep 't vrouwtje. Ze had vast achter haar deurtje op wacht gestaan, iets vermoedend van de ware toedracht der zaken. «Och Here toch, 't spookt hier geloof ik!» riep ze thans beangst, omdat ze nog niemand zag! Terzelfdertijd trok Bony terug aan

zijn knoop en met de armen in d'hoogte van 't verschieten sprong Rozeke achteruit. 't Chiele kon niet meer en rolde zich rond, het luid uitschaterend! «Daar is hij zie, den deugniet!» riep Rozeke, terwijl 't Chiele rechtsprong en door de haag verdween. Bony sprong op zijn beurt recht en wipte achter de 't Chiele de haag over. Vliegensvlug keerde 't Chiele echter terug en langs de boonstaken sluipend kwam hij weer achter het aardappelloof terecht. Toen sprong hij weer op, voor de ogen van 't stom verbaasde Rozeke, en vluchtte opnieuw door de haag. Bony deed hetzelfde, vervolgens weer de 't Chiele, en zo verder ringaaneen. 't Wijveke stond zich op de knieën te slaan en wist niet meer waar ze 't had. «Kijk, daar is er weer ene, en nog ene!» Voor haar kwamen steeds meer jongens vanachter haar patattenloof gesprongen, die daarna door haar haag wegvluchtten. 't Menske zag nooit dat het dezelfde waren die immer terugkeerden. Opeens werd het haar te machtig en luid schreeuwend liep ze haar huizeke binnen en sloeg de deur hard toe. «Och Here, 't spookt toch, och Here, och Here, spoken in mijn hof!» hoorden de twee belhamels haar roepen. Nù konden ze werkelijk niet meer en vluchtten langs de kant weer weg, lieten zich een eindje verder in 't gras vallen en gierden het uit van dolle pret. «Rozeke heeft spoken gezien in haren hof!» kreet 't Chiele, «Och Here, och Here,!» aapte Bony haar na.

Als ze uitgelachen waren, ging het langzamer terug huistoe. Noch nagenietend, trokken ze de molenberg weer over en langs 't dorp naar de dreef. Nu mochten ze terug gezien worden, hun namiddag was weer eens gelukt...

*

* *

Bony had nog een achterneef in de kasteelhoek, die dagelijks met hem en de Ruskie's meeliep naar school. Gerard Valckeneers, een zoon van Melanie's jongste zuster Silvie. Daar Silvie laat getrouwd was, had ze nog kinderen van Bony's ouderdom. Gerard, de oudste, was een jaartje ouder, Clara even oud en Riet net een jaar jonger. Gerard echter was het mikpunt van hun soms wel harde plagerijen. Niet dat hij eigenlijk «achter» was, toch bewees hij dikwijls niet van de slimste te zijn als het erop aankwam met Bony en de Ruskie's te konkurreren in de kwaperterij. Een aanleiding meer om hem ertussen te nemen - kinderen kunnen hard zijn - was zijn brilletje dat hij moest dragen omdat zijn ene oog een weinig naar buiten toe stond.

Vandaar eveneens zijn lapnaam «de schele»...

Gerard was dikwijls het slachtoffer. Zo kreeg hij eens een rammeling van Fiene Pachters, die eigenlijk voor Bony en de Ruskie's bestemd was. Maar 't mens kon dat natuurlijk niet weten. Dat kwam zo...

(wordt vervolgd)

Beschermende leden 1990

Mw. Bonte-Roelandt, Park ter Leie 18, 9831 Deurle
Fam. Boussery-Van Lancker, Van Goethemstraat 45, 9820 Merelbeke
Dr. en Mw. L. De Cock, Kasteeldreef 82, 9270 Laarne
Fam. E. Decordier B., Moyersoenplain 16a, 9300 Aalst
Sanitair De Maesschalck Dirk, Termstraat 28, 9270 Laarne
Jhr. en Mw. de Pessemier, Eekhoenstraat 5, 9270 Laarne
Dr. en Mw. A. De Schaepdrijver, Soenenpark 56, 9051 St.-Denijs-Westrem
Fam. Dhaenens V., Rivierstraat 7, 9270 Laarne
Ebes, Franklin Rooseveltlaan 1, 9000 Gent
Eeckhout Albert, F. Benardstraat 88 bus 1, 9000 Gent
Faber Georges, Arbed N.V., Luxembourg
Dr. en Mw. Flammée, Koophandelsstraat 19, 9160 Lokeren
Willy François, J. Coopalaard 4, 9230 Wetteren
Fam. Meireman-De Keyzer, Buisstraat 18, 9200 Dendermonde
Mira P.V.B.A., Driesstraat 31-33, 9240 Zele
Vandenbroeck Michel, Eekhoekstraat 11, 9270 Laarne
Fam. Van Sande A., Heirweg 77, 9270 Laarne
Mw. A. Vermaercke, Florastraat 55, 9820 Merelbeke
Mw. Vincart & Kinderen, G. Gezellelaan 3, 9220 Hamme
Volvo Europa Truck, Postbus 275, 9000 Gent
Von Kunitzki Norbert N.V., Sidmar, 9020 Gent
Gemeentebestuur Wetteren, Markt, 9230 Wetteren
Dhr. en Mw. Wyffels A., Marktstraat 51, 8700 Izegem

Ereleden 1990

Audenaert André B.V.B.A., Termstraat 55, 9270 Laarne
Baert Luc, Potstraat 2B, 9270 Laarne
Bogaert Eugene, Koffiestraat 48, 9270 Kalken
Brasseur Henri, Volderrede 54, 9070 Destelbergen
Bruyneel Wilfried, Brandstraat 17, 9080 Beervelde
Dr. Baetens Piet, Lange Meire 47, 9270 Laarne

Mw. Colsoul Chantal, Termstraat 10, 9270 Laarne
Dhr. De Clercq Walter, Dorpstraat 16, 9270 Laarne
De Clercq & Ponnet PVBA, Zandakkerlaan 2, 9070 Heusden
Graaf de Smet de Naeyer, Lindestraat 15, 9820 Bottelare
De Thaey Etienne, Pensstraat 36, 9070 Heusden
Dr. D'Hooge Willy, Vaartstraat 25, 9270 Kalken
DULT Bakkerij, Dorpsstraat 13, 9270 Laarne
Everaert Beenhouwerij, Kasteeldreef 37, 9270 Laarne
Fam. R. Geerinckx, Kraneplass 2, 9220 Hamme
Dhr. Holvoet Herwin, Gentstraat 60, 9800 Deinze
Oushoorn Apoteek P.V.B.A., Doornzeledries 69, 9940 Evergem
Dhr. Plaetinck Joseph, Gaverstraat 35, 9270 Kalken
Dr. Ronse Edward, Wielewaalstraat 13, 9000 Gent
Fam. Ruys Robert, Doornweg 29, 9260 Wichelen
Dhr. Sorensen Jens, Bontinckstraat 7, 9270 Kalken
Dhr. Steenwinckel Jan, Eekhoekstraat 72, 9270 Laarne
Mw. Lucien Van Acker, Zoutelaan 110, 8300 Knokke-Heist
E.H. Wim Van Avermaet, Lepelstraat 1, 9270 Laarne
Dhr. Van Caneghem Noël, Wachteke 18, 9270 Laarne
Van Damme Ivan, Vijverstraat 19, 9881 Bellem
Fam. Verlinden-Van Driessche, Prins Karellaan 26, 8300 Knokke
Dhr. Waldack Felix, J. Van De Veldestraat 7, 9270 Kalken

Steunende leden 1990

Baeten Hendrik Tuinaanleg, Kasteeldreef 38, 9270 Laarne
Fam. Bijn Albert, Brandekenswegel 5, 9270 Laarne
Fam. Bogaert Herman, Broekstraat 64, 9270 Laarne
Fam. Braye-Lebon, Adj. DHF-RD, 4090 Post 10 BSD
Fam. Buyle-Baes, Bergstraat 36, 9270 Laarne
Fam. Claes Frank, Paul De Ryckestraat 15, 9040 Sint-Amandsberg
Fam. Coppens Alain, Heirweg 190, 9270 Laarne
Fam. Daelman Ignace, Notaris, Molenstraat 8, 9270 Laarne
Fam. Debacker Jan, Brandekenswegel 6, 9270 Laarne
Fam. De Bruijne G., Bergstraat 35, 9270 Laarne
Fam. De Craecker K., Boterhoek 2, 9270 Laarne
Fam. de Crombrughe-Desclée, Heidestraat 2, 9270 Laarne
Fam. De Jaeger Lucien, Kleine Heistraat 2, 9270 Laarne

Dhr. De Meyer Marcel, Antwerpse stwg 950, 9040 St.-Amandsberg
Dhr. Pierre Dengis, Laarnebaan 56, 9070 Heusden
Fam. De Paepe-Vander Sypt, Veldstraat 24, 9230 Wetteren
Fam. Deren Pierre, Vagevuurstraat 40, 9270 Laarne
Fam. Maurits De Rocker, Hoogstraat 55, 9270 Laarne
Fam. de Ruijter Alexis, Muizendries 29, 9070 Heusden
Mw. De Smedt Theresa, Bosstraat 20, 9270 Laarne
Fam. De Vetter Boudewijn, Provinciebaan 177, 9270 Kalken
Fam. De Visscher Marcel, Kerkstraat 48, 9270 Laarne
Fam. De Vuyst-Van Kerckhove, Wulverdam 40, 9041 Oostakker
Fam. De Wilde André, Dorp-West 97, 9080 Lochristi
Fam. De Wilde Erik, Massemsesteenweg 214, 9201 Massemen
Mw. De Wilde Francine, Kerkstraat 52, 9270 Laarne
Dhr. De Wilde Johan, Meirestr. 25, 9921 Vinderhout
Dr. De Wulf Adhémar, D'Haenestraat 36, 9070 Heusden
Dr. Ebo G., Antwerpsesteenweg 445, 9040 Sint-Amandsberg
Mw. Erauw Rosette, Kleine Smetledestraat 129, 9230 Wetteren
Mw. Chr. Geerinck, Kouterbosstraat 40, 9240 Zele
Fam. Geylens-Vlaeminck, Bochtenstraat 20, 9270 Laarne
Fam. Grillaert Eugeen, Kouterlaan 11, 9070 Heusden
Fam. Herregodts J., Scheestraat 11, 9270 Kalken
Fam. Impens Norbert, Magerstraat 24, 9070 Heusden
Fam. Iserentant, Keistraat 22, 9270 Laarne
Fam. Luc Janssens, Vaartstraat 57, 9270 Kalken
Fam. Madou-Stockaert, Achterstraat 49, 9270 Laarne
Dhr. Marichal Etienne, Berkendries 5, 9070 Heusden
Dr. Marius Luc, Meirhoekstraat 1, 9270 Laarne
Fam. Meireman-De Keyzer, Buisstraat 18, 9200 Dendermonde
Fam. Mussche R., Leenstraat 8, 9070 Heusden
Fam. Neels Willy, J. Van De Veldestraat 31, 9270 Kalken
Fam. Nuytinck Marc, Boskapellaan 103, 9080 Lochristi
Mw. Monique Poppe, Kasteeldreef 31, 9270 Laarne
Fam. Raman Eddy, Steentjestraat 68, 9270 Laarne
Mw. Martha Rubbens, Langemuntstraat 9, 9240 Zele
Regulieren van Sint-Andries, Nieuwe Gentweg 85, 8000 Brugge
Fam. Ryckaert P., Korte Eekhoekstraat 12, 9270 Laarne
Fam. Schatteman-Riessauw, Eekhoekstraat 28, 9270 Laarne

Fam. Stevens Achiël, Waterstraat 19, 9040 Sint-Amandsberg
Fam. Thibau Roger, Houtbriel 22, 9000 Gent
Fam. Trop J.-J., Klapstraat 84, 9831 Deurle
Fam. Vaerewijck-Wangermee, Boswegel 8, 9070 Heusden
Fam. Van Besien Walter, Revierstraat 29, 9270 Laarne
Fam. Van Bever G., Meirhoekstraat 74, 9270 Laarne
Dhr. Van den Bogaert J., Boomsesteenweg 65, 2630 Aartselaar
Fam. Vandenberghe-Debruyne, Hulhaege 7, 9800 Deinze
Fam. Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne
Fam. Van De Weghe Rudy, Nerenweg 30, 9270 Kalken
Fam. Marc Van Eeckhoute, Lagen Heirweg 32, 9270 Laarne
Dhr. Van Goethem A., Dom. de Bramerschhof 15, L-8290 Kehlen
Dr. Van Hoecke L., Lepelstraat 50, 9270 Laarne
Fam. Van Hoeke-Paeleman, Dorp 31, 9270 Laarne
Dr. Van Imschoot Frank, Bochtenstraat 44, 9270 Laarne
Fam. Van Kerkhove-Pypaert, Termstraat 1, 9270 Laarne
Fam. Van Looek Walter, Meersstraat 10, 9270 Laarne
Fam. Van Malderen André, Hoogstraat 183, 9270 Laarne
Fam. Van Peteghem-Fekete, Smidsestraat 47, 9150 Grembergen
Fam. Van Peteghem-Heyerick, Vagevuurstraat 42, 9270 Laarne
Fam. Van Poucke-Piens, Lange Meire 1a, 9270 Laarne
Fam. André Van Trappen, Dendermondse Steenweg 10, 9270 Kalken
Dhr. Van Wassenhove Petrus, Bontinckstraat 70, 9270 Kalken
Fam. Vermeulen Jan, Molenweidewegel 5, 9070 Heusden
Fam. Verschelden Norbert, Kasteeldreef 68, 9270 Laarne
Fam. Vlaeminck Erik, Hoogstraat 147, 9270 Laarne
Fam. Woodall-Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne
Fam. Backse-Van Mieghem, Hoogstraat 205, 9270 Laarne
Fam. Verhaeghe-Pikhaus, Provinciebaan 78A, 9270 Kalken
Fam. Walrave-De Splenter, Lepelstraat 36, 9270 Laarne

(wordt vervolgd)

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van
De Vrienden van het Slot van Laarne en de
Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne

Verantw. Uitg. Erik L. Schepens
Eekhoekstraat 5
9270 Laarne

Dienst wettelijk depot nr. B.D. 40.652

Oplage 600 exemplaren

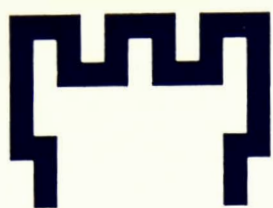
Omslagfoto: Luchtfoto van het Slot van Laarne

INHOUD

- Kijkboek over Laarne	3
- Imma de Laren cum filia sua Diduara De eerste vermelding van Laarne van 1040 Eric Balthau	5
- Het testament van Johanne van de Woestijne, echtgenote van Adriaan van Gavere, van 27 oktober 1562. Erik L. Schepens	19
- Laarne, bokkesprongen en wij Roger De Bondt	29
- Ledenlijst 1990 (1e deel)	32

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.

Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en van de auteur, en het toezenden van een exemplaar.

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG VIII — NR. 2 — JUNI 1991

Afgiftekantoor: 9270 Laarne

KONINKLIJKE VERENIGING DER HISTORISCHE WOONSTEDEN VAN BELGIE
VERENIGING ZONDER WINSTBEJAG
Vergotestraat 24 - 1200 Brussel

Is Alexandre de Merode, Voorzitter
af Charles-Albert de Lichtervelde, Beheerder-Schatbewaarder
kheer de Pessemier 's Gravendries, Bestuurder van de Vereniging en Afg.-Beh.
het Slot van Laarne
Van den Broecke, Regisseur van het Slot van Laarne

castellum

Hoofdredacteur : Erik L. Schepens

EMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN "DE VRIENDEN VAN HET SLOT VAN LAARNE"
EN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING KALKEN EN LAARNE

CONSULTATIEVE RAAD:

Voorzitter: Jonkheer de Pessemier 's Gravendries

COMMISSIE-VOORZITTERS

Archeologie: Prof. dr. Frans Verhaeghe

Architectuur: Arch. Lieven Hanselaer

Castellum: Erik L. Schepens

Geschiedenis: Lic. Eric Balthau

Meubilering: Achiel Stevens

Park en Tuin: Cesar De Wilde

Public Relations: Luc Props

Toerisme en Huur: Jan Van den Broecke

WERKENDE LEDEN

De heer Albert Eeckhaut, erevoorzitter

De heer en mevrouw A. De Wilde-Hesters

De heer R. De Sy

De heer en mevrouw N. Verschelden

C.-project:

rouw Anita Vermeulen en de heren Jacques De Wilde en Patrick Van Nieuwenhuysse

BESTUUR CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING VOOR KALKEN EN LAARNE

Ere-voorzitter: Jhr. de Pessemier's Gravendries, Slot van Laarne, 9270 Laarne

Voorzitter: Erik L. Schepens p.a. Slot van en te 9270 Laarne Tel. 091/31.88.66

Ondervoorzitter: André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9270 Kalken

Secretaris: Dirk Clerick, Bieststraat 28, 9270 Kalken

Leden: Anne Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne

Eric Balthau, Keistraat 14, 9270 Laarne

Roger De Bondt, Maalderijstraat 16, 9040 Sint-Amandsberg

Johan De Wilde, Meirestraat 25, 9921 Vinderhoute

Lieven Hanselaer, Mouterijstraat 6, 9270 Kalken

Johan Marckx, Warande 11, 9270 Laarne

Marcel Meijs, Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

Luc Props, Meirhoekstraat 21, 9270 Laarne

Wim Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne

Frans Verhaeghe, Provinciebaan 78a, 9270 Kalken

Lidmaatschap CASTELLUM

Gewoon lid: 350,-

Steunend lid: 650,- (familiekaart)

Erelid: 1000,-

Beschermend lid: 2000,-

Rekening: 393-0430850-65 Castellum p.a. Slot van en te 9270 Laarne.

Voordeel voor de leden:

- gratis toegang tot het kasteel tijdens de openingsuren mits voorlegging van uw lidkaart
- bij tentoonstellingen korting op de toegangsprijs
- ieder lid krijgt het tijdschrift Castellum gratis per post aan huis
- uitnodiging tot de openingsrecepties van de activiteiten ingericht door de Vrienden van het Slot van Laarne, de Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne en de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België, gehouden op het slot.

TEN GELEIDE

Bijna ieder dorp heeft wel een inwoner die een of andere artistieke gave bezit. Vroeger bleven die kunstenaars met hun talenten meestal in de schaduw, ofwel omdat ze te bedeesd waren om ermee naar buiten te komen of nog meer omdat voor vijftig-zestig jaar niemand geïnteresseerd was in hun werk.

Gelukkig bestaan er nu mensen, zoals bv. André Van De Sompel, die inzien dat, hoe beperkt die talenten soms ook waren, het toch de moeite loont om alles eens van onder het stof te halen. Zij willen de volgende generaties aantonen dat in een onopvallende doordagelijkse dorpsbewoner toch een kunstenaarsziel kan wonen.

Raymond Vermeiren was zo iemand. Hij zag het landschap rondom zich met andere ogen dan zijn dorpsgenoten en hij voelde de behoefte om naar penseel en verf te grijpen om het te vereeuwigen. Hoe naïef zijn schilderijtjes er ook mogen uitzien, hij heeft ons toch een beetje kunst nagelaten.

Overmere, 15 maart 1991

Dr. Paul Sonnevile

Erevoorzitter Stichting Sint-Pietersfeest

KAREL EN RAYMOND VERMEIREN

Een verkenning van de levenssituatie van twee kansarmen op de wijk Kruisen, Kalken, einde 19de eeuw - eerste helft 20ste eeuw.

Tekst: André Van De Sompel

fotografie: Pascal Lachaert
bespreking schilderwerken:
André Van Malderen

Woord vooraf

De keuze van deze twee personen als voorbeeld ter verkenning van de levenssituatie van de kansarmen op de wijk Kruisen berust op meerdere punten. Levensgenieter Karel (1867-1940) en amateurschilder Raymond (1869-1942) Vermeiren kunnen beschouwd worden als echte volksfiguren van de wijk Kruisen voor de periode einde 19de eeuw - eerste helft 20ste eeuw.

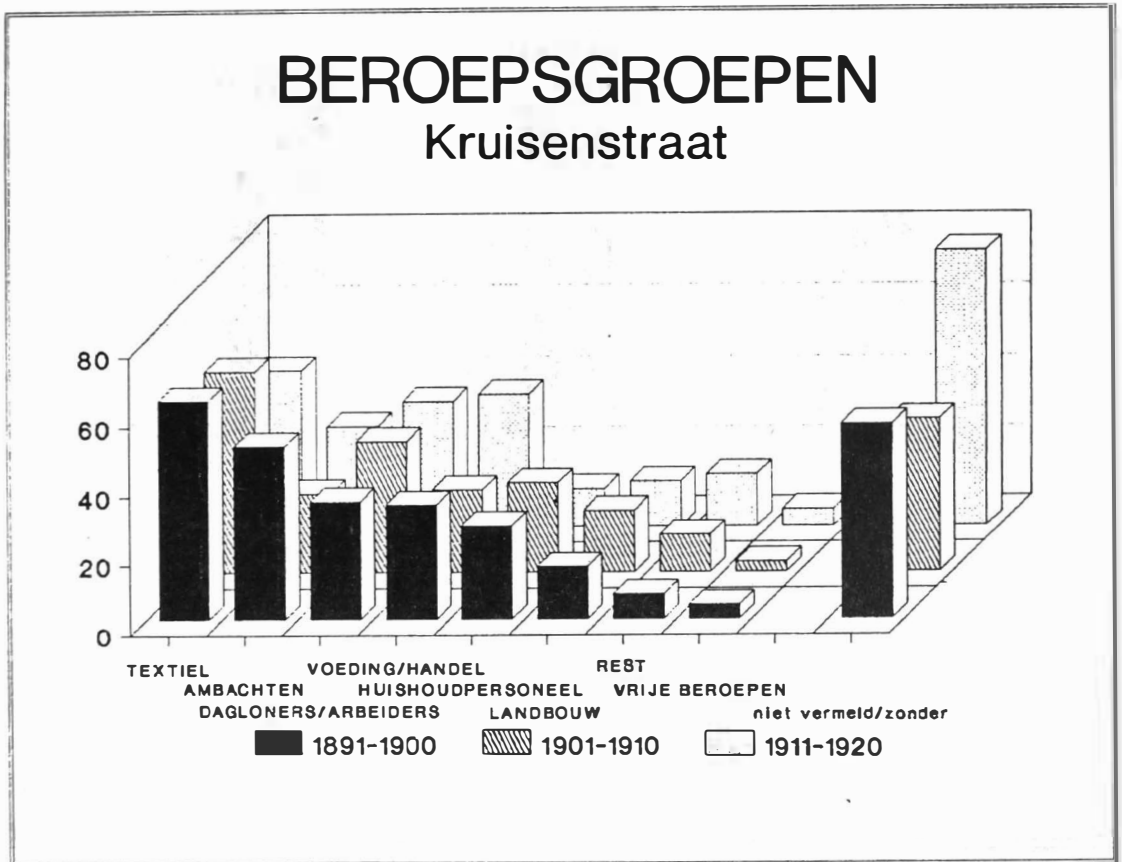
Ze waren arm. Door hun natuurlijke gaven hadden zij echter de kans om uit de anonimiteit te geraken. Ze waren er ook telkens als de kippen bij om plezier te maken. Bovendien waren ze (plaatselijk) politiek geëngageerd. Verder in deze studie wordt vooral het scheppend werk van Raymond Vermeiren aan het publiek voorgesteld: we maken uitgebreid kennis met zijn schilderkunst en schrijverij.

Ik wens hierbij vooral de familieleden en bewoners van de wijk Kruisen 1900-1940 te bedanken voor de overgeleverde informatie en anekdotes. Notities van Casimir Vermeiren (1874-1956) bevatten waardevolle, verduidelijkende gegevens. Bij het dagblad Het Volk, het gemeentebestuur van Laarne, het Daensmuseum en archief van de Vlaamse Strijd (DAVS) te Aalst, het Algemeen Rijksarchief Brussel kon ik terecht voor achtergrondinformatie. De Stichting Sint-Pietersfeest Kalken steunde het onderzoekswerk en verwerkt de gegevens in het feestprogramma 1991, o.a. in een tentoonstelling.

1. Bewoners van de Kruisenstraat 1891-1920

In de grafieken (Figuren 2 t.e.m. 7) krijgen we een overzicht van de beroepsactiviteiten van de bewoners van de Kruisenstraat begin deze eeuw. Aandacht

wordt besteed aan de in- en uitwijkingen, vooral van de ongehuwden. Deze gegevens dienen als basis voor de bespreking van de tewerkstelling van Karel en Raymond Vermeiren.

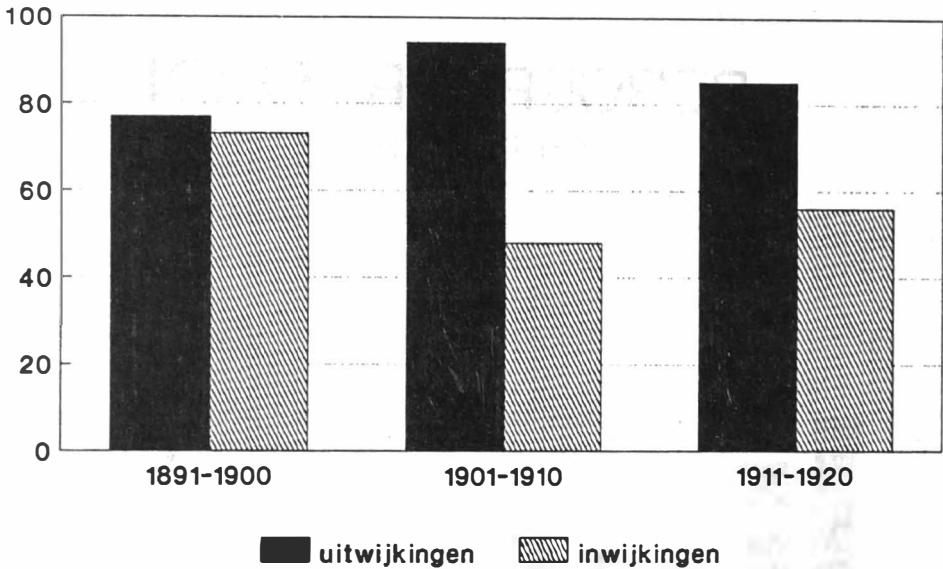
Figuur 2. Beroepsgroepen

In figuur 2 werd, omwille van de duidelijkheid van de grafiek, geen rekening gehouden met het aantal kinderen ten opzichte van de totale bevolking voor de gehele periode: respectievelijk 169 op 458, 191 op 436 en 174 op 444 personen. Verder zijn de getallen langs de verticale as in deze en volgende grafieken de werkelijke aantallen.

De gegevens werden verzameld uit de bevolkingsregisters van Kalken voor de periode 1890-1920. Speciaal deze periode werd onderzocht omdat in deze tijdspanne Karel en Raymond tot de actieve leeftijdsklasse behoorden (15-54 jaar).

Remi De Gelder merkte in zijn "Geschiedenis van Kalken" (1) op dat voor de periode 1901-1908 veel Kalkenaren hun dorp verlieten omdat er te weinig werkgelegenheid was. Hij suggereerde dat een fabriek met 300 à 400 arbeidsplaatsen het probleem van de uitwijking zou kunnen oplossen.

UITWIJKINGEN en INWIJKINGEN Kalken

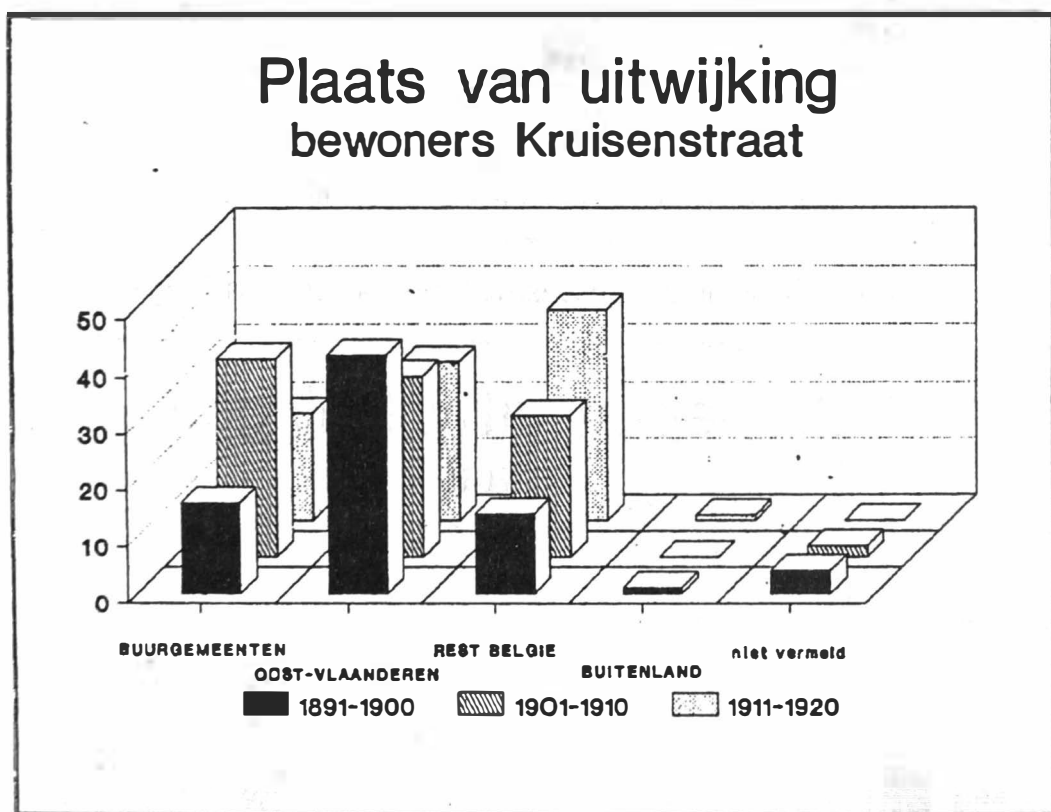
Figuur 3. Bewoners Kruisenstraat: uitwijkingen buiten Kalken en inwijkingen van buiten Kalken

Over de wijk Kruisen vertelde hij dat de bewoners ervan meestal werklieden waren die ofwel thuis ofwel in het plaatselijk leerwerkhuis het beroep van wever uitoefenden.

De volgende verduidelijkende, ongedateerde tekst rond het leerwerkhuis en de thuisweverij is van de hand van Casimir Vermeiren. *"Het leerwerkhuis" (de weefschool) was ingericht in het gebouw staande in de Vromondstraat nevens den wegel leidende naar de Koffiestraat. Men gaf er onderricht in de handweverij aan een dertigtal leerlingen. Wekelijks kregen de leerlingen les in spraakkunst en rekenkunde. Na een leerperiode van een zestal maand was de leerling bekwaam zich te huis te werk te stellen. Er waren van 1860 tot 1890 een paar honderd handwevers te Calcken en ruim 300 van 1890 tot 1900. Men weefde meest gekleurd geruit en gestreept katoen voor hemden. De fabrieken die in den omtrek Wetteren, Laerne en Zeveneecken werden gesticht gaven een gevoeligen kwak aan de handweverij. Deze is thans nagenoeg verdwenen. Eenige wevers weven te huis. Hun getouwen worden bij middel van elektriciteit aangedreven."*

Figuur 3 toont duidelijk dat de uitwijking niet geringe afmetingen aannam. Een studie voor de ganse Kalkense bevolking zou dit waarschijnlijk nog meer kunnen accentueren.

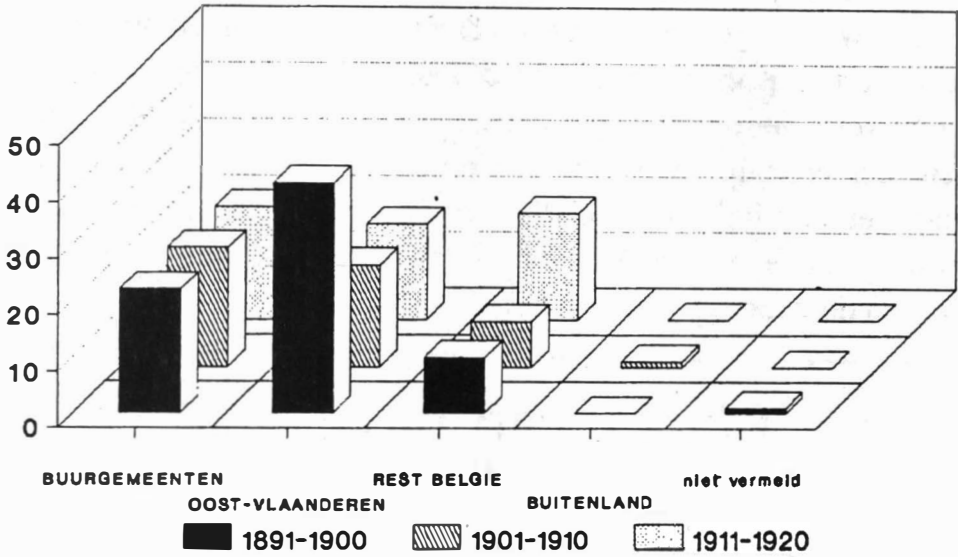
Behalve de weverijen van Laarne (2), Zeveneken en Wetteren, was er weinig kans om aan werk te geraken. Er bestonden nochtans plannen om een afdeling van die weverij te Kalken op te richten. Doch pastoor Botteldoorn en burgemeester Luyckx waren fel tegen deze plannen gekant (3). Niet zozeer het argument dat een grotere werkgelegenheid en een grotere fabriek op de Kalkenaren een slechte (lees: socialistische) invloed zou uitoefenen dan wel de bescherming van de "Tissage Mecanique de Calcken", eigendom van de familie Luyckx, kan de doorslag gegeven hebben. (4)

Figuur 4. Plaats van uitwijking bewoners Kruisenstraat (6)

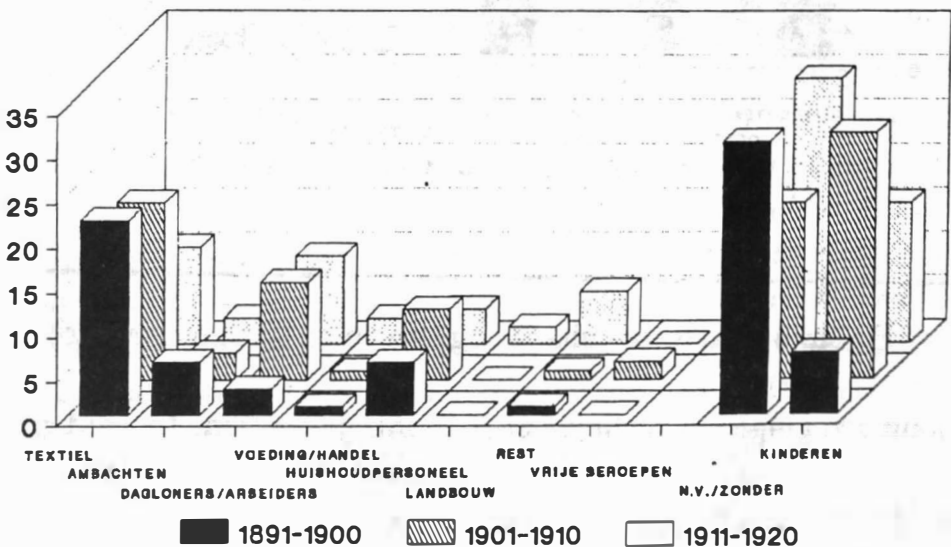
Veel jongeren gingen in Wallonië en in Frankrijk werken. Ze werden tewerkgesteld in koolmijnen (Wallonië) of werkten bij landbouwers (Frankrijk) tijdens de bieten- en aardappeloogst. Er was meer geld te verdienen met seizoensarbeid maar er waren ook risico's: ofwel wilde de baas niet betalen ofwel verbrasten de Vlamingen hun geld in een van de Franse steden. Dit

Plaats van inwijking bewoners Kruisenstraat

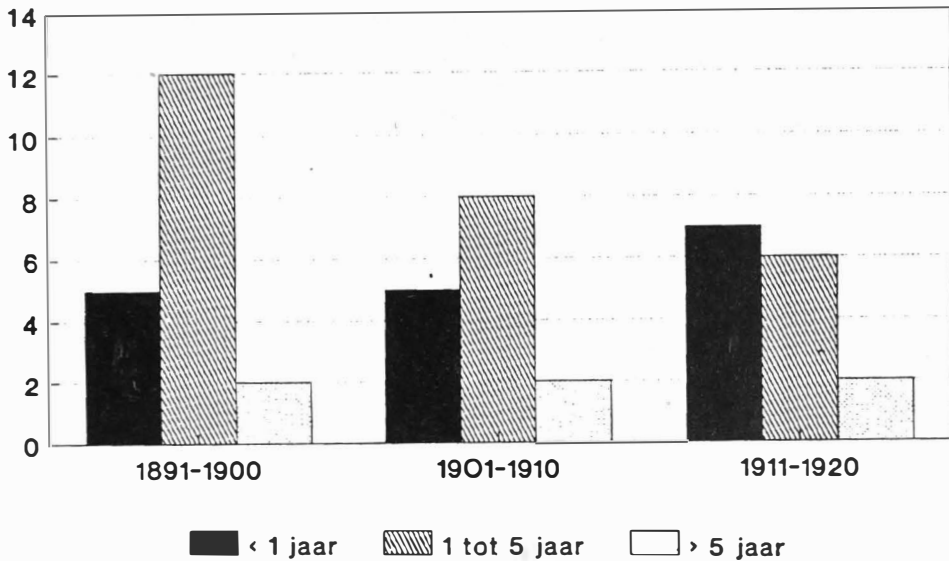
Figuur 5. Bewoners Kruisenstraat: plaats van inwijking (6)

Beroepen uitwijkelingen totaal

Figuur 6. Beroepen uitwijkelingen

Duur tijdelijke uitwijking (jonge) alleenstaanden

Figuur 7. Tijdsduur tijdelijke uitwijkingen

overkwam ook Lodewijk Meirpoel (° Kalken 01 november 1872 en wonende in de Schriekstraat). Zijn belevenissen als 'Franschman' en koolputter vertelde hij in meerdere brieven aan Raymond Vermeiren voor de periode 1895 tot 1907. (5).

Uitwijkingen naar Frankrijk en Wallonië kunnen alvast niet uit figuur 4 gehaald worden.

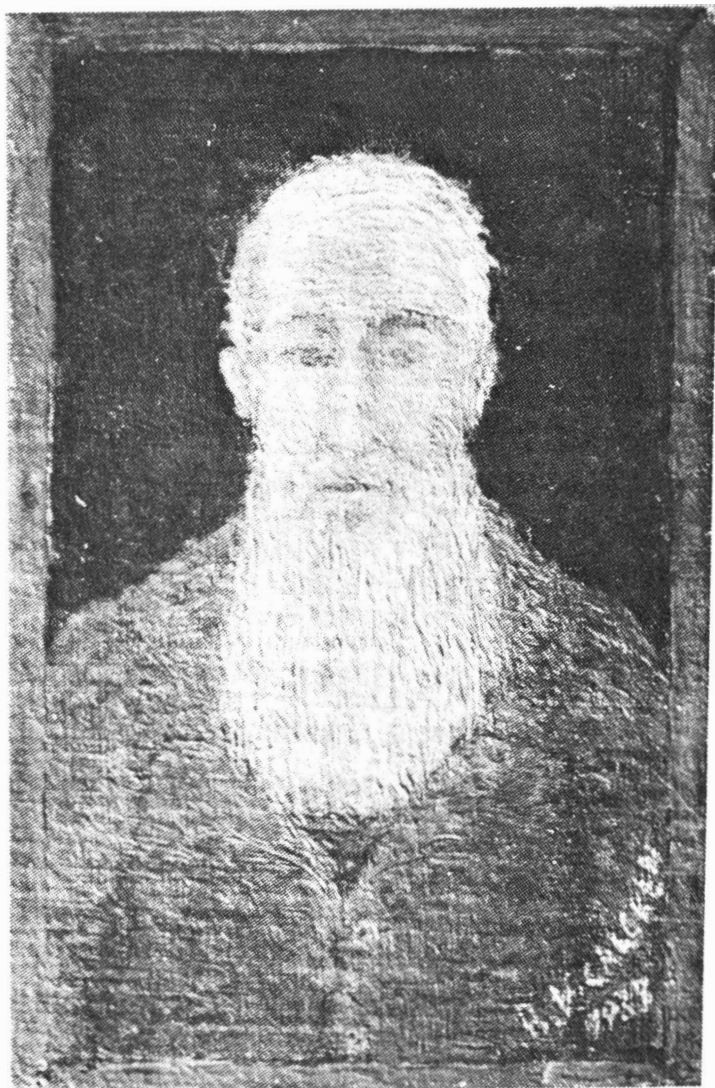
De voornaamste aantrekkingspolen voor de uitwijkelingen van de Kruisenstraat waren Gent, Antwerpen en Brussel.

Waarschijnlijk was de omvang van de in- en uitwijkingen groter. We konden echter alleen rekening houden met deze die aan de bevolkingsdienst aangegeven werden.

Vele arbeidskrachten uit de lagere beroepen zochten hun heil buiten de gemeente: mensen uit de textielsector, arbeiders en mensen zonder vast beroep (Figuur 6).

Deze uitwijking was niet altijd definitief. Tijdelijke uitwijkelingen keerden na verloop van tijd naar het ouderlijk huis terug (Figuur 7).

2. De familie Vermeiren

Figuur 8. Geschilderd portret van Leo Vermeiren
door Raymond Vermeiren, anno 1937
(zie 5.2.3.4.)

Raymond liet ons een mooie nagedachtenis aan zijn vader na in bovenstaand schilderijtje.

Het hiernavolgend stamboomoverzicht is niet volledig, vooral wat betreft de eerste stappen.

STAMBOOMOVERZICHT

Egidius Vermeiren x Maria Anna Everaert				
Jacobus Vermeiren Lede † Kalken 05 Okt 1854 63 jaar x Kalken 08 mei 1817 Francisca Van Bogaert † Kalken 20 mar 1856 69 jaar		Coleta Vermeiren Lede mei 1789 † Kalken 16 mar 1881		
Leo Vermeiren Kalken 07 mei 1818 Kalken 04 mar 1885 Kalken 28 apr 1863 Victoria De Rijcke Kalken 21 dec 1831 Kalken 28 aug 1915	Rosalie Vermeiren Kalken 04 okt 1826 † Kalken 07 okt 1887 x Charles-Louis De Wachter Kalken 30 mei 1842 † Kalken 15 nov 1911	Romanus Vermeiren	Theresia Vermeiren † Kalken 14 okt 1835 3 jaar	Josephus Constantinus Vermeiren † Kalken 23 mar 1865 35 jaar
Rosalie Vermeiren Kalken 29 jan 1864 † Kalken 06 jan 1867 Marie Leonie Vermeiren Kalken 23 mar 1865 † Kalken 13 jan 1867 Maria-Josepha Vermeiren Kalken 09 apr 1866 † Kalken 25 nov 1940 Charles-Louis Vermeiren Kalken 01 mei 1867 † Kalken 22 jan 1941 Jozef Vermeiren Kalken 18 apr 1868 † Kalken 06 nov 1919 x De Fré Marie Leontine Kalken 18 nov 1865 † Kalken 11 jun 1946 xx Cordula Herrebaut St.-Amberg 28 nov 1889 † Kalken 09 dec 1942 Raymond Vermeiren Kalken 26 mar 1869 † Kalken 18 feb 1872 Maria-Prudentia Vermeiren Kalken 19 jun 1871 † Zele 20 mei 1956 Casimir Vermeiren Kalken 11 mar 1874 † Zele 14 feb 1954 x Sidonie De Fré Kalken 30 Aug 1885				

Enkele woorden uitleg:

Jacobus Vermeiren heeft, volgens de familieoverlevering (7), gevochten in een veldslag van Napoleon in Rusland. Na jaren kwam hij, samen met een Kalkenaar, ene Van Bogaert, wonende op de wijk Kruisen te Kalken, weer thuis in zijn geboortedorp Lede. Doordat hij er bijna niemand meer kende kwam hij mee met Van Bogaert naar Kalken. Hij is dan gehuwd met diens zuster Francisca.

Kleermaker Leo Vermeiren verdiende niet veel. Zijn vrouw Victoria ging soms van huis uitwerken, vooral tijdens het vlasseizoen (8).

Casimir Vermeiren beschreef de begrafenis van zijn vader als volgt: *"Zoo heb ik, op 06 maart 1885 de begraving bijgewoond van een werkman uit de Schriek. In den nacht van 3/4 maart had men hem dood gevonden in zijn bed. De twee naaste geboortevrouwen maakten gedurende de nacht kosteloos het toilet van het lijk. In 't Kalkensche dialect noemt met dit 'afleggen'. Van af de eerste morgenklaarte werden twee bundeltjes stroo kruiselings onder een baksteen gelegd aan het hek en 's avonds kwamen de burenen den rozekrans bidden in het sterfhuys. Het lijk werd den tweeden dag na het overlijden, door een geboortelandbouwer, kosteloos naar het kerkhof gevoerd op een vierwieligen wagen, bespannen met twee paarden. Een der vier geburen die de kist kwamen opladen, vroeg aan de weduwe "Vrouw Vermeiren, is't met uw toelating dat wij uw man medenemen?", waarop mijn moeder antwoordde: "t is Gods wil" en dan kregen de vier dragers elk een paar druppels genever. De kist werd geplaatst op drie bundeltjes stroo, die gereed lagen op den wagen. Op elken hoek van den wagen zat, op een laag stoeltje, een bejaarde buurvrouw gehuld in een zwarten kapmantel met de kap over het hoofd getrokken. Aan elke kruisstraat en aan ieder kapelletje onderweg werd stilgehouden en de familieleden, geburen en vrienden, die het lijk volgden knielden en zegden in stilte een kort gebed. Aan de kerk werd het lijk door den priester afgehaald en in de kerk gedragen door de vier geburen-dragers. De lijkplechtigheden waren spoedig afgeloopen want een laagste klas begravingdienst vraagt niet veel tijd. Geen 'doodsbeeldekens' gedachtenissen werden in de kerk uitgedeeld en na den dienst droegen de dragers het lijk naar het dicht bijgelegen kerkhof. Na de begraving bedankte de oudste zoon van den overledene al de aanwezigen, deze gingen den Kruisweg, en daarna werden de familieleden, de vier dragers en de voerman in de naaste herberg vergast op een paar druppels genever. De drie bundeltjes stroo waarop de lijk kist had gerust, werden bij den terugkeer van den ledigen wagen, in den*

eersten den besten gracht geworpen. ... " (9).

Kans om lang school te lopen kregen Leo's kinderen niet... Karel en Raymond liepen school tot hun 11 jaar waarna ze nog zondagwerkschool in hun geboortedorp volgden. Casimir bracht het, evenwel na bijscholing en zelfstudie, tot stationchef in Machelen en Zele (10). Hij maakte veel gelegenheidsgedichten en als heemkundige schreef hij bijdragen over Kalken en Zele. Op late leeftijd bracht hij voor de radio oude volksliedjes ten gehore in het programma "Etnische muziek", gepresenteerd door Rik Daems (begin jaren 50). Deze liedjes werden door het Belgisch Nationaal Instituut voor Radio-Omroep op 78-toerenplaat uitgegeven.

Jozef was kleermaker en ook een tijdje cafébaas (11). Moeder Victoria, Leonie (figuur 9), Karel en Raymond bleven samenwonen tot hun overlijden.

Karel en Raymond hebben meerdere jobs gehad. Ze stonden als werkmansgeboekt.

Een andere volksfiguur die vermeld wordt in het stamboomoverzicht is Charles-Louis ofte Carolus De Wachter. Hij hield herberg op de wijk Kruisen, in de volksmond "In den Insprong" genoemd, en was bovendien barbier.

Figuur 9. Leonie Vermeiren

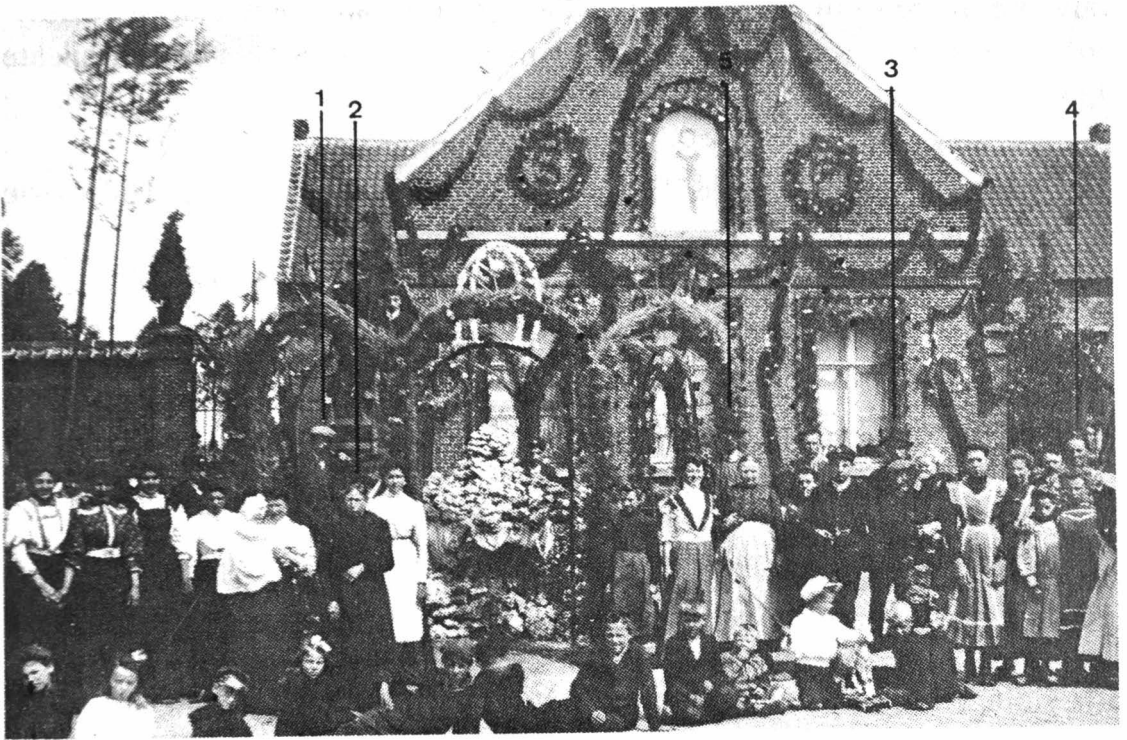

CALCKEN. — De Kruisen.

Figuur 10. Postkaart van de wijk Kruisen (vóór 1915) met volgende figuren:

1. echtgenote Jozef Vermeiren, Marie-Leontine De Fré.
2. Jozef Vermeiren, vóór hun herberg
3. Victoria De Rijcke
4. Leonie Vermeiren
5. Sidonie Vermeiren, onderwijzeres
6. Emiel Van De Velde, hoofdonderwijzer.

(Verzameling Eugene Bogaert).

Figuur 11. Postkaart van de wijk Kruisen, groepsfoto t.g.v. het Sint-Pietersfeest 1910 (vergroete foto van postkaart "12 Calcken Kruisen St.-Pietersfeest 1910") met volgende figuren:

1. Dr. Van De Velde Jozef
2. Leonie Vermeiren
3. Raymond Vermeiren
4. Sidonie Vermeiren
5. Karel Vermeiren

(Verzameling Eugene Bogaert).

Bemerk het schilderij van de H. Petrus in de vensteropening. Het is niet onmogelijk dat Raymond dit werkje gemaakt heeft.

3. Karel en Raymond Vermeiren: algemeen

3.1. Voorkomen

Karel Vermeiren, ongeveer 2m groot, kreeg de bijnaam "Den Langen Vermeiren". Hij was een "bonk van een vent" en had een prachtige basstem. Hij sjiecte aldoor tabak.

Raymond was kleiner, naar verluidt ca. 180 cm groot.

Hij was eigenzinnig maar rechtlijnig, en intellectueel begaafd. Hij rookte aanhoudend zijn klein pijpje.

Raymond stond bekend als huismus: hij schilderde, schreef teksten, las boeken. Karel daarentegen trok er regelmatig op uit, om te werken en om feest te vieren. Dat ze meestal blootsvoets rondliepen herinnerde menig informant zich.

Fotomateriaal is zeer schaars. Zo vinden we Karel terug op postkaarten ter gelegenheid van het Sint-Pietersfeest 1910 (Figuur 11) en 1911 (Figuur 12) (12) en op een toelatingsbewijs met pasfoto om in Frankrijk te gaan werken (Figuur 13). Een foto van Raymond (Figuur 14) vinden we terug op een verkiezingsdrukwerk en op twee groepsfoto's (Figuren 11 en 18).

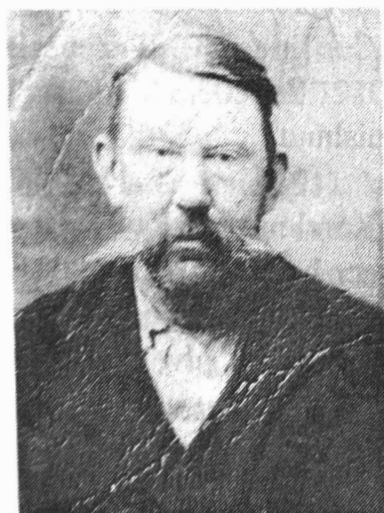
De heer Laurent Janda maakte in 1933 enkele studies van beide broers. De afbeeldingen van de houtsneden van zanger Karel (Figuur 1 (kaft) en 26) en Raymond werden gebruikt als illustratie van het artikel 'Kijk op het ontstaan en de evolutie van het volkslied' in het Wetterense weekblad 'De Schelde' van 10 februari 1935. Het artikel werd ondertekend met 'Wetteriana', een plaatselijke werkgroep. De originele tekening van Raymond, met soldatenmutsje en trosje, is verloren gegaan. De afbeelding in het exemplaar van bovengenoemd tijdschrift was in te slechte staat om in deze studie overgenomen te worden.

De heer Janda herinnert zich dat hij Karel getekend had, zittend aan de stoof waarop een pot hutsepot stond te pruttelen. Karel en Raymond gaven hem een gelaten en gesloten indruk.

Figuur 12. Groepsfoto met o.a. volgende personen

1. Dr. Van De Velde Jozef
 2. Emiel Van De Velde, hoofdonderwijzer
 3. Karel Vermeiren
 4. Kamiel Van Wesemael
- (Verzameling Eugene Bogaert).

Figuur 13. Foto gelicht uit vrijgeleide: Karel

Figuur 14. Foto gelicht uit kiespamflet: Raymond

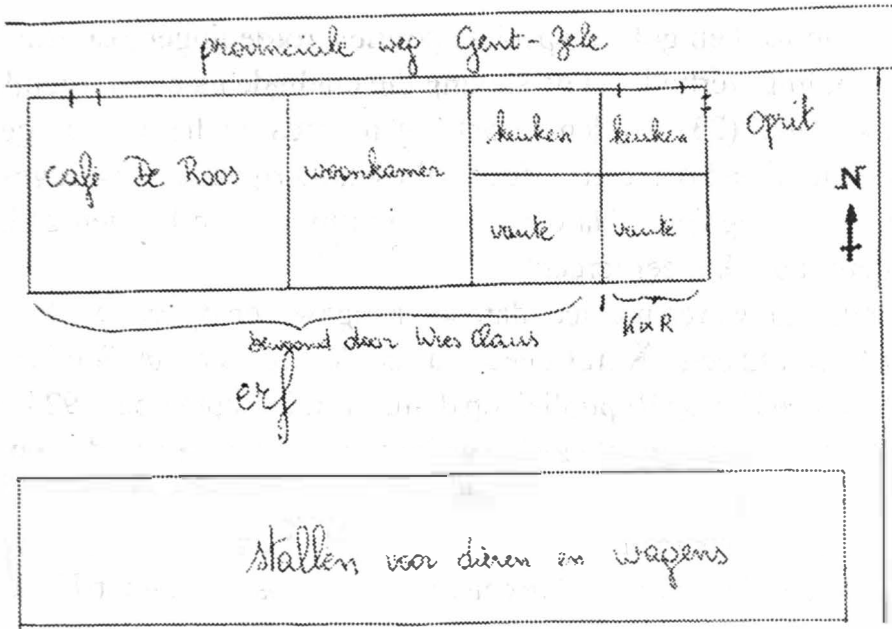
3.2. Woonplaatsen en huisvesting

De kinderen uit het gezin van kleermaker Leo Vermeiren werden geboren in de Koffiestraat. Bij het overlijden van Leo bewoonden ze een huisje in de Schriekstraat waarvoor ze in 1888 dertig frank per half jaar aan huishuur dienden te betalen aan de heer L. Meys (figuur 15). De familie bewoonde daar het nummer 9 (periode 1891-1900) (13) en het nummer 1 (periode 1901-1910) (14).

ontvangen van victoria
derijke de doom van dertig frank
overeenkomstig jaarlijks pacht
van de heer den eerw. heer
Meys
L. Meys
Kruisstraat
over huishuur
1-5-1888
60 frank per maand
briek

Figuur 15. Kwijtschriftje huishuur

Later verhuisden Victoria, Leonie, Raymond en Karel naar de Kruisenstraat. Eerst bewoonden ze het huisje nr. 11 (15) en later een huisje links of rechts van een toenmalig wegeltje, nu de Jozef Van De Veldsestraat, waar Leonie overleed in 1925. Uiteindelijk belandden Karel en Raymond in een gevelhuisje naast herberg De Roos, uitgebaat door voerman Vital "Wies" Claus, Kruisenstraat 59, nu Dendermondse Steenweg (16). Ze bewoonden er een kamer en een grote vaute bovenop de bierkelder van het café. Karel overleed hier en broer Raymond werd later ziek opgenomen in het "Godshuis" te Kalken waar hij overleed.

Figuur 16. Situatieschets plattegrond 'De Roos' en aanpalend huisje. De ingang van de woning van Karel en Raymond bevond zich langs de oprit (17).

3.3. Levensonderhoud

3.3.1. In 1909 stond Raymond als tramwerker en Karel als landbouwwerkman vermeld in het lidboekje van zangmaatschappij "De Ware Vlamingen" (18). Officieel staan zij vermeld onder de gemeenschappelijke noemer van werkmán. Karel verhuisde meerdere keren omwille van het dagelijkse brood. In 1901 trok hij naar Lokeren, van 25 juli 1905 tot 08 mei 1906 verbleef hij in Zelzate, in 1907 was hij ook op uitwerk, waarschijnlijk in Frankrijk (19), en van 28 juni 1910 tot 05 juli 1910 werkte hij te Soignies bij landbouwer Florimond Nicaise. (20)

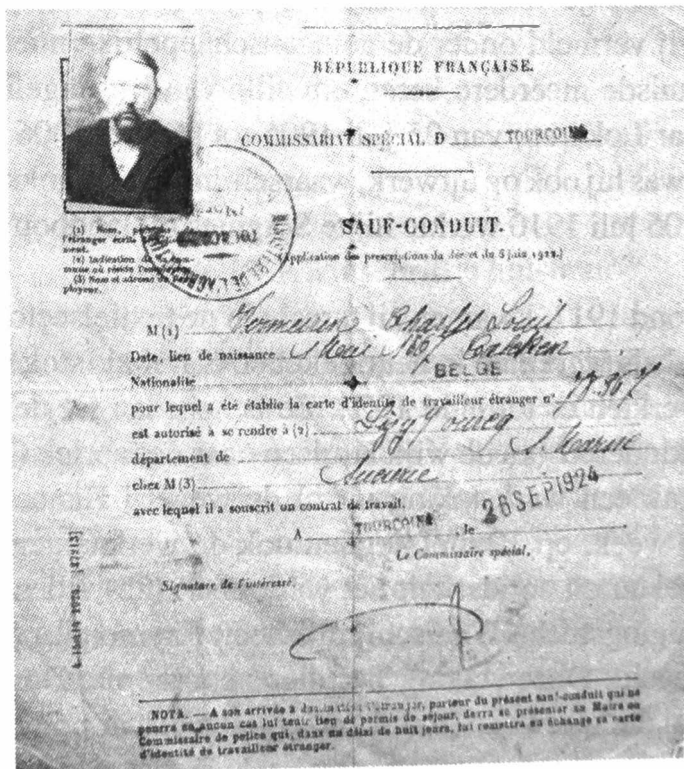
Niet veel later, rond 1911, kwamen zij terecht in de textielsector, maar niet als wever: Raymond als werkmán in het oliekot en Karel als stoker in de weverij te Laarne. Ze werkten er tot eind 1922. Ze behoorden tot de nachtploeg en begeleidden de kinderen van de wijk Kruisen naar de fabriek (21). Op vrijdag 12 mei 1922 brak een werkstaking uit in de weverij Hanus te Laarne. De daaropvolgende week, op 19 mei, legden ook de werknemers in de weverij Hanus te Zeveneken uit solidariteit het werk neer. (22) Alles draaide om de strijd voor verenigingsrecht. Waarschijnlijk heeft Raymond er ook een (leiden-de?) rol in gespeeld. Deze staking liet diepe sporen na. De 'koekoeken' (= werkwilligen) en de 'sperwers' (= stakers) zouden elkaar nog lang in de haren

vliegen. Ook te Kalken golden speciale politieverordeningen o.a. wat betreft het samenscholingsverbod. Na de staking die eindigde na een vergelijk op 9-10 november 1922 (23) werden ze ontslagen omdat ze het te bont gemaakt hadden. Raymond had o.a. een zelfgemaakt schilderij van zijn werkgever aan een boom laten bengelen... Na deze onfortuinlijke feiten konden ze in geen enkele andere fabriek meer terecht.

Karel en Raymond waren nu meer dan ooit aangewezen op loonwerk, voornamelijk als boerenknecht. Karel deed o.a. de "campagne" in Frankrijk. Een vrijgeleide van de Franse Republiek op datum van 26 september 1924 (Figuur 17) bewijst dit. Ze knapten tal van karweitjes op tegen levensmiddelen en een beetje zakgeld. Zo werkten ze veelvuldig voor bakker Petrus Roels (vader van bakker Emiel Roels), Richard Eeraerts en het echtpaar Van Bogaert Johannes-Van Peteghem Marie. Karel werkte een tijdje voor kost en inwoon bij landbouwer Emiel De Backer in de Brugstraat.

Voor henzelf hadden ze een streepje grond in pacht voor het verbouwen van aardappelen en een beetje koren.

3.3.2. Raymond schilderde veel en op het einde van zijn leven verkocht of ruilde hij meerdere schilderwerken tegen levensmiddelen en diensten (24).

Figuur 17. Vrijgeleide voor Karel

3.4. Sociale bewogenheid

3.4.1. Ter gelegenheid van de kermis hielden ze de herberg van Kluizenaar Tieste Drieghe open (25). Karel Vermeiren zong en een ander volkstype, 'Toom Kusters', speelde accordeon. De café stak uit "In Buda bij Budapest" of kortweg "Den Buda".

Allerhande deugnieterijen hadden ze op hun kerfstok, voor iedereen hadden ze een bijnaam klaar en een kaartje leggen was altijd meegenomen. De bijnaam van Raymond was "De Noppe" (26) of "Den Mageren" (27).

3.4.2. Ter gelegenheid van de processies legde Raymond voor het kapelletje van Onze Lieve Vrouw Onbevlekt Ontvangen in de Kruisenstraat een gekleurd zandtapijt. Met Sacramentsdag was het een thema over de Eucharistie en op 15 augustus iets i.v.m. Onze Lieve Vrouw. De zandtapijtjes werden gemaakt in gekleurd zand op een zavelbed en zouden echte kunstwerkjes geweest zijn.

3.4.3. Medewerking aan het Sint-Pietersfeest op de wijk Kruisen (28).

De feestdag van de H. Petrus en Paulus, 29 juni, werd zowat overal in het Vlaamse land gevierd. De vieringen vonden hun oorsprong in het feest van de Zomerzonnewende met grote feestvuren bij onze heidense voorouders als dank voor de zomer en de erbijhorende vruchtbaarheid. Later werden aan deze vieringen christelijke verklaringen gegeven en werden ze omgedoopt tot St.-Jans en St.-Pietersvieringen en -vuren. Bij de contrareformatie werd veel aandacht besteed aan de viering van Sint-Pieter met de bijhorende feestvuren, wat de populariteit van de Sint-Pietersfeesten ten goede kwam.

De betekenis van de feestvuren en de oude gebruiken errond vervaagden echter meer en meer zodat in menig Vlaams dorp het Sint-Pietersfeest nog enkel beschouwd wordt als een vermaak voor kinderen (29).

Op figuren 11 en 12 zien we de broers in gezelschap van de buurtbewoners en helpers aan het feest. Ze hielpen met de opbouw van het feest en de versiering van het schoolgebouw. Ook op figuur 18 is Raymond van de partij.

Raymond maakte zeker één, misschien wel drie schilderijen die de H. Petrus voorstellen (Figuur 19).

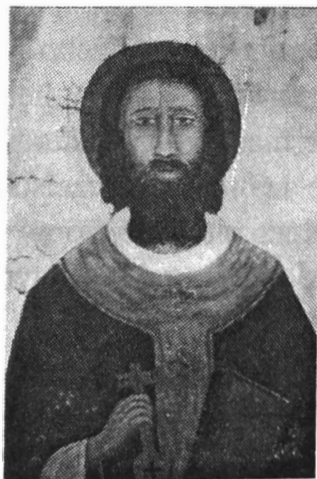
3.4.4. Raymond las veel boeken, vooral in verband met de Vlaamse strijd, de sociale omwenteling, ... In zijn kamer stond een kast met boeken en allerhande papieren.

Figuur 18. Groepsfoto medewerkers Sint-Pietersfeest 1909 met o.a.:

1. Leonie Vermeiren
2. Victoria De Rijcke
3. Raymond Vermeiren

(Verzameling Paul Sonneville)

Figuur 19. Fragment schilderij H. Petrus
(zie 5.2.3.3.1. en 5.2.3.5.4.).
(Verzameling Remi Hanselaer)

3.4.5. Syndicale strijdvaardigheid

Raymond was tramwerker en tevens secretaris van het Syndicaat van de buurttramwerkers van het arrondissement Dendermonde (periode vóór 1911). Hij werd echter door de Maatschappij van buurtspoorwegen Gent-Zele-Hamme-Lokeren-Wetteren weggezonden.

Ook later, in de fabriek te Laarne, vocht hij voor het verenigingsrecht van de werknemers.

Nergens werden zijn inspanningen beloond: ook hier werd hij aan de deur gezet.

3.5. Politieke activiteiten

3.5.1. Algemeen: De Christene Volkspartij en het Daensisme (opkomst 1893 - ondergang 1918).

Casimir Vermeiren betitelde zijn broer Raymond bij zijn overlijden als een 'idealist en onbezoldigde propagandist der Christene Volkspartij' (30). De Christene Volkspartij werd in 1893, na voorbesprekingen in Okegem (Ninove), in het Arrondissement Aalst opgericht. Priester Adolf Daens (1839-1907) was de eerste kandidaat op de lijst voor de kamerverkiezingen in 1894 voor het arrondissement Aalst en werd verkozen. Terzelfdertijd kreeg Léonce Du Ca(s)tillon (1859-1941) (31) éézelfde politieke aspiratie: in Zuidvlaanderen probeerde hij een vlaamsgezinde bond op te richten. Na de verkiezingen van 1894, alleen met sukses besloten in het arrondissement Aalst, werd de 'Vlaamse Christene Volkspartij' landelijk ingericht. Meteen begonnen ook de problemen met de Kerk als instelling. In de Kamer stond Priester Daens, verguisd door de Katholieken, helemaal alleen. Slechts af en toe, uit berekening, werd hij gesteund door liberalen en socialisten. Smalend werden zijn volgelingen Daensisten geheten. Het Daensisme stond voor de onmogelijke opdracht om als Katholieken voor de arbeidersklasse te strijden terwijl ze door het Kerkelijk gezag werd geboycot.

Raymond raakte onder invloed van Priester Adolf Daens en Léonce Du Catillon, en hun politieke partij. Hij stelde zich bij de kamerverkiezingen in het arrondissement Dendermonde van 02 juni 1912 kandidaat voor een bijkomende vierde kamerzetel als werkelijke kandidaat na Du Castillon en als plaatsvervanger (32).

Een woordje uitleg bij de figuur van Du Catillon is hier op zijn plaats. Léonce Du Catillon was de beschermeling van Priester Daens tot hij in 1902 tevergeefs solliciteerde als redacteur bij het socialistische blad 'Le Peuple' maar later als redakteur bij het liberale 'De Vlaamsche Gazet' en 'Het Laatste Nieuws' aan de

slag kon. Op 8 februari 1903 werd Du Catillon van de ledenlijst van de Volkspartij geschrapt. In 1910-1911 keerde hij tijdelijk naar het Daensisme terug. Hij zette dus zijn zinnen op het veroveren van een zetel te Dendermonde. Dit was hem in 1898, na de oprichting van de Daensistische partij in Dendermonde, niet gelukt.

We kunnen ons afvragen waarom hij, nu het Daensisme aan het aftakelen was, een nieuwe poging waagde met een onvolledige lijst en een (bijna) onbekende figuur voor het Daensisme als tweede man op de lijst. Waarschijnlijk hebben ze elkaar leren kennen op syndicale meetings in het Dendermondse.

Een verkiezingspamflet met titel "Werklieden, werpt uwe stem niet verloren", formaat A2, werd te Brussel bij drukkerij Degraeve (33) (Figuur 20a en b) gedrukt. Het leert ons dat de Christene Volkspartij de Vlaamse Beweging met o.a. de eisen tot vervlaamsing van de Gentse Hogeschool en de gelijkheid van taal ondersteunt. Op talrijke meetings worden door Du Catillon, Raymond Vermeiren en anderen redevoeringen gehouden: te Wichelen, Massemen, Hamme, Appels, Buggenhout, Opstal, Schellebelle, Lebbeke, St.-Gillis, Schoonaarde, Berlare, Zele, Serskamp, Overmere, Wetteren, Waasmunster en Moerzeke. In zijn geboortedorp geeft Raymond echter geen meeting...

3.5.2. Op plaatselijk vlak

Een verklaring hiervoor kunnen we in de hiernavermelde feiten vinden.

Figuur 20a. Kiespamflet, deels opgesteld door of in naam van Raymond

In het weekblad "De Werkman", Daensistisch blad onder redactie van Pieter Daens, volksvertegenwoordiger te Aalst, verschenen in de tweede helft van 1910 meerdere artikels over Kalken. De Kalkense burgemeester werd hierin op de korrel genomen i.v.m. het al dan niet betalen van schadevergoeding aan de slachtoffers van een overstroming, na Scheldedijkbreuk te Schellebelle, in februari 1910 op de wijk Boombos. Verder werd er geijverd voor de herstelling

en doortrekking van de Kalkense Vaart en het begin van de werken aan de rechte trekking van de Schelde. Schrijver van deze artikels was Léonce Du Catillon, plaatsvervangend volksvertegenwoordiger voor de Christen-Democraten (34). Enkele citaten om dit te verduidelijken:

"... Wij deden te Calcken verzoekschriften door overstroomde Landbouwers en Werklieden ondertekenen, die wij aan de Minister overhandigden. Wij zijn nochtans zeer erg en zeer loens tegengewerkt geweest. ..."

"... Te Calcken hadden vrienden van den Burgemeester uitgestrooid dat Du Castillon's werking voor de overstroomden op een sisser zou uitlopen. Welnu, diezelfde Burgemeester die tegengewerkt had, is verplicht geweest ongeveer 200 franken aan de overstroomden uit te deelen. Nu laat hij rondstrooien dat hij alles bekomen heeft. Aanziet hij dan de menschen voor uilen?

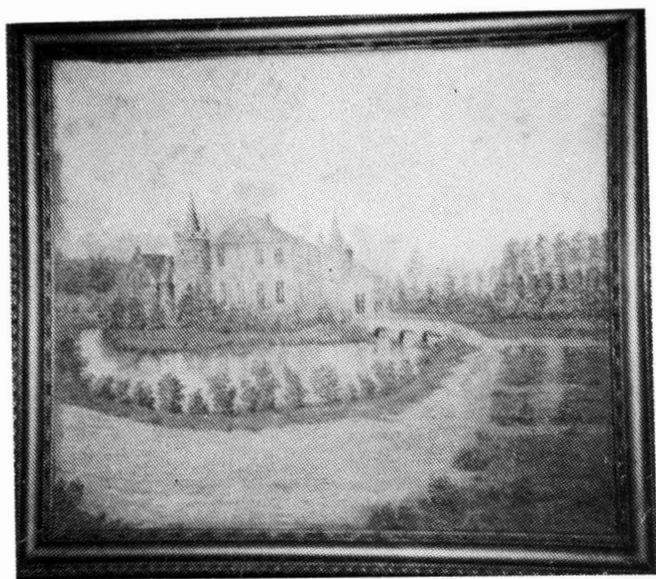
De waarheid is en blijft dat zonder de Christene Demokraten de overstroomden geene cent zouden ontvangen hebben."

"... Wij doen onze plicht als plaatsvervanger en Christen-Democraat uit genegenheid voor het dierbaar land van Dendermonde. De menschen weten er bij wien zij mogen gaan voor hulp en troost in nood, onbaatzuchtig, vriendelijk en gediensstig zonder dat het een duit kost."

Of deze propaganda in het weekblad in vele Kalkense huiskamers effect gehad heeft valt te betwijfelen. De oplage van het weekblad was zeer beperkt, 2500 à 6000 exemplaren voor de periode na 1894, en het werd hoofdzakelijk in en rond Aalst verkocht.

Een andere poging tot propaganda hield de voorstelling van Léonce Du Catillon tot erelid van de zangmaatschappij 'De Ware Vlamingen' o.l.v. Dr. Jozef Van De Velde in. Dit gebeurde in de maand juni-juli 1911 op voorspraak van één der leden, naar alle waarschijnlijkheid Raymond Vermeiren die toen tevens schatbewaarder was, of Theofiel De Kezel. Enkele maanden later, op 27 oktober, vernam ere-voorzitter Jules Tibbaut de aanvaarding als erelid van Du Catillon. Prompt dient hij zijn ontslag in. Een poging om alsnog de brokken te lijmen ontaardde in een definitieve (politieke) breuk tussen Burgemeester J. Tibbaut enerzijds en Dr. J. Van De Velde anderzijds.

In de dagbladen 'De Landwacht' en 'Het Volk' (35) en het plaatselijk blad 'De Scheldegalm' verschenen reacties op deze gebeurtenissen. Burgemeester Tibbaut liet bovendien een vier bladzijden tellend "infoblad" aan alle Kalkenaren geworden (Figuur 15). Hierin trok hij van leer tegen de zangmaatschappij die Du Catillon de gelegenheid wilde geven zijn politieke gedachten onder 't Kalkense volk te verspreiden. In deze zaak beschouwde de zangmaatschappij

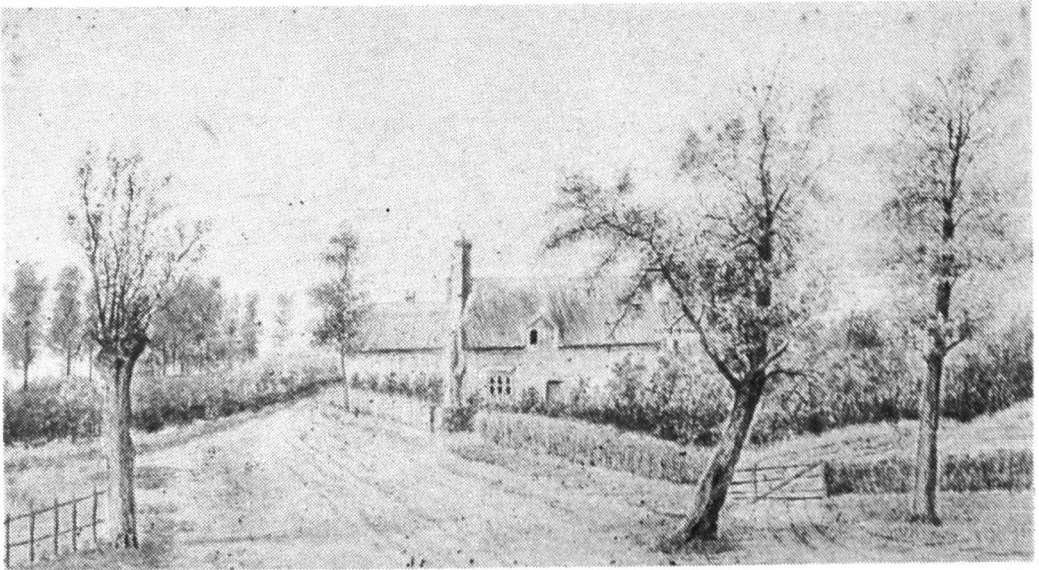
Figuur 31. "Kasteel van Laarne" (zie 5.2.3.2.8)

Figuur 32. "De Turfputten in de Kalkense Meersen"
(zie 5.2.3.2.4.)

Figuur 33. "Kapel H. Jozef, ..."
(zie 5.2.3.2.6.)

Figuur 34. "Ruschenhuizeke"
(zie 5.2.3.2.5)

Figuur 35. "Boerderij"
(zie 5.2.3.2.3.)

Figuur 36. "Dooi"
(zie 5.2.3.1.13)

Figuur 37. "Huisje op wegsplitsing"
(zie 5.2.3.2.1.)

Figuur 38. "Kalkenvaart"
(zie 5.2.3.2.2)

zichzelf echter als "onzijdige partij". (36) Ze nam ook het toneel-zangstukje 'Het Land in gevaar' van Ducatillon in haar repertoire op (37).

Wij stellen hierbij dat enkele maanden later, op 2 juni 1912 verkiezingen voor de Kamer werden gehouden en de burgemeester had duidelijk schrik dat de (Kalkense) Katholieke partij stemmen aan de liberale partij zou verliezen. Burgemeester Tibbaut zag in Du Catillon een liberale figuur met Daensistische en socialistische trekjes.

Dat op het verkiezingspamflet geen meeting te Kalken vermeld stond kan dus te wijten zijn aan het feit dat Raymond zich tussen aambeeld en hamer gekneld voelde. Hij wilde also de gemoederen niet al te zeer verhitten.

Een andere bron vermeldt nochtans een meeting te Kalken (misschien later?) gegeven door Pieter Daens (†1918). Raymond Vermeiren antwoordde er een invloedrijk Katholiek die de meeting verstoorde het volgende: *"Mijnheer, gij wilt geen groene kleur (38) maar rode kleur zult gij hebben meer dan gij wel denkt" (39).*

Uit voorgaande blijkt dat Raymond en Karel vóór W.O.I. zeker niet afwijzend stonden tegenover de figuur van Jozef Van De Velde. Meer nog, waarschijnlijk stond Jozef Van De Velde ook in het kamp van de Christelijke Volkspartij. Een toespeling hierop vinden we even verder in voornoemd krantenartikel: *"Het moet gezegd worden: veel verbitterde christen-democraten zijn te Kalken evenals te Aalst, gedurende de eerste wereldkrijg, verzeild geraakt in het aktivisme, en later in het Vlaams nationalisme."*

Tijdens en juist na W.O.I veranderde de houding t.o.v. Dr. Van De Velde. Mede door het feit dat hun broer Casimir gedurende de oorlog schrijver was geweest van het "Steun- en Voedingskomiteit", kozen zij de kant van de partij Tibbaut-Luyckx (40). Ze werden door deze partij gebruikt om Dr. Van De Velde in de problemen te brengen. Raymond zou later zijn houding herzien (41). Hij stortte twee frank op een steunrekening voor het dagblad 'Ons Vaderland', wellicht als wroeging (42). Het was niet de gewoonte storting op eigen naam te doen. Veeleer ging een verwijzing naar een of andere zaak de storting vooraf. Dit versterkt de mening dat hij zich voor een bepaalde groep wilde witwassen. Eventuele verdere politieke activiteiten van Raymond werden (nog) niet gevonden, al geeft volgende anekdote een deel van zijn latere ingesteldheid weer. Ten tijde van een verkiezing kwam een dorpsheer bij hem op bezoek en vroeg hem: *"Ge gaat toch voor de goede partij (= Katholieke partij) stemmen?"*, en hij keek naar het hekken waarop Raymond leunde. Raymond antwoordde droogjes: *"Neen, die hekstijl is al lang rot"*.

CALCKENAREN.

Ziehier de feiten welke zich hebben voorgedaan te Calcken.

Den Vrijdag 27 October laatst zond ik aan den heer Goethals, Voorzitter der Zangmaatschappij mijn ontslag onder deze voege :

HEER VOORZITTER,

Heden heb ik met vastheid vernomen dat de heer Ducatillon aanvaard is als lid der Zangmaatschappij. Gij kunt wel begrijpen dat ik geen Eere-Voorzitter, noch zelfs geen lid kan blijven van eene maatschappij die aan eenen openbaren bestrijder der katholieke partij, plaats verleend.

Aanvaard

J. TIBBAUT.

Den Zaterdag namiddag 28 October verscheen in de « Scheldegalm », het antwoord :

Zangmaatschappij « DE WARE VLAMINGEN » Calcken.

In « De Landwacht » en « Het Volk » gelezen hebbende, dat Mr Leonce Ducatillon eerelid zou zijn der Zangmaatschappij, zoo hebben wij de eer de belanghebbende te berichten dat bovengemelde heer er geen deel van maakt. Wat men er ook van zegge, onze maatschappij zal trouw blijven aan de spreuk die op haar Vaandel prijkt: « Godsdienst, Taal en Vaderland ». Daarvoor staat het verleden borg van de ondergeteekende.

NAMENS HET BESTUUR :

L. GOETHALS, Dr JOZ. VAN DE VELDE.

Antwoord van 29 October :

CALCKENAREN,

Ten aanzoeke en in de tegenwoordigheid van d'heer Leopold De Landtsheer, heeft Georges Crommelinck den naam van L. Ducatillon afgelezen op de lijst van de eereleden der Zangmaatschappij.

De Heer Goetha : is mij Vrijdagavond lazen vragen mijn ontslag te willen intrekken, zeggende dat hij onmiddellijk aan een heer Ducatillon ZIJN ONTSLAG ZOUDE GEGEVEN HEBBEN, dat d'heer dokter Van de Velde geen bezwaar in zijne aanvaarding gevonden had vermits zijne maatschappij ONZIJDIG WAS.

D'heer dokter Van de Velde heeft de lijst Vrijdagavond weest weghalen ! !

Indien gij twijfelt vraagt het aan Meijuffer Leonie De Landtsheere.

Oordeelt nu !

DE BURGEMEESTER,

J. TIBBAUT.

Figuur 21. Titelblad drukwerk "Calckenaren. ..."

(Verzameling Remi Hanselaer)

Tot slot van deze beschouwing kan een tekst van Casimir Vermeiren aangehaald worden: "De doorsnee Kalkenaar is een politieker. Sedert vele jaren was er telkens hevige kiesstrijd voor den gemeenteraad tusschen Katholieken (spotnaam Bokken) en Liberalen (spotnaam Ratten) (,) later tussen Katholieken onder elkaar en nadien tusschen Katholieken en Christen Democraten Daensis-

ten. Gedurende den oorlog 1914/18 was er te Kalken een niet onbelangrijke beweging ten voordeele van het activisme en sommige meetings werden druk bijgewoond" (43).

3.5.3. Het verkiezingsavontuur van 02 juni 1912

Op 18 mei 1912 brachten de heren De Meyer Charles-Louis, Bauwens Alfons en Blancquaert Camiel, allen Kalkense landbouwers, de kandidaturen voor de wetgevende verkiezing voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers van zondag 02 juni 1912 binnen op het kieshoofdbureel te Dendermonde.

Op de vergezellende 'peterslijsten' vinden we de namen van 111 personen die deze kandidaten voordroegen: bewoners uit Wieze (46p), Kalken (34p), Uitbergen (12p), Laarne (8p), Schellebelle (4p), Overmere (3p), Berlare (1p), Hamme (1p), Zele (1p) en Dendermonde (1p). Voor Kalken ondertekenden 13 landbouwers, 9 werkmannen, 6 wevers en één kleermaker, aardewerker, tramwerker, putboorder, boomkapper en bijzonder beroep het formulier. Respektievelijk waren dit: Charles-Louis De Meyer, H. Slabbaert, Ivo Cours, Camiel Blancquaert, Alfons Bauwens, Adolf De Noose, Francies Drieghe, Camiel De Vilder, Augustin Verleynen, Eugène Verstraeten, Emmanuel De Wachter, Petrus Slabbaert, Camiel Uitendael, Edmond Dierens, Aloïs Libbrecht, Richard Neus, Louis Praet, Jules Vandermeulen, Livin De Greef, Theophiel Roelandt, Prosper Vereecken, Charles Lebon, Charles Slabbaert, Alphonse Vereecken, Joseph Vereecken, P. Vereecken, Charles Vermeiren, Emiel Couché, Joseph Vermeiren, Cesar Vandermeulen, Theophiel Vermeulen, Henri De Plus, Alfons De Bruycker en Jan Michiels.

Voor Laarne ondertekenden 5 werkmannen, 2 wevers en 1 landbouwer. Respektievelijk waren dit: Ernest Coolens, onleesbaar, (onleesbaar) Baetens, J.B. Paelinck, L. Baetens, Victor De Wilde, R. Tondeleir en L. Van Brussel.

De verhoopde vierde kamerzetel voor het arrondissement Dendermonde werd niet gehaald. De Katholieke Partij mocht 3 vertegenwoordigers, nl. Tibbaut, Bruyninckx en Van Sande, de Kartelpartij 1 vertegenwoordiger, Van Damme, naar de Kamer sturen.

Van de 45022 geldig uitgebrachte stemmen in het arrondissement behaalden de Christen Democraten er amper 1478, of iets meer dan 3%. De Katholieken behaalden bijna 72% en de rest van de stemmen ging naar de Liberalen.

SYNDICS DE LA PRESSE

Wetgevende Verkiezing
voor de Kamer van volksvertegen-
woordigers
Op zondag 2 Juni 1912

Ik ondergeteekende
Léonce Du Catillon, dag-
bladschrijver, Leijssstraat, 39,
te Brussel, verklaar de mij
aangeboden kandidatuur
voor de Kamer van volks-
vertegenwoordigers voor het
arrondissement Dendermonde
te aanvaarden.

Dendermonde 17 Mei 1912

Léonce Du Catillon

afgegeven door de heeren de Meyer,
Charles Louis, Bauwens Alfons en
Blancquaert Camiel ten 18 Mei 1912
om 3½ ure namiddag
de Voorzitter van het Hoofdbureau

A. Mandelbinder

Figuur 22. Kandidatuur Léonce Du Catillon

Wetgevende vergadering van de
Kamer van Volksvertegenwoordigers
op zondag 2 Juni 1912

Ik ondergetekende, Raymond
Vermeiren, werkmans, te
Calcken, verklaar de mij
aangeboden kandidatuur
voor de Kamer van volksver-
tegenwoordigers voor het arrondis-
sement Dendermonde te aan-
vaarden.

Dendermonde 17 Mei 1912

R. Vermeiren

Afgegeven door de heer
de Meier Charles Louis, Baanwens alpm.
in Blanequaert Camille. Den 18 Mei
1912 om 2 1/2 ure namiddag
de Voorzitter van het Hoofdbureau

J. Vandendriessche

Figuur 23. Kandidatuur Raymond Vermeiren

Behaalde stemmen door de Daensisten in het arrondissement Dendermonde op 02 juni 1912.

Kanton	lijststemmen	naamstemmen		totaal	plaats- vervanger RV
		LDC	RV		
Dendermonde	423	47	6	476	11
Hamme	136	4	7	147	7
Wetteren	604	64	9	677	10
Zele	143	26	9	178	11
Totaal	1306	141	31	1478	39

Zoals uit deze tabel blijkt werden hoofdzakelijk lijststemmen uitgebracht. Het grote stemmenaantal voor de partij in het kanton Wetteren (bijna de helft van het ganse arrondissement) is wellicht te danken aan de "propaganda" te Kalken rond Léonce Du Catillon (zie 2.5.2.) en de "invloed" van Raymond Vermeiren in zijn geboortestreek. Een verdere analyse van het stemgedrag van de Kalckenaren was onmogelijk daar de stembrieven van de 24 stembureau's samengebracht werden in 10 stemopnamebureau's zonder verdere specificatie (44). In Kalken is deze verkiezing niet zomaar voorbijgegaan. Dit blijkt uit volgend artikelje, verschenen in dagblad Het Volk, 06 juni 1912, nr. 131, blz. 5, 2de kolom:

"Calcken. - Ons geliefd Calcken stelt zich tegenwoordig voorbeeldig aan. Eene werking gelijk nooit, heeft den kiesstrijd voorafgegaan en Calcken is om zoo te zeggen als één man ten strijde getrokken voor God, land en jeugd. Het heeft dan ook in eenen onbeschrijflijken algemeenen geestdrift de overwinning der groot-sche katholieke partij gevierd. En wij koesteren het vertrouwen dat bij twee jaar de weinige Calckenaren, die hunne stemme niet ten goede hebben uitgebracht, zich zullen aansluiten bij hunne diep christelijke dorpsgenoten. Leve Calcken! Calcken boven!
CALCKENAAR."

3.6. Overlijden

† BID VOOR DE ZIEL
van

RAYMOND VERMEIREN
zoon van Leo en van Victoria De Rycke,
geboren te Kalken, den 28 Maart 1869
en aldaar overleden den 9 December 1942
bediend van de H.H. Rechten.

De Heer verleende mij een langen levensloop,
Een zonnig blijde jeugd vol levenslust en hoop.
Doch spoedig werd de schoone jong'lingsdroom
[verdreven]

Door harden, onverbeeldelijken strijd voor 't leven
Het onrecht en de koude hebzucht walgden mij,
Ik zag ze weeld'rig woek'ren in de maatschappij
En droomde een beter lot voor al mijn lotgenooten.
Maar pijnluk werd mijn jong, gevoelig hart gestoo-
[ten]

Aan ruwe werk'ljkheid, - Na 't lang en lastig zwoe-
[gen]

Vond ik, bij 't kleurenrijk palet, steeds rein genoe-
[gen].

'k Heb ongekunsteld en eenvoudig, doch oprecht
In diepgevoelde verzen heel mijn ziel gelegd.
Zoo is, in wel en wee, mijn leven heengevaren
Dan hebben zorg en leed met ziekte en last van ja-
[ren]

Mij uitgeput en op de sponde neergeveld,
En 'k aleet mijn ouden dag in troost'looze eenzaam-
[heid].

'k Heb menig-menigmaal, bij 't nachtelijke donker,
Vol heimwee opgezien naar 't heerlijk sterfgeflonker
Al trachtend naar de rust die 'k nooit beneden vond
En, eind'lijk kwam de dood, als vriend, aan münd-
[sponde].

Mijn leven was vervuld met tegenstrijdigheden
Soms liep de levenslijn omhoog, soms naar beneden
Doch druk en tegenspoed en zielesmart het meest
Zijn steeds de sterke stuwkracht naar omhoog ge-
[werst].

Ik was een mensch, dus zwak, en krank, en onge-
[stadig].

Maar God is eind'loos goed, Hij weze mij genadig.
C. V.

Figuur 24. Doodsprentje
Raymond Vermeiren

Gelukkig deze die de uur hunner doed in
eene volmaakte overeenkomst zijn met den
H. Wil van God. H. Franc. v. Ass.

†

BID VOOR DE ZIEL
van

KAREL VERMEIREN
zoon van
Leo en Victorine De Rycke
geboren te Kalken, den 1 Mei 1867,
aldaar godvruchtig overleden den 25 November 1940,
versterkt door de H. Sacramenten der steevenden.

O menschl wat is het leven? Een damp,
die een luttel tijds gezien wordt en zoo aan-
stands zal verdwijnen. Jac. iv

Heden is de mensch en morgen komt hij
niet te voorschijn. Hoe gelukkig en wijs is
hij die dan tracht zoodanig te zijn in zijn le-
ven, gelijk hij wenscht bevonden te worden
in de dood. Nav. Chr.

Duurbare broeders en nabestaanden, ik
zal U niet vergeten, vergeet ook mij niet in
uwe gebeden.

O minnelijke Jezus, verleen uwen dienaar
Karel, dat hij in de eeuwige verblijfplaats
der gelukzaligen moge opgenomen worden;
dit bidden wij U door Uw bitter lijden en
heiligen doodstrijd. Amen.

R. I. P.

Drukk. Baerelman, Kalken.

Figuur 25. Doodsprentje
Karel Vermeiren

De tekst in rijm, opgesteld door broer Casimir, verhaalt de levensloop van Raymond.

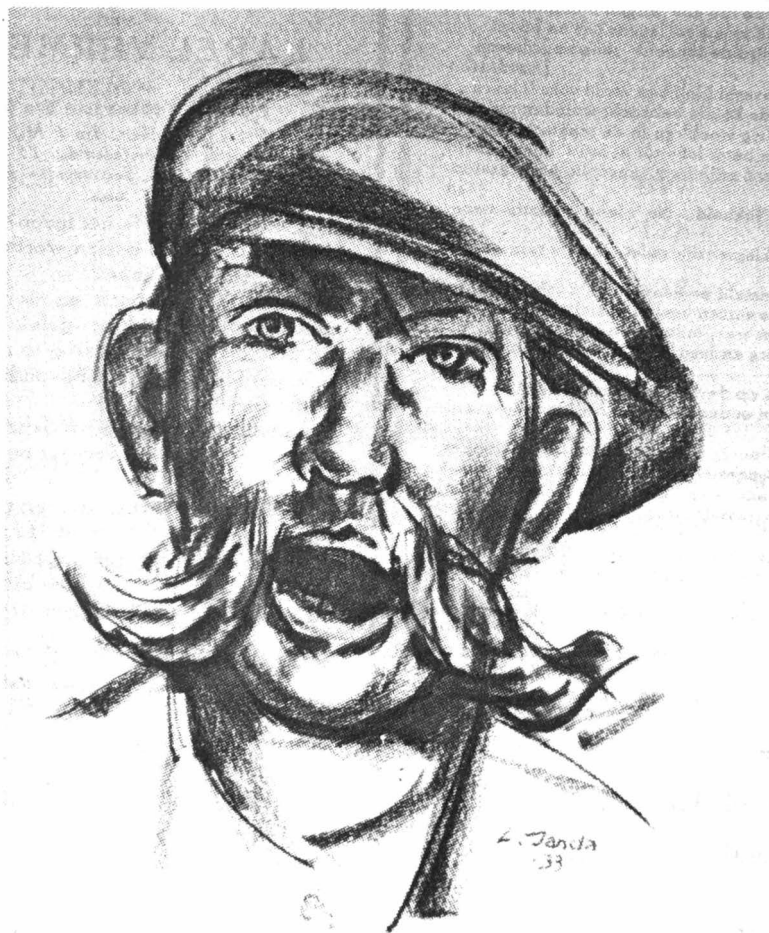
4. Karel als zanger.

Karel had een mooie basstem. Hij en zijn broer (Raymond als tweede tenor) werden in 1909 lid van de zangsociëteit "De Ware Vlamingen". Raymond was slechts korte tijd lid als zanger, nl. tot 1910.

Karel was ook zanger op het hoogzaal in Kalkenkerk, waarschijnlijk van W.O. I tot in de jaren dertig.

Karel verdiende nog een centje bij door overal te gaan zingen. Naar verluidt werd hem ooit voorgesteld om in het Brusselse een vaste job als zanger aan te nemen.

Een mooie anekdote, opgetekend door de heer Albert Vermeiren (°1914), is de volgende: *"Peetje Charles liep over beemden en weiden in ons Vlaanderenland en die dag had hij maar één doel: zonder centen in zijn zak de kermis van Schellebelle bereiken.*

Figuur 26. Karel Vermeiren als zanger. Houtsneede door Laurent Janda, 1933

Maar hij komt aan de brug van Wetteren - hij moest daar over de Schelde - en moest tol betalen zonder één cent op zak. Wat deed nu Peetje Charles? Hij deed zijn broek, vest en onderhemd uit en zwom, met één hand alle klederen boven water houdende, naast de brug van Wetteren naar de overkant. Daar kleepte hij zich terug aan en ging te voet verder naar Schellebelle. Op de kermis aangekomen begon hij te zingen met zijn goddelijke stem: sol - sol - sol, drie volle octaven kon hij aan. Hij wordt getracteerd en met een zak vol centen keert hij terug naar Kalken, over de brug van Wetteren (sic)". Wellicht wordt hier de

veerpont van Schellebelle bedoeld, geen enkele Kalkenaar ging langs Wetteren rond naar Schellebelle potjesmarkt.

Een andere anekdote vertelt dat hij regelmatig bij een kasteelvrouw uit Destelbergen ontboden werd om haar met zijn gezang op te vrolijken.

5. Raymond als schrijver en schilder

In voornoemd kiespamflet betitelt Raymond zichzelf als iemand "die een versje kan draaien, een penseel vol kleur kan hanteeren en een flink artikel kan opstellen".

Casimir Vermeiren vermeldde in zijn testament dat naast zijn werk ook bewaard moest worden: "... en opstellen van mijn broeder Raymond. De schilderijen door hem geborsteld, moeten in de familie blijven" (45).

5.1. Als "verzendraaier"

Er werd evenwel geen enkel door hem ondertekend vers teruggevonden.

5.2. Als schilder

5.2.1. Algemeen

Zoals zoveel nobele onbekende Vlamingen maakte Raymond heel wat schilderijtjes.

Als jongeling kon hij goed tekenen, doch hij begon waarschijnlijk pas in 1922 te schilderen. Er werden alleen voor de periode 1922-1938 gedateerde werken teruggevonden. Hij maakte tekeningen op papier, pentekeningen of waterverfschilderijtjes op of karton (46) (Figuur 27), schilderijen op deksels van dozen, schilderijtjes op vazen (Figuur 28), schilderwerkjes ter versiering van grote vlakken (47), enz... Van dit alles werd niet veel teruggevonden. De meeste van deze getuigenissen zijn verloren gegaan. Schilderijen op papier, doeken paneel daarentegen zijn her en der nog bewaard gebleven, zij het niet alle in goede staat. Enkele eigenaars hebben intussen de werken in hun bezit reeds laten herstellen.

5.2.2. Oeuvre

Als landschaps- en natuurschilder maakte hij deels waarheidsgetrouwe, deels fiktieve werken.

Hij waagde zich amper aan portretten met uitzondering van één portret, zijn vader voorstellend.

Aanvankelijk beschilderde hij meestal houten plankjes of stukken boomschors.

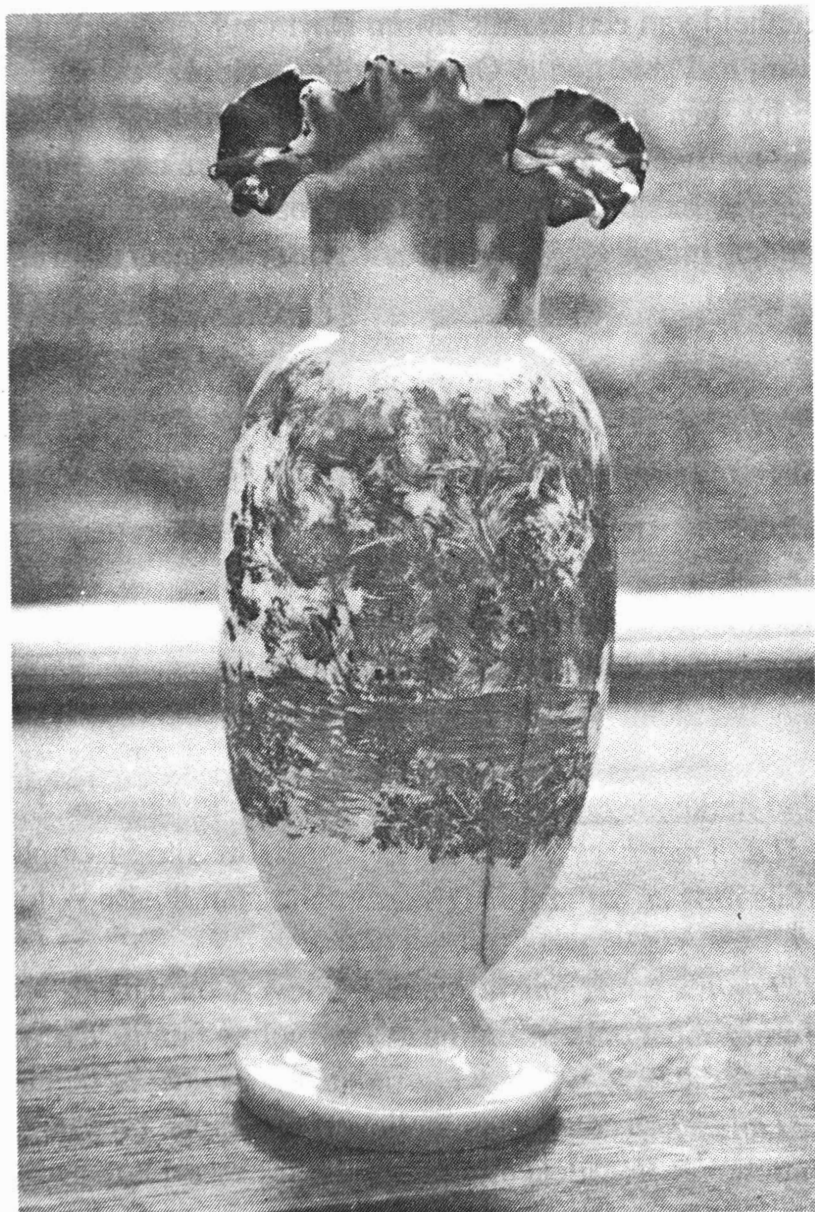

Figuur 27. Beschilderd kaartje, verzameling Gustaaf Verschraegen, deels pentekening, deels aquarel (zie 5.2.3.1.22).

Waarschijnlijk kreeg hij dit hout bij timmerman Van Bogaert waar hij veel hielp. Later bracht een oud-gebuur, Maurits of Marcel Crommelinck, regelmatig schilderdoek voor Raymond mee. We kunnen ons de vraag stellen hoe Raymond dit kon betalen. Maakte hij enkele werkjes in ruil voor dit materiaal? Hij gebruikte vooral lichte, natuurechte kleuren, nl. groen, geel, bruin, rood en blauw. Waarschijnlijk maakte hij zijn verf zelf. Een schildersezel had hij niet, hij gebruikte een stoel als steun tijdens het schilderen.

Hij hield het meestal bij landschapjes met land, veel bomen, huisjes, kapelletjes, kerken, wegels en vijvers. Hij maakte een aantal werken op bestelling, o.a. religieuze figuren. Zo schilderde hij (ten minste tweemaal) de figuur van de H.-Petrus voor het Sint-Pietersfeest op de wijk Kruisen, een O.L.V.-figuur voor E.H. Schinck (toen pastoor te Drongen-Luchteren en goede vriend), en een Christusfiguur voor pater Georges Vermeiren.

Verder waren er werkjes bestemd voor niet-Kalkenaren en Kalkenaren «op den vreemden», bv. het schilderij "Laarne-kasteel" (zie 5.2.3.2.8 en Figuur 31). Hoeveel werkjes Raymond gemaakt heeft, is uiteraard niet te achterhalen.

Figuur 28. Beschilderd opalinevaasje, verzameling Mevr. Clara Van De Sompel. Oorspronkelijk waren er twee identieke (5.2.3.1.28)

Als kleine jongen hielp Marcel Meys kolen lossen bij Raymond. Hij herinnert zich dat het huisje vol met schilderijtjes hing. Ook oud-burgemeester Werner Tibbaut had volgens sommige bronnen meerdere werkjes in zijn bezit. Na zijn overlijden werd een groot deel van de inboedel van kasteel 'Ter Weiden' verbrand. Gevreesd wordt dat ook een deel van het werk van Raymond verloren

gegaan is. Uit meerdere getuigenissen blijkt dat nog meer werkjes verloren gegaan zijn (48).

Ter gelegenheid van een kermis kwam Raymond zijn werkstukken aan huis verkopen, hij had geld nodig. Ook gaf hij ter gelegenheid van een familiegebeurtenis, bv. een plechtige communie, schilderijtjes als geschenk. Deze werden dan doorverkocht. Erfgenamen emigreerden naar Amerika en namen enkele werkjes mede..., drie in totaal. Tot op heden werden 40 werkjes teruggevonden, meestal bij familieleden. Een selectie uit die werkjes is in deze studie afgebeeld.

5.2.3. *Beschrijving van de werken op doek, paneel, karton, papier.*

De werken worden onderverdeeld in verschillende categorieën: landschappen - herkende en niet herkende -, religieuze figuren, het portret en niet teruggevonden of verloren gegane werkjes. Per onderverdeling worden de werken opgesomd.

Raymond signeerde zijn werken met R. Vermeiren, Calcken, gevolgd door het jaartal of met R. V. C. zonder jaartal. Op enkele werken werd geen herkenningsteken teruggevonden.

5.2.3.1. Niet herkende landschappen

5.2.3.1.1. "*Laan met beek*", olieverf op paneel, breedte 51 cm, hoogte 40 cm, met ondertekening en datum 1931 (Verzameling familie De Wilde-Vermeiren, Laarne).

5.2.3.1.2. "*Landweg met huisje rechts*", olieverf op paneel, breedte 50 cm, hoogte 40 cm, zonder ondertekening (Verzameling familie De Wilde-Vermeiren, Laarne).

5.2.3.1.3. "*Landschap rond vijver*", olieverf op schors, breedte 44 cm, hoogte 9 cm, vermelding R. V. Calcken, zonder datering, zwaar beschadigd (Verzameling Luc De Wilde, Kalken).

5.2.3.1.4. "*Bootje aan rivierarm*", olieverf op paneel, breedte 43 cm, hoogte 36 cm, met ondertekening en datum 1932 (Verzameling De Wilde-Vermeiren, Laarne).

5.2.3.1.5. "*Landweg langs bos en vijvertje naar dorp*", olieverf op paneel, breedte 50 cm, hoogte 40 cm, ondertekening en datum 192? (1929?) (Verzameling De Wilde-Vermeiren, Laarne).

5.2.3.1.6. "*Boerderijtje langs veldwegel*", olieverf op doek, breedte 56 cm, hoogte 46 cm, ondertekend en datum 1922 (Verzameling familie Vermeiren-Westerlinck, Gentbrugge).

5.2.3.1.7. *"Sneeuwlandschap met weg, links huizen, rechts meertje"*, olieverf op paneel, breedte 43 cm, hoogte 32 cm, ondertekend en datum 1922. (Verzameling familie Vermeiren-Westerlinck, Gentbrugge).

5.2.3.1.8. *"Veldwegels en bossen, twee kerktorentjes in de verte, en vijvertje"*, olieverf op doek, breedte 55 cm, hoogte 38 cm. Beschadigd: twee scheuren in doek midden bovenaan. (Verzameling Mevrouw Vermeiren-Melis, Zele).

5.2.3.1.9. *"Glooiend landschap met velden, bossen en weg"*, olieverf op paneel, breedte 50 cm, hoogte 41 cm, enkel vermelding jaartal 1931 (Verzameling Mevrouw Vermeiren-Melis, Zele).

5.2.3.1.10. *"Sneeuwlandschap met huizen langs weg en riviertje"*, olieverf op doek, breedte 62 cm, hoogte 49 cm, ondertekend en datum 1927 (Verzameling Mevrouw Vermeiren-Melis, Zele).

5.2.3.1.11 *"Weg naar kerkje en huizen"*, olieverf op paneel, breedte 42,3 cm, hoogte 28,5 cm, geen ondertekening noch datum (Verzameling Mevrouw J. Van Bogaert, Kalken).

Dit werkje werd door Raymond aan de moeder van de eigenares geschonken.

5.2.3.1.12 *"Weg langs kapelletje, in de verte een dorp"*, olieverf op doek, breedte 35 cm, hoogte 25 cm, ondertekening en datum 1937 (Verzameling familie Praet-D'Hooghe, Kalken).

Dit werk werd vroeger opgerold bewaard. Er is een beschadiging in de rechterbovenhoek, 'pointillistisch' geschilderd.

5.2.3.1.13 *"Dooi"*, olieverf op doek, breedte 70,5 cm; hoogte 48,5 cm; ondertekening en datum 1938. (Verzameling familie Vermeiren-Degreef, Mortsel) (figuur 36)

5.2.3.1.14 *"Riviertje en kerken"*, olieverf op doek, breedte 42,5 cm; hoogte 31 cm, ondertekening en onleesbare datering (Verzameling familie Vermeiren-Degreef, Mortsel).

5.2.3.1.15 *"Landweg langs vijvertje naargehuchtje"*, olieverf op doek, breedte 50 cm, hoogte 37 cm, ondertekening en datum 1937, beschadigd midden bovenaan (Verzameling familie Vermeiren-Degreef, Mortsel).

5.2.3.1.16 *"Boerderijtje aan rand van bos"*, olieverf op paneel (triplex), hoogte 42 cm; breedte 31,5 cm; ondertekening en datum 1933 (Verzameling familie Vermeiren-Degreef, Mortsel).

5.2.3.1.17 *"Boerderijtje"*, olieverf op doek, breedte 55 cm, hoogte 36 cm, ondertekening en datum 1934 (Verzameling familie Vermeiren-Degreef, Mortsel).

5.2.3.1.18 "*Landweg met figuurtjes*", olieverf op doek, breedte 70,5 cm; hoogte 47,5 cm; ondertekening en datum 1936 (Verzameling familie Vermeiren-De-greef, Mortsel).

5.2.3.1.19 "*Boerderijtje aan bruggetje*", olieverf op doek, breedte 32 cm, hoogte 30 cm, ondertekening en datum 1936 (Verzameling familie Vermeiren-Geurts, 's Gravenwezel).

5.2.3.1.20 "*Bosdreef*", olieverf op doek, breedte 40 cm, hoogte 44 cm, ondertekening en datum 1927 (Verzameling familie Jan en Miriam Vermeiren, USA)

5.2.3.1.21 "*Aan de waterkant*", olieverf op paneel, breedte 34 cm, hoogte 38 cm, ondertekening en datum 1932 (Verzameling familie Jan en Miriam Vermeiren, USA).

5.2.3.1.22 Pentekening met verschillende kleuren en aquarel op fotopassepartout-papier, breedte 140 mm, hoogte 93 mm., noch ondertekening, noch datering (Verzameling de Heer G. Verschraegen, Kalken).

De eerst gemaakte tekening in potlood werd met kleuren opgevuld, deels met pen, deels met een fijn penseeltje. (Figuur 27). In zijn jeugd kreeg Gustaaf Verschraegen dit werkje van Raymond.

5.2.3.1.23 "*Schaapherder met kudde*", olieverf op paneel, breedte 50 cm, hoogte 35 cm, ondertekening en datum 1930 (Verzameling familie W. Vermeiren, St.-Niklaas).

5.2.3.1.24 "*Dreef met bomen*" (Verzameling familie Meys, Kalken).

5.2.3.1.25 "*Landschapje met huisje en wegels*", waterverf op papier, breedte 24 cm, hoogte 19,5 cm, zonder ondertekening en datering. (Verzameling familie Van Malderen-Denijs, Laarne).

5.2.3.1.26 "*Kerk en twee huisjes langs landweg met vijvertje*", olieverf op doek, breedte 31,5 cm, hoogte 24,5 cm, ondertekening en niet leesbare datering (Verzameling mevrouw Y. Vermeiren, Lochristi).

5.2.3.1.27 "*Sneeuwlandschapje: beekje doorheen bos*", olieverf op doek, breedte 31,5 cm op 24,5 cm, ondertekening en datum 1934 (Verzameling mevrouw Y. Vermeiren, Lochristi).

5.2.3.1.28 "*Landschapje*", op opalinevaasje, hoogte 23 cm, zonder ondertekening en datering (Verzameling mevrouw C. Van De Sompel, Kalken).

5.2.3.1.29 "*Sneeuwlandschapje: wegel met links huisje en rechts vijvertje*", breedte 34 cm, hoogte 29 cm, zonder ondertekening en datering (Verzameling mevrouw Vermeiren-Melis, Zele).

5.2.3.2. Herkende landschappen

5.2.3.2.1. "*Huisje op wegsplitsing*", waarschijnlijk halfweg in de Bontinckstraat, Kalkense kant, niet op wegsplitsing maar links loopt een boereslag. Het huisje, voorheen bewoond door familie Valcke, werd in een open terrein geplaatst, bijna onherkenbaar (Interview Stephanie Lysebetten, februari 1991) (Verzameling familie Dierick-Borgloen, Kalken) (Figuur 37).

5.2.3.2.2. "*Kalkenvaart met op achtergrondschouw, stampkot, huizen en kerk*", olieverf op doek, met ondertekening en datum 1930, beschadigd midden rechts (Verzameling familie Borgloen-Troch, Kalken) (Figuur 38).

Dit werk vertoont veel gelijkenis met een postkaart gepubliceerd in "*Zo was Kalken*", p. 316, De Vaart.

5.2.3.2.3. "*Boerderij*", olieverf op doek, breedte 62 cm, hoogte 49 cm, zonder ondertekening en datering (Verzameling familie Vermeiren-Degreef, Mortsel) (Figuur 35).

Laatste kleempenhuisje in de Zomerstraat, laatst bewoond door familie Blacquart-Bracke, kort na W.O. I afgebrand. Deze boerderij staat ook afgebeeld, zij het uit iets andere hoek gefotografeerd, in "*Calcken door de eeuwen heen*", C. Dauwe, tussen blz. 106 en 107, uitleg blz. 110.

5.2.3.2.4. "*De Turfput in de Kalkense Meersen*", waterverf op gekartonneerd blad, ondertekening en datum 1925 (Verzameling mevrouw L. Vion, Kalken) (Figuur 32).

5.2.3.2.5. "*Ruschenhuizeke in de Bontinckstraat*", waterverf op papier, ondertekening en datum 1925, breedte 42 cm, hoogte 25,5 cm (Verzameling familie Meys, Kalken) (Figuur 34).

Vroeger stond op de hoek Dendermondsesteenweg-Bontinckstraat, richting Overmere een huisje gedekt met graszoden.

5.2.3.2.6. "*Kapel H. Jozef temidden herberg Den Appel (links) en brouwerij Dauwe (rechts)*", olieverf op doek, breedte 35 cm, hoogte 27 cm, ondertekening en datum 1936 (Verzameling familie Meys, Kalken) (Figuur 33).

Rekonstruktie van vroegere toestand met enkele gekende bouwwerken op de wijk Kruisen, hoek Schriekstraat-Dendermondsesteenweg. De kapel, gewijd aan de H. Jozef, stond echter op de hoek Kruisenstraat-huidige Dendermondsesteenweg, richting Overmere. Deze verkeerde visie is wellicht ingegeven doordat overblijfselen van de kapel aan de overkant van het kruispunt, nl. aan de schriekstraat, verwerkt waren. Het voetstuk van een pilaar stond lange tijd op de hoek met de Schriekstraat, juist voor het huis van de familie Dauwe. Bij afbraak van dit huis vond men een oude deur. Volgens Priester Schinck was dit

de voordeur van de kapel. De kapel werd daar waarschijnlijk op aanwijzen van Priester Schinck (49) geschilderd. De kapel werd fictief geschilderd: ze werd reeds in de eerste helft van de 19de eeuw afgebroken. In de landboeken van Kalken staat telkens vermeld dat de kapel ten zuiden van de heirbaan stond (50). De brouwerij Dauwe (jeneverstokerij of brouwerij) was, toen dit werk gemaakt werd, reeds lang inactief. Dit gebouw werd tijdens de periode 1890-1920 bewoond door de rentenierende gezusters Pharaïlde en Cesarine Dauwe. Het was een lang huis met een grote poort en was deels omwald. Een hoge schouw stak boven het huis uit en in de grote hof werden in serres druiven gekweekt (51). Later werd dit gebouw aangekocht door de familie Crabeel en volledig afgebroken.

Het gedeelte van herberg Den Appel, met stalling langs de Schriekstraat werd wel waarheidsgetrouw weergegeven.

5.2.3.2.7. "*Boerderijtje in de Drapstraat (?)*", waterverf en gouache op papier, hoogte 20 cm, breedte 27,5 cm, zonder ondertekening en datering (Verzameling familie Van Malderen-Denijs, Laarne) (Figuur 30).

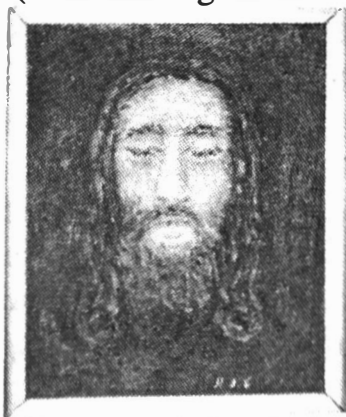
De omgeving, het huisje zelf minder, vertoont alle gelijkenissen met een recente foto huisje in Drapstraat (verzameling familie Vens, Kalken).

5.2.3.2.8. "*Kasteel van Laarne*", olieverf op doek, breedte 70 cm, hoogte 60 cm, ondertekening en datering 1934 (Verzameling familie Desrumaux, Frankrijk) (Figuur 31).

5.2.3.3. Schilderijtjes: religieuze figuren

5.2.3.3.1. "*Schilderij H. Petrus*", olieverf op doek, ondertekening en datum 1935, breedte 1,10m, hoogte 1,73m met rondom een bruine geschilderde boord van ca. 8 cm breed (Verzameling Remi Hanselaer, Kalken, fragment: Figuur 19).

4.2.3.3.2. "*Christushoofd*", olieverf op paneel, breedte 13 cm, hoogte 16 cm, ondertekening met R.V.C. (Verzameling familie Redman-Vermeiren, USA) (Figuur 29).

Figuur 29. Christushoofd

5.2.3.4. Portret

"Leo Vermeiren", op doek, breedte 14,5 cm, hoogte 22,0 cm. Ondertekening R.V. Calcken, 1937. Het werk werd hersteld en versterkt door het op een eikehouten plankje aan te brengen (Verzameling mevrouw Vermeiren-Melis, Zele) (Figuur 2).

5.2.3.5. Verlorengegane of niet teruggevonden werken

5.2.3.5.1. "O.L. Vrouwfiguur", gemaakt voor priester Johannes Schinck, toen priester in Drongen-Luchteren.

Het werd evenwel eerst een tijdje gebruikt ter gelegenheid van de processies aan de Kruisenstraatkapel. Het is mogelijk dat dit werk vergaan is toen de kerk, pastorie en klooster van Luchteren getroffen werden door een V1 (52).

5.2.3.5.2. Een groot werk, voorstellend "*een heuvel met kanadabomen*", breedte ongeveer 1,5 m. Dit werk was vroeger in bezit van Johannes Schinck.

5.2.3.5.3. "*Het kasteeltje van Tuur Van Damme*", vooraan in de Schriekstraat.

5.2.3.5.4. "*St.-Pietersfiguur*", ernstig beschadigd in 1933 of 1934 ter gelegenheid van brandje Sint-Pietersfeest.

5.2.4. *Bespreking werken door kunstenaar André Van Malderen.*

Raymond Vermeiren, een rasechte Kalkenaar!

Raymond zou in verband met een staking in de Laamse fabriek bekend gestaan hebben als een vrij revolutionair man. Alhoewel hij met nog zoveel syndikalistische ideeën geïnspireerd was, twijfel ik toch sterk aan zijn overtuiging. Dit alles zou wel eens te wijten zijn geweest aan de armoede en ellende die er toen heerste.

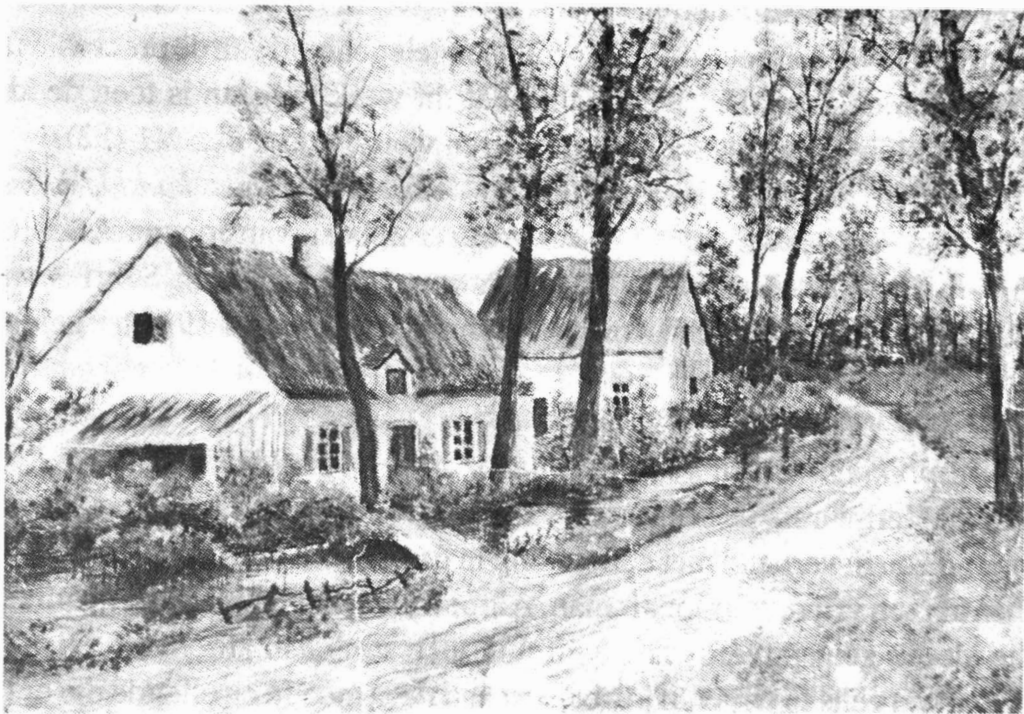
Waarom mijn twijfels? Als men zich over het werk van Raymond bezint ziet men al gauw dat hij geen ware pionier geweest is. In zijn werk ziet men een zeer bescheiden en zachtaardig man. Zijn landschappen zijn er getuige van. Zijn werken zijn stuk voor stuk iets van hemzelf. Hij heeft op een heel bijzondere manier een techniek weten op te bouwen, met de meest bescheiden en sobere middelen waarover hij toen beschikte.

Raymond Vermeiren was zeker geen kunstenaar met naam, zoals men er velen kent, ook niet in zijn tijd. Hij heeft nooit de kans gehad zich te vervolmaken door studies of academie. Hij heeft nooit het geluk gekend technieken te studeren, hij had evenmin de middelen zoals we die nu kennen. Toch heeft hij zijn stempel gedrukt op het plastische imago van die tijd: het meditatief beleven van de natuur was voor Raymond belangrijker dan de analyse van de stoffen waaruit zijn werken bestaan.

Zijn werken, voortkomende uit zijn fantasie, zijn eenvoudig, naar het naïefetoe en geven een postkaartindruk. Wat opvalt is dat hij meestal dezelfde kleuren voor de luchten gebruikt: "lentekleuren" of "Azurenkustkleuren".

De fantasiewerken zijn duidelijk van de herkende onderwerpen te onderscheiden omdat deze laatste meer in detail uitgewerkt zijn.

Raymond Vermeiren was voor mij een gelukkig mens als hij kon tekenen of schilderen. In zijn werk ziet men het innerlijke (de ziel) op de voorgrond treden. Hij had inspiratie, fantasie (dichterlijke vrijheid) en doorzettingsvermogen.

Figuur 30. Huisje in de Drapstraat.
(zie 5.2.3.2.7)

Eén werkje wil ik uitvoeriger behandelen en (vermoedelijk) een huisje in de Kalkense Drapstraat voorstellend.

Een gelukkig of toevallig samengaan van twee soorten technieken geven dit werkje een apart cachet. Voor de achtergrond werd waterverf (transparant) gebruikt. De voorgrond, het onderwerp, werd 'dekkender' (met gouacheverf?) geschilderd. Hierdoor wordt het ruimtelijk effect doeltreffend ondersteund. Onder een grijzige lucht lijkt het groen van bomen en weiland groener. Dat feit is aan het schilders oog niet ontgaan, en is als kleuraccent dan ook ten volle uitgebuit. Doordat de boomstammen nogal sterk in hun donkere toonwaarden zijn verwerkt, krijgt het landschap een groter doorzichtiger kleurgeheel waar het doorbrekende zonnelicht een extra rol in speelt, een met hart en ziel geschilderde visie op Calcken ...

5.3. Als schrijver van artikelen

Ondertekende artikelen werden niet teruggevonden. Er zijn evenwel enkele aanwijzingen:

- In het verkiezingspamflet van 1912 het artikeltje "Oproep aan de Vlaamsche Kiezers!"
- In weekblad De Werkman van 04 oktober 1912, blz. 3, 1ste en 2de kolom, vinden we een tekst met onderschift 'Calcken'. Deze tekst behandelde de algemene waarden van de Christen-Democraten. Waarschijnlijk heeft Raymond deze tekst ingestuurd als reactie op de verkiezingsnederlaag van zijn partij.

Dat Raymond artikelen voor "De Werkman" schreef werd bevestigd door enkele geïnterviewden (53).

5. Besluit

Onbekend is onbemind. Het samenbrengen van de gegevens rond Raymond en Karel had één doel, nl. de interesse voor het plaatselijk verleden aanscherpen. Niet alleen de begoede klasse maakte geschiedenis, de laagste klassen droegen evenzeer, misschien wel het meest, bij tot veranderingen in de maatschappij en de geschiedenis.

Ik hoop dat vooral het scheppend werk van Raymond Vermeiren verder in ere zal gehouden worden. Dit zal misschien niet gemakkelijk zijn daar meerdere werkjes een restauratiebeurt best kunnen gebruiken.

Wij zijn misschien allemaal te weinig chauvinistisch en hechten te weinig belang aan schijnbaar niet-waardevolle zaken. Laten we de slogan "Dit is Calckens" niet uit het oog verliezen...

* * * *
* * *
*

Geschreven Bronnen

Archieven

- Daensmuseum en archief van de Vlaamse Strijd, Aalst
- Algemeen Rijksarchief Brussel
- Familiearchief Casimir Vermeiren. Ongeïnteriseerd en fragmentarisch bewaard, deels bij familie Ernest Vermeiren-Feber, Zele en Albert Vermeiren-Degreef, Mortsel

- Parochieregisters Kalken, pastorie te Kalken
- Bevolkingsregisters Kalken, gemeentehuis Laarne

Onuitgegeven:

- Carine Stevens, *"Franse tellingen als bron voor demografische en sociaal-economische studies"*, in lessenreeks 1986, Verbond van de kringen voor heemkunde in Oost-Vlaanderen vzw.
- Casimir Vermeiren, *"Begravingen"*, enkele losse bladzijden.
- "Dagboek Jozef Van De Velde tijdens gevangenschap", blz. XIII (26 december 1918) - blz. XLVIII (10 juni 1920).
- C. Vermeiren, *"Het Wekske, Een Kalkensche Type"*, 14 geschreven bladzijden.
- Willy Capelle m.m.v. Jozef van de Veire en Jozef van Overstraeten, *"Het Laarnepad"*, VTB-VAB Wandelboekje 61, herwerkte uitgave 1981.
- Reinoud D'Haese, *"De overgang van Daensisme naar Vlaams-Nationalisme in het arrondissement Aalst 1914-1925"*, verhandeling aangeboden tot het verwerven van de graad van licentiaat in de geschiedenis der Nieuwste Tijden, RUG, 1976.
- Patrick De Cock, *"Een strenge plicht, De kamerverkiezingen in het arrondissement Dendermonde 1919-1939"*, WIADS, 1990.
- Frans Duquet, *"Zo was Kalken"*, Uitgever Schellebelse Heemkundige Kring, 1982.
- Dhaene Leon, *"Boeren en burgers, Sociale geschiedenis van het negentiende eeuwse platteland. Zingem 1796-1900"*, uitgegeven door het gemeentebestuur Zingem, 1986.
- Chris Vandenbroucke, *"Sociale Geschiedenis van het Vlaamse Volk"*, Uitgeverij Orion, Beveren en B. Gottmer, Nijmegen 1981.
- Cyriel Dauwe, *"Calcken door de eeuwen heen"*, Calcken, Pr. en E. Van De Velde, drukker-uitgever, 1908.
- Karel Van Isacker, *"Mijn land in de kering 1930-1980, deel 1, 1830-1914"*, derde druk, 1980, Uitgeverij De Nederlandsche Boekhandel.
- *"De Vlaamsche Beweging"*, deel 4, Heideland-Orbis N.V., Hasselt.
- A. Van De Sompel, *"Het Sint-Pietersfeest op de wijk Kruisen te Kalken"*, in *Castellum*, september 1988, blz. 8-25.
- A. Van De Sompel, *"Open kijk op leven en werk van Dr. Jozef Van de Velde"*, in *Castellum*, december 1989, blz. 4-85.
- J. Schinck, *"Curriculum Vitae, Levensloop"*, Kalken, 1964, Drukkerij D'Hooghe, Kalken.

- K. Van Isacker, *"Het Daensisme"*, 1959, De Nederlandsche boekhandel, Antwerpen.
- Reinoud D'Haese, *"De Daensistische beweging"*, D.A.V.S., catalogus van gelijknamige tentoonstelling, 1981.
- F. Decock, *"Het belang van lokale geschiedenis"*, in *Bijdragen tot de Geschiedenis der stad Deinze en het land aan Leie en Schelde*, Kunst- en Oudheidkundige Kring Deinze, 57ste jg., 1990, blz. 65-87.
- J. Schinck, *"De oude Kerk van Kalken"*, 1934, Drongen-Luchteren, drukkerij beroepsschool Sinte-Barbara Wetteren.
- F. Coene, *"Migratie in en rond Lokeren in de tweede helft van de 19de eeuw"*, in *"Lokeren vroeger, een huldeboek voor wijlen E.P. Dr. Vedastus Verstegen o.f.m. (1906-1989)"*, blz. 33-37.
- J. Dauwe, *"Daensisme te Lebbeke"*, in *Heemkring Lebbeke*, 1ste jg., nr. 3, september 1989, p. 79-82.

Perspublicaties

- Weekbladen "De Werkman" (jaargangen 1910-1914), "De Volksstem" (jaargang 1912), "Het Land van Aelst" (jaargang 1912).
- Dagblad Het Volk, jaargangen 1912 en 1922.

Voetnoten

- (1) "Geschiedenis van Calcken", R. De Gelder, 17 juli 1911, in "Zo was Kalken", F. Duquet, Schellebelse Heemkundige Kring, 1982.
- (2) De Firma Fernand Hanus werd opgericht in 1899-1900. Vestigingen waren er eerst te Zeveneken, later te Laarne, Ledeberg en Gent. De eerste vermeldingen in dagblad Het Volk i.v.m. een weversstaking in de weverij van Laarne (toen nog Weverij Laerne 'De Porre'. De weverij werd gebouwd in 1898 en aangekocht door F. Hanus in 1905) dateren van respectievelijk 10 augustus 1902, 15 augustus 1903 en maart 1904.
- (3) Interview De Rocker-Van Hende (11 juli 1988) en minikoffietafel met Marie Van De Weghe, Alice D'Hollander, Robert Lammens, Anna Gentier, Julia Lauwaet, Adrienne Cours, Maurice Cours, Elza Lammens en Maria Crommelinck op 06 november 1988.
- (4) De "Société Anonyme Tissage Mécanique de Calcken" werd bij akte verleden voor Jules Tibbaut, notaris te Kalken, op 30 december 1902 opgericht. Deze firma is waarschijnlijk de voortzetting van het "leerwerk-huis".

- (5) Familiearchief Casimir Vermeiren: Een tiental brieven van Louis Meirpoel gericht aan Raymond Vermeiren.
- (6) Deze verdeling werd gebruikt in plaats van de verdeling door o.a. C. Stevensen L. Dhaene (-5 km, 5 à 10 km en +10 km) in hun werken vermeld in de bronnenlijst.
- (7) Interview Karel Vermeiren (Gentbrugge) 06 februari 1990.
- (8) Uit "*De jeugdijaren van Jan Hasselaer*", C. Vermeiren, 24 blz. geschreven tekst, 15 november 1954.
- (9) "*Begravingen*", Casimir Vermeiren, onuitgegeven (?) studie.
- (10) Dagboek Jozef Van De Velde tijdens gevangenschap, blz. XVIII, 18 januari 1919: "*Vermeiren Casimir, wien mijn vader kosteloze bijzondere lessen van fransch gegeven heeft ...*".
- (11) Herberg in de Kruisenstraat met als opschrift "*Van het Duivelseiland verlost*", als wraak op vroegere huurbazen toen hij in de Koffiestraat-hoek Kouterstraat café hield.
- (12) F. Duquet, "*Zo was Kalken*", blz. 64.
- (13) Bevolkingsregister Kalken, 1891-1900, boek 2, f. 473v°-474r°.
- (14) Bevolkingsregister Kalken, 1901-1910, boek 2-1, f. 469v°-470r°.
- (15) Bevolkingsregister Kalken, 1911-1920, boek 2-1, f. 521v°-522r°.
- (16) Bevolkingsregister Kalken, 1931-1947, boek 1A, f. 229v°-230r°. De herberg De Roos werd reeds in de 17de eeuw vermeld.
- (17) Interviews Julia Lauwaet en Marcel Meys op 13 februari 1991.
- (18) André Van De Sompel, "Open kijk op leven en werk van Dokter Jozef Van De Velde", in *Castellum*, jg. VI, december 1989, blz. 4 - 85.
- (19) Brief Louis Meirpoel aan Raymond Vermeiren, Maubeuse, 04 september 1907.
- (20) Model 2, "Bewijs van verblijfsverandering", 28 juni 1910, Vermeiren Charles-Louis, Calcken-Soignies.
- (21) Interview Wiet De Rauw, 13 mei 1988.
- (22) Dagblad Het Volk, 16 en 21-22 mei 1922, resp. blz. 2, 1° kol. en blz. 2, 2° kol.
- (23) Dagblad "Het Volk", 09 en 10 november 1922, resp. blz. 3, 4de kol. en blz. 1, 5de kolom.
- (24) Interviews Judith Van Bogaert (30 mei 1988), Anna D'Hooghe (29 februari 1988), Marcel Meys (18 juli 1990) en Anna Roels (07 februari 1991).

- (25) Wanneer Tieste een pint bier bestelde, hield hij ze zo vast dat zijn vingers in het bier zaten. Met een zakdoek maakte hij de pinten schoon. De herberg bevond zich op het kruispunt Kruisenstraat-Dendermondsesteenweg, richting Gent.
- (26) C. Vermeiren, "Het Wekske, Een Kalkensche Type", blz. 4, onuitgegeven (?) studie.
- (27) Interview mini-koffietafel van 06 november 1988.
- (28) André Van De Sompel, "Het Sint-Pietersfeest op de wijk Kruisen te Kalken", in *Castellum*, jg. V, 1988, blz. 8-25.
- (29) P. De Keyser, "De Sint-Jans- en de Sint-Pietersvuren in Oost-Vlaanderen", in *Volkskunde*, 1ste jg., nr. 3, 1941, p. 145-170.
- (30) Proefblad opstelling tekst doodsprentje Raymond Vermeiren, door Casimir Vermeiren.
- (31) Er zijn meerdere schrijfwijzen: Ducatillon, du Catillon, ... Hij verfranste zijn naam rond WO I: Du Castillon.
- (32) Weekblad "De Volksstem", Brussel-Aalst, vrijdag 31 mei 1912, 18de jg., nr. 126, blz. 3 en dinsdag-woensdag 4 en 5 juni 1912, 18de jg. nr. 130, blz. 1.
- (33) Exemplaren in het bezit van Albert Vermeiren (Mortsel) en Roger De Broe (Kalken), een ander in het archief van de St.-Pieters- en Paulusabdij te Dendermonde. P. De Cock rangschikt in zijn werk "*Een strenge plicht*" dit verkiezingspamflet onder de kiespamfletten van de Belgische Werkliedenpartij...
- (34) Weekblad "De Werkman"
- 17 juni 1910, blz. 2, 4de kolom en blz. 3, 1ste kolom
 - 08 juli 1910, blz. 4, 4de kolom
 - 26 augustus 1910, blz. 2, 4de kolom
 - 02 september 1910, blz. 3, 1ste kolom
 - 23 september 1910, blz. 2, 4de kolom en blz. 4, 4de kolom
 - 11 november 1910, blz. 1, 1ste kolom
- Het eerste nummer van "De Werkman" verscheen op 16 augustus 1872, het laatste volledig nummer op 25 juli 1914. Uitgever vanaf 1891 was P. Daens-Mayart te Aalst. De kranten van jaargangen 1910 t.e.m. 1914, bewaard in het Daensmuseum te Aalst, werden geraadpleegd.
- Pas in 1895 werd het blad ingeschakeld in de strijd der onafhankelijke Christen-Democraten tegen het conservatisme (van de Katholieke partij).

- (35) "Het Volk", 28 oktober 1911, 21^ojg., nr. 251, blz. 2, 3de kolom: *"De zangmaatschappij van Calcken heeft den hardnekkigen kandidaat der liberalen, heer Léonce Ducatillon als lid aanvaard. De heer Burgemeester heeft onmiddellijk zijn ontslag als eerevoorzitter en als lid dezer maatschappij ingezonden. Bravo!, want in zulk gezelschap is zeker de plaats niet voor een katholiek."*
- (36) Drukwerk *"Calckenaren. Ziehier de feiten welke zich hebben voorgedaan"*, J. Tibbaut, drukkerij L. Verbaere - De Groote, Wetteren.
- (37) Los blaadje in boekje van Zangmaatschappij De Ware Vlamingen (verzameling Roger De Broe).
- (38) Krantenartikel uit ongeïdentificeerde krant: Brieven van lezers, *"Elegie op het Daensisme"*, C. Vermeiren, juni 1952.
- (39) Groen was de kleur van de Christen-Democraten.
- (40) Dagboek Dr. Van De Velde in gevangenschap, blz. XVIII, 18 januari 1919.
- (41) Dagboek Dr. Van De Velde in gevangenschap, blz. XX-XXI, 22 jan 1919.
- (42) Dagblad 'Ons Vaderland', 5de jg., nr. 1389, woensdag 16 april 1919, blz. 4, 2de kolom:
"Steun voor Ons Vaderland"
 ...
 - R. Vermeiren, Calcken2,00
 ...
 Er was een intekenactie om het dagblad 'Ons Vaderland', orgaan van de Frontpartij, te ondersteunen.
- (43) *"Heemkunde Kalken - Tegenstelling Kalken-Overmeire"*, manuscript Casimir Vermeiren, 1945-1950, verzameling Albert Vermeiren (°1914).
- (44) Algemeen Rijksarchief Brussel, Fonds Parlementsverkiezingen, Inventaris Departement III? bundel 182: verkiezingen voor Kamer van Volksvertegenwoordigers, arrondissement Dendermonde.
- (45) *"Mijn testament"*, C. Vermeiren, Zele, 3 augustus 1953, twee geschreven bladzijden.
- (46) Interview Gustaaf Verschraegen 02 februari 1991: hij heeft persoonlijk van Raymond een beschilderd kartonneke gekregen.
- (47) Interview Anna Roels, 07 februari 1991: ze hadden ooit een schilderwerk met bloemmotief ter versiering van de bovenkant van een grote spiegel.
- (48) Interviews Wiet De Rauw (17 mei 1988), Frans De Fauw (13 december 1990), Alice Van Wesemael (02 februari 1991: de familie had een sneeuwlandschapje).

- (49) J. Schinck, *"De oude Kerk van Kalken"*, 1934, Drongen-Luchteren, drukkerij beroepsschool Sinte-Barbara Wetteren, p. 7-8.
- (50) Interview Marcel Meys 13 februari 1991. Ook bij raadpleging van de kaart van Ferraris blijkt dat de kapel onmogelijk daar gestaan kan hebben.
- (51) Interview Emma Verschraegen (19 oktober 1987) en Gustaaf Verschraegen (11 januari 1988).
- (52) J. Schinck, *"Curriculum Vitae, Levensloop"*, Kalken, 1964, Drukkerij D'Hooghe, Kalken, blz. 59.
- (53) Interviews Alfons Vervaeke en Julia Lauwaet (25 april 1988), Karel Vermeiren (06 februari 1990) en Camilla Vermeiren (14 oktober 1990).

Aanvullingen:

- 1. Na onderlinge vergelijking van alle schilderwerken werd vastgesteld dat de werken 5.2.3.1.6. en 5.2.3.2.5. hetzelfde boerderijtje weergeven: het Ruschenhuizeke in de Bontinckstraat.
- 2. Bij de lijst van teruggevonden werken voegen we nog dit: 5.2.3.1.30 "Landschapje met bos, riviertje, boerderijtje en figuur", olieverf op doek, breedte 72 cm, hoogte 95 cm, ondertekening en datum 1938 (verzameling familie Scheire-Hoogewijs, Kalken).

Dit werk deed dienst als paneel in een schouw. De kader van het werk hangt vast aan de houten vloerplint. De eigenaar kocht indertijd zelf de schildersdoek aan. Dit is dus duidelijk een werk gemaakt op bestelling.

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van
De Vrienden van het Slot van Laarne en de
Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne

Verantw. Uitg. Erik L. Schepens
Eekhoekstraat 5
9270 Laarne

Dienst wettelijk depot nr. B.D. 40.652

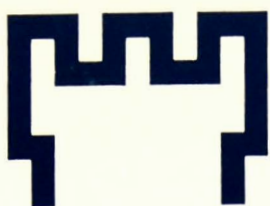
Oplage 725 exemplaren

Omslagfoto: Karel Vermeiren, tekening van Laurent Janda, 1933.

INHOUD

- Samenstelling bestuur en mededelingen 1
- Ten geleide, *Dr. Paul Sonnevile* 3
- Karel en Raymond Vermeiren
Een verkenning van de levenssituatie van twee
kansarmen op de wijk Kruisen, Kalken,
einde 19de eeuw - eerste helft 20ste eeuw
Tekst: *André Van De Sompel*
Fotografie: *Pascal Lachaert*
Bespreking schilderwerken: *André Van Malderen*..... 4

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.
Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en van de
auteur, en het toezenden van een exemplaar.

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG VIII — NR. 3 — SEPTEMBER 1991

Afgiftekantoor: 9270 Laarne

KONINKLIJKE VERENIGING DER HISTORISCHE WOONSTEDEN VAN BELGIE
VERENIGING ZONDER WINSTBEJAG
Vergotestraat 24 - 1200 Brussel

ins Alexandre de Merode, Voorzitter
raaf Charles-Albert de Lichtervelde, Beheerder-Schatbewaarder
nkheer de Pessemier 's Gravendries, Bestuurder van de Vereniging en Afg.-Beh.
n het Slot van Laarne
n Van den Broecke, Regisseur van het Slot van Laarne

castellum

Hoofdredacteur : Erik L. Schepens

RIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN "DE VRIENDEN VAN HET SLOT VAN LAARNE"
EN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING KALKEN EN LAARNE

CONSULTATIEVE RAAD:

Voorzitter: Jonkheer de Pessemier 's Gravendries

COMMISSIE-VOORZITTERS

Archeologie: Prof. dr. Frans Verhaeghe

Architectuur: Arch. Lieven Hanselaer

Castellum: Erik L. Schepens

Geschiedenis: Lic. Eric Balthau

Meubilerie: Achiël Stevens

Park en Tuin: Cesar De Wilde

Public Relations: Luc Props

Toerisme en Huur: Jan Van den Broecke

WERKENDE LEDEN

De heer Albert Eeckhaut, erevoorzitter

De heer en mevrouw A. De Wilde-Hesters

De heer Antoon van den Broecke

De heer en mevrouw N. Verschelden

A.C.-project:

evrouw Anita Vermeulen en de heren Jacques De Wilde en Patrick Van Nieuwenhuyse

BESTUUR CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING VOOR KALKEN EN LAARNE

Ere-voorzitter: Jhr. de Pessemier 's Gravendries, Slot van Laarne, 9270 Laarne

Voorzitter: Erik L. Schepens p.a. Slot van en te 9270 Laarne Tel. 091/31.88.66

Ondervoorzitter: André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9270 Kalken

Secretaris: Dirk Clerick, Bieststraat 28, 9270 Kalken

Leden: Anne Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne

Eric Balthau, Keistraat 14, 9270 Laarne

Roger De Bondt, Maalderijstraat 16, 9040 Sint-Amandsberg

Johan De Wilde, Meirestraat 25, 9921 Vinderhoute

Lieven Hanselaer, Mouterijstraat 6, 9270 Kalken

Johan Marckx, Warande 11, 9270 Laarne

Marcel Meijs, Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

Luc Props, Meirhoekstraat 21, 9270 Laarne

Wim Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne

Frans Verhaeghe, Provinciebaan 78a, 9270 Kalken

Lidmaatschap CASTELLUM

Gewoon lid: 350,-

Steunend lid: 650,- (familiekaart)

Erelid: 1000,-

Beschermend lid: 2000,-

Rekening: 393-0430850-65 Castellum p.a. Slot van en te 9270 Laarne.

Voordeel voor de leden:

- gratis toegang tot het kasteel tijdens de openingsuren mits voorlegging van uw lidkaart
- bij tentoonstellingen korting op de toegangsprijs
- ieder lid krijgt het tijdschrift Castellum gratis per post aan huis
- uitnodiging tot de openingsrecepties van de activiteiten ingericht door de Vrienden van het Slot van Laarne, de Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne en de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België, gehouden op het slot.

ZACHTE RESTAURATIES AAN HET SLOT VAN LAARNE

Op maandag 10 juni ll. startten de restauratiewerken aan het Slot van Laarne. Het betreft hier dringende instandhoudingswerken met permanent karakter aan de bedaking van het hoofdgebouw en het oorspronkelijk toegangskasteeltje uit de 14de eeuw.

Aan dit laatste gebouw zullen tevens stabiliteitswerken worden uitgevoerd en zal de toegangsbrug worden vernieuwd. Daarna zullen ramen, deuren en toegangspoort worden aangebracht, dankzij privé mecenaat.

Architect Walter Slock van het Bestuur Monumenten en Landschappen te Gent stond in voor de plannen en volgt de werkzaamheden op. Deze worden uitgevoerd door de firma Ch. VAN EYGEN-DUTHOO uit Ieper. De werken dienen beëindigd binnen de 90 werkdagen.

De totale kostprijs bedraagt 8.170.455 fr. Daar het om een geklasseerd monument gaat, toegankelijk voor het publiek, werd de maximum betoelaging van 85% bekomen. De verdeelsleutel is als volgt: 55% voor de Vlaamse Gemeenschap; 15% voor de Provincie en 15% voor de Gemeente.

De Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België v.z.w., eigenares van het Slot, dient in te staan voor de resterende 15%.

De Vereniging kan voor de 15% van de kosten die zij moet dragen, rekenen op een tussenkomst van de Koning Boudewijnstichting. De Stichting heeft intussen reeds een indrukwekkende aantal tussenkomsten bij restauraties op haar actief. Het volstaat het nummer 89 van "De Woonstede" in te kijken om zich daarover een idee te vormen.

Op dit ogenblik zijn in het slot ook restauratiewerken aan de gang in de noordervleugel. Daar zullen het archief, de bibliotheek en het documentatiecentrum worden ingericht door "De Vrienden" en "Castellum". Deze werken en de conservering van het archief zullen voor een groot deel worden gefinancierd door de opbrengst van de Wies Andersenshow van vrijdag 4 juni ll. Jimmy Frey slaagde erin de som van 336.115 fr bijeen te spelen ten voordele van "Castellum".

Voor de twee paviljoenen, links op de erekoer, en de kaaimuur aan de straatzijde worden kortelings de restauratie-aanvragen ingediend.

Hopelijk laat de goedkeuring van deze dringende instandhoudingswerken eveneens geen twee jaar op zich wachten door de manier van werken van de Algemene Technische Dienst (A.T.D.).

Door dat moedwillig tijdverlies dreigen immers waardevolle monumenten verloren te gaan en kosten de werken wegens de gestegen lonen vaak veel meer dan oorspronkelijk geraamd.

De heer Louis Waltniel, minister van Ruimtelijke Ordening en Huisvesting, overweegt de oprichting van een v.z.w. "Monumentenwacht". Onze Vereniging "Historische Woningen" en het bestuur van het Slot van Laarne is met dit voorgenomen initiatief zeer ingenomen, temeer daar het idee van "zachte restauraties" meer en meer veld wint.

Als wij inderdaad door een systematisch onderhoud van het patrimonium kunnen vermijden dat gebouwen – na jarenlange verwaarlozing tot verregaand verval gekomen – bijna moeten worden heropgebouwd, kan het niet anders dan dat een monumentenwacht als onontbeerlijk wordt beschouwd.

Dienaangaande halen wij graag een uitspraak aan van Didron geciteerd door Herman Stijnen in *De Beschikbare Ruimte*, 1990, blz. 103: "... en fait, de monuments anciens, il vaut mieux consolider que réparer, mieux réparer que restaurer, mieux restaurer que refaire..."

Onnodig te zeggen dat deze monumentenfilosofie zeer kostenbesparend zou werken voor de Vlaamse Gemeenschap, voor de Provincie en de Gemeentebesturen. Deze instanties hebben er dan ook alle belang bij dat een monumentenwacht zou worden opgericht. Wellicht kan dan ook worden overwogen dat deze drie instanties zouden bijdragen in de, relatief lage, werkingskosten.

Op termijn zou het moeten mogelijk zijn dat de V.Z.W. door de lidgelden en de betoelagingen ook onderhoudswerken uitvoert (aan kostprijs) en de leden bijstaat bij het indienen van aanvragen van premies ingeval toch moet worden overgegaan tot restauratie.

Wat wij eigenlijk betogen is dat bij een volmaakt functionerend monumentenbeleid eigenlijke restauraties eerder uitzondering dan regel zouden worden. Daarom zou moeten worden overwogen dat ook renovatiekosten die bv. meer dan x het kadastraal inkomen bedragen, zouden kunnen genieten van het nieuw ingevoerde premiestelsel, waarvan het huidige percentage ons weliswaar als te laag voorkomt voor historische gebouwen die eigendom zijn van een V.Z.W. en toegankelijk zijn voor het publiek.

Jonkheer de Pessemier 's Gravendries
Voorzitter Vrienden van het Slot.

HONDERD BEWOGEN JAREN UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE KERK VAN KALKEN ca. 1550 – 1650.

MARCEL MEYS

Ten geleide

De Kerk van Kalken is een merkwaardig gebouw. Ze werd reeds op 28 december 1936 bij K.B. als monument geklasseerd.

Tot de eerste helft van de zestiende eeuw zijn geen gekende archiefstukken voorhanden die ons iets over de verschillende bouwcampagnes vertellen.

De kerkrekeningen vangen aan in 1585 (1) en zijn sedertdien een betrouwbare leiddraad voor wat betreft het wel en wee van onze dorpskerk. De reeks kerkrekeningen is vrij volledig: op 209 jaar ontbreken er slechts 19 (2). De kerkrekeningen werden elk jaar in het openbaar in het dorp voorgelegd. De ontvangsten kwamen voornamelijk van renten en pachten van de kerkgoederen, landen en meersen, omhalingen in geld en natura, vrijwillige giften die soms zeer aanzienlijk waren en schenkingen van hoogwaardigheidsbekleders.

Fig. 1: Kalken kerk en pastorijs, 1866.

Verzameling Eugene Bogaert - nadruk foto verboden.

MONDERD BEWOONEN JAREN OUD DE GESCHIEDNIS
VAN DE KERK VAN KALKEN
1850-1851

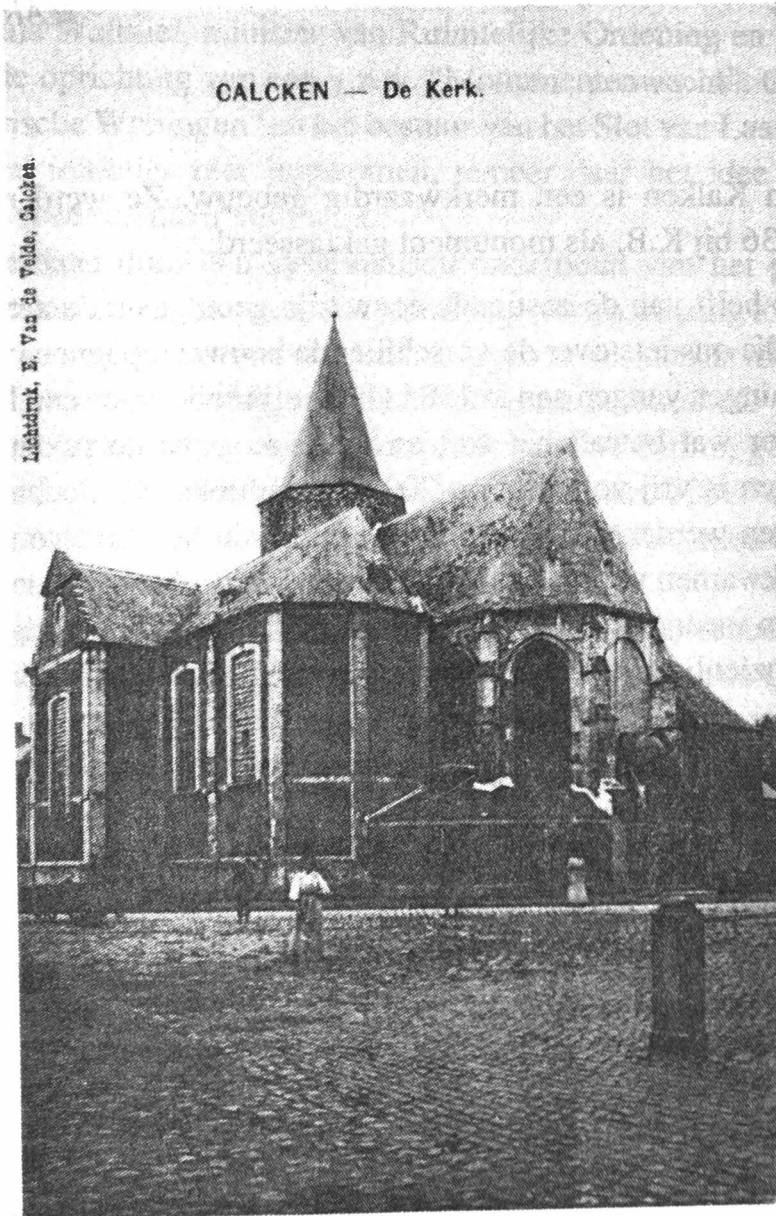

Fig. 2: Kalken Kerk.
Verzameling Eugene Bogaert.

Wat de periode vlak voor 1585 betreft, Deel 1, zijn door dorpsgenoten twee handschriften nagelaten. Zij werpen een helder licht op o.a. een zeer woelige periode: de beeldenstorm. Vanwege hun belang werden uit beide documenten de bijzonderste hoofdstukken overgeschreven. Het lezen ervan zal de moderne lezer misschien wel enige moeite kosten, maar het loont zeker de moeite! De teksten uit deze twee werken worden dus in de oude lokale spelling weergegeven, afgekorte woorden worden echter aangevuld, punten en komma's worden geplaatst waar nodig om de leesbaarheid te bevorderen. De vermelde bedragen worden in ponden-schellingen-groten gesteld (3).

In Deel 2 worden vooral die posten uit de rekeningen genomen die relevant zijn voor de bouwgeschiedenis en de versiering van de kerk.

Achteraan de tekst is een glossarium voorzien ter verklaring van de woorden gevolgd door een *.

DEEL 1

Het oudste handschrift is van de hand van Michiel Wemaes, in die tijden baljuw van Kalken. Het is een direkt ooggetuigenverslag van de gebeurtenissen die zich toen in Vlaanderen afspeelden (1).

Ghendt

Dyt naervolghende es dat de lieden van Ghendt ghedaen hebben int octtober XVe LXXVII.

Was er toen een groette beroerte in de stede, zo dat toen ghevangen was den hertoghe van aschot, maar en zat die maer ghevangen ontrent XIII daghen, die was laten ghaen.

Ende vynghen toen mynheer van Resseghem, mynheer van Eecke, den byschopt van Ypere, den byschopt van den byschopt van Brucghe, mynheer van Tweneghem ende den hooghbaullu van Ypere.*

Daernae haelden zy mynheere van Laerne te Korterycken, daernae worde ghevanghen mijnheere van Ronse te Bruysele ende worde gebrocht te Ghendt als ghevangen man.

Ende zaten alzo ghevangen te Ghendt tot int leste van lauwe XV^c LXXIX. Ende toen waren zy allen ghelyckt ghevoert te Dendermonde ende zaten daer als ghevangen onttrent twee maenden Waren toen wedergebrocht van Dendermonde naer Ghendt ende zaten ghelyck int Prynzenhof.

Mynheere van Resseghem ende mynheer van Larne, mynheer van tWeneghem die gheraecten huylte de vanghenesse ontrent half wedemaendt XVe LXXIX zaten int princenhof.

Ghendt

Daer naer comen de lieden van Ghendt int Sporke XVe LXXVIII. Quamen van huerlieder ghedypeterde, Te weten zy twee te peerde Myhiel Van Haute huylt Wettene, wuynde op hu vettere, dander en kende ic, mette welst ic meende dat hy hiet Gheleyn De Hoeghe Ende versochte te hebben ons clocken, ende al mottaelst* dat in de kercke was.*

Zo eyst dat men heeft moeten voeren te Ghendt twee clocken, danof deen voerde Jacob De Meestere, ende de mynste Lieven Van Hulse. Ende mottaelst dat int kercke was, dat voerde men in de halle te Ghendt.

Daer wouck men dat om te weten wat het wouck. Daer af en hebbe ic Mychiel Weemaes niets, maer wasser by, daer ment wouck. .*

Eerst een mottalen croene, een cleene croene met 6 pypen.

Ten II, VI autae kangheleers, 2 op den hoeghen autae stonghen, eenen voor Onser Vrouwen, eenen voor Zente Denys, ende eenen voor den Heleghe Gheest, ende eenen voor Zente Krystoffels autae, om wassen kerssen op te stellen ter eeren van Godt ende Zyn Heleghe. Ten derden VII kangheleers, Raden kangheleers, stonghen voor Onsen Vrouwen autae om kerssen op te stellen ter eeren van Onser Vrouwen.*

Ten IIIIe dry raden kangheleers voor Zente Denys autae onsen Pateroen om kerssen ooeck op te stellen.

Ten V^e noch XII kangheleers stonghen op een yseren croene die hynck voor Helyck Crusse daer Ons Heere anne hynck ... (2).

Ten VIe een wywatervat.

Ten VIIe een mottalen handvat.

Ten VIIIe een selveren zyborie met een hauten voet daerr ment met omme drouct (het) Helyck Zacrament alle jare den derden Zondag van Zeptember.

Ten IXe een nent kylst, dyt haelde huylt Anthony. Teyt* volghende zyne comysche die hy hadde van beede, de hunner Deken ende de notabele van beede bancken van schepenen, van de kuere ende*

ghedeelle. Ende wy, baullu ende Schepenen ende laten* van Kalken, hebben de ghezellen die zy mede brocken om de clocken af te doene, moeten huerlieden de kost gheeffen, d'ij daghen lanck, vyf oft VI ghesellen ende betalen huerliedder dachueren, ende moeten betalen de waghen die de clocken ende mottaelt te Ghendt voeren heeft.

De prochyte dat ghekost, letter myn dant III pondgroote.

Item zyn de selve lieden van Ghendt comen XXV ofte XXX ghezellen oftmeer, Int leste van ooestmaendt XVe LXXVIII in der nach in de keercke, ende hebben alle auttaers die in de kerck waren al Int stycken ghesmeten, ende cruysse van Onssen Heere andt hynckt, ende de XII appostelen (3), ende Ons Vrouwe ende Sent Jan die by den crusse stonghen, een op deen zyde, ende daender op dander zyde, al Int stycken gesmeten.

Ten IIe gesmeten, een schoen Sacramenthuis, dat de kercke ende prochyte welst ghekost hadde letter myn oft meer XL pondgr.

Item namen de selve ghezellen drymottalen dueren die Int Zacramenthuis stonghen, die gheghoten waren tAntwerpen, kosten oock eenen ghoden penninck.

Ten derden smeten Int stycken een schoen gheschyldert bert, dat ooeck hynck in de keercke, daer inne gheschyldert stonct d'oordeel van Onsen Heere ende de vyfhuere* van de helle, dat ooeck eenen ghoden penninck ghekost hadde.

Ten IIIe smeten int stycken alle sloten, hynghen ende waren in de kercke, daer de kerckmeester inne sloten juweelen, te weten swalen ende alben*, ende kangheleers ende wassen keersen, ende ghelst* van dat de kercke inne quam, dat smeten zy alle stycke, ende namen ze alst als ter inne was.

Item van ghelycken smeten zy int stycken, daer inne de helegheestmeesters inne sloten huerliedder boucken ende rekenynghe van den helegghen Gheest, ende ghelst van dat den helegghen sGheest inne quam, ende namen ghelst datter inne was.

Item van ghelycken smeten int stycken de sloten die waren andt een stande daer de ghuldenmeester huerliedder Rekenijnghe inne leyden en ander dynghen de ghulden anne clevende ende ghelst dat den ghulden inne quam.

Item smeten int stycken eenen grooten kouwer die ghezet was boven de clocken om daer inne te legghen de beste duweellen der kercke.

Eerst hebben zij ghenomen een flueweelen cappe tanneet flauweelst, de kercke ende de laten dier toe ghegheven (hebben) eenen grooten penninck.*

Ten IIe een kassule met de wapen daer oppe stane van mynen heer van Resseghem, tanneet flauweelst, die seer goet was.*

Ten IIIe twee twynne queelken ooeck taneet flauweelst, mette wapen daer oppe stane.*

Ten IIIIe een yseren roe voor onser Vrouwen, dier t'werf over den koer ghynck, daer op stonghen VII wassen kerssen ter eeren van onser Vrouwen met VII yseren lelyen, zeer schoene die gheveer* was.*

Ten V^e een yseren croene die hynck voor (het) cruysse vycet, daer op men stelde ter eeren van Godt XII kerssen; ende met leleyen gheschilderd ooeck.*

Ten VIe een yseren roe voor Sente Denys daer op men stelde dry wassen kerssen.

Ten VIIe noch een yseren roede daer men ghorduynen andt hynct, andt Onser Vrouwen ende Heleghen sGheest.

Noch yseren roeden, twee, daer men vaste met maecte onser Vrouwen autaer, (ende) tot ten veyster jeghen (te) vallen.

It(em) yserwerck dat stonct (aan het) sacramenthuys daer men kerssen op stelde ter eeren van den Sacramente.

It(em) een schoen becken dat in de vynte stonck, motteelst.*

It(em) smeten noch een slot stycken in de zyege da(e)r men int leyde auwe yser wel der kercken andt ghaende hebbent, al wecht.*

Bovendyen heeft (men) hemlieden moeten de kost gheeffen, heeft moeten betalen dat zij verterden ende verdroncken, ende moste hemlieden eenen wagen doen, om te voeren tot Ghendt. Ende hebben ghorduynen mede, zodat ghekost heeft ... Zy verteerden ende verdroncken metten wagen te doene bat danct III Pondgr.

Bovendien noch moeten breken vyffe autaers. De zaercken moeten af doen ofte zy zauden alle int stycken smyten. Huyt dyen moste wy af doen.*

Dit es aldus ghedaen onttrendt int leste van ooestmandt XVe LXXVIII.

Item heeft men gheen biechte ghezeten in de vasten XVe LXXIX ende maer twee messen ghedaen in de vasten, te weten op den astdacht endt den eersten zondach van den Vasten ende my (heeft) dant ghepreekt. Maer den prochyen heer Lieven Van Zijpe preekte de passye van

onsen heere op den Goeden Vriendach XV^c LXXIX.

Overleden van de peste Int Calcken zythen deen eersten dach van wedemaendt XV^c LXXXI,*

Na vermelding van enkele namen stopt het handschrift van Michiel Wemaes, zodat wij moeten aannemen dat hijzelf aan deze ziekte bezweken is.

Het tweede handschrift is van de hand van pastoor Jan Van Der Zijpe (4), gedateerd 1605, dus een jaar na zijn aanstelling. Wij geven ook daaruit de belangrijkste hoofdstukken.

Wanneer dat onze kercke van Calcken is gemaect ende eerstmael gebaut is ons onzekere en verdonkert, nochtans wel dat zij zeer haudt is van het beginsel van het kristendom in vlaanderen twelc begons anno 600 oft curts daerna. (5)

De cooren zijn vermaeckt ontrent den iare 1532 int afgaen ofte curts daerna van h Roeland Haintins ende vulhent int aencomen van h Roiland Aerts pastuer bij resgratie van de voorschreven Haintins.

Daerna ontrent den jaere 1553 ofte 54 isser gemaect een schoon H. Sacramentshuis uit wit krijstoloen, hadde metaelen dueren, wiens gelijcte van schoonhijt en groote in den land van dendermonde niet te vinden en was. Stond onder den boge tusschen den hooge coor en onse vrouwechoor. Item drij clocken waeraf de meeste woech bet dan 4000. Aengaende de beeltssturmerije van desen tempel is geschiet smorgens vrouch in den dageraet duer die van Gent 1566 of daerontrent. Nopens het metaelwerck, silverwerck, yserwerck, roen en croonen ende de twee minste clocken, (die) zijn gehaelt duer Willem de bock tenepotgieter van Gendt, als commissie hebbende van Imbiese en Rijhove, geschiet 1578 sporke*, en gewogen in de halle, segge dat sijt afdeden, haelden om den viand niet en zoude nemen, belovende het selve wederom te restitueren, ende welc noijt gedaen en is. Daerna int jaer 1582 hebben de francoijsen afgeworpen de groote clocke die de Gentenaeren gelaten hadden, want allomme lieten sij hangen de meeste, ende die hebben daer vier ingemaect ende onstict gesmeten ende wich gevoert, daerna 1583 als nu het gemeente in de stad van Gend was gevluht, en (is) duer Capiteijn Waelkin met zijn medegesellen den turre verbrand om te vercrijgen het cruijce daer op stond,*

de welck gevallen es tusschen beede de chooren, ende alzoo verbrand tot an den S. Denijs choor en onsen Vrouwen choor, en een deel van de neerkercke en welcke noijt geheel af geweest en heeft.

Capiteijn Rochefijn lach int iaer 1582 te Calcken geheel den Winter, en capten af alle de boomen en hielden wacht in de keercke en maeckten vier daer nu staet de vonte, want anders en wasser geen drooge plaetse te vinden in geheel de kercke.

Int iaer 1584 ontrent den ommegancdach heeft heer Ln van den Zijpe, pastuer viermael in deze verbrande en verwoeste kercke misse gedaen, de welcke d'eerste misse heeft geweest die gedaen is in de prochiekercken van dlant van Dendermonde, op de westzijde van Dendermonde.

Naer de reconciliatie van de stad van Gent int iaer 1584 Sept., het landvolc van Calcken wederom gekeert zijnde, welc zijn haude menschen, het welc was in getalle omtrent 350, daer zij nochtans wel waeren steerc voor den troubele, int ancomen van h. Ln Van Den Zijpe, pastuer omtrent 1400.

Voor de keerckbrekyng waeren in dese keercke vyf gewijde aultaeren, den hoogen aultaer, onser Vr., S. Denijs, Den H. Geest, S. Jacob ende S. Christof. tsamen, en eenen ongewijden van S. Simoor den welcken wiert onderhouden van de cleermakers; Ende deden iaerlix daer voren doen op S. Simoors dach een gesongen misse, hadden deken, Gulden etc., en hielden op dien dach tsamen veraerijng.

Nu naer de reductie es de selve keercke gereconcilieert duer Mr. Pr. Damant bisschop van Gendt. En gewijdt drij aultaeren Den hoogen aultaer ter heeren van de H. dryvuldicheyt, Onser Vrouwen aultaer, ende S. Denijs. Dit is geschiet int iaer 1602 op den d(der)den Synxendach.

Pastoor Jan Van Der Zijpe heeft nog meer teksten geschreven, o.a. betreffende de bedienaars van de erediensten. Deze geven we in bijlagen I, II en III weer.

Vermelden wij volledigheidshalve nog dat in oktober 1552 de kerk getroffen werd door een zwaar onweer. De schade was zo groot dat men 16 ponden moest lenen voor de dringende herstellingen. Dit blijkt uit een akte in het tweede Schepenregister van Kalken (6):

Pieter Bracke fs. Jans ende Jan Van Den Putte als kercmeesters van de kercke van Calckene, huylt cauzen dat by grooten onghewerten van dondren, groete schade ghebuerde an de voors. kercke, ende om de zelve te Repareren, hebben vercocht Pieter Bondtinck fs. Jacobs thien schell. groen. tjrs. den pen. XVIe, die eerst verschijnen zullen up den XIXen october XVe LIII, die versekert zijn bij deze persoenen. ...

DEEL 2

Na de overgave van de stad Gent (17 september 1584) keerde een tijdelijke rust weer over onze streken en kon er aan het herstel van het bijna volledig verwoeste kerkgebouw gedacht worden.

Pastoor Lieven Van Der Sijpe stond voor een bijna onmogelijke opdracht. Alle meubilair was uit de kerk verdwenen, de torenspits was afgebrand en het dak vertoonde grote gaten. Al het vensterglas was gebroken en de vloer zat vol gaten. Door het kapotslaan en uitbreken van de altaren waren ook de binnenmuren erg beschadigd. De deuren die, zoals overal in de 16de eeuw, de koren afsloten waren uitgebroken en lagen zwaar beschadigd in de kerk.

We geven nu een chronologisch overzicht van de herstellingen. De documentteksten werden in moderne schrijfwijze opgenomen, maar waar het wenselijk was, werd de oorspronkelijke tekst behouden. De eigennamen worden met hoofdletters geschreven, alhoewel het in de documenten niet altijd zo is.

De sloten van de rekeningen zijn volledigheidshalve gegeven. Zoals men zal merken zijn de totale bedragen meestal veel groter dan de som van de aangehaalde posten.

Jaar 1585

Gegeven H. Lieven Van Der Sijpe om eerst te Wetteren en daarna te Gent een altaar te gaan zoeken. en	0-4-8 0-19-0
Gegeven Jan en Zegher De Verman, en metsers, voor het metswerk in de kerk dat de pastoor, baljuw en schepenen aan hen besteed hadden	3-2-4
Gegeven H. Lieven Van Der Sijpe om een <i>sanckbouck</i> te kopen	0-30-0
Idem voor een bel, op 2 september 1584	0-3-4

Gegeven Lieven De Cueninck om <i>cleemp</i> te graven (1)	0-0-14
Gegeven Pieter Abeele, smid, om een slot aan de kerkdeur te maken	0-2-11
Idem voor 6 bouten om de deuren aan <i>den autae</i> r te hangen	0-0-5
Idem voor levering van 3 ankers	0-0-22
Gegeven op 13 juni 1585 voor <i>cordeel</i> om <i>aen het clocken te doene, 1 groten de vaijme*</i>	0-0-10
Gegeven Pieter Abeele om een <i>cleepelken ende ijserwerk</i> te maken	0-0-13
Gegeven Pieter Buckele om gaten te stoppen <i>aan den windelsteghere* (2) jegens de uulen*</i> op 28 oktober 1585	0-0-4
Gegeven Merten De Grave om 7 dagen op de kerk te dekken aan 20 groten daags (3)	0-11-8
Gegeven te Gent in de Langhemunte aan de goudsmid in Den Eenhoren' voor de aankoop van de <i>Saboerie*</i> , <i>mits van binnen te vergulden</i>	3-13-4

Hiermede hebben wij voor 1585 de voornaamste uitgaven opgesomd. In het totaal bedroegen zij 6-10-4, veel meer was niet mogelijk daar de totale ontvangsten maar 6-12-8 bedroegen.

Jaar 1586

In dit jaar werd, bij gebrek aan middelen, weinig gewerkt aan het kerkgebouw. In het kort worden enkele uitgaven opgesomd:

Gegeven Willem Van Oorde om het klokhoofd en <i>het cruijze daer men de kerssen op stelt</i> te maken	0-3-0
Gegeven Pieter Buckele om met Pasen te Laarne <i>den kerckenbouck</i> te halen	0-0-4
Gegeven te Gent voor 3 zakken kalk ten tijde van <i>Calcken ommeganck</i> aan 2 schellingen-groten de zak	0-6-0

Gegeven Roelant Mathijs om deze *metten schepe*
te bringhen van ghendt 0-0-18

Gegeven Zegher De Verman voor het bezetten
in de kerk 0-15-0

Totale uitgaven: 3-18-8, totale ontvangsten 9-13-0.

Jaar 1587

In dit jaar werd begonnen met een meer grondige restauratie, er stonden meer middelen ter beschikking.

Alzo men heeft doen comen van Ghendt eenen
schaalideckere omme te doen decken den grooten
buek van de kercke, ende alzo ghegeven voor
zijn teercosten met zijnen cnape, conforme de
bestedinghe 8-11-1587 0-16-4

Gegeven aan de *schalideckere die men zeijt*
Jan Compere van het opperste van den grooten
choir te decken 3-10-0

Gegeven Jan Verspeeten om diverse plaatsen
op de kerk te decken met stro in maart 1587
en om het Sint-Denijskoor te decken in
twee dagen 0-6-9

Gegeven voor een *Cazule** 2-0-0

Idem voor een *missaelbouck* te Gent "in den
bible" 0-30-0

Idem voor een *Cabinet omme de heijleghe*
Sacramenten in te sluyten 0-4-0

Idem Hans Salomon om een deur te maken aan
de *Santuarie** 0-2-1

Totale uitgaven : 20-9-11, totale ontvangsten: 23-4-8.

Hoewel de ontvangsten flink gestegen waren, vermeldt het slot der rekening niet minder dan 78 schuldenaars voor achterstellen van pachten en renten, voor sommigen bijna 20 jaar.

Jaar 1588

De werken, begonnen in 1587 werden verdergezet. Wij zullen zien dat dit ook voor 1589 en de jaren daarop het geval zal zijn.

Gegeven om 4 eikebomen te vellen, die diverse
personen gegeven hebben om de kerk te repareren 0-19-1

Gegeven Jan De Pepeleere, schaliedekker, om
de zijkoren te dekken en *affracken met*
schaelden, het coor te schooren en voor de
levering van *schaelden*, bij hem geleverd 7-5-0

Gegeven Jan De Meestere op 8 december 1588
voor levering van 10 vorsttichelen om op het
Sint-Denijskoor te leggen 0-2-8

Gegeven Jan Coppieters voor *dat hij de*
orlemente van de kercke heeft ghesolveerd*
in ougste 88 van de Roovers die van over de
Schelde quamen 0-0-20

Gegeven op 16 april voor schipvracht om
3 rollen lood, ter bedekking van de kerk,
te brengen 0-0-4

Idem op 28 april 88 Lieven De Vos fs. Philips,
loodgieter voor 3 rollen *tijclood* 0-19-4

Gegeven Zegher De Verman *van de kerk te*
paneren, in Sinte Denijskoor en een
autaerken te maecken om een heylich
Sacrament huijzeken te maecken,
op 31 april 1588 0-3-6

Totale uitgaven: 26-5-2, totale ontvangsten: 31-17-5.

Jaar 1589

Gegeven op 15 mei 1588 Roelant Smet (4) voor
verteerde kosten bij de aanbesteding *den*
coor te veranderen door kerkmeester Luycas
Van Nieuwenhuijs, Baljuw en Schepenen aan
Pauwels Van Ooteghem (5) 0-20-0

Gegeven Pauwels Van Ooteghem voor het maken en repareren van de twee beuken	8-0-0
Gegeven Roelant De Smet voor levering van <i>bert</i> om een zolder te leggen boven <i>den</i> <i>Autaer</i> en het opwinden van al het hout om op de zolder te leggen	0-20-0
Gegeven op 13 oktober 1589 Lieven De Vos, loodgieter uit Gent, voor het leggen van een loden goot tussen de beuken	16-7-0
Gegeven Gomaer De Riddere, schaliedekker voor het dekken van de beuken mits levering van de schaliën, eerste betaling op 15 november 1589	17-10-0
<i>Ter zelven daghe bestedt te stoppen* de</i> <i>achterkercke weesende audt werck</i> (6)	
Gegeven op 25 november 1589 de jongens van de schaliedekkers om 5 uilen te vangen in de kerk	0-2-0
Ontvangen van de <i>prochie ende de gehemeene</i> <i>inzetenen, der kercke volenteerlijk ghegeven</i> <i>tot reparatie van de bueken</i>	36-0-0
Totale uitgaven: 64-3-0, totale ontvangsten 65-11-2.	

Jaar 1590

Gegeven Gomaer De Riddere, 2de betaling van drie	17-10-0
Gegeven te Gent voor 29 zakken kalk voor de reparatie van de kerk, september 1590	2-15-2
Gegeven Zegher De Verman en zijn knechten voor metselwerk in de kerk, het stellen van de pilaren in de vensters (7), leggen van de vloer, bezetten binnenkant van de kerk, gewerkt 79 dagen	8-4-0
Gegeven Cornelis De Costere voor het maken van twee lessenaars in de kerk	0-21-6

- Gegeven meester Pieter Van De Abeele, smid,
voor levering van ijzeren roeden in de
vensters en ander ijzerwerk 16-15-4
- Gegeven Jan Verspeeten voor het stoppen van
de vensters met stro en het dekken van de
kerk op de noordzijde 0-18-0
- Gegeven Roelant De Smet in september 1590
voor 15 potten bier gedronken door
*diversche insetenen als zij de hauten op
den torre hadden ghedaen ende dien
gehestopt* 0-5-0
- Gegeven Hubrecht De Vijldere en Gheraert De
Rieck voor het opmaken van de beuk op de
noordzijde van de kerk, het leggen van
berd* en hout over de altaren en ander werk
volgens aanbesteding 0-30-0
- Ontvangen van Anthonius Palenezino door aan-
koop van *steen en muer dier gevrocht
ende ghemetst was voortijts onder den
turre* (8) 0-23-4
- Gegeven in september 1590 voor een
vaenstock 0-0-13
- Idem voor negen *buijndelen cammanden omme
in de kercke te spannen* (9) 0-0-13
- Totale uitgaven: 73-14-2, totale ontvangsten 91-7-11.

Jaar 1591

- Gegeven Segher De Verman voor het maken van
een altaar waarop gesteld wordt en
gesloten de Siborie van het H. Sakrament 0-12-0
- Gegeven Meester Pieter Van Den Abbeele voor
het beslaan met ijzer van de houten kande-
laar waarop men de paaskaarsen plaatst 0-4-0
- Gegeven zuster Pruijs van het Grauwe Zusters-
huis van Sint-Jacobs voor de levering van

een altaarkleed voor het O.L. Vrouwaltaar,
O.L.V.-mantel, stoel, manipel en wat klein
lijnwaard 3-19-0

De kerkmeester Willem De Rouck verklaart op
Allerheiligen met de *schotele gheenen*
ontfanct te hebben deur toedoene van roef
ende afnemen van de Rebelle (10)

Gegeven Jacob Casteleijn, schipper, voor
hetgeen hij verteerd had ten huize Willem
Van Den Brande bij het brengen van de
casule, door de rebellen *der kercke*
afghenomen 0-0-13

Totale uitgaven: 13-14-1, totale ontvangsten 42-2-10.

Jaar 1592

Gegeven Jan Salonson voor een boek gebonden
in kalfsperkament 0-12-4

Gegeven Pauwels Van Ooteghem voor 3 dagen
werken in de kerk aan de draaiende lesse-
naar en elders, september 1592 0-6-0

Gegeven Adriaen Van Hultem, goudsmid, voor
levering van een *Leteenen** remonstrantie
om mede te zegenen, 18 december 1592 (11) 0-20-7

Totale uitgaven: 40-14-1, totale ontvangsten: 60-2-6.

Jaar 1593

In 1593 werd besloten de torenspits op te maken. Op 3 mei gingen de pastoor en kerkmeester Jan Bauwens fs. Pieters, vergezeld van meester Pauwels Van Ooteghem naar Berlare om aldaar den toren *te visenteren om(m)e daernaer den torre van alhier te doene rechten*.

Nadien reisde men nog twee keer naar Zeveneken om daar eveneens de toren te gaan bekijken.

Tenslotte werd beslist het model van de toren van Zeveneken te nemen. Er werd met meester Pauwels een akkoord gemaakt (zie bijlage IV).

Gegeven Jan Van Den Steene en Hans Van Peteghem voor het zagen van 6500 voeten- berd tot opmaken van de toren	13-0-0
Gegeven Jan Danijs en Bauwen De Hondt voor het vellen van dertien eiken	3-10-4
Gegeven Michiel Venneman en Hans Hoechwech voor het vellen van eiken die stonden aan de <i>steen en poorte</i> (12)	2-1-5
Gegeven meester Pauwels Van Ooteghem voor het leggen van de eerste zolder in de toren van de kerk en het plaatsen van drie gebinten	6-10-0
Gegeven Pieter De Smet, <i>ghelaesemakere</i> <i>van stile voor leveringhe vande venster</i> <i>in onser vrouwen choire achter den autaar,</i> 6 juni 1593	3-16-8
Gegeven voor aankoop van twee <i>cantuaels</i> <i>boucken*</i> , 17 wedemaand 1593	2-0-0
Totale uitgaven: 37-10-6, totale ontvangsten: 36-0-3.	

Jaar 1594

Gegeven Pauwels Van Ooteghem voor het maken van de preekstoel en andere zaken	6-11-6
Gegeven Jan De Hont voor aankoop en levering van het kruis staande op de toren van de kerk <i>met belofte tzelve cruse te houden</i> <i>staen zonder breken zevenjaren</i>	3-3-4
Totale uitgaven: 69-7-7, totale ontvangsten: 81-12-2	

Jaar 1596

In dat jaar werd een venster geplaatst in de middenbeuk aan de westelijke kant. Betaald mr Gillis Vergauwen voor 40 ijzeren roeden om <i>te stellen de leste ghelaesven-</i> <i>stere in de kercke</i>	0-13-4
---	--------

Betaald te Gent voor een slot dat moet
geslagen worden aan de koordeur 0-12-0

Totale uitgaven: 22-19-4, totale ontvangsten: 43-10-11.

De kerk was nog maar juist afgewerkt toen ze werd getroffen door een nieuw ongeluk. Toen het strooien dak van de herberg "de swaene", rechtover het koor van de kerk gelegen, vuur vatte, sloeg dit over op de Sint-Denijsbeuk. Met de hulp van een aantal dorpsbewoners kon het vuur snel geblust worden. Alleen het dak van de beuk werd vernield.

Jaar 1597

Betaald Joos Den Deckere voor het met
stro afstoppen van het koor ten tijde van
de brand in het Sint-Denijskoor 0-0-8

Betaald de Wwe Roeland De Smet voor 18 potten
bier bij haar getapt en gegeven aan diverse
personen die de kerk geblust hadden 0-6-9

Betaald Lieven Drieghe, kerkmeester, als
lening, om het koor van de Sint-Denijsbeuk
te dekken (13) 12-0-0

Betaald Gomaer De Riddere, schaliedekker,
voor het dekken van Sint-Denijskoor 13-0-0

Betaald huisvrouw Andries De Schaepmeester
voor de *clocke te schueren en schoen te
maken* 0-0-8

Betaald mr de Deken *van de stede ende lande
van Denremonde voor de selve clocke te
Doopen en consacreren* 0-10-0

Nergens staat vermeld waar de klok, waarvan sprake, gegoten is of wie ze betaald heeft. Wel werd er op de dag van de doop een maaltijd gehouden.

*Ontvangen de ghijfte die d'ingheseten van
dese prochie en andere ghejont ende ghegheven
hebben in de kercke ten daghe de clocke wierde
gheconsacreert, de somme van* 23-5-5

Betaald voor specerie, kolen, wortelen,
twee kippen, twee schapen, brood en twee
tonnen bier *tot stichten als vooren* 4-14-11

Betaald voor een ton bier gesleten bij de
schaliedekkers en de timmerlieden van het
beelferoot (14) 0-20-0

Totale uitgaven: 30-7-12, totale ontvangsten: 44-3-0.

Jaar 1598

Betaald Ghoris en Gheraert Vermeere voor
't leggen van den *soldere in de kercke*
en andersins 2-0-4

Betaald *tot Denremonde als de tafele* van*
autaer aldaer wierde ghevoert omme te doen
vermaken ten huijse van Jacob den
schelderere 0-10-9

Betaald *aen den scheldereer op tghuene hem*
es belooft voor de nieuwe tafele van onser
vrouwen 10-10-0

Betaald voor een hekken aan het kerkhof 0-8-0

Betaald te Lokeren voor drie voeren steen
tot het opmaken van het *heleghen Gheest*
autaer in de kercke 0-26-8

Betaald Segher en Jacob De Verman voor het
metsen en opmaken van het altaar (15) 0-16-0

Betaald te Gent aan Jacob Van Larebeke voor
de aankoop van een *kilte** 2-16-5

Betaald Jan Bracke, Mertin De Cueleneere en
Pieter Bontinck om te luiden negen dagen voor
den ommeganck, en negen dagen *erna* (16) 0-15-0

In dat jaar werden ook nog twee glasramen geschonken. Eén bij de dood van Jan Bauwens, een ander door Pieter Van Auweghem, een rijke stoffenhandelaar uit Gent.

Totale uitgaven: 30-7-11, totale ontvangsten: 44-3-0.

Jaar 1599

Betaald te Dendermonde voor vier leenen,
een slot ende andere ijserwerck dienende
tot opmaken van de tafele op den hooghen
autaer (17) 0-19-2

Betaald voor een houten bacxken omme op
onser vrouwen autaeer te setten omme daer
oppe te stellen ende ontfanghen de aelmoesen
van botere dier in commen (18) 0-0-5

Betaald te Dendermonde: teerkosten aldaar
gedaan toen de tafele van onser vrouwen
autaer wierde ghehaelt 0-10-6

Betaald Willem Van Den Brande voor de teer-
kosten bij hem gedaan door de schrijnwerkers
op de dagen dat zij de koordeuren in de
kerk hebben gherecht, mette gone die se
ghehaelt hebben van ghent 0-30-0

Betaald aan Pieter Van Ackere van zepe tot
smouten van de clocke ende tot ghebruycke
van voors. dueren omme de pannen mede te
vetten daer sij inne draijen 0-0-9

Totale uitgaven: 32-2-4, totale ontvangsten: 32-17-7.

Jaar 1600

Betaling van vijzen, grote nagelen, haken,
ogen, sloten, grendels, ijzeren bouten, al
dat verwerkt is aan de lijkdeur, op 30 april
1600 0-23-0

Betaald Willem Van Den Brande t'gene daar
verteerd is door Pieter Smet, toen hij het
glasraam, dat mijnheer heeft gegeven (19),
gebracht en gesteld heeft 0-11-0

Totale uitgaven: 19-4-2, totale ontvangsten: 27-13-10

Jaar 1601

Betaald aan Meester Arent Van Loo te Gent
voor de levering van een *Saercke op den
hooghen autaer* (20)

5-0-0

Totale uitgaven: 24-17-2, totale ontvangsten: 47-12-3.

Jaar 1602

Gegeven Adriaen Van Hultem voor een
zelveren scijndere van hem gekocht met
geld gekomen uit het testament gemaakt
door Denijs Haghens fs. Jacobs (21)

7-15-7

Gegeven op 28 mei 1602 tot feesten en
tractement van de heer bisschop van Gent
toen hij de kerk, de altaren en het kerk-
hof kwam wijden

5-0-0

Betaling van *teeckens die vercocht zijn
ter ommeganghe in de kercke* (22)

0-14-0

Totale uitgaven: 41-18-2, totale ontvangsten: 48-12-7.

Jaar 1603

Betaald Roelant De Verman om vier stenen
posten te stellen in de (vensters van de)
*kercke daer als noch gheen ghelas in en
es* en de vloeren te repareren

0-3-4

Betaald *t' halfoeste t'Overmere voor die de
cruisen ende vaenen droeghen* (23)

0-3-6

Totale uitgaven: 12-12-3, totale ontvangsten: 30-0-5.

Jaar 1604

Betaald *den 4de lauwe* tot appels te veerre
voor den wagen mette peerden over te*

<i>varen doen het bert ghehaelt wierde daarmede het nieu werck in den choier is ghemaect</i>	0-0-10
Betaald Vincent den temmerman voor het werk te maken in het koor zoals <i>figsien*</i> als <i>ander werck</i>	0-20-10
Betaald Heer Lieven Van Zijpe voor 167 voeten rebben geleverd voor het voernoemde werk	0-27-10
Betaald voor 400 nagels dienende voor het zelfde werk	0-3-1
Betaald Roelant De Verman op 5 mei 1604 voor de dagen die hij in de kerk als metser <i>gevrocht</i> had om een nieuw deurgat in het Sint-Denijskoor te maken	0-4-10
Betaald voor <i>eenen nieuwen graduaelbouck ende een sautere t'samen met draghen van de gelde en t'bringhen van Dowaij</i> (24)	5-6-2
Betaald Sebastianus Van De Bogaerde voor het binden van het voornoemde boek, met beslag en riemen daartoe, op 13 april 1604	0-30-0
Betaald voor 300 zolderbert om het nieuwe werk te maken in de kerk	0-26-1
Betaald voor een dubbel slot, twee sleutels, 200 grote nagels om de nieuwe deur in het Sint-Denijskoor te maken	0-18-8
Betaald aan mr Jan Van Salonson voor twee processieboeken	0-21-6
Betaald te Dendermonde een <i>Seborije</i> (25)	8-6-8

Totale uitgaven: 32-11-8, totale ontvangsten 55-13-4.

Pastoor Jan Van Der Zijpe (1604-1647)

Op 24 juni 1604 liet pastoor Lieven Van Der Zijpe zijn ambt over aan zijn neef Jan, pas afgestudeerd te Leuven.

Gedurende zijn lange ambtsperiode van 43 jaar, zal Pastoor Jan Van Der Zijpe het kerkgebouw en de versieringen grondig aanpassen. Ook in de parochie zelf liet hij belangrijke werken uitvoeren of aanvangen: o.a. de oude pastorie omstreeks 1625, de Kapel van St. Jozef op de Kruisen in 1625, de Kapel aan de

Molen in 1628, het eerste schoolgebouw.

Ook had hij plannen om de kerk te overwelfen en beuken te vergroten. Maar door de voortdurende dreiging van oorlogen en zijn overlijden in 1647, aan pest, werden deze werken niet uitgevoerd.

Bijlage V geeft een overzicht van de familie Van Der Zijpe.

Jaar 1605

Betaald Gantier Clinckx voor gezaagd bert
om het portaal aan de nieuwe deur in het
Sint-Denijskoor te maken en ander werk 0-33-0

Betaald Adriaen De Smet, *ghelaesmakere* om
de gaten die in de glazen vensters geworpen
en geschoten waren te stoppen en om de
vensters te bezetten met lood en mortel,
mei 1605 0-23-4

*Ontfaen van den mantele ende ander Juweel-
kins die bij den Baillu ende Schepenen op de
strate vercocht zijn, al de welcke bij eenighe
opsetenen van de prochie ghebrocht zijn in
een Leeren male in de kercke, en aldaer
t'zelve bewaert es gheweest twee zo drie jaeren,
ende eenen soldaets jonghen ontjaecht wierde
diet elders ghenomen hadden zo alhier woorde
verstaen, ende was gheseijt tendaghe van de
vercoopinghe een pelle daer mede in de kercke
te coopen* 0-33-4

Betaald Pieter Van Auweghem te Gent voor den
baij bij hem geleverd voor het maken van de
pelle die bij uitvaarten de baar moet
bedekken en voor het kruis op diezelfde
pelle 3-7-9

Totale uitgaven: 22-13-6, totale ontvangsten: 50-16-2.

Jaar 1606

In 1606 werden geen werken uitgevoerd zodat wij ons beperken tot het slot der rekening:

Totale uitgaven: 15-18-0, totale ontvangsten: 55-14-9.

Jaar 1607

Kristoffel De Verman kwam dat jaar tweemaal naar Kalken om met de pastoor en de kerkmeesters een akkoord te maken voor het bouwen van de Sint-Annakapel *d'welc ic anghenomen hebbe, maer en es by faute van de besteders van dit jaer niet begonnen; dezen 22-6-1607 (26)*

Dit uitstel was er waarschijnlijk gekomen doordat een aantal inwoners, zoals we verder zullen zien, bezwaren maakten tegen deze nieuwe bouw.

Totale uitgaven: 24-19-11, totale ontvangsten: 79-7-6.

Jaar 1608

Betaald Andries De Mueleneere en zijn
helper voor dienst en arbeid bij het vellen
van eiken gekocht door de pastoor en
kerkmeester Olivier Van Peteghem te
Loo Christi tot reparatie van de kercke

0-16-0

Betaald "aen drij speelmans die ten
ommeganghe in de processie speelden" (27)

0-3-0

Totale uitgaven: 14-11-4, totale ontvangsten 83-17-2.

Jaar 1609

Zoals wij in voorgaande rekeningen gezien hebben, was men begonnen de nodige fondsen en materialen te verzamelen om de nieuwe kapel te bouwen. Daartoe was ook een verzoek gericht aan de Raad van Vlaanderen om een belasting te mogen heffen ten laste van de inwoners om de kosten te kunnen betalen: ten bedrage van 700 guldens.

Dit was echter niet naar de zin van een aantal begoede burgers die uiteraard het

meest moesten betalen. Zij richtten zich op hun beurt tot de raadsheren met volgende klachten:

- deze belasting was zonder hun goedkeuring aangevraagd.
- *dat de selve wercke geensins noodich was, dat de kerck middele genouch heeft, dat sij reeds seer belast sijn met pointynghen ende settynghen, coygelden ende maelgelden, sommighe met menichte van kinderen.*
- het was niet waar dat de kerk op de hoogdagen te klein was, daar er voor *den troublen noch wel honderd communicanten meer waeren dan nu ter tijt, en ons auders waeren daer mede te vrede, die wel thien mael beter middel hadden dan wij nu doen, desen 27 april 1609, gevolgd door twintig handtekeningen.*

De pastoor schrijft als randbemerking: *Opposanten zijn duer mijnheeren Raedsheeren van Vlaenderen op als wel geldt hebbende, versteken geweest* ende de voornoemde Somme is gepoint ende gezet geweest ende gemploiteert tot betalijng van de weercke als voren, zonder iemant een woort bijna meer tegen te zegghen.*

Het werk kon dus beginnen.

Betaald Fransoys d'Hert en Jan Van Driesche
*over haerl. dachueren van de putte te
maecken omme de capelle te fonderen ende
d'erde wech te voeren*

0-6-8

Idem om de waterput te delven

0-7-1

Totale uitgaven: 15-19-9, totale ontvangsten 101-2-6.

Jaar 1610

Voor wat de bouw van de Sint-Annakapel zelf betreft, werd er door pastoor Jan Van Der Zijpe een bijzondere rekening gemaakt, gepresenteerd op 22 juli 1610 (28).

Ontvangsten:

van diversche dischmeesters in minderijnghe
van het slot van baten van haerlieden
rekenijngen t'samen bedraeghende
het portael van de kerk werd verkocht*

167-18-3

aan Jan Dierick, <i>meijere</i> , voor	0-28-4
We vermelden nu de belangrijkste uitgaven:	
Gegeven mevrouw Cabaus voor 7 schone grote eiken, staande rond haar pachthof te Lochristi	9-9-0
Gegeven aan Mr. Christoffel De Veerman voor de eerste betaling van drie, van de 1000 gulden, voor welke som hij het mets- werk van de kapel, met levering van de materialen, aangenomen had	55-11-1
Betaald aan de zelfde om de materialen <i>koreelsteen</i> tot 65 duust, ontrent <i>100 muden calc van Gendt te brijnghen tot</i> <i>Calcken</i>	16-4-8
Betaald aan de zelfde voor de altaarsteen van de Sint-Annakapel	2-13-4
Betaald een arduinen zulle om in het <i>veinsterken van in het cleen gevelken</i> <i>van het portael te leggen</i>	0-4-4
Gegeven aan een van de metsers voor dat <i>hij den vloer van de neerkeercke die allom</i> <i>gebroken was gerepareert heeft</i>	0-3-4
Gegeven voor dat zij den vloer overhouc <i>geleit hebben t'welc in het contract niet</i> <i>besproken en was</i>	0-6-0
Gekocht 13400 schaliën, 23000 schalienagels, 1500 stopnagels	27-8-4
Besteed aan Jan De Wageneere, schaliedekker, voor het nieuw schaliedak aan 1-5-10 de roede, zijnde 9 roeden min 16 voeten, gemeten door Jan Deviers, timmerman	12-9-0
Idem voor het zetten van de mei bij het beëindigen van zijn werk	0-2-0
Betaald aan Germain Dobbingi voor het nieuwe timmerwerk	18-15-0
Gegeven een schilder om het H. Sacra-	

mentshuis te vernissen, de tafele van den
hoogen aultaer, ende voorts alle de tafe-
reelen ende schilderien der kercke te
zuveren ende wasschen, bovendien heeft den
hemel geschilderd ende de ijseren pilaren
van Onze Lieve Vrouwen aultaer

0-20-0

Gegeven voor het damasten altaarkleed
t'guene dat meer gecost heeft dan dat
er toe gegeven was bij testament van
Margriete Van Aerde

0-20-0

Idem hebben gegeven op rekenynghe an
adriaen den gelasmaker gezeit luegeneere,
den 5 feb 1610 van de gaten die hij alsdan
an nam te stoppen

0-3-4

Gegeven aan een gausmet om het silveren
vergulden pateelken van kelc te rechten,
ende daer het gaut duer het crooken,
vrijngen ende forseren afgegaen was,
wederom te vergulden, t'welc aldus
geschonden was duer de keercdieven die bij
nachte in de keercke braken den 2 octob.
1609, ende namen al het gelt, was, het
cleet van de guldenmeesters, tafel ende
corporaeldoecken* ende hadden alle sloten
open gebroken

0-4-2

Generaele betalijn 269-10-1, ontvangsten 286-7-8.

We vermelden hierbij nog een uittreksel uit het overlijdensregister der kerk:
1609 Aug 7 is stockdoot gevallen de zone van Mr. Christoffels De Verman
Willem, haut 19 iaren, vallende van de hoochste stellage op eene m. van den
nieuwen gevele van S. Anna Capelle an de welcken hy stont en metste. (29)

Jaar 1611

Betaald aan Mr. Pieter, schilder te Gent,
voor het schilderen van sint anna

0-12-0

Betaald Jan Russen, smid, voor het maken van
vier *scheersen* om tafereel van Sint Annen*
autaer vast te maecken 0-0-8

Betaald Laurs. te Gent, steenhouwer voor aan-
koop van een altaarsteen en leggen van die
steen op, het altaar van *S. Cristofels ende*
S. Symeus 3-0-0

Totale uitgaven: 21-2-9, totale ontvangsten 57-18-0.

Jaar 1612

Op 3 juni 1612 sloot pastoor Jan Van Der Zijpe en het schepencollege een
kontrakt af met Gheeraert, Roelant en Jacob De Verman voor het leggen van een
nieuwe vloer in de kerk en het maken van een nieuw portaal op de zuidzijde.
De bijzonderste bepalingen waren de volgende:

1. *te legghen een duijsent voetsteen* onderblau ende wit, beginnende aen de*
coordeuren; dat alle voetsteen overhouck moeten gheleijt worden (30).
2. *afbreken den autaert van den Heleghengheest.*
3. *Stoppen de deure van Ste Denijs capelle. Ende in de selve capelle moeten*
zij maecken een portael van buijten op de westzijde, tselve te maecken alsoo
groot als t'vermach, te weten op t'noorthende van het selve portael tot aen
de ghelaes vejistere, een steen en halfven dicke ende den muer op de
zuijtzijde twee steenen dicke, ende daerinne een arduijnen duere met eenen
halfven ghevele (31).
4. *Ende ditte voor de somme van twaelf ponden grooten vlaems*

Betaald Laureijs Pieters, *steenhouwere*
binnen Ghendt op minderijnghe van d'eerste
paijment van de leverijnghe van
voetsteen 7-0-0

Betaald Jan Russens, smid, voor levering
van ijzer gebruikt aan de tweede klok (32) 3-2-6

Totale uitgaven: 33-10-2, totale ontvangsten: 64-9-5.

Jaar 1613

Betaald aan Jan Walgrave *temmerman over
het lamerseren* van Sinte Denijs coor* 7-10-0

Betaald aan Jan Watteeu, *cuipere te Gendt
over de leverynghe van 120 voeten
vingherbert lanc 7 voeten* 6-6-4

Betaald mr. Andries voor maken van een *banck
om op te sitten de guldenmeesters (33)* 0-6-8

Op 9 juni 1613 maakte pastoor op rust Lieven Van Der Zijpe een akkoord met Lenaert De Cock, schilder van *S(int) Wynochbergen* om voor 36 pond een schilderwerk te maken voor het Sint-Denijskoor (34). Volgens het akkoord was het een drieluik waarvan de beide zijpanelen naar binnen konden draaien. Ook de achterkant van de zijdeuren was geschilderd zodat men in gesloten toestand rechts Sint-Paulus en links Sint-Denijs zag. Wij geven in bijlage VI de korte inhoud van dit kontrakt.

Pastoor Jan Van Der Zijpe schrijft in een toelichting (35) dat Heer Lieven Van Zijpe bij testament 100 pond geschonken heeft waarmee betaald werd:

- aan Andries Hals voor het schrijnwerk te maken van *voorn tafele tot 40 pond, ijserweerc 3 pond, de beelden boven staende 8-3-4; een gauwen laken aultaercleet 3-6-8*
- *Een rood flauweelen casufe met een gaut geborduert cruise 3 pond, maer is te weten dat zij wel 100 gulden waert is.*

Totale uitgaven 40-8-3, totale ontvangsten 76-6-4.

Jaar 1614

Betaald Adriaen Smets "ghelaesmaekre binnen
Ghendt over de leverijnghe van een ghelaesvenstere
staende in Sinte Denijs choir" 2-3-0

Betaald *den selven Adriaen Smets over de
leverijnghe van iseren roeden ghebesicht
in de ghelaesvenstere in Sint Annen choir* 0-16-0
*memorie dat dese ghelaesvenstere ghegeven
is bij mijn heere den prelaet van Baudeloo,
heeft betaelt voor de voorn. veijnstere
thien pont gr.*

Totale uitgaven: 42-4-1, totale ontvangsten: 83-3-2.

Jaar 1615

In 1615 werden de nieuwe altaren gewijd door de bisschop van Gent. Tevens werd een nieuwe zolder gelegd op de koren en twee zolders op de toren. Het hout, onder andere 3500 *rebben* kwam uit Bambrugge en Burst. Het was voor een deel geschonken door de Graaf Van Iseghem, heer van Kalken.

Enkele uittreksels:

Betaald *binnen bust int tlant van Aelst
over de teercosten van de wagheneers, ende
elders, als sij de rebben haelden voor
de kercke den 23 juny 1615 t'samen
over 9 waghens, t'recht van ponte ende
calagie* binnen Schellebelle* 0-22-10

Betaald *an Lieven en Hans Van De Velde over
9 dachheuren te temmeren an de keercke om
te maken twee zolders op den turre ende
andersins ten 0-5-0 daechs onder hem
beeden* 2-5-0

Totale uitgaven: 24-5-1, totale ontvangsten 57-0-0.

Jaar 1616

Betaald *Hans Smets over den coop ende leverijn
van eene mataelen aerme staende voor het
cruijse op den hocsael, met den schipvrecht
(memorie dat tot desen candelaere gehegeven
heeft d'huijsvrouw van Olivier Van Peteghem
tot 0-8-0)* 1-19-0

Betaald *het vijngherbert dienende tot het
Lamberseren* van beede de solders in de
kercke* 8-16-8

Totale uitgaven 40-17-9, totale ontvangsten 67-17-7

Jaar 1617

Op 21 augustus 1616 (36) was het feest in Kalken. Op die dag werd de nieuwe grote klok, gegoten door meester Jan Van (De) Gheijne, gewijd. Het feest vond plaats bij Jan Bracke, tavernier in het dorp. Er was bier, brood en vlees en er werd door *de goede lieden* niet minder dan 89-10-2 geschonken.

Nu waren er dus terug drie klokken.

Betaald aan *mr Jan Van Gheijne ende dat op
minderijnghe van de leverijnghe onse
groote clocke*

118-8-1

Betaald Pieter Bracke, tavernier, *van de
maeltijt ende feeste van de clocke ten
advenantie van 0-3-2 elck paer*

26-0-2

Betaald Hubrecht voor *de voorn. feeste te speelen* (37)

0-2-0

Totale uitgaven 176-9-7, totale ontvangsten 217-7-5.

Jaar 1618

Betaald Bernaert Evers en Anthone Goetnick,
schrijnwerkers, om de banken en ander
schrijnwerk in de kerk te maken

6-15-4

Betaald de Wwe van Jan Watteau voor de
levering van hout waarmede de zolders in
de kerk en de *mansbancken in de neerkercke
ghemaect zijn*

9-3-3

Totale uitgaven: 57-17-5, totale ontvangsten 104-10-8.

Jaar 1619

Op 28 januari 1619 maakten pastoor, baljuw en schepenen en de notabelen van Kalken een kontrakt met Franchoijs Zanders, metser uit Gent, om de toren te vauten en de oude zolder af te breken (zie bijlage VII).

Betaald Lieven Pien, *steenhouwer binnen Lede
over de leverijnghe van steen over den
voorn. Sanders*

21-0-0

Betaald Laureys Hubrecht kapelaan voor het
kopen van *rieten** om met de fagot* te
spelen in de missen 0-2-2

Betaald mr. Roelant Baes *over den coop van
een fatgote* 6-8-4

Betaald aan de veerman te Wetteren *pont-
vracht* om verschillende wagens, die voor
de kerk te Lede steen gehaald hadden, over
te zetten 0-4-8

Totale uitgaven: 64-1-10, totale ontvangsten 116-19-1.

Op 21 oktober 1619 werd pastoor Lieven Van Der Zijpe, gekleed in stool,
kazuifel en manipel, begraven op het hoogkoor. Hij werd 83 jaar oud en was 56
jaar priester. Hij was pastoor 9 jaar in Zeveneken, 32 jaar in Kalken en 10 jaar
in Overmere.

Jaar 1620

In 1620 werd in het hoogkoor een nieuw altaar en tabernakel geplaatst.

Betaald Jan Dierick, meier, voor de
levering van vier potten wijn gehaald
ten huize van Mr. Pastoor bij de aanbe-
steding van het altaar en het nieuw
tabernakel of H. Sacramentshuis, aan
Meester Jan Groengiaert ter S.M. (38),
in bijzijn van Baljuw en Schepenen 0-5-0

Betaald aan Mr. Jan Groengiaert als
eerste betaling de som van 100 pondgroten,
door de pastoor bij het afsluiten van
verschillende rekeningen ontvangen.

Betaald Jan De Gheldere voor aankoop
van *125 ghely stroot* gheemploijeert
tot opmaecken de bordessche* achter de
kercke om de werklieden in te wercken* 0-7-6

Betaald mr. Jan Van Den Gheijne,
klokgieter te Mechelen voor een bel
en voor het brengen ervan door een bode 0-14-2

Betaald Adriaen, kleermaker voor het
repareren van de *vaene van de kercke*
in *julij 1620*

0-0-12

Totale uitgaven: 24-17-8, totale ontvangsten: 88-13-0.

Jaar 1621

Betaald aen de bode ghecomen van Naemen
met eenen brief ter causen van het
nieuwe helich Sacramens huijseken dat
aldaer ghemaekt woordt tot

0-6-8

Betaald Meester Jan De La Poorte,
beellesnijere van het d'abaestere* bij
hem ghelevert in de kercke aen den
hooghen Autaer

15-0-0

Betaald Mr Enghelbrecht Van Zyll en
Mr. Jaques Vermeulen beeltsnijders
over heurlieden dienst ende snijden van
frutaellen* ende andersins staende op
het frontistipijes*

3-16-8

Totale uitgaven: 70-19-10, ontvangen: 64-7-9.

Jaar 1622

Betaald Waulter Groengaert (39) op
minderijnghe van het maecken en (de)
leveren marteriael van den hooghen
Autaer ende het gordijnewerck

14-2-11

Betaald over den coop van acht deelen
om het voetgheterdt* te maecken van den
hooghen Autaer, gewijt op Onzen Lieve
Vrouwendach visitatie 1622 ter eeren van
de H. Drievuldichheyt, wat is Godt den
vadere, den zone en den H. Gheest (40)

0-14-0

Het nieuw altaar werd dus op 2 juli 1622 gewijd door de bisschop van Gent,
terwijl hij op die dag ook het H. Vormsel toediende.

De totale kostprijs bedroeg 501-13-4 P.P. (41), betaald op 11 oktober 1621 aan Walter Groengaert (42).

Het tabernakel zelf werd te Namend door Mr. Jan Franchimont gemaakt en is niet in bovenstaande som inbegrepen. Het kostte in totaal meer dan 80 pondgroten. De kerk moest, zoals we verder zullen zien, een lening aangaan om dit te kunnen betalen.

Ook lezen we het volgende: *Memorie dat Jonker Jan Damman ter Saligher Memorie de kercke ghegeven ende ghejont heeft te betaelen ende doen maecken een ijseren ende cooperen feniere omme die te stellen voor zijne ghelaesveynstere staende in der kercke bij hem ooc in zijn leven ghegheven in den jaere 1603.*

Betaald aan een slotenmaker van Aalst
voor twee sloten aan de kerkdeuren van
het Sint-Denijs- en Sint-Annakoor, en
voor een grote grendel aan de *hendel-
deure**

0-19-4

Totale uitgaven: 53-13-8, totale ontvangsten: 62-3-8.

Jaar 1623

Betaald voor de teerkosten van pastoor
Jan Van Der zijpe en kerkmeester
Jehan De Lannaij t.g.v. de reis naar Namen
om het nieuw tabernakel van het H.
Sakramentshuis, dat daar gemaakt
werd, te bekijken en te onderzoeken

1-14-2

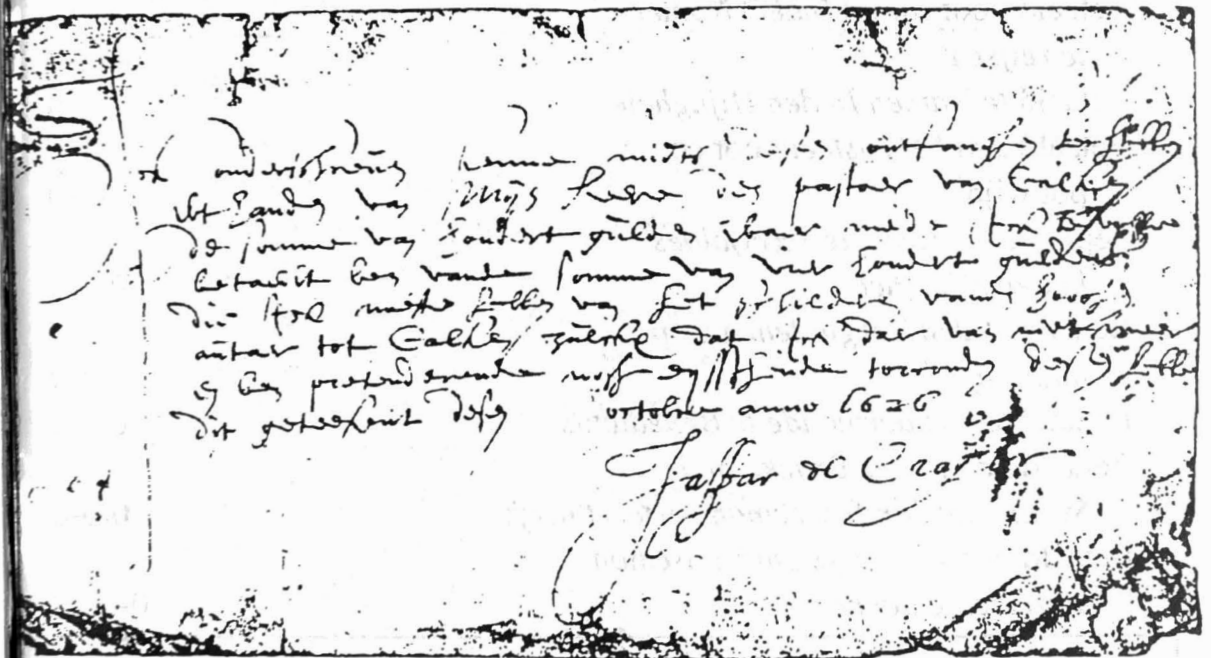
Betaald Pr. Bogaerde, vergulder te Gent,
als vergoeding voor nakijken of het
H. Sakramentshuis volgens kontrakt
gemaakt werd

0-8-0

Betaald de teerkosten voor reis met
de pastoor naar Gent om 80 pondgroten
te ontvangen van de heer Jan De Jonghe
ten advenantie van den pen. XVI (43),
en om zich te beraden wat hen te doen
stond met de aanvaarding van het nieuwe

- koperen H. Sakramentshuis dat niet volgens
aanbesteding gemaakt was. 0-5-0
- Betaald Jan Franchemondt *tgone hem meer
quam van t'voorn H. Sacramentshuijs boven
de 80 pondgr* 0-22-0
- Betaald Jan Russen voor levering van
ijzerwerk voor het maken van het portaal
aan de kerk voor de lijkdeur 0-17-0
- Betaald Lieven en Jan Van De Velde,
timmerlieden, voor het maken van het
portaal (enkel onder de arbeid) 0-9-2
- Betaald Jan Van Den Berghe, schaliedekker,
voor levering van nagels voor het dekken
van het portaal en het dekken zelf 0-14-10
- Betaald Meester Niclaeys Aenhals,
*beeltsnijder over het snijden Ons
Heere aen het cruijse, Onse Lieve
Vrauwe ende den H. St. Jan metsgaeders
noch een marberen beelt ende frizie
ghemaect ende ghelevert thebben al van
abaestere** 14-0-0
- Betaald op 21 april 1623 *an de gone die
het cruijse rechten op den hooghen
Autaer mits dat zijlieden late ende inde
nacht vrochten tot dat zijlieden vol-
daen hadden ende voor den mej daeroppe
bij hemlieden ghestelt, hebben hemlieden
bij gheleijt ende gheconcenteert te
verteeren tot* 0-6-0
- Betaald aen wageneer van Dendermonde op
*Bruijsele over de waghevrecht van de
schilderie van den hooghen Autaer te
bringhen van Bruijsele toe Dendermonde,
ende voorts van Dendermonde met twee
mannen thalse ghebrocht, ende voor heurl.
aerbeijt gheholpen hebbende voor tselve
recht den eersten Julij 1623 (44)* 14-0-4

Dit schilderij van Gaspar De Craijer werd geschonken door pastoor Jan Van Der Zijpe. Dit blijkt uit een attest op de Gilderekening van 1623 (zie bijlage VIII) en figuur 3: (kwijschrift ondertekend door Gaspar De Craeyer).

Ik onderschreue(n) kenne midts dese ontfanghe(n) te hebbe(n) ut hande(n) van mijn heere de pastor van Calke(n) de somme van hondert gulde(n) waer mede Ick te(n) volle betaelt ben van de somme van vier hondert guldens die ick moeste hebbe(n) van het schildere(n) vande hoofdau-taer tot Calke(n) zulckx dat ick daer van niet meer en ben pretenderende noch eysschende torconde dese(n) hebben dit geteekent dese(n) ... october anno 1626

Gaspar de Craeyer

Fig. 3: Ommezijde kwijschrift Gaspar De Crayer. Verzameling Architect Remi Hanselaer, copie Het origineel bevindt zich in de pastorij te Kalken.

De tekst luidt als volgt: "Ick onderschreue(n) kenne midts dese ontfanghe(n) te hebbe(n) ut hande(n) van mijn heere de pastor van Calke(n) de somme van hondert gulde(n) waer mede Ick te(n) volle betaelt ben van de somme van vier hondert guldens die ick moeste hebbe(n) van het schildere(n) vande hoofdau-taer tot Calke(n) zulckx dat ick daer van niet meer en ben pretenderende noch eysschende torconde dese(n) hebben dit geteekent dese(n) ... october anno 1626"

(get.) Jaspas de Crayer

*Ontfaen van den meesten deel van de insetenen
van het gone een ijeghelijck bij sijn goede
wille ende jonste, tot het maecken van
tnieuwe cooperen vergult H.*

Sacramentshuys

42-19-9

Totale uitgaven: 102-2-11, totale inkomsten: 120-12-0

De reis naar Namen was niet de eerste. In de Gulderekening van 1621 vinden we volgende merkwaardige kosten:

Betaald voor <i>tijeest (naer) Namen</i> <i>te reijsen</i>	0-12-8
Betaald <i>te Namen In den Hijnghele</i>	0-6-8
Betaald <i>aen het casteel</i> voor een pot wijn	0-0-10
Item <i>noch verteert te Je(m)bloes</i> <i>in den Hijnghel</i>	0-3-8
Betaald <i>in den Verguldenen Cop</i> <i>tot Bruijsele</i>	0-8-0
Betaald <i>te Dendermonde te Benedictus</i>	0-6-4
Betaald <i>aen Pieter Bracke in de</i> <i>Swane dat Jan fransemon verteert heeft</i>	0-6-8
Betaald <i>aen Wauterys om fransemon</i> <i>uitgeleet te doene</i>	0-0-20

Jaar 1624

Betaald Meester Philips Wellens voor schilder-
werk gedaan in de kerk: het kruis staande
op het hoogaltaar, de lijsten lopende
rond het hoogaltaar en rond het O.L.Vrouw-
altaar, het beeld van O.L.Vrouw
dat men omme draecht in den ommeganck van
het Roosecransken. Item vier schabellebancken
ter zijden den hooghen aultaer. Item vier
lessenaers danof twee gemaect zijn ende twee
noch schuldich is te maken. Item gerepareert
het tortshuyseken al tzamen,
14 maerte 1624

14-10-0

Betaald *Mr Jan De Keysere binnen Ghendt*
over den coop van een cornette de somme van*
4 pond gro(te)n daerinne begrepen den
sallaris ende dienst van Lieven Van
Doorslaer twee maenden daer oppe te leeren
speelen (45)

4-0-0

Totale uitgaven: 72-0-3, totale ontvangsten 100-0-9

Mr. de deken van Dendermonde, H. Jacob Lauwers, heeft de kerk 200 guldens
gegeven als hulp bij de betaling van het H. Sacramentshuis.

Jaar 1625

Betaald Pieter De Bruijne voor dienst en
arbeid bij het hangen van de grote klok,
deze was op een zijde gevallen

4-15-3

Betaald Pierre Potrij voor anderhalve dag
werk aan de grote klok, op 19 sep 1624

0-3-0

Betaald voor een *santlooper* in gebruik
in de kerk, op 20 maart 1625

0-0-6

Betaald aan Wwe Jan De Rouck te Gent voor
twee grote (altaar) kandelaars, wegende
30 pond, op 25 juni 1625

3-10-0

Ontvangen te Lichtmis (2 februari) 80
stenen* vlas in aalmoezen en verkocht
aan 4 schellingen en 8 grooten per steen

Totale uitgaven: 40-6-1, totale ontvangsten 104-2-5.

Jaar 1626

Op 17 juli 1625 werd met Fransoys Sanders fs. Jans, metser te Gent, een
kontrakt gemaakt om op de wijk Kruisen een nieuwe kapel te bouwen, kostprijs
450 gulden (46).

Betaald Jan Van Nieuwenhuijs voor aankoop
1600 *decktichelen* omme de nieuwe capelle*
ter cruijcen te decken

1-16-10

Betaald de Wwe Jan De Roucq voor twee
grote kandelaars

2-10-0

Betaald voor de teerkosten door de *wagheneers*
ghedaen in thaelen de tichelen tot Stekenen
voor de nieuwe capelle ter Cruijsen 0-4-0

Ontfaen van de W(w)e Pieter Hubrecht, Costere
deser kercke 41 jaeren, en zijnen vadere
Bartholomeus, te vooren van in den jaere
(vijftienhonderd) drij en vyftich over zijn
testament bij hem de kercke ghejont tot
coopen van een eerlijck juweel in de kercke
tot een eeuwighe memorie, daarinne begrepen
trecht van de pelle ende begraven op den
hooghen coor (47)

Betaald voor 17300 *coreelsteen*, welke stenen
gebruikt werden voor het heropbouwen van de
kerkmuur achter de kerk, anderhalve steen
dik en 220 voeten lang. Met de oude stenen
werd de fundering gemaakt vermits de oude
muur niet op een fundering rustte 19-0-4

Ontvangen op Lichtmis, 81 stenen vlas, die
nog op de zolder van de kerk liggen,
boven de 12 stenen verkocht aan
0-4-8 per steen

Totale uitgaven 48-13-1, totale ontvangsten 123-14-5

Jaar 1627

Betaald Guillaeme Weijns de som van 8 gulden,
10 stuivers voor het *vermaecken van een*
latoenen remonstrantie ende vergulden van
een selveren kilt ende andersins 0-28-4

Betaald aan pater Verbrugghen, kapelaan, voor
aankoop van muziekboeken voor de kerk 0-3-4

Het vlas dat op de kerkzolder lag, zijnde
aalmoezen van twee jaren, nl. 1626 en 1627,
in totaal 154 stenen, is verkocht aan
Gillis Veegate, koopman in Oudenaarde tegen
0-4-5 per steen, en brengt op 34-0-2

Totale uitgaven 46-15-0, totale ontvangsten 149-15-0.

Jaar 1628

Betaald Fransoij Sanders, metser, om in te stellen, het metsen van de nieuwe kapel van *troosekransken* aan de molen, 2de Sinksen
1628

0-2-8

Totale uitgaven : 46-17-11, totale ontvangsten 234-12-3.

In een nota op de KR 1624, geschreven omtrent 1630, noteert pastoor Jan Van Der Zijpe:

Den solemnelen iaerelixschen ommeganc van het Roosencransken is altijt op onze Lieve Vrouwendacht visitatie ende duert negen daghen, en men speelt gemeenelic een geestelic spel, en voort alle saterdaghen gaet veel volc den ommeganc, ende alle saterdagen t'savonts worden in de capelle devotelic gelezen de loven en litanien van Onze Lieve Vrouwe met een onder concentie van de voorleden weke.*

Jaar 1629

In 1629 werd besloten, gezien de belangrijke meerontvangsten, een nieuw koor op te richten.

Betaald aan de *grauzusterkins* achter S. Jacobs
tot Gendt voor het maken van groene gordijnen
om aan het hoogaltaar te hangen en vijf
oversloppen voor de kinderen die de mis
dienen

3-12-0

Totale uitgaven: 10-19-10, totale ontvangsten 50-1-6.

Jaar 1630

Geen bijzondere uitgaven.

Pastoor Jan Van Der Zijpe noteerde op de rekening dat

- er een zilveren vergulden *cop**, om de H. Hosties in te leggen, moet gemaakt worden. Tot dan was er enkel een koperen kelk en het gebruik ervan werd verboden.

- bij de beste kazuifel twee tuniken moeten gemaakt worden. De kapelaan of onderpastoor had enkel een albe om aan te trekken.

Totale uitgaven: 25-10-6, totale ontvangsten: 71-1-0

Jaar 1631

Ook voor 1631 werden geen bijzondere uitgaven gedaan.

Totale uitgaven: 53-9-6, totale ontvangsten: 111-5-10.

Jaar 1633

In 1633 werd een opgraving georganiseerd.

Betaald Pieter Buijle om de straat tussen de hof van Pieter Van Beerlerre en de hofstede van de pastoor op te delven op aanwijzen van een persoon die vertelde dat daar tijdens de troebelen een van de klokken zou *ghedolven gheweest zijn*. De klok werd echter niet gevonden (48). 0-7-0

Betaald voor het zelfde werk aan Lieven Van Doorne en Pieter De Vijldere fs. Eloij en 0-7-0
0-2-4

Betaald de steenbakker, voor het bakken van steen in de bocht aan de molenkouter, op 12 december 1632, *op minderijnghe* 0-20-0

De erfgenamen van Pieter Van Der Vaedt werden belast te betalen 0-10-0

Zij hadden aan het wiel van de klok grote schade toegebracht bij het luiden van de klok voor hun vader en moeder negen dagen lang. Ook hadden zij, om 's avonds de klokken te kunnen luiden, een slot in de kerk gebroken.

Totale uitgaven: 28-10-8, totale ontvangsten 187-8-9.

Op de eerste zondag van juni 1633 besloten de pastoor, kerkmeesters Baudewijn Schaepmeester en Joos De Wilde, baljuw, burgemeester en schepenen – het arduin, nodig voor de bouw van het derde koor, en voor de Allerheiligenkapel, die er zou uitzien zoals de St. Annakapel, te laten maken.

- de beide "aftrekken" met 7 voeten te verbreden
- en alles te *vauteren*.

Jaren 1632, 1634, 1636 tot en met 1641

Voor deze jaren zijn de kerkrekeningen niet bewaard gebleven.

Pastoor Jan Van Der Zijpe heeft voor wat betreft deze periode wel een aantal nota's bij de kerkrekeningen voor de jaren 1632-1636 achtergelaten, zodat wij de bijzonderste werken goed kunnen volgen.

1632

Jan Sans Terre heeft *omtrent bamesse 1632* aangenomen een oven *coreelsteen* te bakken voor de kerk van Kalken, *armentiersche vorme*, tegen twee guldens per duizend bruikbare stenen. De kerk moet leveren: aarde, zavel, hout, steenkolen, tafelvormen, sto en *banstroeden om vlaken te maken**, en twee kruiwagens. *Den hoven is vuldaen en (de) gebacken, met Godts gratie den 6 Oct 1633 en (de) is groot 135000. (te curt 10000 en (de) op tkerckhof ten minste 8000 niet leverbaar)*. Al deze stenen moesten dienen om de nieuwe werken aan de kerk te kunnen uitvoeren. *Dezen 1 feb 1633 gevisiteert met Lieven Zanders, metser van Gendt onze kercke om te maecken den derden choor (49) in het zuiden en om de aftrecken te wijden ende hooghen ende te maecken eene sanctuarie (50) ende vontcapelle*, al ut orduyn* ende gentse mate.*

Uit de zeer omvangrijke beschrijvingen blijkt dat men de kerk toen reeds wilde overwelfen. Enkele uittreksels illustreren wat men wilde doen:

- de nieuwe kapel van *Alderheiligen*, zoals de St. Annakapel, de twee aftrekken verbreden tot vijftien en een halve voet.
- in het Sint-Denijskoor twee vensters te maken in plaats van een die er thans staat.
- de volledige kerk te *vauteren en schebogen te maecken*.

De totale kostprijs werd geschat op vijfhonderd pond.

1634

Betaald Lieven Pijn, steenhouwer te Lede, in
mindering van arduin te leveren (51)

33-0-0

Betaald Pieter Coornaert te Gent voor kolen
voor de tweede oven

12-0-0

Op 29 september 1634 werd de tweede oven die, zoals men zegde, 209000 stenen bevatte, gebakken *ter eeren Godts* (52)

1636

Na een tijd waren er zoveel stenen gebakken dat de kerk er kon verkopen. Er is een lijst bewaard met de namen van 27 personen die stenen gekocht hebben. Deze verkoop bracht 61-18-0 op, *dezen 2 july 1636*.

Jaar 1635

Cornelis Lammens heeft gezaagd 750 *bert* tegen 0-4-0 per honderd, betaald op 21 april 1635.

Dezelfde Lammens heeft op 20 juni 1635 beloofd te maken een aftrek met drie vensters, en de vensters met kolommen.

Dezelfde moet de kap van de *fontcapelle* en van het portaal van Sint Anna maken. Hij moet tevens twee sterke deuren maken.

Totale uitgaven: 28-7-4, totale ontvangsten 277-2-2.

Jaar 1642

Ondertussen waren de doopkapel en de nieuwe sakristij afgewerkt.

Met het overwelfen van de kerk en met de werken aan het derde koor was men echter nog niet begonnen:

Memorie: dat het vlas van dit jaar met nog drie andere voorgaande jaren t'samen verkocht is voor 84-6-0, welke penningen zullen bewaard worden door Mr. Pastoor om daarmee materiaal voor het opmaken van het derde koor aan te kopen.

Totale uitgaven: 17-6-0, totale ontvangsten 168-18-3.

Jaren 1643, 1644 en 1646

De kerkrekeningen van deze jaren zijn niet bewaard.

In een vroegere kerkrekening werd een nota van Jan Van Der Zijpe teruggevonden:

1643

Op 17 mei 1643 heeft Jan Roby, steenhouwer te Laarne, gezegd dat hij gelijke pilaren en bogen zal maken, zoals er staan in het koor te Kalken, voor 14 schellingengroten de voet. Op 1 december 1643 werd een nieuwe aanbesteding gemaakt voor 16 schellingengroten de voet. Beide aanbestedingen werden echter niet uitgevoerd *midts d'upcommende oorlog*.

1646

Op 11 april 1646 werd met Jan Roby een nieuwe aanbesteding gemaakt voor het kappen van pilaren voor de kerk aan 0-12-6 de voet gentse maat, *ende heeft begonst te weercken*.

Jaar 1645

Betaald Jan De Wilde, vaart, een oude schuld-
vordering voor het dienen van de metsers
bij de bouw van de nieuwe *Santuarie*,
25 dagen lang, boven zijn kost die de pastoor
hem heeft gegeven.

1-4-8

Memorie: de kerkmeester Michiel Baeten fs.
Lieven heeft op Lichtmis en op andere dagen
62 stenen vlas ontvangen. Hij heeft die ter
bewaring boven de *Santeuarie* gelegd (op
de zolder dus)

3-5-0

Totale uitgaven: 24-15-7, totale ontvangsten: 62-6-11

Jaar 1647

In september 1646 en volgende maanden werd Kalken geteisterd door een zware pestepidemie (53), die ook het leven kostte aan pastoor Joannes Van Der Zijpe. Hij werd begraven op 21 juli 1647 voor het hoogaltaar (54).

Zijn opvolger werd Lucas Merchie.

Natuurlijk lagen daarmee de werken stil.

Jaar 1648

Betaald *Suster Marya De Repere* over de
leverijn van een groen gordyne met een
borgoens cruyse 'pendant' voor den*
hooghen Aultaer met ordonnatie

2-16-11

Totale uitgaven: 28-13-3, totale ontvangsten: 135-4-6.

Jaar 1649

Totale uitgaven: 111-0-7, totale ontvangsten 137-3-9.

Jaar 1650

In 1649 was de grote klok gebarsten. Er werd besloten deze te Kalken zelf te hergieten.

Betaald aan Lieven en Jacob Laerebeke voor
clockspijse ende teen, boven de clockspijse
ghelevert, 21 jul. 1649.

60-16-8

Naar gewoonte werd op de dag van de klokwijding, 20 jul 1649, een teerfeest gehouden.

Betaald aan Gillis Bracke, tavernier, voor
het teerfeest tot 114 paer, 0-4-8
het paer

27-11-0

Geschonken door de aanwezigen

96-5-5

Betaald aan Jan Slabbaert, speelman, om, in
de kerk op alle grote feestdagen en in de
processies, op de Rosenkranskens Ommegang en op
H. Sakramentsdag, muziek te spelen, in 1649

0-10-0

Totale uitgaven: 224-13-6, totale ontvangsten: 270-13-4

Slotbeschouwing

Met de kerkrekening van 1650 sluiten wij deze bewogen periode af. Zeker, er was nog zoveel meer te vermelden maar er moest een keuze gemaakt worden.

In bijlage IX vindt de lezer nog een opsomming van de belangrijkste werken die in de periode 1650-1712 werden gepland en/of uitgevoerd.

In volgend Castellumnummer behandelen architecten Remi en Lieven Hanse-laer de inventaris van de kunstschaten uit dezelfde Sint-Denijskerk van Kalken.

Tot slot richt ik een woordje van dank tot André Van De Sompel voor het uittikken, corrigeren en drukklaar maken van de tekst.

Bijlagen

Bijlage I

Pastors van en te Kalken (uit het handschrift van Pastoor Van Der Zijpe):

H. Gillis Bystier

Pieter Van Lokeren inboren van Calckene

Roeland hainkins, inboren van Calcken, wordt pastuer int iaer 1500 is geweest in residentie 36 iaeren zoo blyct uit zynen zarck die noch licht op den hoogen choor, wiens leste dagen hebben zien de fondementen leggen van de chooren.

Naer hem is gecommen H. Roelands Aerts zynen neve by resigratie de welken ooc opgehauden is binnen de prochie van Calckene by synen heer oom ende heeft lofelicken de zelve keercke bedient 38 iaer.*

Naer hem is gecommen H. Ln Van Den Zijpe ooc inboren van Calckene, wort pastuer in 1574.

Dese prochie heeft veel geestelicke mannen opgevoet ten dienste der H. kercke, zo dat sij hier inne verre te boven gaen huer rondom liggende. Want tusschen 1500 en 1600 (behalve de bovenstaande) isser geweest Jacob Van De Velde, Cappellaen van S. Pharailie

Jan De Baere, pastuer van S. Jacobs binnen Gendt ende deken

Denijs De Baere, pastuer van Moerbeke

Joos De Baere, pastuer, dry gebroeders

Roeland Vermeere geseijt de vurst pastuer

Pieter d'Oostelync pastuer van Exaerde

Thomaes Buijdens, costere ende capellaen van Calckene, overleet Anno 1552

Laureijs Dierix, pastuer van Wansele

Jan Van Migrode, pastuer van Exaerde

Willem Van Migrode, pastuer van Utbergen

Jacob Bracke, pastuer van Overmeere

Gillis Vermeere, pastuer van Wettere

Roeland Van Migrode

Jacob d'Oostelijnc

Bijlage II

Gegevens in verband met de koster (uit het handschrift van Pastoor Van Der Zijpe):

Ontwifelic den Costere heeft (er) altijs geweest.

En is nu ten desen daege eerachtich costere Joannes Hubrecht fs. prs. Ende es in eeuwige possessie, hebbende voor zijnen dienste in elc huise iaerlix zo op Calckene als Raffelschoot, een huisbacken broot, alzoo zy gemeenelic zijn backende.

Ende voorts elc huis is gehauden te geven iaerlix ten minste V schooven koren ende eenen ommeganc van eijeren t'durp duer, Raveschoot begrepen, vyfve in elc huis.

Item heeft zeker partijen van lande ende meersch ende rente.

Hier voren is gehauden altijs te wesen ten dienste van den pastuer, dit zoo buiten als inne de keercke geschieden(de).

Item is noch gehauden te luiden, alle daege noene ende avent, ende negenmael te cleppen met de clocken over alle geloovige zielen daerafhij ooc zeker zalaris heeft.

Noch is gehauden alle ongeweerten van donder ende blixem hem te vinden in de keercke, ende ten minste te cleppen om hulpe, zo welle in den nacht als daechs.

Ende is ooc gehauden de keercke reijn te hauden, nopende van vaegen.

Bijlage III

In verband met de 'ommeganck' vermeldt Pastoor Jan Van Der Zijpe:

Desen omganc loopt van de keercke tot den bruchboom (1). Van daer tot den biest naer de cruicen al waer men predict, voorts lanxs de heerbaene tot den hoec van de Sauwerstrate incommende de Vromerstrate alzoo wederom tot in de keercke.

Bijlage IV

Aanbesteding toren 1593 (korte samenvatting).

Den pastuer Baillu meyeren en schepen. midsg. de kerkmeesters van (de) prochie en kercke van Calckene, Doen te wetene als dat ende hoe mr. Pauwels Van Ooteghem, temmerman van zyne stile wonachtich in de prochie van Laerne, heeft aen ghenomen --- te temmeren, maken, ende op te rechten de turre op de voors. kercke van Calckene, ---, ghelyck dat es den turre van (de) kercke in de prochie van zeven eecken, de zelve figure, tzelve concept, in alles ghel. den zelve turre staet gherecht ende ghemaect es, wel verstaende dat nochtans dezen turre moet beter ghevrocht, ghefit ende ghenaghelt worden, welcken turre, als hy staen ende gherecht zal wesen, hooghe moet zyn twee ende dertich ha'ut voeten, die gherecht ende ghemaect moet worden onthier en den eersten 7bris* eestcoment. --- ooc es dan voors. temmerman ghehouden te maken den ganck boven in den choier omme te ghaene op den voorn. turre, en (de) te naghelen en (de) slane op den turre als hy boven gerecht en (de) ghemaect es het bert datter op dienen zal om te decken met schieldien in zulcken wys als behoieren --- daer vooren de voors. besteders beloven te betaelen de zomme van 27 ponden 10 schell. gro., en een torre biers, van 20 schell. gro. --- dies zyn de voors. besteders schuldich en (de) ghehouden te leveren en (de) beschicken gheheel en (de) al het materiael als van houten cleyn en groot, yseren naghels hanckers en ander yserwerck berderen en (de) dierghel. zulcx alsser dienen en van noode wesen zal -- desen XX dach van meye anno IIIIXXXIII.*

Bijlage V

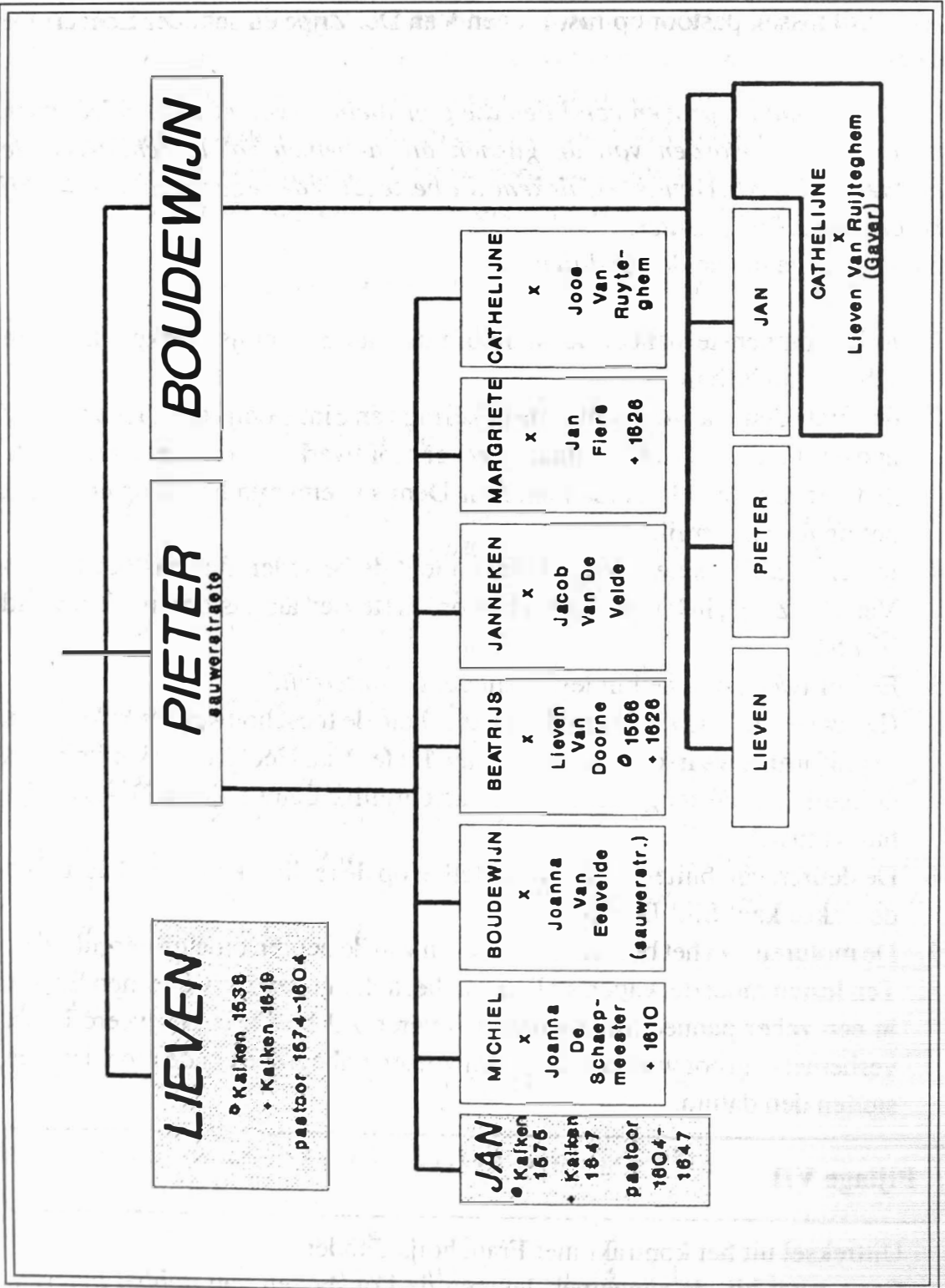

Fig. 6: Overzicht familie Van Der Zijpe

Bijlage VI

Akkoord tussen pastoor op rust Lieven Van Der Zijpe en schilder Lenaert De Cock.

Contract ende besproken conditien die ponctuelic gevolcht ende vulcommen zullen moeten worden van de guenen die annemen zal te schilderen de aultaertafel van S. Denijs te Calckene die besteedt ende gegeven zal worden bij H. Ln Van Zijpe, pastuer.

Korte weergave van de *conditien*:

1. in het binnenste paneel de onthoofding van S. Denijs, verkort met een schoon landschap.
2. de eerste deur zal voorstellen de bekering van Sint Denijs te Athene door de apostel Paulus, zodat het staat in zeker tapijtwerk in Sint-Pieters te Gent.
3. de tweede deur zal voorstellen: Sint-Denijs neemt zijn hoofd op en draagt het ongeveer 2 mijl.
4. In een van de deuren, langs binnen moet de besteder, dus pastoor Lieven Van Der Zijpe, in leven afgebeeld worden (te zien als pastoor in wit gewaad rechts).
5. Eén of twee personen in leven zijnde, *geconterfait*.
(De twee personen in het middenpaneel die de toeschouwer aankijken: één in uniform is waarschijnlijk de baljuw Pieter Van Hecke of de kapitein van de parochie, de jonge vrouw is waarschijnlijk Lauwerijnten Bracke, zijn huisvrouw.)
6. De deuren van buiten zullen voorstellen op de rechtse kant Sint-Paulus, op de linkse kant Sint-Denijs.
7. De moluren van het binnenste paneel en van de deuren moeten verguld zijn.
8. Ten lesten moet de wapen stellen van besteder gehauden van eenen Engele in een zeker panneel die men hem leveren zal boven in het weerc in het verhemelse groot wesende 2 oft drij voeten onbegrepen ende moet ieneren stellen den datum.

Bijlage VII

Uittreksel uit het kontrakt met Franchoijs Zanders.

Eerst moet hij, de aannemer, leveren de kruisbogen van *dobbel ogieven*,

hooghe van borduere xi duijmen ende breet neghen duijmen, alomme ghesteenhaut vuten hertensteen.

Inden middenwaert met eene Ronde te wijde van vyfvoeten en halfint cruijse ende te hoochde van borduere twintich duijmen, maechkende in de selve Ronde een casse, laetende in de zelve casse twee ijseren haecken omme t'opslaen van de haute deure, die daer op geleijt sal worden.

Den annemer sal de voorn(oemde) Cruijsbogh en steken op daude Lampetten indien de zelve bestant ofte ongebroken sullen worden.*

Stekende boven de bogen de vaulte over alle vier de zijden op haer derde een Armentierschen steen dicke.

Dit werck heeft anghenomen franchoijs Zanders voor 42 pontgroote.

Bijlage VIII

Verklaring toegevoegd aan de Gilderekening van 1623.

Alsoo men schuldich is ghetuijghenisse te gheven van alle zaeken waerachtich wesende. Soo eijst dat wij Bailliu, Burchmere en(de) Schepenen van de prochie ende heerlichede van Calckene, Landt van Dendermonde --- Heer ende Meester Jan Van Zype, pbr, --- heeft de voornoemde ghemeente, kerck ende disch in alle goede zaeken ghedient nietjeghenstaende den grooten last van Reparatie tot noch toe ghedaen --- in alle de selve wercken --- binnen zijnen tijt ghemaect, vooren ghegaen in aelmoesen ende daertoe te gheven --- ter eeren Godts, een ghelaesveynstere, schoonen predicstoel, ende een seer schoone taefereel van den hooghen nieuwen marmoren auter --- Actum in Collegie van Pieter Van Hecke Bailliu --- Mij toorconden als greffier ende Schepenen mede desen xi July zestienhonderd drij en twintich, ter ordonnantie G. Hubrecht.

Bijlage IX

Verdere belangrijke data en werken in de Sint-Denijskerk.

- 1653 : Het derde koor van de kerk is eindelijk afgewerkt.
Kostprijs 614 pond.
- 1662 : Levering van een gouden remonstrantie door
Joannes Wijnants, goudsmid te Leuven, 88-12-1.

- 1664 : Levering van een marmeren O.L.Vrouwaltaar door Meester Jaecques Cocx.
- 1665 : Octrooi verleend aan de gilde van Sint-Sebastiaen. (Het origineel bevindt zich in het Geschied- en Heemkundig museum Jan Broeckaert te Wetteren.)
- 1669 : Lieven Bossier, schrijnwerker te Gent, maakt een nieuwe biechtstoel op O.L.Vrouwkoor, kostprijs: 20-0-0.
- 1670 : Jacques De Sie maakt nog een biechtstoel, kostprijs: 45-8-0.
- 1672 : Jacques De Sie maakt hoogzaal en portaal eronder, kostprijs: 350 guldens.
- 1674 : Vervanging van de vier moerbogen van de toren, 11 februari 1674 door Jan en Pieter Bockuijau, kostprijs: 67-13-4.
- 1677 : Verzetten van het hoogaltaar, 38 dagen werk, en leggen van een nieuwe vloer in het hoogkoor, 708 witte en blauwe paveerstenen, kostprijs: 20-13-4.
- 1680 : Hergieten kleine klok, wegende 1076 pond, kostprijs: 23-6-3.
- 1682 : Het marmeren altaar, besteld in 1664, is na veel processen, tot in de Grote Raad te Mechelen, eindelijk betaald, kostprijs: 119-2-11.
- 1679 tot 1682: Franse, Hollandse en Spaanse troepen kamperen op het kerkhof en veroorzaken grote schade aan de muur. 9500 stenen moeten vervangen worden.
- 1684 : Hergieten kleine klok te Overmere, wegende 1395 pond, kostprijs: 23-15-0.
- 1685 : Pieter Courmandijn, schrijnwerker, levert "*eenen disch*" in de kerk. De kerk betaalt voor haar deel 4-10-0. Op deze "*disch*" werden de broden gelegd die aan de armen werden uitgedeeld, zoals voorzien in talloze testamenten.
- 1710 : Leggen van een vaute in de middenbeuk van de kerk door Rombaut Rommens, kostprijs: 880 guldens.
- 1712 : Levering van een nieuw orgel door Loijs De La Haije, orgelmaker te Gent.

Voetnoten

Ten geleide

1. Er zijn nog een viertal rekeningen van omstreeks 1560 bewaard, doch onvolledig.
2. R.A. Beveren, Kalken Kerk, nrs. 74-322 en nrs. 374-451.
3. 1 Pond is 20 schellingen, 12 groten is een schelling, een muntindeling zoals die nu nog in Engeland gebruikelijk is.

Deze waarden zijn niet direkt in hedendaagse gangbare munt om te zetten omwille van:
- voortdurende muntontwaarding, ook toen al!

- de zeer lage lonen en de relatief hoge grondstofprijzen.

Door vergelijking van de verschillende uitgaven kan men wel een redelijk prijsniveau berekenen.

Deel 1

1. Deze kroniek is te vinden in R.A. Beveren, Kalken Kerk nr. 453, pachtboek armen 1550.
2. Onduidelijke formuleringen.
3. xii appostelen: Twaalf houten of stenen medaillons die waren opgehangen in de middenbeuk van de kerk.
4. Dokument nog in privé-bezit.
5. Het huidig gebouw bevat zo te zien, geen delen die ouder zijn van circa 1200. Volgens Jacobus Maestertius liet Zeger van Kalken de kerk vergroten in 1400. Sanderus schrijft: de vermaarde Zeger van Kalkene, die de Kerspel-Kerk in 1400 met een prachtig gebouw vergroot heeft.
6. R.A. Beveren, Kalken, nr. 131, f° 67 vs.

Deel 2

1. cleemp : om de putten in de vloer te vullen
2. Hieruit blijkt dat men vroeger de toren bereikte via een wenteltrap die aan de buitenkant van het gebouw aangebouwd was.
3. Het dak werd voorlopig hersteld.
4. Roelant Smet was tavernier rechtover de kerk.
5. Deze post staat in de rekening van 1588.
6. *achterkercke of neerkercke* is het gedeelte tussen toren en westgevel: de twee zijbeuken en het middenschip. De zijbeuken, ook wel eens aftrekken genoemd, waren wegens de troebelen nooit afgewerkt geraakt.
7. Plaatsen van stenen kolommen in de vensters, maaswerk.
8. Hieruit blijkt dat het achterste deel van de kerk, wegens slechte toestand een tijdlang afgesloten was.
9. Deze twee laatste posten komen uit de Gilderekening 1590, nr. 374. Het betreft hier een vlaggestok en versieringen ter gelegenheid van Kalkenkermis.
10. Op feestdagen zoals Lichtmis, Pasen, Pinksteren, Halfvoogst, Sint-Denijsdag en Allerheiligen werd een *extraordinaire* omhaling gehouden.
Wie die Rebellen waren, heb ik niet kunnen achterhalen.
11. Gilderekening nr. 375.

12. Steenen poorte: toegangspoort welke stond in begin van de dreef die naar het domein Raveschoot liep.
13. Post uit de rekening Armendis 1597.
14. Beelferoot: belfort, hier wordt bedoeld het gedeelte van de toren waar de klokkenstoel met de klok geplaatst werd.
15. Rekening Armendis 1599.
16. De 'Ommeganck' vond plaats ieder jaar de derde zondag van september, ter gelegenheid van Kalkenkermis.
Gilderekeningen 1598 en 1599.
17. Dit schilderij was blijkbaar een drieluik dat kon gesloten worden.
18. Het was de gewoonte goederen in natura te schenken zoals vlas, kippen, eieren, boter. Er was toen weinig kontant geld bij de bevolking.
19. De Heer van Kalken.
20. Altaarsteen.
21. *eenen selveren sejnder, die ic adriaen van hultem ghemaekt en ghelevert hebbe den 6° September 1602, die weecht xiii oncen, ingelschen drij quam. ende voor een Srijstalijsen ghelas 3 Sch. 4 Gr.* (kwijschrift).
22. Devotieprentjes of bedevaartvaantjes.
23. In de ommeganck aldaar ter gelegenheid van de kermis. Gilderekening 1603.
24. Kwijschrift 21-1-1604 Jean Rogant.
25. Gulderekening 1604.
26. Kwijschrift ondertekend *Xtoffels de Verman*.
27. Gilderekening 1608.
28. - De kerkrekening zelf is grotendeels verloren gegaan (de uitgaven).
- R.A. Beveren, Kalken Kerk, nr. 322. Rekening Sint-Annakapel, 1605-1610.
29. R.A. Beveren, Parochieregister Kalken nr. 9, 1604 - 1636.
30. Een fragment van deze vloer is nu nog te zien, achteraan in de kerk, waar vroeger de zitbanken van het kerkbestuur stonden.
31. Van dat portaal is nu niets meerte zien, het bevond zich in de uiterste noordoostelijke hoek van het gilde van Sint-Sebastiaan. De zuidelijke zijbeuk was ook smaller dan heden het geval is.
32. Ook over deze tweede klok vernemen wij niets qua herkomst. Een ervan zal zeker geschonken zijn door de abdij van S. Nikolaas ten Bossche, die hier het patroonsrecht en grote tiende had.
33. Gilderekening 1613
34. Eigenaardig genoeg lezen we midden onderaan op het middenpaneel: *Lucas Flocquet faciebat 1616*. We mogen aannemen dat Lenaert De Cock dit werk in onderaanneming heeft laten maken.
35. Armenrekening 1614.
36. De kerkrekeningen van 1607 tot 1627 werden afgesloten in juli.
37. Kapelaan Hubrecht speelde o.a. fagot.
38. ter S.M.: ter zaliger memorie: een term om een overledene aan te duiden. In dit geval was de maker van het altaar overleden voor het werk volledig af was.
Nota van Jan Van Der Zijpe in parochieregister: *M. Joes Groengaert est occisus Gadavi in sua domo, 1620*".
39. Walter en Jan Groengaert de jonge zetten het werk voort na het overlijden van Jan Groengaert de oude.

40. Post uit armenrekening 1622, R.A. Beveren Kalken Kerk, nr. 521.
41. P.P.: deze post is gesteld in ponden parisis, een munteenheid die vooral gebruikt werd door de vierscharen en rechtbanken, waarde 1/12de van een pond groten Vlaams.
42. Dit altaar werd later (ca. 1680) door een ander vervangen. De rood-wit geaderde marmeren pilaren die nu onder het hoogzaal staan, zijn nog overblijfsels van dit eerste altaar.
43. pen XVIe: lening of obligatie aan 4%.
44. Het schilderij dat zich nu nog op het hoofdaltaar bevindt.
45. Post uit de gilderekening van 1624.
46. Over deze en andere kapellen zal wellicht later een bijdrage verschijnen.
47. Er werd een nieuwe witte damasten kazuifel aangekocht.
48. Dit was nogal logisch. Uit beide handschriften uit deel 1 weten wij zeker dat zij weggehaald werden.
Blijkbaar was het handschrift van baljuw Wemaes toen al zoek geraakt.
49. *den derden choir*: de huidige mannenbeuk.
50. Deze sakristij bevindt zich nu nog aan de oostelijke kant van de kerk, voor het O.L.V.-altaar.
51. Gilderekening 1634.
52. Nota Jan Van Der Zijpe.
53. Volgens onze berekeningen kwamen meer dan 200 personen om.
54. In *Calcken door de eeuwen heen* van Cyriel Dauwe kan men op blz. 215-225 hierover een uitvoerige beschrijving vinden.

Bijlagen I tot IX

1. Dit is het stuk grond waarop de gemeenteschool (in de Kouterstraat) is gebouwd, en de noordkant van de Koffiestraat.

Bronnen

R.A. Beveren, Kerkarchief Kalken.

Het kerkarchief Kalken werd eerst te Gent gedeponeerd op 29 mei 1963, nadien, in 1989 overgebracht naar R.A. Beveren.

Bibliografie

J. Moestertius, *Beschryvinghe van de stadt ende landt van Dendermonde*, Leyden, 1646.

Sanderus, *Flandria Illustrata*.

C. Dauwe, *Calcken door de eeuwen heen*, Kalken, 1908.

Glossarium

- a(l)baestere: albast, witte steensoort.
bantroeden: ijzeren staven ter afscheiding van de steenvormen.
berd of bert: houten planken.
bordessche: aftrek, schuthok waar de steenhouders werkten.
(den) byschopt van den byschopt: hulpbisschop.
calagie: tol, taksen, accijns.
cantuaels boucken: gezangboeken.
cazule: kazuifel.
cop: kelk.
cordeel: reep.
cornette: piston, kleine trompet.
corporaeldoeken: mis- en altaarlijnwaad.
cristoloen: soort marmer.
decktichelen: tegelpannen.
dischmeesters: armmeesters.
duweellen: van de juwelen.
fagot: houten blaasinstrument.
figsien of sijesie: kast om kerkjuwelen in te bewaren.
frontistipies: bovenste versieringsbogen van het altaar.
frutaellen: vruchtenslingers.
geestelic spel: toneelopvoering, mysteriespel.
ghelij stroot: bundel stro van gelijke lengte voor dakbedekking.
ghelst: geldstukken.
gheveer: geveerd.
ha'ut voeten: lokale lengtemaat.
hendeldeure: lijkdeur.
huyt dyen: om die reden
kassule: kazuifel.
kylst: kelk.
laten: onderdanen.
lam(b)erseren: beplanken; later: het aanbrengen van houten beschot aan de muren, lambrizeren.
lampetten: versieringselementen in het gewelf.
lauwe: maand januari.
leteenen: latoen, geel koper.
mottaelt, mottalen: niet-ijzer, bv. koper, edel metaal.
orduyn: witte zandsteen.
orlemente: bedoeld wordt hier waarschijnlijk de ciboriekelk met de H. Hosties.
pendant: hangende
raden: ijzeren kaarsenhouders op een rad of cirkelvormig plateau.
resigratie: vrijwillig ontslag nemen ten gunste van een ander persoon.
rieten: houten vervangbaar deeltje van een muziekinstrument.
saboerie: grote kelk om gekonsakreerde hosties in te bewaren, ciborie.
santuarie: sakristij.

scheers: konisch verbindingsstuk in hout of ijzer.

sporke: sprokkelmaand, nl. februari.

steen: gewichtsmaat voor vlas.

stoppen: (meestal gebruikt voor) het dichten van gaten in een dak.

swalen en alben: lijnwaad, gewaden gebruikt bij erediensten.

tafele: schilderij boven een altaar.

tanneet: soort fluweel.

teyt: dit

t'werf: dwars.

twynne queelken: kelkdoeken.

uulen: uilen.

vaijme: lengtemaat.

versteken geweest: verzoek afgewezen.

voetgheterdt: voettreden, meestal drie.

voetsteen: vloertegel.

vontcapelle: doopkapel.

vyct: uit.

vyfhuere: vagevuur.

vynte: doopvont.

windelsteghere: wenteltrap.

wouck: woog.

zijege: kast, meubel.

zythen: sedert.

7bris: september.

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van
De Vrienden van het Slot van Laarne en de
Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne

Verantw. Uitg. Erik L. Schepens
Eekhoekstraat 5
9270 Laarne

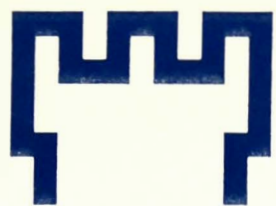
Dienst wettelijk depot nr. B.D. 40.652

Oplage 750 exemplaren
Omslagfoto: Kalken kerk, 1866.

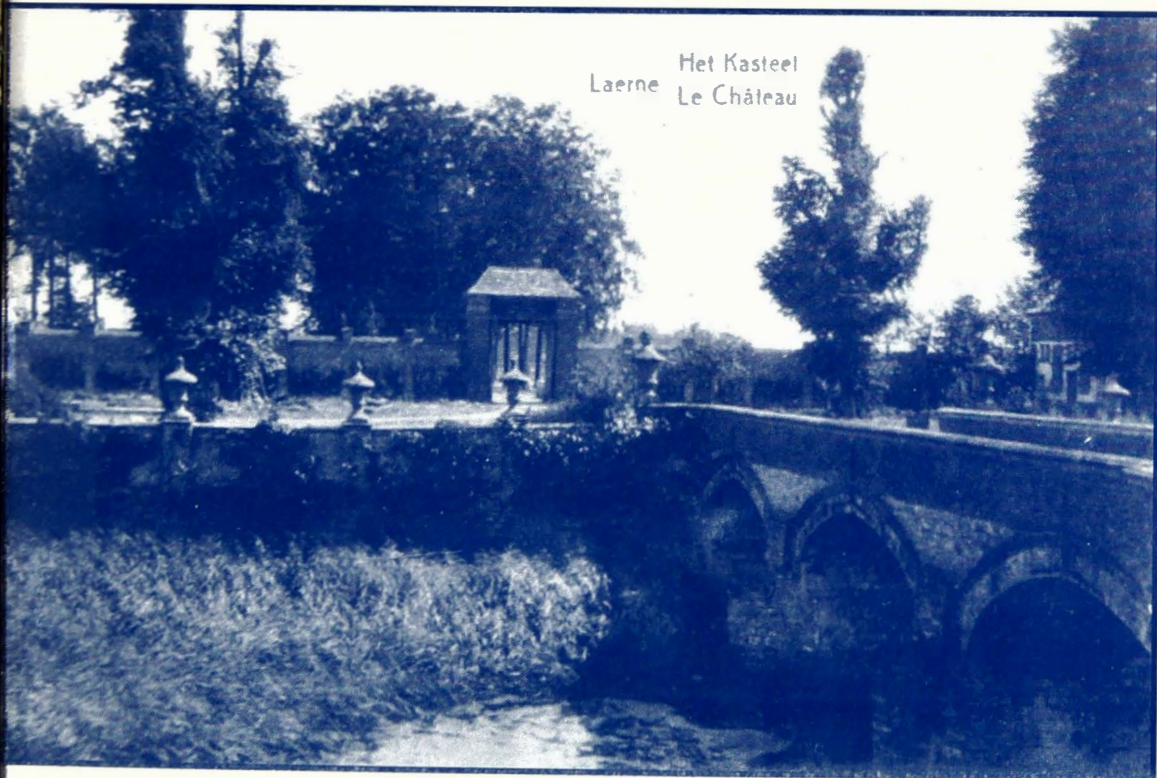
INHOUD

- Samenstelling bestuur en mededelingen 1
- Zachte restauraties aan het Slot van Laarne 3
J. de Pessemier 's Gravendries
- Honderd bewogen jaren uit de geschiedenis van de
Kerk van Kalken, ca. 1550-1650 5
Marcel Meys

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.
Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en van de
auteur, en het toezenden van een exemplaar.

castellum

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
JAARGANG VIII — NR. 4 — DECEMBER 1991

Afgiftekantoor: 9270 Laarne

KONINKLIJKE VERENIGING DER HISTORISCHE WOONSTEDEN VAN BELGIE
VERENIGING ZONDER WINSTBEJAG
Vergotestraat 24 - 1200 Brussel

Alexandre de Merode, Voorzitter
Charles-Albert de Lichtervelde, Beheerder-Schatbewaarder
Heer de Pessemier 's Gravendries, Bestuurder van de Vereniging en Afg.-Beh.
Het Slot van Laarne

castellum

Hoofdredacteur : Erik L. Schepens

MAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN "DE VRIENDEN VAN HET SLOT VAN LAARNE"
EN DE GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING KALKEN EN LAARNE

ADVIESRAAD:

Voorzitter: Jonkheer de Pessemier 's Gravendries
Frans Verhaeghe
Erik L. Schepens
Eric Balthau
Cesar De Wilde
Luc Props

WERKENDE LEDEN

De heer Albert Eeckhaut, erevoorzitter
De heer en mevrouw A. De Wilde-Hesters
De heer R. De Sy
De heer en mevrouw N. Verschelden

G.-project:

Opbouw Anita Vermeulen en de heren Jacques De Wilde en Patrick Van Nieuwenhuyse

JAARGANG VIII - NR. 4 - DECEMBER 1991

BESTUUR CASTELLUM GESCHIED- EN HEEMKUNDIGE KRING VOOR KALKEN EN LAARNE

Ere-voorzitter: Jhr. de Pessemier 's Gravendries, Slot van Laarne, 9270 Laarne

Voorzitter: Erik L. Schepens p.a. Slot van en te 9270 Laarne Tel. 091/31.88.66

Ondervoorzitter: André Van De Sompel, Kruisenstraat 70, 9270 Kalken

Secretaris: Dirk Clerick, Bieststraat 28, 9270 Kalken

Leden: Anne Thibau, Kasteeldreef 50, 9270 Laarne

Eric Balthau, Keistraat 14, 9270 Laarne

Roger De Bondt, Maalderijstraat 16, 9040 Sint-Amandsberg

Johan De Wilde, Meirestraat 25, 9921 Vinderhout

Lieven Hanselaer, Mouterijstraat 6, 9270 Kalken

Johan Marckx, Warande 11, 9270 Laarne

Marcel Meijs, Kruisenstraat 31, 9270 Kalken

Luc Props, Meirhoekstraat 21, 9270 Laarne

Wim Van de Voorde, Meirhoekstraat 25, 9270 Laarne

Frans Verhaeghe, Provinciebaan 78a, 9270 Kalken

Lidmaatschap CASTELLUM

Gewoon lid: 350,-

Steunend lid: 650,- (familiekaart)

Erelid: 1000,-

Beschermend lid: 2000,-

Rekening: 393-0430850-65 Castellum p.a. Slot van en te 9270 Laarne.

Voordeel voor de leden:

- gratis toegang tot het kasteel tijdens de openingsuren mits voorlegging van uw lidkaart
- bij tentoonstellingen korting op de toegangsprijs
- ieder lid krijgt het tijdschrift Castellum gratis per post aan huis
- uitnodiging tot de openingsrecepties van de activiteiten ingericht door de Vrienden van het Slot van Laarne, de Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne en de Koninklijke Vereniging der Historische Woonsteden van België, gehouden op het slot.

AAN ONZE LEDEN

Wat gaan de jaren snel. Met dit nummer zit de achtste jaargang erop.

Zoals steeds hebben wij er naar gestreefd u boeiende en gevarieerde informatie, over wat vroeger te Kalken en te Laarne leefde, te bezorgen.

In 1992 wordt een nummer gewijd aan de kerk van Laarne, naar gegevens door pastoor B. Heirman neergeschreven in zijn *Liber Memorialis*. Ook de familie "De Wilde" geniet opnieuw de belangstelling, naast een aanbod van kleinere bijdragen over beide deelgemeenten.

Gewoontegetrouw vindt u in dit laatste nummer van 1991 een overschrijving voor de betaling van de abonnementsgelden. Die zijn ongewijzigd gebleven.

Namens het bestuur van de Geschied- en Heemkundige Kring Castellum houden wij er aan u allen bij voorbaat te danken voor uw vernieuwde trouw, aangename medewerking en oprechte waardering.

Tevens bieden wij u onze beste wensen aan voor een zalig en prettig Kerstfeest en een gelukkig en vredevol Nieuwjaar.

Namens alle medewerkers

A handwritten signature in dark ink, appearing to read 'E. Schepens', enclosed within a large, horizontal, oval-shaped flourish.

ERIK L. SCHEPENS
voorzitter

BERLAARSE DOODBEELDEKES EN ROUWGEBRUIKEN

Net zoals postzegels, munten, oude prentkaarten, sigarebandjes, bierviltjes en speelkaarten, zijn "bidprentjes" verzamelobjecten bij uitstek.

Naargelang de streek waarin ze voorkomen krijgen ze verschillende benamingen: doodprentjes, doodsanctjes, doodsentjes, rouwzantjes, lijkbeeldeken, suffragetes ...

In Berlare worden ze gemeenzaam "duebielekes", doodbeeldekes genoemd. Deze schriftelijke gedachtenissen aan de overledene, die worden meegegeven bij de offergang tijdens de begrafenisplechtigheid, zijn in meerdere opzichten zeer interessant. Niet alleen hebben ze een lange en boeiende voorgeschiedenis (ruim 600 jaar!), maar tevens hebben ze als studiemateriaal of louter sentimenteel een niet te onderschatten waarde.

Genealogen (stamboomonderzoekers) vinden er een rijke bron aan familiekundige gegevens: beroepen, hobby's en vooral foto's van de afgestorvenen betekenen een welgekomen aanvulling van hun schriftelijke gegevens.

Anderen, meestal verwoede verzamelaars, hebben meer oog voor de gedrukte afbeeldingen op de voorzijde: parochiekerken, kapelletjes, tekeningen van heiligen, ikonen, foto's van honderdjarigen, koningen, pausen, schrijvers, sportvedetten, burgemeester...., liggen goed in de markt.

Weer anderen hebben meer interesse voor de tekstzijde: gebeden, gedichten, spreuken, aflaten, levensbeschrijvingen houden hun aandacht gaande.

Ook pedagogisch heeft het bidprentje zijn waarde. Vooral jongere leerlingen kunnen aan de hand van deze eenvoudige, historische bronnen uit de eerste hand kennis maken met het niet zo verre verleden in al zijn aspecten. Ze leren omgaan met feitenmateriaal (oorlogsslachtoffers, grote kindersterfte), begrippen (wat is een aflat, congregatie, Armenbestuur, sterfhuis, toren-uur, Duitschen tijd...) en relaties (familieverwantschappen). Oude spellingsvormen, andere talen (Latijn, frans) en aardrijkskundige elementen (plaats van overlijden): het zijn allemaal mogelijkheden om leerlingen zelfstandig, onderzoekend en vergelijkend te laten bezig zijn.

Tenslotte zijner de oudheidkundigen die de prentjes in hun evolutie bestuderen: druk en opmaak, taal en taalgebruik, van diep religieuze naar meer profane teksten, al dan niet verdwenen generaties drukkers en begrafenisondernemers, overgang van enkel- naar tweevleugelige prentjes ...

Eventuele bestellingen kunnen geplaatst via Castellum. Prijs 200 fr.

AZALEA'S IN HET SLOT VAN LAARNE

Cesar De Wilde

Duizend liefhebber en beroepslui hebben tijdens de paasdagen een bezoek gebracht aan de azalea-show die opgesteld was in het Slot van Laarne. Voorwaar een bloemenpracht: het assortiment was groot en rijk gevarieerd zowel naar de kleuren als naar de vormen toe. Ook de opstelling getuigde van een professionele aanpak: bravissimo!! Te Laarne werden dus met de paasdagen echte hoogdagen gevierd: de azalea blijft beslist doorgaan als de koningin van de Gentse sierteelt.

De inkomhal had men voorbehouden voor het Hoger Rijksinstituut voor de Tuinbouw (de tuinbouwschool van Melle). Dhr. A. ONGENAE, leraar aan dit instituut, stelde in een prachtige opstelling hoofdzakelijk winterharde azalea's voor. De bezoeker kreeg meteen een idee over het assortiment winterharde azalea's waarover men beschikken kan.

In de ridderzaal van het kasteel stond het Algemeen Verbond van de Belgische Sierteelt in voor de opsmuk. Het ging om een weelde aan mooi bloeiende variëteiten. Het architectonisch concept was van de hand van dhr. STAUTEMAS. Bijzonder opvallend alhier was de twee meter hoge Ambrosius (in volle bloei) en een groep azalea's var. Mistral, die een grote bloemenruiker vormden. Alhier ook Rhododendrons met als relevante planten een groep var. President Roosevelt.

In het salon van het kasteel was de studiekering Bloementeel-Gent geïnstalleerd. Architect DE CONINCK had deze eerder beperkte ruimte bijzonder nuttig in gebruik genomen.

In de eetzaal kwam de Syndicale Kamer van de Belgische Tuinbouw aan bod. Deze meer dan honderd jaar oude beroepsvereniging nam het initiatief om met de leden deze ruimte te bekleden met bloeiende azalea's en hoofdzakelijk Kentia's. Het betrof een uitvoering van dhr. VAN DER EECKEN, ondervoorzitter. De planten kwamen bijzonder goed tot hun recht.

De vestibule was voorbehouden aan het Plantencentrum Wetteren en aan de Tuinbouwschool van Wetteren. Hier werd (andermaal) een overzicht gegeven van het assortiment winterharde azalea's (ook bloeiende Rhododendrons had men hier ingeschakeld). Het Plantencentrum (de verenigde boomkwekers uit het Wetterse) getuigde te beschikken over een waardevolle collectie. De aanwezigheid van de Tuinbouwschool van Wetteren werd enorm gewaardeerd.

In de kapel kon men mooie piramiden, stammen en andere plantenvormen bewonderen: alhier vermelden we graag de namen Robert en Geert BRACKE uit Beervelde. L'Avenir Horticole zorgde er voor aanvullend materiaal. De versierde kapel was op vermelde tentoonstelling beslist een trekpleister: ook de kleine stemmige ruimte droeg er veel toe bij opdat de mensen hier 'bleven hangen'. Het binnen en buiten komen in de kapel zorgde bij momenten voor kleine probleempjes!!!

Ook de mensen van het Proefcentrum voor de Sierteelt te Destelbergen waren op de tentoonstelling aanwezig, om dusdanig te bevestigen dat research voor de hedendaagse tuinder een ware ruggesteun inhoudt. Iedereen waardeerde het aanwezig zijn van de heren E. VOLCKAERT en G. Piens.

Het azalea-assortiment van de Bond der Belgische Azaleakwekers en -Handelaars werd voor het publiek opgesteld in de middeleeuwse plaats op de eerste verdieping. Prachtige exemplaren werden in schalen op verschillende niveau's voorgesteld. Bijzonder grote en mooie exemplaren van de cultivar Ambrosius kregen veel aandacht. De opstelling - van de hand van dhr. STAUTEMAS en dhr. W. DE PUYSSSELEYR - was zeer geslaagd ... de Bond der Azaleakwekers en -handelaars waardig.

Het feit dat vermelde tentoonstelling een verdiende aandacht kreeg in het TV-BRT-journaal heeft er veel toe bijgedragen opdat vooral op paasdag zelf het aantal bezoekers alle verwachtingen te boven ging. Is allemaal goed doordachte promotie voor de Gentse azalea: promotie dit keer in de eerste plaats gericht naar de consumenten van eigen land. Vaak denkt de sierteler dat hij enkel van de export heil te verwachten heeft. Hoe meer azalea's in eigen streek kunnen afgezet worden hoe minder men het produkt in kwestie hoeft te duwen in het buitenland...

PACHTCONTRACT VOOR DE HOF VAN HET KASTEEL, 1797

Erik L. Schepens

Het pachtcontract (1) bepaalt zowel de rechten als de plichten van werkgever als werknemer.

De werknemer verplicht zich de paden en de parterres te wieden en te onderhouden. Het zaailand zal hij ompspitten en bezaaien met allerlei soorten van groenten. Uiteraard dient hij hier ook te wieden en de nodige zorg te besteden aan de gewassen.

De opbrengst van het gezaaide mag hij niet verkopen of ook maar iemand een plezier mee doen, tenzij met akkoord van de eigenaar of zijn zaakgelastigde.

Zo de eigenaar of een van zijn familieleden op het kasteel verblijft, zullen er voldoende groenten ter beschikking zijn en zal de pachter dagelijks navraag doen of er nog genoeg water beschikbaar is in de keuken.

Geeft de eigenaar opdracht de palm (buxus), die de parterres afboordt, te verplanten, zo zal de pachter het doen. Mochten er planten te kort zijn dan zal de eigenaar de nodige palm leveren.

De pachter zal ook instaan voor het onderhoud van de fruitbomen en voor het planten van nieuwe. Vreemde soorten zal hij op de aangewezen plaatsen planten.

Ook de fruitoogst mag hij niet verkopen of er iemand plezier mee doen. Hij let er ook op dat er geen fruit wordt afgetrokken door onbevoegden. Hetzelfde geldt voor de notelaars.

De eigenaar bezorgd voor het planten van nieuwe asperges en meloenen het nodige mest, de stekken en het zaad.

Het mest voor zaailand wordt eveneens door de eigenaar geleverd. Zo de pachter koeien en varkens houdt, dient het mest ervan ter plaatse benut.

Wanneer de eigenaar of een familielid op het kasteel aanwezig is, mogen er geen koeien grazen op de erekoer.

De eigenaar zorgt ook voor bonestaken en rijshout voor de erwten. Hij bezorgt de pachter een woonst op het kasteeldomein, alsook de nodige stallingen voor koeien en varkens.

Op het einde van het contract kan de pachter geen vergoeding laten gelden daar hij bij het ingaan ervan ook geen vergoeding voor zaad en planten diende te betalen.

De pachter zal ook instaan voor het inspecteren van de bomen langs de wegen en in de bossen. Hij controleert de snoeiers, die door de eigenaar zullen worden gezonden.

Zo de eigenaar het nodig acht, zal hij werkvolk aanwerven om in de hof te helpen. Het zal onder het bevel van de pachter komen te staan.

Jozef Thielemans ontvangt hiervoor jaarlijks 200 gulden, 300 spinsen en 100 blokken hout voor zijn verwarming.

Op 1 maart 1797 werd het contract door beide partijen ondertekend. De eigenaar tekende met weglating van de adellijke aanwijzingen: Christijn Ribaucourt (2).

Voetnoten

- (1) Kasteelarchief Laarne, voorlopige nummering, nr. 299.
- (2) Tijdens de Franse overheersing werd de adel afgeschaft. Het betreft hier Philippe graaf de Ribaucourt zoon van Libert-François en Marie-Thérèse van Vilsteren.

Bijlage
1 maart 1797

Pachtovereenkomst tussen graaf de Ribaucourt en Jozef Thielemans omtrent de hof van het kasteel van Laarne

Kasteelarchief Laarne, voorlopige nummering, nr. 299.

Conditien waer op men sal verpachten het onderhoudt van den hof ten casteele van Laarne.

Alvoren sal den aennemer hem verobligeren te onderhouden, kuijsschen ende reijnigen alle wegen ende parterren jegenwoordig in den hof liggende.

Item sal hij oock verobligeert sijn het saeiende land in den hof liggende te spetten en delven ende het selve te beplanten ende besaeijen met alderhande soorten van groenselwaren mede te kuijsschen ende reijnigen van alle onkruijt,

Item en sal hij aennemer niet vermogen eenige van de selve groenselwaeren te verkoopen ofte daarmede presenten te doen, ten sij met consent van den heere proprietaris ofte sijnen daertoe gecommitteerden

Voorders sal hij gehouden sijn wel te letten dater ten tijde als den heer proprietaris op sijn casteel sal wesen ofte jemandt van sijne familie, geen groenselwaeren en mankeren ende verobligeert sijn dagelijcx in de keuken te gaen vraegen water noodig is ende t'selve aldaer te draegen.

Item indien het gevieler dat den heer proprietaris van intentie waere den palm staende ront de boorden in de parterren te doen verplanten, dat hij aennemer het selve sal moeten doen verplanten mits bij den proprietaris daer toe te leveren den noodigen palm indiender van noode waere

Item is den aennemer gehouden te snijden binden ende onderhouden alle de fruijtboomen jegenwoordig inden hof staende ende nocht te planten, waertoe aen hem sal geleverd worden de noodige nagels wissen ende banrooden

Item sal hij aennemer gehouden te inten ende occuleren alle soorten van

fruijtboomen als oock arbusten ende vremde gewassen hoe genaemt die hem sullen geordonneert worden ende waertoe hem de noodige stammen sullen geleverd worden en deselve te planten op alsulcke plaetsen als hem geordonneert sal worden.

Oock en sal hij niet vermogen eenige van de fruijten te verkoopen ofte andere gewas hoe genaemt, ofte daarmede presenten te doen ende wel te letten dater geene van de selve fruijten en worden afgetrocken, als oock van de groote ende kleijne noten.

Item indien hij aannemer van wegens den heere proprietaris geordonneert wierde te leggen ende planten nieuwen espersis sal hij het selve moeten doen mits aen hem daer toe sal geleverd worden het noodig mest ende planten

Gelijck oock aen hem van wegen alsvoren geordonneert wierde te leggen ende planten meloenen sal hij het selve oock moeten doen mits aen hem daer toe te leveren het noodig mets (sic)

Den heer proprietaris verobligeert hem van te leveren al het noodigh mest tot den hof ten waere hij aennemer quaeme eene koeij ofte koeijen te houden hetgonne aen hem gepermitteert wort mits het mest daer van commende sal aldaer moeten verblijven ter hulpe waert vanden hof insgelijckx van de verkens indiender hij quaeme te houden hetgonne hem oock gepermitteert wordt.

Nemaer en sullen de koeijen niet vermogen te gaen op den bascour ten tijde dat den heer proprietaris ofte jemandt van sijn familie op het casteel sullen sijn vele min in den hof wat tijde ofte saijsoen het soude mogen wesen.

Den heere proprietaris verobligeert hem aen den aennemer te sullen leveren alle de noodige boonperssen ende errewitrijs ende voorders een woonplaatse ten castele als oock stallingen voor koeijen en verkens sonder meer

Oock en sal hij aennemer niet vermogen t'sijnen afscheeden te pretenderen enig vergeldt ter wat causen het soude moghen wesen mits hij ten aenkomen daervoren niet en sal moeten betaelen, ende aengaende het saedt ende planten die hij sal noodig hebben ten aenkomen sullen aen hem geleverd worden ende sijnder afscheeden sal hij gehouden sijn al het saedt ende planten aldaer te

laeten oock sonder vergeldt

Den aennemer verobligeert hem oock te visiteren op de plantingen van boomen ende bosschen mitsgaeders boomsnoeijers van de heere proprietaris.

Den aennemer sal in eenige saisoeynen van het jaer geholpen worden van eenig werckvolck in den hof als wanneer sulckx door den heer proprietaris nootsake-lijck sal gevonden worden de welcke door den aennemer sullen moeten gederigeert worden

Op alle de vorenstaende conditien is den voorschreven hof aenveirt bij Josephus Tillemans mits aen hem daer voren jaerlijckx te betaelen tot tweehondert gulden boven driehondert spinsen ende eenhondert blocken haut voor sijnen brandt oock jaerlijckx, intgaen met daete deser ten welcken effecte den heere proprietaris ende den aenveinder dese hebben ond [erteken]t onder het verbandt ende obligatie als naer rechte desen eersten maerte 1700 sevenentnegentigh

(w.g.) Christijn Ribaucourt

Joseph Thielemans

BLOEMISTEN IN LAARNE

eind 19de - eerste helft 20ste eeuw.

André Van De Sompel

Deze studie is eigenlijk niet zoveel meer dan een lijst van de als bloemist vermelde personen in de bevolkingsregisters van Laarne voor de periode 1881 tot 1940 (aangevuld tot 1944-46). De personen vermeld als bloemistgast werden niet in deze lijst opgenomen. (1)

Deze naamlijsten werden samengesteld als achtergrondinformatie bij het hoofdstuk *Industrie en Ambachten* in het kijkboek *Laarne Herzien*.

Ik wil hierbij het College van Burgemeester en Schepenen en de gemeentesekretaris van Laarne bedanken voor hun medewerking.

1. De eerste vermelde boomkweker en bloemkweker te Laarne.

De bloementeelte groeide na de Belgische onafhankelijkheid in enkele decennia van een liefhebberij tot een belangrijke industrie, vooral in en rond Gent, o.a. in Merelbeke, Melle, Lochristi en Evergem.

Na een crisisperiode in de teelt van de dure planten rond 1890, stapte men meer en meer over naar de meer renderende culturen zoals de azalea, rhododendron en begonia.

Deze evolutie kan ook in Laarne het begin van de bloementeelte betekend hebben.

De benaming *bloemkweker* komt in het bevolkingsregister 1891-1900 voor het eerst voor, nl. bij de op 21 april 1899 in Laarne ingeschreven Prosper Van Den Daele (° Gent, 26 september 1858), Korte Eekhoekstraat 1 bis.

Waarschijnlijk was laatstgenoemde niet de eerste bloemkweker in Laarne. De basisvolkstelling gebeurde rond 1891 en in de loop van dat decennium werden de beroepsveranderingen misschien niet aangebracht. In het datzelfde bevolkingsregister komt ook de beroepsvermelding *boomkweker* voor, evenwel als bijberoep van tapper Augustin Prové (° Laarne, november 1821 ± Laarne, 30 juli 1903).

2. Verdere evolutie

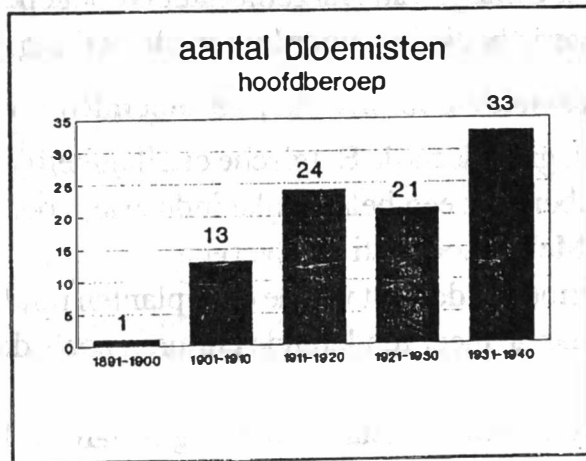
In de periode tot voor W.O. I werden steeds meer bloemisterijen opgestart, dit blijkt ook zo te zijn in Laarne. Voor de periode 1901- 1910 vinden we reeds 13 vermeldingen van bloemist als (hoofd)beroep en vier in combinatie met een ander beroep.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog en de periode kort erna zag de toekomst van de bloemenkwekerij er somber uit en het aantal bloemisterijen verminderde. Doch even later kende de sector een spectaculaire opbloei met een hoogtepunt in de periode 1928-1930. Het aantal bedrijven nam terug toe (2).

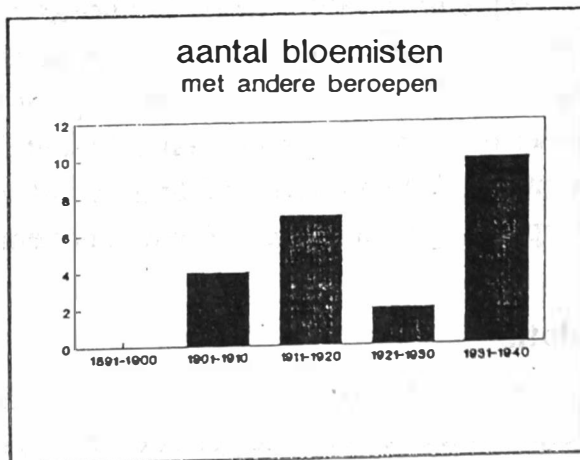
3. Verwerking van de gegevens in tabellen.

Een reeks tabellen geeft ons een beeld van het aantal bloemisten, hun identiteit, de verspreiding over de gemeente, de duur van hun aktiviteit als bloemist en hun eventuele nevenberoepen.

Tabel 1: Aantal bloemisten, hoofdberoep, algemeen (3)

Tabel 2 : Aantal bloemisten, in combinatie met ander beroep, algemeen. (3)

Tabel 3: Lijst van de bloemisten, hoofdberoep

	Straat	Nr	Naam en andere gegevens	1891-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940
1	Dorpsstraat	12	De Kezel Pieter Theofiel °Laame 31 juli 1882		x	x		
2		12	De Kezel Charles Oscar °Laame 08 sep 1886 †Laarne 1922			x		
3		12	De Kezel Jules Joseph °Laame 03 dec 1886			x	x	x (Achterstr. 37)
4		12	Van Simaey Everhard °Kruishoutem 26 nov 1907 uit Kruish. 30 dec 1930 naar St. Martens Latem 12 nov 1936					x
5		17 19	De Wilde Petrus Leo °Laame 02 dec 1875 †Laarne 26 mar 1948		x	tabel 4.1	x	x
6	Lepelstraat	2	De Smet Leo Jan Baptist °Laame 07 jun 1889			x	x	
7		3	Heirman Hendrik °Laame 12 feb 1869 †Laarne 30 mar 1948					x

	Straat	Nr	Naam en andere gegevens	1891-1900	1901-1910	1911-1220	1921-1930	1931-1940
8		4	Raman Frans Cesar °Laame 15 feb 1884 uit Gent 01 dec 1908 naar Melle 06 juni 1910		x			
9		34	François Hortence °Laame 24 dec 1855 †Laame 03 mei 1936			x	x	
10		34	François Odila °Laame 10 jan 1860 †Laame 29 mar 1946			x	x	x
11		34	François Polydoor °Laarne 14 mei 1866 naar Strijpen 25 sep 1945			x	x	x
12	Achterstraat	13	Baetens Felix °Laame 01 jul 1884		x	tabel 4.11	x (lange Meire 6)	
3		37	De Kezel Jules Joseph					x
13		38 35	De Wilde Gustaaf °Laarne 16 jan 1875		x	x	x (schoolstr.7)	

	Straat	Nr	Naam en andere gegevens	1891-1900	1901-1910	1911-1220	1921-1930	1931-1940
14	Schoolstraat	6	Temmerman Désiré °Laame 28 dec 1898					x
13		7	De Wilde Gustaaf				x	
15	Molenstraat	6	Vermeulen Camiel Ferdinand °Laame 28 april 1868 †Laame 12 jun 1913		x	x		
16	Eekhoekstr.	1bis 17	Van Den Daele Prosper °Gent 26 sep 1858 Uit Gent 21 apr 1899	x	x	x		
17		5 7	Matthijs Augustin °Kalken 17 jun 1860			x	x	
18		23	De Veirman Jozef °Laame 10					x
19	Ooststraat	1	Van Damme Jan Baptist °Laame 18 dec 1871 †Laame 30 okt 1947		tabel 4.3	x	x	x (Dreef 16 en 22)
20	Dreef	2	Mattens Maurits Andréas °Melle 12 nov 1898 uit Heusden 06 mar 1926 naar Heusden 23 jul 1926				x	

	Straat	Nr	Naam en andere gegevens	1891-1900	1901-1910	1911-1220	1921-1930	1931-1940
19		16 22	Van Damme Jan Baptist			x Ooststraat1	x Ooststraat 1	x x
21		16 22	Van Damme Maurits °Laame 13 feb 1906					x x
22		38	Van Rijsselberghe Theofiel °Laarne 25 jun 1901					x
23	Driesstraat	2 4	Dauwe Frans °Laame 17 juni 1887			x	x	x
24		4	De Backer Judith Juliana °Laame 25 mei 1852			x		
25		4	Dauwe Alberic Frans °Laame 22 mar 1922					x
26	Mellestraat	1 3	Rombaut Robert Camiel °Laame 27 mar 1904 †Laarne 16 jan 1947					x x
27	Mellestraat	1a	De Coninck Julianus Arthur °Desteldonk 06 jul 1879 naar Gent 12 jan 1921			x		

	<i>Straat</i>	<i>Nr</i>	<i>Naam en andere gegevens</i>	1891-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940
28		2 5	De Groote Leo Ferdinand °Laame 13 apr 1884 naar Destelb. 23 dec 1933				x	x
29		5	De Groote Frederik °Laame 10 okt 1881					x
30		5	De Groote Oscar °Laame 24 dec 1882					x
31		5	De Groote Flavia Maria °Laame 18 dec 1886					x
32		5	De Groote Augusta Maria °Laarne 06 jan 1891					x
33		5	De Groote Louisa Maria °Laame 13 dec 1893					x
34		7	Van Damme August Clement °Laame 13 jan 1910					x
35		12	Rombaut Albert Emiel Maria °Laame 14 apr 1915					x
36		12	Rombaut Leo °Laame 15 okt 1916					x

	Straat	Nr	Naam en andere gegevens	1891-1900	1901-1910	1911-1220	1921-1930	1931-1940
37		18	Rombaut Valeer Frans °Laarne 25 sep 1910					x
38	Lange Meire	2a	Baetens Camiel °Laarne 30 apr 1882			x	x	
12		6	Baetens Felix		x Achterstr 13		x	
39	Termstraat	7 9	De Wilde Edmond °Laarne 22 dec 1882 naar Kalken 15 jun 1920 uit Montignies S/S 26 okt 1922 naar Gent 08 feb 1935		x	x		x
40		9	De Bruycker Alfons °Kalken 16 apr 1891 uit Kalken 09 sep 1920 naar leper 01 mar 1921				x	
41		9	Baetens Petrus Oscar °Laarne 06 mei 1908 uit St.Am'berg 19 jan 1930					x
42		11 13	Raman Petrus Macharius °Laarne 22 sep 1867 naar Kalken 11 apr 1935			x	x	x

	<i>Straat</i>	<i>Nr</i>	<i>Naam en andere gegevens</i>	<i>1891-1900</i>	<i>1901-1910</i>	<i>1911-1920</i>	<i>1921-1930</i>	<i>1931-1940</i>
43	Kerkstraat	11	Van Laere Cyriel Marie °Zaffelare 19 jul 1881 Uit Zaffelare 11 nov 1910 naar Drongen 09 apr 1919			x		
44	Kerkstraat	11	De La Marche Alfons Frans °Wetteren 03 apr 1891 uit Wetteren 13 mei 1919 naar Wetteren 23 mar 1921				x	
45		13	Van Der Cruyssen Octaaf August °Laarne 24 feb 1896					x
46		45	Raman Emiel Prudent °Laarne 11 jan 1909					x
47	Nieuwstraat	2	Van der Vennet Clemence °Laarne 03 aug 1850 †Laarne 30 sep 1911		x	x		
48		5	Valcke Frans Louis °Laarne 16 mar 1885			x		
49	Magretstraat	21	Poelman Achiel °Laarne 17 mar 1893				x	

	Straat	Nr	Naam en andere gegevens	1891-1900	1901-1910	1911-1220	1921-1930	1931-1940
50	Hoekstraat	51	Matthijs Emiel Jozef °Laame 24 mar 1909					x
51	(H)Eikant	37	Naudts Petrus Achiël °Laame 26 sep 1869 naar Destelb. 05 jul 1909		x			
52	Meersstraat	7	Verdegem Serafien Achie °Destelb. 08 feb 1881 uit Beervelde 28 dec 1936					x
53	Rivierstraat	51 53	Haegens Prosper Arnold °Destelb. 06 sep 1883		x	x	x	
54		53 55	De Visscher Livinus °Laame 07 mar 1849 uit Destelb. 23 nov 1908		x	x	x	
55	Rivierstraat	55	Marchand Ferdinand °Lochristi 20 feb 1872 naar Destelb. 02 mei 1902		x			
56	Dendermond- se stwg.	19	Vermeulen Joannes Baptist 33°Laame 11 jan 1871		x	x	x	
57		35	Vervaeet Albert Jozef °Laame 03 okt 1920					x

	<i>Straat</i>	<i>Nr</i>	<i>Naam en andere gegevens</i>	<i>nevenberoep</i>	<i>1901-1910</i>	<i>1911-1920</i>	<i>1921-1930</i>	<i>1931-1940</i>
1	Dorpsstraat	23	De Wilde Petrus Leo °Laarne 02 dec 1875 †Laarne 26 mar 1948	winkelier	tabel 3.5	x	tabel 3.5	tabel 3.5
2	Lepelstraat	2	De Smet Alfons °Laarne 28 feb 1862 †Laarne 28 jan 1929	winkelier bakker		x	x	
3		30	Van Damme Jan Baptist	winkelier	x	tabel 3.19	tabel 3.19	tabel 3.19
4	Dreef	1	Bauts Victor °Destelberg. 06 sep 1888 uit Destelb. 29 nov 1924	kolenhande- laar				x
5		16 22	Van Damme Jozef °Laarne 03 aug 1929	werkmán				x x
6	Mellestraat	6	Van der Sypt Theofiel °Laarne 22 aug 1874	landbouwer				x
7		?	Rombaut August Honoré °Laarne 12 aug 1880	landbouwer				x
8	Molenstraat	15 17	Heirman Henri °Laarne 12 feb 1869	winkelier	x	x	x	
9	Eekhoekstraat	1	Heirman Theofiel °Laarne 22 mei 1869	boswachter	x			

	<i>Straat</i>	<i>Nr</i>	<i>Naam en andere gegevens</i>	<i>nevenberoep</i>	<i>1901-1910</i>	<i>1911-1920</i>	<i>1921-1930</i>	<i>1931-1940</i>
10	Lange Meire	1	Baetens Petrus °Laame 27 aug 1869	landbouwer				x
11		6 8 18	Baetens Felix	herbergier wever	tabel 3.12	x x	tabel 3.12	x
12	Lange Meire	10	Baetens Camiel °Laame 30 apr 1882	wever				x
13	Termstraat	9	De Wilde Pieter Francies °Laame 21 feb 1838 †Laame 01 mei 1911	herbergier		x		
14		56	Staelens Petrus °Kalken 30 sep 1868 uit Wetteren 04 mei 1929 †Laame 19 jan 1947	landbouwer				x
15	Meersstraat	2	De Munter Leopold °Gentbrugge 23 okt 1867	handelaar		x		
16	Rivierstraat	51	Haegens Jan Baptist °Kalken 25 mar 1855 †Laame 17 mei 1914	slachter	x	x		
17 18	Kortewagenstr (zevensterstr)	29 29	De Backer Karel Lodewijk °Laame 31 mei 1884 De Backer Maurits Augustin °Lokeren 16 aug 1908	schrijnwerker herbergier schrijnwerker herbergier				x x

Voetnoten:

- (1) Voor 1900 stonden veel vrouwen vermeld als *bloemwerksters*. Bij raadpleging van een verklarend woordenboek wordt dit begrip echter niet uitgelegd als onderhouden van en werken in de bloemen. Wel wordt hieronder verstaan ofwel een geheel van bloemen tot versiering, ofwel werk van allerlei aard waarin bloemen voorkomen. Kantwerk kan bloemwerk zijn. In één bevolkingsregister wordt ook deze toespeling gebruikt.
- (2) Uit : J.G. VAN ONSEM, *Geschiedenis van de bloementeel in Oost-Vlaanderen*, prijsvraag bekroond door de Provincie Oost-Vlaanderen, Uitgegeven met de medewerking van het Rijkscentrum voor Landbouwkundige Opzoeken te Gent, Ministerie van Landbouw, Gent, 1950.
- (3) De aanpassingen van 1941 tot 1944-46 werden niet meegerekend.

De tijd van toen

DE LAATSTE KERKBALJUW VAN LAARNE

Roger De Bondt

Op 28 februari 1877, werd te Laarne geboren, de heer Jozef De Cock. Dat was op zichzelf zeker geen wereldschokkende gebeurtenis. Maar toch heeft die man iets gepresteerd, wat niet altijd in de publiciteit komt, maar in mijn optiek gezien, wel enig te noemen is...

Maar laten wij aanvangen bij het begin van Jozef zijn loopbaan. In die tijd was het een feit dat men vroeg moest aanvangen met werken en met geld verdienen om in de noden van de vroegere talrijke gezinnen te helpen voorzien. Ook Jozef hoorde bij die categorie van mensen, welke het financieel niet aankonden hun kinderen te laten verder studeren en ook hij moest vroeg aan de slag om het gezinsinkomen op peil te houden. Hij ging in de leer in de kleermakerij en voorzag aldus zijn eigen gezin van de noodzakelijke behoeften van het dagelijks bestaan. Jozef, huwde een eerste maal met mevr. Delphine Claus, welke hem twee kinderen schonk, namelijk een meisje Bertha genoemd en een jongen welke Peter gekerstend werd. Zijn eerste echtgenote is vroeg overleden en Jozef, die de last voor het gezin alleen moeilijk aankon, trad voor de tweede maal in het huwelijksbootje met Coralie Baele, die het roer in handen nam en het gezin van Jozef vergrootte met drie kinderen: de meisjes Ivonne en Clarisse en een jongen Maurits, de jongste.

Ik kwam er vaak aan huis, omdat ik bevriend was met Maurits, die vrij vroeg aan zijn einde gekomen is, door een spijtig verkeersongeval. Hij werd bij het oversteken van de Antwerpse Steenweg, aan de Hollenaarsstraat te Oostakker, doodgereden.

Jozef, of in Laarne meer aangesproken als "'t Jef", was een filosoof van het zuiverste water. Over alles en nog wat, had hij zijn eigen mening en hij kon ze u overbrengen als geen ander. Steeds was men geboeid wanneer hij aan het vertellen ging, vooral over de oorlog van "14-18". Dan kon ik aan zijn lippen hangen, om maar geen détail te missen. Ik zie hem nog op zijn naaitafel zitten, één been onder zijn zitvlak, het andere bengelend naast de tafel. Zijn wit-grijze haar strak achterover gekamd en zijn stekende, fonkelbruine oogjes, waarmee hij je kon fixeren, zodat je zelf de ogen moest neerslaan. Wanneer hij iets

grappigs vertelde zag men er zo de pretlichtjes in dansen, maar dan moest je wel oppassen niet alles te geloven wat hij je voorhield.

Men zag hem regelmatig, met een zwart laken kleedje, over de schouder, door het dorp of de Lepelstraat stappen, waarin een te leveren broek, "gilet", of volledig kostuum verpakt zat. Steevast had hij dan zijn wit-stenen pijpje in de mond wanneer hij naar zijn klanten toestapte. Wanneer het regende klemde hij datzelfde pijpje met de opening naar onder in zijn mond om te beletten dat het uitdoofde. Ik zie hem nog voor mij, een rijzig, kaarsrecht figuur.

Maar een andere waardige opdracht van Jef was wel zijn dienst tijdens de H.-Mis als "zwies", zoals de Laarnenaars toen de kerkpolitie of -baljuw noemden. Je weet wel, de man in zijn lange zwarte "tabbaert", met in zijn hand de eveneens zwarte stok geklemd, waar bovenaan een plaatje bevestigd was met de beeltenis van de parochieheilige. De man welke tijdens de kerkdiensten in de gangen rondwandelde en de kwajongens al eens een flinke tik gaf met het onderste gedeelte van zijn stok!

Zijn loopbaan als ceremoniemeester is eigenlijk begonnen als misdienaar, waarna hij in 1903 kerkbaljuw werd onder pastoor De Schepper, daarna bij pastoor De Kimpe, om uiteindelijk afscheid te nemen onder pastoor De Bruyne, dit na 64 jaar onafgebroken dienst in de kerk, hij had toen de gezegende ouderdom van 90 jaar bereikt.

Hij was een statige "zwies", met zijn lange rechte gestalte en zijn scherp rondogende blikken. De babbelaars zwegen onmiddellijk wanneer hij naderbij kwam en het geschuifel met de voeten of de stoelen viel stil! Zelfs de duivenmelker, altijd achteraan in de kerk zaten - kwestie van rap buiten te zijn - hielden zich "koest" wanneer ze hem zagen afkomen.

Eigenlijk waren dat de kerkgangers, die hem het meest op de zenuwen werkten, de duivenmelkers en den doven Auman! 't Ja, wij hadden er wel 'n paar in Laarne, welke hardhorig, om niet te zeggen stokkedoof waren. Daarbij hoorde heel zeker "Doven Auman" uit het dorp. Zo is het eens gebeurd, dat den doven Auman, die ook altijd achteraan tussen de duivenmelkers zat, zo luid aan het praten was, dat onze oude pastoor De Kimpe, zich verontwaardigd omdraaide aan zijn altaar en luid riep: "es't doar bekanst gedoan ginder vanachter, ge zit hier in 't huis van God en niet in 'n café!" Op slag viel iedereen geschrokken stil van 't verschieten. Zo iets hadden ze nog nooit meegemaakt in de kerk! Alleen den doven Auman babbelde rustig verder, die had niets gehoord! Het was Jef,

"de zwies", die vlug in zijn richting liep om hem stil te leggen, door hem teken te doen met de vinger op de mond en hem doordringend te bekijken en dat hielp! De zangers, hebben het toen lastig gehad om in de juiste toon te blijven zingen en koster Schietse, moest ons ook eens streng bekijken, tussen de aanslag van twee toetsen in.

Jef De Cock was de laatste "zwies", die wij op de gemeente gekend hebben, met zijn enorm aantal jaren in dienst van de kerk. Ik meen dat dit werkelijk enig was en voor het nageslacht niet mocht verloren gaan. Ik moet eerlijk bekennen dat ik hem miste, wanneer hij er niet meer was! Er was terug iets weggefallen in de ceremonie van de kerk en waaraan wij, zonder het eigenlijk goed te beseffen gewoon waren. Door het verdwijnen van Jef de Cock had die ceremonie erbij ingeboet.

Jef overleed op 13 maart 1971, "Voorzien van de H.H. Sacramenten en de Pauselijke zegen", zoals wij op zijn doodsprentje kunnen lezen. Hij was 94 jaar oud geworden.

Maar, zo is het gegaan, met vele dingen in het leven en ook de laatste "zwies" werd vergeten... Onze jongeren hebben dat niet meer gekend, maar voor ons ouderen, was het terug een stukje nostalgie dat ermee gemoeid was.....

Kerkbaljuw Jozef De Cock tijdens de Machariussommegang
(Foto Etienne De Wilde, Wetteren)

SPROKKELINGEN (I) UIT DE LIBRI MEMORIALIS VAN DE SINT-MACHARIUSPAROCHIE VAN LAARNE

Erik L. Schepens

In hun Liber Memorialis (Gedenkboek) noteerden de pastoors wat er in hun parochie zoal voorviel.

Uiteraard kwam het geestelijk leven (benoemingen, broederschappen, H. Vormsel ...) en hun verwezenlijkingen (scholen, Godshuis, kerk ...) op de eerste plaats. Zij schonken ook aandacht aan bepaalde gebeurtenissen in hun parochiegemeenschap: problemen tussen kerkfabriek en gemeentebestuur, merkwaardige gebeurtenissen; soms het nationaal gebeuren: de schoolstrijd; het internationale gebeuren: de eerste wereldoorlog.

Sommige pastoors hielden hun Liber Memorialis zeer goed bij en anderen schreven slechts het allernoodzakelijkste of het verplichte op nl. het geestelijk gebeuren. De ene pastoor kleepte de onderwerpen in of verklaarde ze. Een andere hield het bij een zakelijk droog neerschrijven.

Voor Laarne schreef pastoor Heirman in zijn Liber Memorialis de geschiedenis neer van de kerk en de parochie (1).

Het ligt in de bedoeling af en toe enkele onderwerpen, als sprokkelingen, in Castellum te publiceren. Waar nodig wordt een woordje uitleg verschaft en de in het latijn opgestelde teksten worden vrij vertaald.

Mijn dank gaat naar E.H. Pastoor Wim Van Avermaet voor de inzage van de Libri Memorialis en voor zijn toestemming tot publicatie.

HET VORMSEL

Tijdens de ambtsperiode van pastoor Joannes Bernardus Heirman

1874

Op zondag 21en Juni 1874 om 3 ure namiddag, heeft zijne Hoogw[aardigheid] H[enricus] F[erdinandus] Bracq bisschop van Gent, hier het H. Sacrament van

het Vormsel bediend aan 89 mannekens en 103 meisjes.

Mijnheer August Walrave burgemeester van Laarne was Peter en Madame Karel Debbaudt, geboren Maria Vervaet, was Meter van het vormsel. Zijne Hoogwaardigheid kwam hier aen van Beirvelde en vertrok nog denzelfden namiddag van hier naar Calcken. Hij bekloeg zich dat men hem op zijnen weg van Beirvelde naar hier zoo onverschillig had zien voorbij rijden: "niemand, zeide Hij, wierp zich op zijne knieën om mij de Benedictie te vragen".

1878

Op Donderdag 26en September 1878 bediende zijne Hoogw[aardigheid] de Battice bisschop van Pella i.p.i. (2), wijbisschop van Gent, hier het h[eilig] Vormsel aan de kinderen. Zijn Hoogwaardigheid kwam hier aan van Kalken langs den steenweg van Wetteren. Wij waren hem tegemoet gegaan tot aan het Godshuis, waar hij is afgestapt om staf en mijter te nemen. Zijne Hoogw[aardigheid] moest hier zijn om 5 ure namiddag, doch kwam slechts om 6 ure toe. Het was reeds donker in de kerk en wij waren genoodzaakt licht aan te steken. Er waren 127 jongens en 128 meisjes te vormen. De Peter was M[ijnhee]r Charles Debbaudt-Vervaet, een ouderling van 80 jaren die volkomen blind is, hij werd bijgestaan door M[ijnhee]r H. Van Hoecke schoolmeester. De Meter was M[adam]e August Walrave.

Tijdens de ambtsperiode van pastoor Dominicus De Sadeleer

1882

Den 31en van dezelfde maand Mei kwam hier het H. Vormsel toedienen aan de kinderen van Laarne Monseigneur de Battice, Bisschop van Pella i.p.i. Zijne Hoogwaardigheid kleepte zich aan op het kasteel, werd plechtig ingehaald door de vormelingen, overheden en muziek, en kwam rond 9 ure in de kerk aan. De 150 mannekens hadden voor Peter den Heer A. Walrave, Burgemeester, en de meiskens, voor Meter, Juffer Adela Debbaudt, en waren 147 in getal.

Ordo Confirmationis anno 1902.

№ 1.

Dominica, 27 Aprilis,	hora 10	in Overmeire. — Refectio.
	» 3 1/2	in Calcken. — Quies nocturna.
Feria II, 28 Aprilis,	hora 9	in Laerne.
	» 11	in Wetteren-ten-Edele. — Refectio.
	» 3 1/2	in Wetteren. — Quies nocturna.
Feria III, 29 Aprilis,	hora 9	in Massemen. Iluc venient ex Westrem.
	» 11	in Gysenzele. — Refectio.
	» 3 1/2	in Bavegem. — Quies nocturna.
Feria IV, 30 Aprilis,	hora 9	in Hauthem S. Livini.
	» 11	in Vlierzele. Iluc venient ex Letterhautem. — Refectio.
	» 3 1/2	in Oordegem. Iluc venient ex Impe et Smettede. — Quies nocturna.
Feria V, 1 Maii,	hora 9	in Cherscamp. Iluc venient ex Wanzele.
	» 11	in Schellehelle. — Refectio.
	» 3 1/2	in Wichelen. Iluc venient ex Wytbergen. — Quies nocturna in Berlaere.

Confirmationis sacramentum administrabit Ill^{us} ac Rever^{endus} Dominus Van de Vyver, Episcopus Richtmondensis.

Si alicubi magnum presenti ordini obstaret impedimentum, quamprimum id notificetur Rex^{mo} ac Illmo Domino Episcopo Gandavensi.

Omnino opus est fideles ad adventum Episcopi Confirmationis sacramentum collaturi ita preparare, ut non tantum confirmandi, sed et parvuli et adulti omniumque ex monitis et benedictionibus referant utilitatem. Quapropter dies Confirmationis parochialis nuntiatur quamprimum lunetuerit; campanarum autem sonitu pridie ad vespertinam sollemnis inchoetur. Via ad ecclesiam debite ornetur et, dum aura faret, Prælo obvlam cant parochiani, præsertim ferventiores ut Congregantistæ, Vincentiani, Xaveriani et membra fabricæ. — Refectio sit semper frugalis et brevis.

III^{um} ac Rev^m D. Episcopus sacramentum Confirmationis ministrabit *incedendo*. Si pueri et puellæ plures lineas occupent, adducantur alternatim pro Confirmatione recipiendu in primam lineam.

Vellent RR. DD. Pastores NOTANDA communicare cum omnibus presbyteris qui Confirmationi aderunt, ut exacte serventur. Velint quoque locum assignare, in quo locuti possit rheda Illustrissimi Domini.

De mandato Illmi ac Revmi Domini Episcopi,
Arth. DE MEESTER, Can. Secr.

Reisweg en richtlijnen m.b.t. het toedienen van het H. Vormsel in 1902. Voor de vertaling van de Latijnse tekst zie vb. op blz.32.

(Archief pastorie Laarne)

1884

Op de 20 juni zijnde eene zondag kwam hier toe uit Calcken, om het H. Vormsel te bedienen Monseigneur Lambrecht, Bisschop van Gerra (3). Zijne Hoogwaardigheid stapte af aan het kapelleken van den H. Joseph en deed zijne bisschoppelijke kleederen aan in het Armhuis. Monseigneur werd ingehaald door de gemeente en andere overheden, musiek en Congregatie. 152 mannekens van Laarne en 59 mannekens uit Eed (4), 142 meiskens van Laarne en 70 van Eed ontvingen het H. Sacrament. De mannekens hadden voor Peter Mijnheer Ernest Rooman-de Moerman, en de meiskens , voor Meter de weledele Gravin de Ribaucourt.

1890

Op 22en Juni van dees jaar, om tienenvoormiddag, is hier aan onze kinderen het H. Vormsel toegediend door Monseigneur Antonius Stillemans, Bisschop van Gent. zij{n} Hoogwaardigheid stapte af op het kasteel, en werd er verwelkomd door den heer Urbaan Walrave Burgemeester. Het muziekkorps, de Congregatie van O.L.V. de verschillige conferiën met hare standaarden, alle de openbare besturen haalden van daar den Doorluchtigen Kerkvoogd plechtiglijk ter Kerke in. De Edele Graaf Adolf de Ribeaucourt, Peter, en Mevrouw Agnes De Catillon weduwe van Mijnheer August Walrave, Meter, vergezelden zijne Hoogwaardigheid. Het getal vormelingen was 315; waarvan 168 mannekens, en 147 meiskens. Monseigneur vertrok van hier naar Wetteren om er ten drie ure ook het H. Sacrament des vormsels toe te dienen.

Tijdens de ambtsperiode van pastoor Aemilius Eduardus Vandendooren (1892-1898) werd niets van zijn hand m.b.t. het Vormsel in het Liber Memorialis genoteerd.

Tijdens de ambtsperiode van Karel Augustin De Schepper

1902

Anno Domini 1902, die 28a Aprilis Sacramentum Confirmationis administravit pueris atque puellis, qui annis 1899, 1900, 1901 et 1902 primam S. Communionem instituerant. Illustrissimus ac Reverendissimus Dominus Van de Vijvere, (Belga), Episcopus Richimondiensis - Americae (5), loco III [ustrissimi] D[omi]ni Stillemans, Episcopi Gandavensis. Patrinus erat Dominus U. Walraeve, Burgimagister; Matrina Domina De

Wilde, nomina puerorum atque puellarum habentur in libello neo-communicantium.

(Op 28 april 1902 diende Mgr. Van de Vijvere, van Belgische afkomst en bisschop van Richmond, U.S.A., in afwezigheid van Mgr. Stillemans, bisschop van Gent, het H. Vormsel toe aan de jongens en de meisjes die in 1899, 1900, 1901 en 1902 hun eerste H. Communie deden.

Peter was de heer U. Walrave, burgemeester; meter mevrouw De Wilde. De namen van de jongens en de meisjes werden als nieuwe communicanten op een lijst genoteerd).

1906

Anno Domini 1906, die 8a Julii Sacramentum Confirmationis administravit pueris atque puellis, qui annis 1903, 1904, 1905 et 1906 primam S. Communionem, instituerant, Ill[ustrissimus] ac Rev[erendissimus] D[ominus] Stillemans, Episcopus Gandav[ensis] is.

Patrinus erat D[ominus] Ernestus Rooman d'Ertbuer (loco filii sui Julii, Burgimagistri), matrina, Domina Julii Walrave.

Nomina puerorum atque puellarum habentur in libello neo-communicantium. (Op 8 juli 1906 werd het H. Vormsel toegediend door Mgr. Stillemans, bisschop van Gent, aan de jongens en de meisjes die in 1903, 1904, 1905, 1906 hun eerste H. Communie deden.

Peter was de heer Ernest Rooman d'Ertbuer, in afwezigheid van zijn zoon Jules, burgemeester; meter was mevrouw Jules Walrave. De namen van de jongens en meisjes werden genoteerd).

1910

Anno Domini 1910, die 9a Junii Confirmationis administravit pueris atque puellis, qui annis 1907, 1908, 1909 et 1910 primam S. Communionem instituerunt, Ill[ustrissimus] ac Rev[erendissimus] D[ominus] Stillemans, Episcopus Gandavensis. Patrinus erat D[ominus] Julius Rooman d'Ertbuer, Burgimagister; Matrina Domina Myncke.

In libello neocommunicantium inveniuntur nomina confirmatorum.

(Op 9 juni 1910 diende Mgr. Stillemans, bisschop van Gent, het H. Vormsel toe aan de jongens en meisjes die hun eerste H. Communie deden in 1907, 1908, 1909 en 1910.

Peter was de heer Jules Rooman d'Ertbuer, burgemeester; meter mevrouw Myncke. De namen van de vormelingen werden genoteerd).

Volgorde voor het toedienen van het H. Vormsel in 1918.

Maandag, 3 Juni, te 11 uren te Overmeire. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Zele, waar de vormelingen komen van Heykant en Durme. —
Nachtrust.
Dinsdag, 4 Juni, te 10 uren te Orembergen.
te 12 " te Berlare, waar de vormelingen komen van Baarledonck. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Uytbergen. — Nachtrust te Gent.

Maandag, 10 Juni, Vertrek naar St Nikolaas. — Nachtrust.
Dinsdag, 11 Juni, te St Nikolaas. — Nachtrust te Thielrode.
Woensdag, 12 Juni, te 10 uren te Thielrode.
te 12 " te Tensche, waar de vormelingen komen van Velle. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Rupelmonde. — Nachtrust.
Donderdag, 13 Juni, te 11 uren te Steendorp. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Basel. — Nachtrust.
Vrijdag, 14 Juni, te 11 uren te Cruybeke. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Burght. — Nachtrust.
Zaterdag, 15 Juni, te 11 uren te Haasdonck. — Maaltijd. — Nachtrust te St Nikolaas.
Zondag, 16 Juni, te Beveren. — Maaltijd. — Nachtrust te Melsele.
Maandag, 17 Juni, te 10 uren te Melsele.
te 12 " te Zwijndrecht. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te St Anna. — Nachtrust te Zwijndrecht.
Dinsdag, 18 Juni, te 11 uren te Calloo. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Nieukerken. — Nachtrust.
Woensdag, 19 Juni, Terugkeer.

Zondag, 23 Juni, te 11 uren te Loochristy. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Sallelare. — Nachtrust.
Maandag, 24 Juni, te 10 uren te Mendonck.
te 12 " te Wynckel. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Wachtebeke. — Nachtrust.
Dinsdag, 25 Juni, te 10 uren te Overslag.
te 12 " te Krulsstraat. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Moerbeke Waas. — Nachtrust.
Woensdag, 26 Juni, te 10 uren te Siekene, waar de vormelingen komen van Hellestraat en Klein-Sinaal.
te 12 " te Kemseke. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te St Gillis W. — Nachtrust.
Donderdag, 27 Juni, te 10 uren te De Clinge.
te 12 " te Meerdonck. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Kieldrecht. — Nachtrust.
Vrijdag, 28 Juni, te 10 uren te Prosperpolder.
te 12 " te Doel. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Verrebroeck. — Nachtrust te Vracepe.
Zaterdag, 29 Juni, te 10 uren te Vracene.
te 12 " te St Pauwels. — Maaltijd. — Nachtrust te Gent.

Maandag, 8 Juli, te 10 uren te Beirvelde.
te 12 " te Seveneecken. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Doorselare.
te 6 1/2 " te Dacknam. — Nachtrust te Exaarde.
Dinsdag, 9 Juli, te 10 uren te Exaarde.
te 12 " te Sinaal. — Maaltijd.
te 4 1/2 " te Puyvelde. — Nachtrust te Sinaal.

Woensdag, 10 Juli, te 10 1/2 uren te Belcele. — Maaltijd.
 te 4 " te Ruiterskerk.
 te 6 " te Waasmunster. — Nachtrust.
 Donderdag, 11 Juli, te 10 uren te Sombeke.
 te 12 " te Elversele. — Maaltijd.
 te 4 1/2 " te Hamme, waar de vormelingen komen van St^e Anna. — Nachtrust.
 Vrijdag, 12 Juli, te 10 uren te Zogge.
 te 12 " te Moerzeke, waar de vormelingen komen van Castel. — Maaltijd.
 Terugkeer naar Gent.

Zondag, 14 Juli, te 11 uren te Wichelen. — Maaltijd.
 te 4 " te Schoonaarde.
 te 6 " te Audegem. — Nachtrust.
 Maandag, 15 Juli, te 10 uren te Mespelare.
 te 12 " te Wleze. — Maaltijd.
 te 4 1/2 " te Denderbelle. — Nachtrust te Lebbeke.
 Dinsdag, 16 Juli, te 11 uren te Lebbeke. — Maaltijd.
 te 4 " te Opstal.
 te 6 " te Buggenhout. — Nachtrust.
 Woensdag, 17 Juli, te 11 uren te Opdorp. — Maaltijd.
 te 4 1/2 " te Bapsrode. — Nachtrust.
 Donderdag, 18 Juli, te 10 uren te Vlassenbroeck.
 te 12 " te Appels. — Maaltijd. — Nachtrust te Oent.

Maandag, 22 Juli, te 10 uren te Laarne.
 te 12 " te Calcken. — Maaltijd.
 te 4 1/2 " te Schellebelle. — Nachtrust.
 Dinsdag, 23 Juli, te 10 uren te Cherscamp.
 te 12 " te Wanzele. — Maaltijd.
 te 4 " te Smellede.
 te 6 " te Impe. — Nachtrust.
 Woensdag, 24 Juli, te 10 uren te Vlierzele.
 te 12 " te Letterhautem. — Maaltijd.
 te 4 1/2 " te St^e Lievens-Hautem. — Nachtrust.
 Donderdag, 25 Juli, te 10 uren te Bavegem.
 te 12 " te Oordegem. — Maaltijd.
 te 4 " te Maassenien, waar de vormelingen komen van Westrem.
 te 6 " te Oyzenzele. — Nachtrust te Gent.

Zoo er in de eene of de andere parochie een ernstig beletsel tegen deze volgorde is, dan gelieve men onverwijld Zijne Hoogw. den Bisschop hiervan kennis te geven. De geloovigen moeten op de komst van den Bisschop om het H. Vormsel toe te dienen zóó voorbereid worden dat niet alleen de vormelingen, maar ook de kinderen en de volwassenen nut zouden kunnen trekken uit de vermaningen en zegeningen. Dusvolgens zal de dag der Vorming zoo gauw mogelijk aan de parochianen bekend gemaakt worden; 's avonds vóór de Vorming zal de plechtigheid door het luiden der klokken ingeleid worden. Zijne Hoogwaardigheid de Bisschop zal aan den ingang der kerk door de geestelijkheid onvangen worden, zonder stoet, noch vóór noch na de H. Vorming.

N. B. Zijne Hoogw. de Bisschop zal binst het toedienen van het H. Vormsel *gezetel blijven*. De vormelingen, meisjes en jongens, zullen geplaatst worden derwijze dat zij *het aangesicht tot het altaar, en niet tot elkander* gekeerd hebben; er worde gezorgd dat eene genoegzame ruimte blijve tusschen de communiebank en den eersten rang der vormelingen. — De maaltijd moet zeer eenvoudig zijn.

De EE. HH. Pastoors zullen gelieven deze voorschriften mede te deelen aan de priesters die de H. Vorming moeten bijwonen opdat alles nauwkeurig gevolgd worde. Zij worden verzocht ook te zorgen voor het voedsel der puarden en eene plaats aan te duiden voor het rijtuig van Zijne Hoogwaardigheid.

Op bevel van Zijne Doorl. Hoogwaardigheid
 Cl. LEDBOEN, Kan. Secret.

Reisweg en richtlijnen m.b.t. het toedienen van het H. Vormsel in 1918. De bezetters eisten dat de mededelingen van het bisdom aan de pastoors in het Nederlands werden opgesteld. Elk exemplaar kreeg de stempel "Geprüft" mee. In 1920 gebruikt men terug het latijn.

(Archief pastorie Laarne)

1914

Anno Domini 1914, die 18a Junii Sacramentum Confirmationis administravit pueris atque puellis, qui annis 1911, 1912, 1913 et 1914 primam (vel solemmen) S. Communionem instituerunt, Ill[ustrissi] ac Rev[erendissi]mus D[ominus] Episcopus Van Rechem.

Patrinus erat D[ominus] Myncke, Matrina D[omin]a Maria Walrave - loco D[omin]ae Matris.

In libello neocommunicantium dantur nomina (6).

(Op 18 juni 1914 diende Mgr. Van Rechem aan de jongens en de meisjes die in 1911, 1912, 1913 en 1914 hun eerste of plechtige H. Communie, het H. Vormsel toe (7). Peter was de heer Myncke; meter mevrouw Maria Walrave in afwezigheid van mevrouw haar moeder.

De namen van de nieuwe communicanten werden ingeschreven). (8)

1918

Anno Domini 1918, die 22a juli Sacramentum Confirmationis administravit pueris atque puellis, qui annis 1915-1916-1917 et 1918 solemnem S. Communionem instituerunt, Illustrissimus ac reverendissimus Episcopus E.J. Seghers; Patrinus erat Eng[elbertus] Neyt et matrina D[omicil]la Anna Myncke loco D[omi]nae Matris.

(Op 22 juli 1918 werd het H. Vormsel toegediend door Mgr. E.J. Seghers aan de jongens en de meisjes die in 1915, 1916, 1917 en 1918 hun Plechtige Communie deden. Peter was Angelbertus Neyt en meter mejuffer Anna Myncke in afwezigheid van mevrouw haar moeder).

1920

't Was maar alle vier jaren dat Z[ijne] Hoogwaardigheid het H. Vormsel kwam toedienen. Daar vele vormelingen op de fabriek werken heb ik z[ijne] H[oogwaardigheid] verzocht te willen komen vormen dees jaar. Z[ijne] H[oogwaardigheid] heeft mijne vraag ingewilligd.

Anno Domini 1920, die 7a Junii Sacramentum Confirmationis administravit

pueris atque puellis qui annis 1919 et 1920 solemnem S. Communionem instituerunt. Illustrissimus ac Reverendissimus Episcopus E.J. Seghers. Patri-nus erat D[ominu]s Pr. Myncke, et matrina D[omicil]la Maria Walrave.

(Op 7 juni 1920 werd het Vormsel toegediend door Mgr. Seghers aan de jongens en de meisjes die in 1919 en 1920 hun Plechtige Communie deden. Peter was de heer Pr. Myncke en meter mejuffer Maria Walrave).

Tijdens de ambtsperiode van pastoor Petrus Dekimpe

1924

Den 13 Juni 1924 is zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid Monseigneur Seghers het H. Vormsel alhier komen toedienen. Mijnheer Fl. de Visscher burgemeester was Peter en Madame Jules Walrave meter.

1926

Den 11 april 1926 heeft zijne Doorluchtige Hoogwaardigheid Monseigneur Van Rechem het H. Vormsel toegediend in de kerk van Laerne. Mijnheer Florimond De Visscher en Madame Joseph Van de Velde waren peter en meter.

1928

Den 11 Juni 1928 heeft zijne Doorl[uchtige] Hoogwaardigheid Mgr. Coppieters alhier het H. Vormsel toegediend. Mijnheer Fl. de Visscher, burgemeester en Madame Joseph Walrave waren Peter en Meter.

1930

Den 4 oktober 1930 heeft zijn Doorl[uchtige] Hoogwaardigheid Mgr. Coppieters alhier het H. Vormsel toegediend. Mijnheer Fl. De Visscher, burgemeester en Mad[a]me Jules Walrave waren peter en meter.

1932

Den 6 Juli 1932 heeft zijne D[oorluchtige] E[xcellentie] Mgr. Coppieters het Vormsel toegediend. Mijnheer Fl. De Visscher burgemeester en M[ada]me Joseph Walrave waren peter en meter.

1934

Den 12 Juli heeft Z[ijne] D[oorluchtige] Exc[ellentie] Mgr. Coppieters het H. Vormsel toegediend en Mijnh[eer] Fl. De Visscher, burgemeester en M[ada]me

Joseph Walrave waren peter en meter.

In de geraadpleegde *Libri Memorialis* staan geen verdere gegevens vermeld over het H. Vormsel.

In de volgende "Sprokkelingen" zullen wij het hebben over merkwaardige en allerlei eenmalige gebeurtenissen.

Voetnoten

- (1) E. Balthau, L. Props en E.L. Schepens, De ontstaansgeschiedenis van de kerk van Laarne, a.h.v. de notities van pastoor Heirman, in voorbereiding.
- (2) Hulpbisschoppen krijgen veelal een oude niet meer bestaande bisschopzetel toegewezen. Zij zijn titelvoerend bisschop.
- (3) Zie noot 2. Mgr. Eugene Van Rechem was titelvoerend bisschop van Carpasië.
- (4) Wetteren-ten-Ede.
- (5) Zie Richard Weemaes, Missiewerk van Waaslanders in de USA tijdens de 19de eeuw, in: Het Land van Beveren, jg. XXXIV, nr. 4, december 1991.
- (6) Pastoor De Schepper noteerde het aantal vormelingen op het blad met de richtlijnen van het bisdom: pueri (jongens) 122 en puellae (meisjes) 124.
- (7) Onder het pontificaat van Paus Pius X werd de kindercommunie ingesteld.
- (8) Een kommunicantenlijst is bewaard gebleven. R A Beveren-Waas, kerkarchief Laarne, nr. 1, kommunicantenlijst, 1788-1824.

LAARNE, BOKKESPRONGEN EN WIJ

Roger De Bondt

Gerard nam zijn boterhammen steeds mee naar school, omdat het zo ver was. Hij mocht die 's middags opeten op een boerenhof daar vlakbij. Sylvie had hem daarom een linnen stropzakske gemaakt. Daarin zaten zijn "pulle" en zijn middageten. Dat beurzeken was dikwijls aanleiding tot woeste taferelen, want Bony en de Ruskies dreven er natuurlijk de spot mee. Er werd aan gerukt of tegen geschopt, tot wanneer Gerard zó kwaad was dat hij het als 'goedendag' ging gebruiken en er maar op los sloeg. Zodanig dat hij veel middagen, inplaats van boterhammen nog slechts een hoop brokkelingen overhield, en zijn pulle bestond meer uit blutsen dan uit vlakken. Toch bleef Gerard steeds hun gezelschap zoeken. 't Was zoals het spreekwoord zegt: "van wie men het meest gefopt wordt, daar houdt men het meest van." Wel, om terug te komen op die rammeling, Bony was er die dag in geslaagd Gerard zijn beuzeke los te rukken uit zijn hand, en spurte er mee weg. De Ruskies liepen hem voor de voeten, zodat hij geen kans kreeg om het terug te veroveren. Nu en dan deed hij wel een uitval en liep op Bony toe, maar deze was hem telkens te vlug af. Iedere keer liepen ook de Ruskies achter hem, trokken aan zijn jas, of liepen hem voor de voeten en bleven dan plots staan zodat hij tegen hen aanbotste. Totdat ze bemerkten dat Gerard kwaad werd. Dan moesten ze wel op hun tellen passen, want hij speelde zijn blokken uit en timmerde er maar op los, wààr hij hun raken kon. Bony had het zien aankomen en liep zo snel hij kon een dertigtal meter vooruit en hing het zakske toen aan de deurklink van Fiene. Drie, vier keer rukte hij hard aan de bel en liep dan gauw nog wat verder door, waar hij afwachting bleef staan. De Ruskies liepen terug rond Gerard om hem te beletten vlug vooruit te komen... Dan aan Fienes deur gekomen, stoven ze als mussen uiteen...

Juist op 't ogenblik dat Gerard zijn zakske van de klink wou nemen, werd de deur opengerukt en had Fiene hem bij zijn kraag te stekken. De Ruskies en Bony hebben het niet afgewacht; ze waren heel vroeg op de schoolkoer die dag en hielden zich, toen ze Gerard met rode ogen en kaken zagen binnenkomen, voor alle veiligheid dicht bij de meester...

Gerard bracht gewoonlijk van tante 'Meleken' uit 't "Huis van Commerce" een tarwe- en een roggebrood mee. Na de school ging hij die halen en kreeg dan van

Melanie nog een paar spekken in zijn hand geduwd. Die moest hij altijd onverbiddelijk delen met Bony en de Ruskies, of anders was 't verkeerd! Die dag was het regenweer, doch dat was voor hen geen reden om vlugger te lopen na de school, integendeel in alle plassen moest er eens getrapt worden... Gerard was weer 't slachtoffer geweest en zat reeds rijkelijk onder de modder als hij binnentrok in 't "Huis van Commerce om zijn broden af te halen. Hij was kwaad en vastbesloten om Bony en de Ruskies, die buiten met hun neuzen tegen 't venster geplakt stonden, nu eens niets te geven. Als hij buitenkwam, liepen ze onmiddellijk met hem mee. "Wel, waar blijven de spekken?" vroeg Bony. "Ge krijgt niets meer van mij, ge zult wel leren mij gerust te laten," en heel demonstratief stopte hij een vlienderbol in zijn mond. "Zo, we krijgen niets, dat zullen we wel eens zien," spotte Bony. Meteen ritste hij de twee broden vanonder Gerard zijn arm en liep er snel mee vandoor. De Ruskies waren hem onderwijl aan 't uitlachen, maar Gerard had er geen oor naar en zette de achtervolging in. Deze had de Kasteeldreef bereikt en bleef afwachting staan. Maar als hij Gerard als een furie op zich zag toestormen vertrouwde hij het niet meer. "Hier zie, pak ze!" riep hij hem toe en met een zwier bolde hij het roggebrood in zijn richting. Gerard was verrast, stopte bruusk en liet het brood aan zich voorbijrollen. De Ruskies waren er echter als de kippen bij en hadden het te pakken voor hij er erg in had. Toen Gerard op hen wilde afstormen bolden ze het brood terug in Bony's richting. Deze rolde onderwijl het tweede brood terug naar hen en zo speelden ze het spelletje van kat en muis met de wanhopige, woedende Gerard die zich telkens liet verleiden om de broden terug te pakken en steeds een haartje tekort schoot. Ge kunt u even voorstellen hoe die broden er na een paar rondjes uitzagen... Dan liet Gerard ineens het brood in de steek, speelde zijn klompen uit en kwam als razend op de Ruskies toegelopen die juist weereen brood opgevangen hadden. 't Werd ernst! Ze lieten 't brood vallen waar 't vallen wilde en stoven in de richting van 't dorp terug. Gerard liet ze lopen, nam zijn brood op en begon toen een achtervolging op leven en dood, Bony achterna.... Die had ook reeds in de gaten dat het nu bittere ernst was en liep wat hij kon in de richting van 't kasteel. De Ruskies die hun kameraad niet in de steek wilden laten hadden ook rechtsomkeer gemaakt en de bewoners van de kasteeldreef kregen de mooiste achtervolging van hun leven te zien. Bony liep alsof de duivel hem op de hielen zat, Gerard liep om zijn tweede brood terug te krijgen en de Ruskies liepen om hun kameraad te helpen als 't nodig bleek... Langzaam wonnen de Ruskies terrein op Gerard, maar deze scheen evenveel te winnen op Bony. Ja, Bony keek dikwijls eens achterom om de toestand in 't oog

te houden, iets wat Gerard niet deed. Uit alle macht liep hij blindelings in Bony's spoor, verbeteren en vastberaden. Nu werd de toestand kritiek. Bony voelde als 't ware Gerards adem in zijn nek, als de redding kwam.... Daar kwam een grote plas in zicht. Bony liep er recht op af en stoof er dwars doorheen.... Vóór Gerard de tijd had om uit te wijken, wierp hij hem het brood tussen de voeten. Deze struikelde en dook sierlijk, als een kunstduiker, midden in de plas...!!! Het water spatte meters in het rond en besproeide Bony en de Ruskies, die inmiddels ook op het strijdtoneel aangeland waren.. Gerard was te versuft om onmiddellijk op te staan en zijn twee broden lagen rond hem als vijf frankstukken op een korentebrood... Bony en de Ruskies stonden met hun buik in hun handen van 't lachen om de onverwachte wending van de strijd. Gerard gaf het op, hij nam zijn doorweekte broden op en zijn zakske dat als een grote blaas in de plas te drijven lag, en verdween zonder nog een woord te zeggen, trekkenend, langs 't kasteel naar huis...

Marie heeft echter bezoek gehad van tante Sylvie en buiten een duchtige schrobbering, is Bony's spaarpot er ook aan te pas gekomen. De twee broden moesten betaald worden en bovendien ... een gebroken brilleglas. Dat hadden ze zelfs niet gezien, maar bij 't vallen was Gerards zóveelste bril weer eens aan stukken....

*

* *

De Ruskie's moesten die dag hooi gaan keren in de «viergemete» en Bony trok met hen mee. 't Was weer snikheet en er hingen donderkoppen in de lucht. De zwaluwen scheerden laag over 't akkerland teken van naderend onweer. «Moet je daarachter nog iets doen?» vroeg Bony aan de Rus. «Neen, of liever ja, vader heeft gevraagd om de bramen langs de graskant af te kappen nu ze goed droog staan,» zei deze. «Moet dat weeral vandaag, nu het zo schoon weer is om eens te zwemmen in de kasteelwal.» Bony schopte nijdig in een graszode zodat het gras hun om de oren stoof. «Ja, gij moet nooit iets doen hé,» zei de Rus, «gij kunt het wel gemakkelijk zeggen.» «Maar ik help jullie toch altijd mee, om rapper gedaan te hebben,» wedervoer Bony. «Da's waar, maar als vader zegt, bramen afdoen, dan kan ik er niet aan uit.» Dat wist de Rus wel. Cesar Clinckhout kon goed de zon in 't water zien schijnen en niemand moest bij hem aankloppen om te komen klagen over zijn jongens. Dat pakte niet, want ze konden hard werken en dat ze nadien hun «duvel» eens loslieten vond hij meer dan normaal. «'k Ben ook jong geweest,» zei hij dan, «en 't is al lang genoeg werken.» Maar als hij

hun een werk opdroeg dan moest het ook af zijn, daarvoor kende hij geen pardon. De Ruskie's hadden dan ook al dikwijls kennis gemaakt met de knuppel die naast de open haard stond en waarmee Prudence, hun moeder, normaal in de ketel met de «beestenpatatten» roerde. Dat wist Bony eveneens en daarom probeerde hij maar niet aan te dringen om de bramen te laten groeien en toch maar te gaan zwemmen. Dus hielp hij hen eerst mee om het hooi te keren en als ze een uurtje later klaar waren, gingen ze samen een kwartiertje schaften. De Ruskie's hadden hun boterhammen meegekregen en een kan koffie en deelden broederlijk met Bony. Dat was vaste traditie en Prudence zorgde ervoor, als Bony er was, dat er een smoutboterham meer in hun pakske zat. «Maar,» vroeg Bony ineens, «waarom verbrand ge die bramen niet? Dat zou toch veel vlugger gaan en we konden misschien toch nog gaan zwemmen.» «Jamaar,» vraagt Richard, de kleinste van de tweeling, «zou dat niet gevaarlijk zijn?» «Waarom? Als we er bij blijven zien we toch waar het vuur naartoe gaat en kunnen we het uitkloppen als het op het land zou komen.» «Daar is iets van,» zei de Rus, «we kunnen het proberen, en we slaan het uit als het niet gaat hé! Maar..,» vervolgde hij beteuterd, «ik heb geen stekskens.» «Ikke wel, en nog iets meer,» lachte Bony en haalde een doosje lucifers en twee misvormde sigaretten uit zijn broekzak. «Voila, elk een halve, die roken we eerst op!» Triomfankelijk zaten ze in een cirkel, elk met hun stompke, te trekken en te blazen. Wanneer hun peukje opgerookt was, wipten ze overeind en liepen samen de meers af, om naar de bramen te gaan kijken... 't Waren er veel en ze groeiden er kris-kras door mekaar, over de ganse lengte van de grachtkant, die de scheiding vormde tussen boer Clinckhout zijn akker en een hooimeers van Clercksen, de boer van een buurhofstede. Alles stond poederdroog, zelfs het niet gemaaide gras was hooi geworden. In de kant zouden de bramen inderdaad gemakkelijk vuur vatten. Ruskie probeerde met zijn sikkels enkele bramen af te kappen, maar zó droog viel het werkelijk niet mee op die wijze. «We zullen het maar riskeren hé,» zei hij tegen Bony, «maar eerst gaan we ons takken gereed maken om het te kunnen uitkloppen als het te ver naar de akker toeloopt. «Elk brak zich een tak goed van bladeren voorzien en vervolgens gingen ze zich opstellen langs de graskant. Bony haalde met een plechtig gebaar zijn stekskes boven en stak het vlammetje tegen een droge graszode. Knetterend sloeg een heldere vlam hoog op en de likkende tongetjes liepen snel verder naar de gracht toe. Het ging goed, zeer goed zelfs, krakend brandden de bramen op en steeds liep het vuur verder. Telkens het neiging vertoonde om in de richting van de akker te komen, sloegen zeer woest op los en trappelden met de voeten de laatste vlammetjes dood... Hoe

het eigenlijk gebeurd is hebben ze nooit geweten. De gracht was tamelijk breed, maar op een bepaald ogenblik sloegen ineens, langs de overzijde, bij de hooimeers van Clercksen, de vlammen hoog op en kropen spetterend de gracht uit in de richting van het droge hooi.

Wordt vervolgd als 't past

Honderd bewogen jaren uit de geschiedenis van de kerk van Kalken (ca. 1550-1650), verschenen in Castellum, jg. VIII, nr. 3, september 1991.

Gelieve bij figuur 1 te noteren dat de muur van de pastorie uit 1866 dateert. De aangekondigde inventaris van de kunstschaten uit de Sint-Denijskerk verschijnt in **december 1992**. Met onze excuses.

Gift aan het slot

Onze oprechte dank gaat uit naar architect Paul Eeckhout voor het schenken van een aantal oude, originele foto's en documentatie m.b.t. het slot en foto's genomen tijdens de eerste restauratieperiode onder zijn leiding. Tevens bezorgde hij ons enkele originele smeedijzeren deurengsels en -sloten die wellicht tijdens deze tweede restauratieperiode kunnen van pas komen.

P.d.P.

Provincie Oost-Vlaanderen - Dienst Kunstpatrimonium

In de reeks Kleine Kultuurgidsen werd een gids gewijd aan "Lodewijkstijlen en Oostvlaamse architectuur". Het is een staalkaart van Lodewijk XIV-, Lodewijk XV, en Lodewijk XVI-stijlen die in de 18de eeuw de burgerlijke architectuur in Vlaanderen beheersten. Gekende Gentse hotels van Oombergen, Falligan e.a. komen samen aan bod.

Het gemeentehuis van Laarne is een van die gebouwen. De tekst werd verzorgd door de voorzitter van de heemkring.

Deze gids kan bekomen worden door overschrijving van 100 fr.* op rekening van Castellum 393-0430850-65 met vermelding "Lodewijkstijlen".

* Voor niet leden bedraagt de prijs 120 fr.

Mooi eindejaarsgeschenk!

"LAARNE HERZIEN"

een uniek kijkboek.

Te koop in de plaatselijke boekhandel.

Castellum

Driemaandelijks tijdschrift van
De Vrienden van het Slot van Laarne en de
Geschied- en Heemkundige Kring voor Kalken en Laarne

Verantw. Uitg. Erik Schepens
Eekhoekstraat 5
9270 Laarne

Dienst wettelijk depot nr. B.D. 40.652

Oplage: 825 exemplaren

Omslagfoto: Erekoer en slotgracht omstreeks 1900.

INHOUD

- Samenstelling bestuur en mededelingen 1
 - Berlaarse doodbeeldekes en rouwgebruiken (boekbespreking) 4
 - Azalea's in het slot van Laarne 5
Cesar De Wilde
 - Pachtcontract voor de hof van het kasteel, 1797 6
Erik L. Schepens
 - Bloemisten in Laarne, eind 19de - eerste helft 20ste eeuw 11
André Van De Sompel
 - De laatste kerkbaljuw van Laarne 24
Roger De Bondt
 - Sprokkelingen (I) uit de Libri memorialis van de St.-Macharius
parochie van Laarne 27
Erik L. Schepens
 - Laarne, bokkesprongen en wij 38
Roger De Bondt.
-

De auteurs zijn verantwoordelijk voor de inhoud van hun bijdrage.

Teksten mogen worden overgenomen mits vermelding van de bron en van de auteur, en het toezenden van een exemplaar.
